

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
TARİH BİLİM DALI

VATAN SEVGİSİ VE TÜRK YURDU DERGİSİ
(1911-2020)
Yüksek Lisans Tezi

Tezi Hazırlayan
Doğukan ATAY

İstanbul, 2021

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
TARİH BİLİM DALI

VATAN SEVGİSİ VE TÜRK YURDU DERGİSİ
(1911-2020)
Yüksek Lisans Tezi

Tezi Hazırlayan

Doğukan ATAY

Öğrenci No:

1955002005

0000-0001-7431-5433

Danışman

Prof. Dr. Abdulkadir DONUK

İstanbul, 2021

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**Vatan Sevgisi ve Türk Yurdu Dergisi (1911-2020)**” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak geleneklerine uygun şekilde tarafımdan yazıldığı, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmam içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım. 01.06.2021

Doğukan ATAY

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
TEZLİ YÜKSEK LİSANS SINAV TUTANAĞI

15/06/2021

Enstitümüz *Tarih* Anabilim Dalı *Tarih* Programı yüksek lisans öğrencilerinden **1955002005** numaralı **Doğukan ATAY**'ın "*Beykent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim – Öğretim Yönetmeliği*"nin ilgili maddesine göre hazırlayarak, Enstitümüze teslim ettiği "*Vatan Sevgisi ve Türk Yurdu Dergisi (1911-2020)*" konulu tezini, Yönetim Kurulumuzun 08/06/2021 tarih ve 2021/19 sayılı toplantısında seçilen ve On-Line toplanan biz jüri üyeleri huzurunda, Beykent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin 29. maddesinin 3. fıkrası gereğince 45 dakika süre ile Microsoft Teams programı aracılığıyla on-line olarak aday tarafından savunulmuş ve sonuçta adayın tezi hakkında "*OYBİRLİĞİ*" ile "*KABUL*" kararı verilmiştir.

İşbu tutanak, 2 nüsha olarak hazırlanmış ve Enstitü Müdürlüğü'ne sunulmak üzere tarafımızdan düzenlenmiştir.

DANIŞMAN
Prof. Dr. Ab*** DO***
(Beykent Üniversitesi)

ÜYE
Dr. Öğr. Üyesi So*** DU***
(Beykent Üniversitesi)

ÜYE
Doç. Dr. Öm** KU*
(İstanbul Üniversitesi)

Adı ve Soyadı : Doğukan ATAY
Danışmanı : Prof. Dr. Abdulkadir DONUK
Türü ve Tarihi : Yüksek Lisans, 2021
Alanı : Tarih Anabilim Dalı
Anahtar Kelimeler : Milliyetçilik, Türkçölük, Türk Ocağı, Türk Yurdu Dergisi

ÖZ

VATAN SEVGİSİ VE TÜRK YURDU DERĞİSİ (1911-2020)

Türk milliyetçiliğı anlam bakımından tarih boyunca süregelen bir anlayış olup, Türk milliyetçiliğinin izlerini ilk yazılı Türk kaynaklarında bulmak mümkündür. Fransız İhtilali'nden sonra dünyanın her yerine milliyetçilik anlayışları, çeşitli milletlerin ayaklanmasıyla çok uluslu devletlere ciddi zararlar vermiştir. Osmanlı Devleti de bu ayaklanmaları durdurabilmek için çeşitli reformlar düzenlemiş aynı zamanda da Osmanlı entelektüelleri çeşitli fikirler sunarak, fikir akımlarını ortaya çıkarmışlardır. Fakat bu düzenlemeler milliyetçilik ateşini tam olarak söndürememiştir. 20. yüzyıl başlarında gelişen Türkçölük fikri ile birlikte çeşitli yayınlar ortaya çıkmıştır. Bu yayınların ve fikirlerin sahibi olan önemli düşünürler çeşitli kurum-kuruluş etrafında buluşmuşlardır. Tezimizin de ana konusu olan bu kurum, Türk Ocağı ve kurumun bünyesinde olan Türk Yurdu Dergisi, Türk milletin faydasına çalışıp, bugün de faaliyetlerine devam etmektedir. Bu eserin birinci bölümünde Türk Ocağı'nın tarihi analizi, faaliyetleri ve Türk Ocağı'nın sembolü olan Türkçölük kavramının gelişmesinden bahsedildi. İkinci bölümde Türk Yurdu Dergisi'nin tarihi, içeriğı ve faaliyetleri incelendi. Son olarak da üçüncü bölümde Türk Yurdu Dergisi'nde 1911-2020 yılları arasında vatan sevgisi ile ilgili yayınlanan önemli gördüğümüz bilimsel makalelerin geniş bir özeti yapıldı.

Name and Surname : Doğukan ATAY
Supervisor : Prof. Dr. Abdulkadir DONUK
Type ve Date : Post Graduate, 2021
Department : Department of History
Keywords : Nationalism, Turkism, Türk Ocağı, Türk Yurdu Journal

ABSTRACT

PATRIOTISM AND TÜRK YURDU JOURNAL (1911-2020)

Turkish nationalism is an understanding that has continued throughout history in terms of meaning, and it is possible to find the traces of Turkish nationalism in the first written Turkish sources. The understanding of nationalism that swept the world after the French Revolution caused serious damage to multinational states with the uprising of various nations. The Ottoman State also organized various reforms in order to stop these rebellions, and at the same time, Ottoman intellectuals brought out various ideas and currents of thought. However, these regulations could not fully quench the fire of nationalism. Various publications have emerged with the idea of Turkism that developed at the beginning of the 20th century. Important thinkers who own these publications and ideas have gathered around various institutions and organizations. This institution, which is the main subject of our thesis, the Türk Ocağı and Türk Yurdu Journal, which is within the body of the institution, works for the benefit of the Turkish nation and continues its activities today. In the first part of this work, the historical analysis and activities of the Türk Ocağı and the development of the concept of Turkism, which is the symbol of the Türk Ocağı, was mentioned. In the second part, the history, content and activities of Türk Yurdu Journal were examined. Finally, in the third section, a comprehensive summary of the scientific articles published in Türk Yurdu Journal between 1911-2020 about the patriotism was made.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ÖZ

ABSTRACT

İÇİNDEKİLER..... i

KISALTMALAR..... x

GİRİŞ 1

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRK OCAĞI

1. TÜRKÇÜLÜĞÜN GELİŞMESİ..... 3

2. TÜRK OCAĞININ KURULUŞU 5

2.1. Türk Ocağının Kapatılması..... 6

3. TÜRK OCAKLARI'NIN BUGÜNKÜ FAALİYETLERİ..... 7

3.1. Danışman Kurulu..... 7

3.2. Hars Heyeti 7

3.3. Hanımlar Kurulu 8

3.4. Sanat-Edebiyat Kurulu..... 8

3.4.1. Kuşlukta Yazarlar Topluluğu..... 9

3.4.2. Bala Kitap Topluluğu..... 9

3.4.3. Sinema Salı Topluluğu..... 9

3.4.4. Cengiz Dağcı Yazarlık Okulu..... 10

3.4.5. Türk Müziği Topluluğu ve Müzik Sohbetleri..... 10

3.4.6. Türk Müziği Korosu 10

3.5. Akademik Çalışma Grubu 10

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK YURDU DERGİSİ

1. TÜRK YURDU DERGİSİ’NİN TARİHİ	11
2. TÜRK YURDU DERGİSİ’NİN GAYESİ	12
3. TÜRK YURDU DERGİSİ’NDE EĞİTİM	13
4. TÜRK YURDU DERGİSİ’NDE KÜLTÜREL ÇALIŞMALAR	14
4.1. Arkeoloji	15
4.2. Etnografya.....	15
4.3. Folklor.....	15
4.4. Din-Tarikatlar	16

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK YURDU DERGİSİ’NDE VATAN SEVGİSİ İLE İLGİLİ MAKALELER

1. CAN BEY – BÜYÜK MİLLİ EMELLER, (Sayı 1, Kasım 1911)	17
2. CAN BEY – BÜYÜK MİLLİ EMELLER II, (Sayı 2, Aralık 1911)	18
3. KÖPRÜLÜZADE MEHMED FUAD – ÜMİT VE AZİM: TÜRK GENÇLERİNE (Sayı 32, Ocak 1913)	19
4. AKÇURAOĞLU YUSUF – MİLLİYET FİKRİ VE MİLLET MUHAREBELERİ (Sayı 34, Mart 1913)	20
5. ZİYA GÖKALP – TÜRKLEŞMEK, İSLAMLAŞMAK, MUASIRLAŞMAK	22
5.1. “Türkleşmek”, “İslamlaşmak”, “Muasırlaşmak” Fikirlerinin Genel Tanımı (Sayı 35, Mart 1913).....	22
5.2. “Türkleşmek”, “İslamlaşmak”, “Muasırlaşmak” Fikirlerinde Lisan (Sayı 36, Nisan 1913).....	23
5.3. “Türkleşmek”, “İslamlaşmak”, “Muasırlaşmak” Fikrinde Anane ve Kaide (Sayı 39, Mayıs 1913)	24
5.4. “Türkleşmek”, “İslamlaşmak”, “Muasırlaşmak” Fikrinde Cemaat ve Cemiyet (Sayı 41, Haziran 1913).....	26

5.5. “Türkleşmek”, “İslamlaşmak”, “Muasırlaşmak” Fikrinde Mefkûre (Sayı 56, Ocak 1914).....	27
5.6. “Türkleşmek”, “İslamlaşmak”, “Muasırlaşmak” Fikrinde Türk Milleti ve Turan (Sayı 62, Nisan 1914)	28
5.6.1. Sosyalizm.....	29
5.6.2. Ümitsizlik.....	30
5.6.3. Mektep Tazyikatı	30
5.7. “Türkleşmek”, “İslamlaşmak”, “Muasırlaşmak” Fikrinde Millet ve Vatan (Sayı 66, Mayıs 1914)	31
6. AHMET AGAYEF – TÜRK MEDENİYETİ TARİHİ (Sayı 40, Mayıs 1913)	32
7. KÖPRÜLÜZADE MEHMED FUAD – EDEBİYATIMIZDA MİLLİYET HİSSİ (Sayı 44, Temmuz 1913)	34
8. KÖPRÜLÜZADE MEHMED FUAD – TÜRK LÜK, İSLAMLİK, OSMANLILIK (Sayı 45, Ağustos 1913)	37
8.1. Türk lük.....	38
8.2. İslamlık	39
8.3. Osmanlılık.....	40
9. AĞAOĞLU AHMED – MİLLİ CEREYAN (Sayı 80, Nisan 1915)	40
10. RIZA TEVFİK – “TÜRKÇÜLÜK” VE TÜRKÇÜLERİN SAHA-I TAHKİKATI (Sayı 84, Haziran 1915)	41
11. BESİM ATALAY – TÜRK BÜYÜKLERİ VEYAHUT TÜRK ADLARI 43	
11.1. Türk Büyükleri Veyahut Türk Adları (Sayı 145, Ekim 1917).....	43
11.2. Türk Büyükleri Veyahut Türk Adları (Sayı 146, Ekim 1917).....	44
11.3. Türk Büyükleri Veyahut Türk Adları (Sayı 149, Aralık 1917)	45
12. HÜSEYİN HÜSAMEDDİN – AFRASYAB KİMDİR? (Sayı 154, Mart 1918)	48
13. SADRİ MAKSUDİ – TÜRK TARİHİNİN TELKİNATI (Sayı 165-4, Ocak 1925)	50
14. SADRİ MAKSUDİ – TÜRK BİRLİĞİ (1) ESKİ TÜRKLERDE DİL VE HARS BİRLİĞİ (Sayı 172-11, Ağustos 1925)	53

15. AKÇURAOĞLU YUSUF – ASRİ TÜRK DEVLET VE MÜNEVVERLERE DÜŞEN VAZİFE (Sayı 174-13, Ekim 1925)	56
16. AHMET ZEKİ VELİDİ TOGAN – TÜRK EFSANELERİNDE MİLLİ ALAMETLER (Sayı 175-14, Kasım 1925)	57
17. AHMET AĞAOĞLU – TARİHİ DEVİRLER ARASINDA MİLLİYET (Sayı 178-17, Mart 1926)	59
18. FERİD CELAL – MİLLİYET MESELESİ (Sayı 202-41, Ağustos 1928)	61
19. REŞİT SAFFET – ŞİMAL VE SOVYET MEMLEKETLERİNDE TÜRKÇÜLÜK TETKİKLERİ (Sayı 218, Aralık 1929)	62
20. NECİP ASIM – VATAN TARİHİ, MİLLET TARİHİ (Sayı 233, Mart 1931)	67
21. ZİYA GÖKALP – ANAYASAYA GÖRE TÜRKÇÜLÜK (Sayı 254, Mart 1956)	68
22. SADRI MAKSUDİ – MİLLİYET ESASI VE MİLLİ DEVLETLER FEDERASYONU (Sayı 254, Mart 1956)	69
23. OSMAN TURAN – TÜRK OCAĞI VE BUGÜNKÜ TÜRK MİLLİYETÇİLİĞİ (Sayı 272, Nisan 1959)	71
24. YILMAZ ALTUĞ – MİLLİYETÇİLİK ÜZERİNE DÜŞÜNCELER (Sayı 272, Nisan 1959)	72
25. OSMAN TURAN – TÜRKİYE’NİN MANEVİ DURUMUNA UMUMİ BİR BAKIŞ (Sayı 273, Mayıs 1959)	73
26. FARUK SÜMER – XV. YÜZYILDA TÜRK ÂLEMİNDE MİLLİ ŞUURUN CANLANMASI (Sayı 274, Haziran 1959)	75
27. İSMAYİL HAKKI BALTACIOĞLU – DİNSİZ MİLLİYET OLUR MU? (Sayı 277, Ekim 1959)	77
28. FAİK GÖZÜBÜYÜK – ZİYA GÖKALP’İN MİLLİYETÇİLİĞİ (Sayı 279, Aralık 1959)	79
29. NEJDET SANÇAR – TÜRK MİLLİYETÇİLİĞİNE YAPILAN İFTİRALAR (Sayı 282, Mart 1960)	81
30. OSMAN TURAN – MİLLİYET VE İNSANLIK MEFKÛRELERİNİN AHENKLEŞTİRİLMESİ (Sayı 284, Mayıs 1960)	82

31. BERNARD LEWIS – TÜRKİYE’DE TARİHÇİLİK VE MİLLİ UYANIŞ (Sayı 285, Haziran 1960).....	83
32. NURETTİN TOPÇU – MİLLİ KÜLTÜRÜMÜZ VE GARPLAŞMA MESELESİ (Sayı 285, Haziran 1960).....	86
33. NEJDET SANÇAR – BİRLEŞTİRİCİ TEK FİKİR MİLLİYETÇİLİK (Sayı 285, Haziran 1960)	87
34. HİKMET TANYU – TÜRK MİLLİYETÇİLİĞİNE BAŞLARKEN (Sayı 296, Mayıs 1961)	88
35. DAVID THOMSON – MİLLİYETÇİLİĞİN KAYNAKLARI (Sayı 299, Ağustos 1962).....	90
36. NEJDET SANÇAR – TÜRK MİLLİYETÇİLİĞİ VE KARŞISINDAKİLER (Sayı 316, Ekim 1965).....	91
37. NEJDET SANÇAR – NİÇİN MİLLİYETÇİLİK? (Sayı 327, Eylül 1966)...	93
38. FINDIKOĞLU – TÜRKLÜK VE TÜRKÇÜLÜK ETRAFINDA TARİH GÖRÜŞLERİ (Sayı 328, Ekim 1966).....	94
39. FINDIKOĞLU – MİLLİYETÇİLİK VE SOSYALİZM (Sayı 335, Mayıs 1967)	96
40. HİKMET ERTEZ – NASIL BİR MİLLİYETÇİLİK? (Sayı 336, Haziran 1967)	98
41. BEDİ NURİ ŞEHİSUVAROĞLU – MİLLİ ŞUUR VE MİLLİ VARLIK (Sayı 339, Eylül 1967).....	102
42. ABDÜLKADİR DONUK – ÖLÜMÜNÜN 4. YILDÖNÜMÜNDE KAFESOĞLU’NUN GÖZÜYLE HÜMANİZM VE MİLLİYETÇİLİK (Sayı 365, Ağustos 1988).....	103
43. İSMAİL DOĞAN – MİLLİ VASIFLARA SAHİP TÜRK GENÇLERİNİN EĞİTİMİNDE TÜRK OCAKLARI, HALK EVLERİ VE HALK EĞİTİMİ MERKEZLERİNİN ROLÜ (Sayı 370, Ocak 1989).....	106
44. ERCÜMENT KURAN – TÜRKİYE’DE MİLLİ KÜLTÜRÜN İHMALİ (Sayı 383, Eylül 1990).....	108
45. MİM KEMAL ÖKE – “ARABİSTANLI” LAWRENCE VE M. KEMAL PAŞA’NIN TÜRKÇÜLÜĞÜ (Sayı 387, Ocak 1991).....	110

46. ORHAN TÜRKDOĞAN – TÜRK KİMLİĞİ ÜZERİNE (Sayı 412, Eylül 1993)	112
47. AMİRAN KURTKAN BİLGİSEVEN – TÜRK KİMLİK YAPISINDA İSLAMİ DEĞERLER (Sayı 412, Şubat 1993).....	115
48. BEKİR ÖZTÜRK – ATATÜRK VE MİLLİYETÇİLİK (Sayı 415, Mayıs 1993)	120
49. MİTHAT BAYDUR – 21. YÜZYILA DOĞRU DEĞİŞEN DÜNYA DENGELERİ VE KÜRESELLEŞME İŞİĞİNDA MİLLİYETÇİLİK KAVRAMI VE TÜRKİYE ÜZERİNE BİR BAKIŞ (Sayı 427, Mayıs 1994)	123
50. NEVZAT KÖSOĞLU – TÜRK KİMLİĞİ ÇERÇEVESİNDE (Sayı 435, Ocak 1995)	127
51. MUSTAFA KAFALI – DEVLET, VATAN VE MİLLET (Sayı 438, Nisan 1995)	136
52. OYTUN ŞAHİN – MİLLİYETÇİLİK-ÜLKÜCÜLÜK VE HACIEMİNOĞLU (Sayı 454, Ağustos 1996)	137
53. BAYRAM KODAMAN – MİLLİYETÇİLİK VE KÜRESELLEŞME (Sayı 455, Eylül 1996).....	139
54. DURMUŞ HOCAOĞLU – ULUS-DEVLET, MİLLET VE MİLLİYETÇİLİK ÜZERİNE BİR TAHLİL (Sayı 455, Eylül 1996)	142
55. MUSTAFA ÇALIK – MİLLİYETÇİLİK VE İDEOLOJİK ÇIKMAZ (Sayı 455, Eylül 1996).....	147
56. REHA OĞUZ TÜRKKAN – MİLLİYETÇİLİK DÜN-BUGÜN-2000’LERDE (Sayı 455, Eylül 1996)	149
57. NURİ GÜRGÜR – MİLLİYETÇİLİK VE GLOBALLEŞME (Sayı 125, Ocak 1998)	153
58. DURMUŞ HOCAOĞLU – CUMHURİYET TARİHİNDE MİLLİYETÇİLİK SERÜVENİ (Sayı 134, Ekim 1998)	155
59. ABDULKADİR YUVALI – MİLLET, MİLLETLEŞME VE MİLLİYETÇİLİK (Sayı 139-141, Mart-Nisan-Mayıs 1999).....	159
60. ACAR OKAN – TÜRK DÜNYASININ YENİDEN DİRİLİŞİNİN MİLLİYETÇİLİĞE ETKİLERİ (Sayı 139-141, Mart-Nisan-Mayıs 1999)	163

61. AMİRAN KURTKAN BİLGİSEVEN – XXI. YÜZYILDA TÜRK MİLLİYETÇİLİĞİNİN HEDEFLERİ (Sayı 139-141, Mart-Nisan-Mayıs 1999)	165
62. BAYRAM KODAMAN – MİLLİYETÇİLİĞİN TARİHİ SEYRİ (Sayı 139-141, Mart-Nisan-Mayıs 1999)	167
63. ERCÜMENT KURAN – DÜNYADA MİLLİYETÇİLİĞİN DOĞUŞU VE GELİŞMESİ (Sayı 139-141, Mart-Nisan-Mayıs 1999)	171
64. CENGİZ ALYILMAZ – ATATÜRK, MİLLİYETÇİLİK VE TÜRK DÜNYASI (Sayı 152, Nisan 2000).....	173
65. ALTAN DELİORMAN – ATATÜRK VE TÜRKÇÜLÜK (Sayı 160, Aralık 2000)	175
66. BAYRAM KODAMAN – ATATÜRK VE MİLLET-MİLLİYETÇİLİK (Sayı 160, Aralık 2000).....	178
67. İSMAİL YAKIT – ATATÜRK VE MİLLİ HAYSİYET (Sayı 160, Aralık 2000)	181
68. MUSTAFA KESKİN – ATATÜRK'E GÖRE TÜRK MİLLİYETÇİLİĞİ (Sayı 160, Aralık 2000)	183
69. MÜJGAN CUMBUR – ATATÜRK MİLLİYETÇİLİĞİ (Sayı 160, Aralık 2000)	186
70. NURİ GÜRGÜR – KÜRESELLEŞME VE MİLLİYETÇİLİK ÜZERİNE (Sayı 161, Ocak 2001)	190
71. ÜMİT ÖZDAĞ – TÜRK MİLLİYETÇİLİĞİ, AVRUPA BİRLİĞİ VE DEĞİŞEN KIZIL ELMA (Sayı 178, Nisan 2002)	192
72. ÖZCAN YENİÇERİ – BIÇAK SIRTINDA TÜRKÜĞÜN VAR OLUŞ STRATEJİLERİ (Sayı 180, Ağustos 2002)	196
73. AHMET B. ERCİLASUN – MİLLİYETÇİLİK TARTIŞMALARI (Sayı 189, Mayıs 2003)	201
74. HÜSEYİN ERDEM – MİLLİYETÇİLİK ANLAYIŞI NE OLMALIDIR? (Sayı 202, Haziran 2004).....	204
75. ABDULKADİR İLGEN – MİLLİYETÇİLİK ÜZERİNE DÜŞÜNCELER (Sayı 218, Ekim 2005)	206

76. ERDAL AKSOY – KÜRESELLEŞME VE MİLLİYETÇİLİK (Sayı 218, Ekim 2005)	208
77. İSKENDER ÖKSÜZ – GLOBALLEŞME ÇAĞINDA MİLLİYETÇİLİK NE OLACAK? (Sayı 227, Temmuz 2006)	209
78. NEVZAT KÖSOĞLU – MİLLİYETÇİLİK, ASABİYET VE ÜLKÜCÜLÜK (Sayı 228, Ağustos 2006)	210
79. ABDULKADİR İLGEN – EVRENSELÇİLİK VE ULUSALCILIK ARASINDA MECRASINI ARAYAN BİR KAVRAM: MİLLİYETÇİLİK (Sayı 237, Mayıs 2007)	213
80. TANER TATAR – TÜRKÇÜLÜĞÜN ESASLARINDAN TÜRKÜLÜĞÜN İLKELERİNE (Sayı 239, Temmuz 2007)	215
81. ALİ KÜLEBİ – UNUTTURULMAK İSTENEN TÜRKÜLÜK DAYANIŞMASI (Sayı 240, Ağustos 2007)	219
82. AHMET B. ERCİLASUN – TÜRK MİLLİYETÇİLİĞİ HAKKINDA (Sayı 246, Şubat 2008).....	220
83. İSKENDER ÖKSÜZ – BUGÜN VE 1912’DE TÜRK MİLLİYETÇİLİĞİ (Sayı 249, Mayıs 2008).....	222
84. MUSTAFA KÖK – EROL GÜNGÖR’DE MİLLİYETÇİLİK VE “MİLLİYETÇİLİK ARASINDA BİRLİK” MESELESİ (Sayı 264, Ağustos 2009)	223
85. FAHRİ ATASOY – TÜRK YURDU YAZARLARININ MİLLİYETÇİLİĞE BAKIŞINA BİR ÖRNEK: ZİYA GÖKALP (Sayı 282, Şubat 2011)	226
86. AHMET ŞİMŞEK – ZİYA GÖKALP-MÜMTAZ TURHAN-EROL GÜNGÖR ÇİZGİSİNDE MİLLİYETÇİ TARİH GÖRÜŞÜ (Sayı 284, Nisan 2011)	230
87. MEHMET ALİ ÜNAL – TÜRK MİLLİYETÇİLİĞİ VE DEMOKRASİ (Sayı 289, Eylül 2011).....	236
88. CEZMİ BAYRAM – MİLLİYETÇİLİĞİN TARİHİ SEYRİ VE GÜNÜMÜZDEKİ HEDEFLERİ (Sayı 290, Ekim 2011)	239
89. MELİH ÇOBAN – MİLLİYETÇİLİK TÜRLERİ (Sayı 296, Nisan 2012). 246	
90. MEHMET ÖZ – MİLLİYETÇİLİĞİ DOĞRU ANLAMAK (Sayı 302, Ekim 2012)	249

91. CEZMİ BAYRAM – TÜRK MİLLİYETÇİLİĞİ SORUŞTURMASINA KATKI: YORGUN MİLLİYETÇİLER (Sayı 306, Şubat 2013).....	251
92. ABDULKADİR ÖZDEMİR – ARKEOLOJİ VE MİLLİYETÇİ DÜŞÜNCE (Sayı 334, Haziran 2015).....	253
93. İSMAİL ACAR – 104. YILINDA TÜRK OCAKLARI VE TÜRK MİLLİYETÇİLERİ (Sayı 344, Nisan 2016).....	255
94. SAKİN ÖNER – USTA GAZETECİ VE MİLLİYETÇİ FİKİR İNSANI YÜCEL HACALOĞLU (Sayı 366, Şubat 2018)	257
95. AYTEK ZAKİRKIZI MEMMEDOVA – AZERBAYCAN’IN DEVLET GELENEĞİNDE TÜRKÇÜLÜK FİKRİNİN YERİ (Sayı 368 Nisan 2018)	259
96. CEZMİ BAYRAM – MİLLİYETÇİLİĞİN İHYA VE İNŞA MESULİYETİ (Sayı 372, Ağustos 2018)	261
97. OĞUZHAN BİLGİN – TÜRK MİLLİYETÇİLİĞİNİN YÜKSELİŞİ (Sayı 373, Eylül 2018).....	263
98. MEHMET ÖZ – XX. YÜZYILINDAN XXI. YÜZYILA TÜRK MİLLİYETÇİLİĞİ: TARİH, MİLLET VE DİN (Sayı 377, Ocak 2019).....	264
99. MEHMET ÖZ – GEÇMİŞTEN YARINA MİLLET, MİLLİ DEVLET VE MİLLİYETÇİLİK (Sayı 395, Temmuz 2020).....	266
SONUÇ	269
KAYNAKÇA.....	270
ÖZGEÇMİŞ.....	281

KISALTMALAR

A.B.	: Avrupa Birliği
A.B.D.	: Amerika Birleşik Devletleri
a.g.e.	: Adı Geçen Eser
a.g.m.	: Adı Geçen Makale
C.H.F.	: Cumhuriyet Halk Fırkası
C.H.P.	: Cumhuriyet Halk Partisi
D.P.	: Demokrat Parti
E.T.	: Erişim Tarihi
GSMH	: Gayri Safi Milli Hâsıla
M.H.P.	: Milliyetçi Hareket Partisi
S.S.C.B.	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
s.s.	: Sayfa Sayısı
T.C.F.	: Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası
v.b.	: Ve Benzeri
v.d.	: Ve Diğeri
v.s.	: Ve Saire

GİRİŞ

Milliyetçilik kavramı bilindiği üzere Fransız İhtilali'nden sonra tüm dünyaya yayılan ve ulus-devletlerin ortaya çıkışına sahne olan bir harekettir. Milliyetçilik o dönemlerde sosyal bir bağımsızlık hareketi iken ilerleyen zamanlarda devletlerin siyasi organına yerleştirilip, çıkar politikaları üzerinden etkili olunmaya çalışılmıştır. Bunun sonucunda da farklı milliyetçilik anlayışların doğmasına sebep olmuştur. Örneğin; Almanlarda ırka yönelik bir milliyetçilik anlayışı varken, Fransızlarda ise arzuya dayalı bir anlayışı yönelikti. Bazı milletler Fransız ve Alman milliyetçilik modelini izleseler de tam olarak uygulanamamıştır. Bunun sebebi de dönemin teknolojik hareketliliğinden kaynaklanmaktaydı. Kültür her ne kadar evrenselleştirse de teknolojik yetersizlik sebebiyle taklide başvuruluyordu ve taklit evrenselleşmenin önünü kesmek durumunda bırakıyordu.

Türklerdeki milliyetçilik kavram bakımından 19. ve 20. yüzyıllarda karşılaştık da anlam bakımından çok eski dönemlere götürmek mümkündür. Orhun yazıtlarında, Çin yıllıklarında, Rus yıllıklarında, seyahatnamelerde, Türklerinde töresinde, sosyal hayatında, devlet şuurunda vb. kaynaklarda milliyetçiliğe dair izler bulunmaktadır.

Bu çalışmadaki temel amaç, Türk Ocakları'nın bünyesinde 1911 yılında yayın hayatına başlayan ve bugün de devam eden Türk Yurdu Dergisi'ndeki "Milliyetçilik", "Türkçülük" ve "Vatan sevgisi" kavramları ile ilgili tüm makaleleri inceleyip, yapılan tarama sonucunda faydalı olabilecek makaleler tespit ederek, geniş özetler halinde kaleme alındı. Makalelerin geniş özetlerini bir eser içinde toplayarak, okuyucuya daha kolay ve hızlı bir biçimde istediği bilgiye ulaşabilmesi sağlandı. Kapsam bakımından bu eser, dergide bulunan milliyetçilik ile ilgili makalelerin; sosyolojik, tarihi, felsefi, psikoloji, iktisadi, siyasi ve coğrafi yönleri ile ilgili makaleler incelenip, özetlenerek milliyetçiliğin her alanına değinilmeye çalışıldı.

Bu eser üç bölüm olarak planlandı. Birinci bölüm "Türk Ocağı" başlığı adı altında olup, ilk olarak Türkçülüğün nasıl geliştiği, tarihi serüveni ele alındı. Devamında Türk Ocakları'nın kurulma aşamaları ve kurulduktan sonra gerçekleştirdikleri faaliyetleri

kaleme alındı. İkinci bölümde “Türk Yurdu Dergisi” başlığı ile Türk Yurdu Dergisi’nin tarihi, derginin gayesi, eğitim ve faaliyetleri incelendi. Eserimizin ana konusu olan üçüncü bölüm ise Türk Yurdu Dergisi’nde Vatan Sevgisi İle İlgili Makaleler” başlığında olup, milliyetçiliğin her alanı ile ilgili makalelerin kronolojik bir şekilde tek tek geniş özetleri yapılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRK OCAKLARI

1. TÜRKÇÜLÜĞÜN GELİŞMESİ

Milliyetçilik duygularının Hristiyan topluluklarının arasında yayılması, millet isyanları ve bu isyanlar sonucunda kaybedilen topraklarda geçimini sağlayan Türk topluluklarının Anadolu'ya göç etmeleri, devlet erkânının Türk unsuruna dayanma eğilimleri Avrupalı ilim adamlarının Türkoloji sahasındaki çalışmaları ve Türk gençlerinin Avrupa ile teması; 19. Yüzyılın başlarından itibaren Türkçülük hareketlerine zemin hazırlamıştır.¹

Türk dili ve edebiyatı alanında Türkçülük fikrinin ilk izleri; İbrahim Şinasi Efendi, Ziya Paşa ve Namık Kemal'in çalışmalarında görülür. "Lehçe-i Osmani"nin yazarı Ahmet Vefik Paşa ile "Sarfi- Türki ve Tarih-i Âlem" adlı eserlerin yazarı Süleyman Paşa, bilimsel olarak Türkçülüğün kurucuları ve Türkçülüğün ilk babaları olarak kabul edilmektedir.²

Kültürel bakımdan Türkçülüğün yaygınlaşması II. Abdülhamid döneminde gerçekleşmiştir. Bu dönemde Türkologların yaptığı çalışmaların artması sebebiyle Osmanlı aydınları üzerinde derin bir etki bıraktı. Devamında yine aynı dönemde Türkçülük hareketlerine yönelik bir diğer özellik ise Rusya'da yaşayan Müslümanların, Türkçülük hareketlerine yoğun bir ilgide bulunmasıydı. Özellikle Gaspıralı İsmail Bey'in çabalarına ve 1883'ten itibaren Bahçesaray'da Kırım Türkçesi ile yayımlanarak Osmanlı aydınları tarafından ilgiyle karşılanan "Tercüman" gazetesinin Türkçülük adı üzerine yaptığı çalışmalar oldukça etkili olmuştur.³

Türk Ocağı Derneği, II. Meşrutiyetin ilk yıllarında uygulanan Osmanlıcılık fikrinin yol açtığı kimlik bunalımına karşı gelişen Türkçülük akımının bir sonucudur. Derneğin amacı, 1912 tarihli nizamnamesinde "Türklerin ilmi, içtimai ve iktisadi seviyelerini yükseltmek, Türk dilini geliştirmek ve Türklerin harsî birliğine ve medeni kemaline çalışmak" şeklinde açıklanıyordu.⁴

¹ İbrahim Karaer, Türk Ocakları (1912-1931), Türk Yurdu Neşriyat, Ankara 1992, s.1

² Karaer, a.g.e. s.2

³ M. Şükrü Hanioglu, Türkçülük, www.islamansiklopedisi.org.tr, E.T. 21.10.2020

⁴ Yusuf Sarıay, Türk Ocakları, www.islamansiklopedisi.org.tr, E.T. 21.10.2020

1908 Meşrutiyet inkılabından sonra Yusuf Akçuraolu, Ali Hüseyinzade, Ahmet Ağaoğlu gibi Türkçüler, İstanbul'a gelerek çalışmalarına Türkiye'de devam etmişlerdir. II. Meşrutiyetten önce Türkçüler henüz bir program veya ideoloji etrafında toplanmış değillerdi. II. Meşrutiyet'ten sonra Ziya Gökalp, Türkçülüğün bütün alanlarını içini alan bir sistem getirerek Türkçülüğü sistemleştirmiştir.⁵

Türkçülüğün önde gelen isimlerinde Rıza Tevfik'in 1915 yılında yazdığı bir makalesinde, dilin kültür açısından ne kadar önemli olduğunu ve özellikle de döneminde yazılan Orhun kitabelerinin okunmasının Türk kültürü açısından önemini belirtmektedir. Öyle ki "Orhun kitabelerinde yazan kelimelere bakıldığında, her ne kadar da uzak bir coğrafyada olsa bile okuduğunuz zaman kendinizi orada yabancı hissetmediğinizin farkına varacaksınız." Şeklinde belirtmiştir. Aynı zaman da "Kutadgu Bilig'i okuduğunuz zaman orada sadece dil bakımında saha araştırmalarını ve tetkik arz etmekle kalmaz. Orada İslamiyet'in ve Türklerdeki devlet yönetim şeklindeki gibi Türk ruhunda, Türk zihninde ortaya çıkan etkiyi görürsünüz." Şeklinde belirtmiştir.⁶

Türkçülüğün ana gayesi olan Türk kültürünü yaşatmak, milli kimliğimizi korumak olan bu anlayış doğrultusunda öncelikli olarak lisan konusudur. Yukarıda da belirttiğimiz gibi o dönemde dil sorunu gibi yaşanan bazı sıkıntılar hakkında yazılmış makalelere baktığımız da Ziya Gökalp'in 1928'de yazmış olduğu bir makalede; "Biliyoruz ki lisan yazılan dile, lehçe konuşulan dile derler. Milli lisan yerine meydanda suni bir lisan vardı. Bunu ancak birkaç yüz kişi anlıyordu. Arap ve Farsların sözlüğünde ne varsa bizim kelimelerimiz olmuştu. Yine Arap'ın, Acem'in ne kadar kaidesi varsa bizim kaidelerimiz olmuş, terkipleri dilimize girmiş." Şeklinde Türk Dilindeki kelimelerin Arapça ve Farsçadan oluştuğunu ve Türk kelimelerinin unutulduğunu ve kullanılmadığındaki sıkıntıyı dile getirmiştir. Ziya Gökalp makalesinde sadece Dil konusundaki sıkıntıyı değil aynı zamanda, edebiyatı, şarkıları, resimleri, mimarideki kısacası kültür ve sanattaki değişikliklerden bahsetmiştir.⁷

⁵ Karaer, a.g.m. s.3

⁶ Rıza Tevfik, "Türkçülük" ve Türklerin Saha-ı Tahkikatı, Türk Yurdu Dergisi, Yıl 5, Sayı 84, Haziran 1915

⁷ Ziya Gökalp, Ocaklar Ne Yapmıştır, Vazifesi ve Gayesi Nedir?, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 196-35, Ocak 1928

2. TÜRK OCAĞININ KURULUŞU

II. Meşrutiyetin meydana getirdiği hürriyet ortamında kurulan Türkçü derneklerden biri de Türk Ocağı'dır. Türkçü derneklerinin en uzun ömürlüsü ve en etkili olması açısından Türk Ocağı, yakın tarihimizde de önemli bir yere sahiptir.⁸ Türk Ocağı resmen 25 Mart 1912 yılında kurulmuş olup, kuruluşuna ilişkin çalışmalar 1911 yılında başlayıp gelişmiştir.⁹

Türk Ocağının kurulmasındaki süreçte ilk olarak Askeri Tıbbiye Mektebi öğrencileri tarafından 1911 yılında başlatıldığı bilinmektedir. 190 Askeri Tıbbiye öğrencilerinin 1911'de yazılmış bir mektupla “Donanma Cemiyetine kadar geniş, fakat sırf milli ve içtimai bir cemiyet teşkil etmek” ihtiyacını, ileri gelen bazı kişilere duyurduklarını ve Türk Maarifi Cemiyeti kurulması fikrini öne süren Jön Türk Gazetesi yazarı Celal Nuri Bey'den ilham aldıklarını yazmaktadır. Bu mektupla beraber, öğrenciler üzerinden gelen delegeler sonucunda öğrencilerin müracaatı kabul edilerek toplantıya katılan Mehmet Emin, Ahmet Ferit, Akçuraoğlu Yusuf, Mehmet Ali Tevfik, Emin Bülent, Dr. Fuat Sabit, Ağaoğlu Ahmet toplanarak kurulacak olan derneğin adını “Türk Ocağı” şeklinde kabul ederler. Kurucular Heyetine: Mehmet Emin Yurdakul, Dr. Fuat Sabit, Ahmet Ferit ve Ahmet Ağaoğlu; Geçici İdare Heyeti Başkanlığına: Mehmet Emin Yurdakul; İkinci Başkanlığa: Akçuraoğlu Yusuf; Kâtipliğe: Mehmet Ali Tevfik Bey; Veznedarlığa: Dr. Fuat Sabit seçilir.¹⁰

İstanbul'da açılan Türk Ocağı'ndan sonra Anadolu'da 1922 yılında açılan ilk ocak İzmir Türk Ocağı'dır. Daha sonrada İsmet Paşa, Hamdullah Suphi, bazı mebuslar ve kalabalık bir halin katılması ile açılış töreni yapılan Bursa Türk Ocağı, ikinci açılan Ocak olacaktır. Türk Ocakları, İzmir ve Bursa'dan sonra aynı yıl içerisinde Anadolu'nun çoğu ilinde şube açma girişimlerinde bulunacaktır. Kasım ayında Akhisar ve İstanbul, Aralık ayında Konya, Manisa, Karaağaç, Soma, Bayındır, Urla, Salihli, Kuşadası, Söke, Edirne, Edremit, Ödemiş ve Mudanya Türk Ocakları açılır.¹¹

⁸ Karaer, a.g.e., s.9

⁹ Necmeddin Sefercioğlu, Türk Ocaklarının Kısa Tarihçesi, www.turkocaklari.org.tr, E.T. 21.10.2020

¹⁰Karaer, a.g.e. s.9-10

¹¹ Karaer, a.g.e., s.17

1923 yılına gelindiğinde Anadolu'nun çeşitli merkezlerine Türk Ocaklarının açılımı devam etmiştir. Bunlar; Ocak ayında Afyon ve Aydın; Şubat'ta Adana; Mart'ta Karacabey; 1923 yılında Ankara Türk Ocağı'nın resmi açılış töreni yapılır. Mayıs'ta İnebolu, Zonguldak, Ilgın, Buldan ve Eskişehir; Haziran'da Simav Türk Ocakları açılır. Temmuz'da Uşak, Ağustos'ta Kars Türk Ocakları açılır ve bu arada İzmit ile Çorum'da Türk Ocağı açmak üzere teşebbüse geçilir. Ekim'de Gediz ve Silifke, Kasım'da Amasya ve Bozüyük, Aralık'ta da Kastamonu Türk Ocakları açılır. Antalya ve Uluborlu Türk Ocakları'nın açılış tarihleri tespit edilememiş ise de, 1923 yılında faaliyet gösteren Ocaklardandır.¹²

2.1. Türk Ocağı'nın Kapatılması

Türk Ocakları'nın kapatılması üzerine birçok sebepler ortaya atılmıştır. Dönemin siyasi politikaları Türk Ocakları'nın kapatılmasında önemli bir etkisi olmuştur. Özellikle de dönemi hem içsel hem de dışsal siyasi politikası, buna örnek olarak çok partili sisteme geçilmesinde, dönemin hükümetine muhalif olma endişesi kapatılmasında etkili olan sebepler arasında olmuştur. Bunun gibi sadece içsel siyasi politikalar değil aynı zamanda dışsal siyasi politikalar kapatılmasına etken olmuştur. Buna örnek olarak; Türkiye'nin dış politikasında, S.S.C.B. ile iyi komşuluk ilişkilerine devam ettirilmesi istenmesi, Türk Ocakları'nın kapatılmasında bir diğer nedenler arasında idi.¹³

Türk Ocakları'nın kapatılması hususunda Necmeddin Sefercioğlu'nun yazısında, Prof. Dr. Ercüment Kuran'dan sohbetleri sırasında birkaç kez dinlediği ve Ercüment Kuran'ın da Abdülkadir İnan'dan dinlediği bir olay neticesinde şöyle belirtmiştir; Türk Ocağı'nın kapatıldığı günlerden birinde Çankaya sofrasında Abdülkadir Hoca, masanın bir kenarında sessiz ve çok üzgün bir durumda oturmaktadır. Toplantı sona ereceği sırada Atatürk önündeki bardağa çatalıyla vurup sessizliği bozar ve ona dönerek, “Abdülkadir der, ne kadar üzgün olduğunu görüyorum. Ben de senin kadar üzgünüm. Ama ben Türkiye'nin Cumhurbaşkanıyım. Bazen hiç istemediğim uygulamaları yapmak veya yapanlara izin vermek durumunda

¹² Karaer, a.g.e., s.17

¹³ Karaer, a.g.e. s.41

olabilirim.” Bu konuşmalara dayanarak S.S.C.B’den gelen ciddi baskılarla birlikte Türk Ocağı’nın devletlerarası siyasi bir politikaya kurban gittiğini düşünebiliriz.¹⁴

3. TÜRK OCAKLARI’NIN BUGÜNKÜ FAALİYETLERİ

Türk Ocakları, kuruluşundan bugüne kadar Türk milletini ilgilendiren siyasi, sosyal, kültürel, ekonomik ve ilimlerin çeşitli alanlarında önemli fikirler üreten, Türk milletinin faydasına, gelişmesine ve yükselmesine dair hizmet eden, milli bir teşkilatlanma kimliği kazanmış bir Türk derneğidir.¹⁵

Türk Ocakları’nın bugünkü Genel Merkezi Kurullarına baktığımızda, Danışman Kurulu, Hars Heyeti, Hanımlar Kurulu, Sanat-Edebiyat Kurulu ve Akademik Çalışma Kurulu olarak Türk Ocaklarındaki faaliyetler bu kurullar tarafından düzenlenmektedir. Kurullara bakacak olursak:

3.1. Danışman Kurulu

Türk milliyetçiliği fikrine, kültür ve düşünce hayatına hizmet eden şahıslardan teşekkül eden Danışman Kurulu, talep edildiğinde Genel Merkez çalışmalarının daha verimli ve etkili yapılabilmesi açısından görüş, düşünce ve tespitlerini, Merkez Yönetim Kuruluna ve Genel Başkan’a iletmekle, bunun yanında Türk Ocakları faaliyetlerinin daha verimli olabilmesi için bireysel olarak pek çok faaliyetin yükünü omuzlamaktadır.¹⁶

3.2. Hars Heyeti

Türk Ocakları’nın Hars Heyeti, aylık olarak yaptığı toplantılarda ülkemizi ve Türk dünyasını ilgilendiren önemli meseleler ile tarihi ve kültürel konuları müzakere etmiş, alınan kararları tavsiye niteliğinde Merkez Yönetim Kurulu’na sunmaktadır.

Hars Heyeti’nin fikri ve kültürel olarak faaliyetlerine bakarsak eğer, Türk Ocakları Akademisi Eğitim’i şeklinde programı 2 döneme ayırarak, ders ve tartışma

¹⁴ Necmeddin Sefercioğlu, Türk Ocaklarının Kısa Tarihçesi, www.turkocaklari.org.tr, E.T. 21.10.2020

¹⁵ Türk Yurdu, Türk Ocaklarının Misyonu, Türk Yurdu Dergisi, Cilt 31, Sayı 281, Ocak 2011, ss.1-3

¹⁶ Lale Yıldız Bircan(Hazırlayan), Türk Ocakları 44. Olağan Büyük Kurultay Raporu, Türk Yurdu Yayınları, Ankara, 2016, s.76

niteliğinde yüz yüze ve internet ortamında gerçekleştirilmektedir. Bu programda önceden hangi konuların işleneceği belirlenir ve bir çizelge oluşturulur. Yapılan bu işlemlerden sonra işlenecek konuların uzmanları ile görüşülür ve sistematik bir şekilde konular işlenir ve yapılan bu derslerden sonra öğrenciler dönem içerisinde yaptığı ödevden ve genel sınavdan başarıyla geçmesi takdirinde “Türk Ocakları Akademisi Sertifikası” verilir ve ikinci dönemdeki derslere girmeye hak kazanır. Aynı şekilde ikinci dönemdeki derslerde de gerekli şartlardan başarıyla geçen öğrencilere “Türk Ocakları Akademisi Yüksek Sertifikası” verilir.¹⁷

3.3. Hanımlar Kurulu

Türk Ocakları Hanımları Kurulu, Türk Ocakları Genel Merkezi Bünyesinde ilk olarak 1997 tarihinde oluşturulmuştur. Bu kurulun elde ettiği gelirler ile her dönem başvuru yapan başarılı üniversite öğrencilerine eğitim masraflarını karşılamaları için burs verilmektedir. Aynı zamanda Hanımlar Kurulu aylık ve yıllık olarak ayın önemli konularını ele almak için kültürel toplantılar ve kahvaltılar düzenlemektedir. Bu kurul düzenledikleri faaliyetler neticesinde ihtiyaç sahibi olan ailelere veya kişiler ayni veya nakdi yardımlar yapmaktadırlar. Türk Ocakları Hanımlar Kurulu’nun bugünkü başkanı Prof. Dr. Filiz Avşar’dır. Bir başkan yardımcısı, bir sekreteri, sekiz asil üyesi, on bir yedek üyesi ve on yedi tane de Çalışma Grubu üyesi bulunmaktadır.¹⁸

3.4. Sanat-Edebiyat Kurulu

Türk Ocakları Tüzüğü’nün 25. Maddesine göre sanat ve edebiyat alanlarında çalıştıkları alan üzerine uzmanlaşan, eserleriyle Türk sanat ve edebiyatına katkıda bulunan isimler arasından seçilen Sanat-Edebiyat Kurulu, 15 üyeden oluşmaktadır.¹⁹

Sanat-Edebiyat Kurulu’nun düzenlediği faaliyetler şu şekilde yürütülmüştür; Kuşlukta Yazarlar Topluluğu, Bala Kitap Topluluğu, Sinema Salı Topluluğu, Cengiz Dağcı Yazarlık Okulu, Türk Müziği Topluluğu ve Müzik Sohbetleri ve Türk Müziği Korosu şeklindedir.

¹⁷ 44. Olağan Büyük Kurultay Raporu, s.79

¹⁸ Şeyda Özçelik, Türk Ocakları ve Eğitim, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, 2010, s.47

¹⁹ 44. Olağan Büyük Kurultay Raporu, s.97

3.4.1. Kuşlukta Yazarlar Topluluğu

Kuşlukta Yazarlar Topluluğu, Sanat-Edebiyat Kurulunun bir etkinliği olup, 2016 yılında 5. Faaliyet döneminde de çalışmalarına ara vermeden sürdürmüş, bugüne kadar 185 adet toplantı gerçekleştirmiştir. Bu faaliyet, büyüklere yönelik olarak kaleme alınan öykü, roman, şiir, biyografi, ve gezi yazılarını değerlendirilmektedir. Türk Ocakları Genel Merkezi bünyesinde yapılan bu faaliyet toplantı niteliğinde yapıp, bir yazar konuk edilmektedir. Yazarlar ve kitapları gönüllülük esasına göre kabul edilmekte ve önceden Topluluk üyelerine dağıtılmaktadır. Konuk yazar, yazarlık macerasını ve son kitabının hikâyesini anlattıktan sonra kitabı, konusundan kapak tasarımına, kurgusundan imlasına, bütün yönleriyle üyelerce değerlendirilmektedir. Bu faaliyetin amacı, Türk milletine adanmış yazarların son eserlerini kamuoyuna tanıtmak, yazarın daha yakından tanınmasını sağlamak, buna yardımcı olacak tanıtım yazılarının ve değerlendirme yazılarının yazılmasına vesile olmak; daha nitelikli eserler yazılmasını ve ülkemizde okuma alışkanlığının yaygınlaşmasını sağlamaktır.²⁰

3.4.2. Bala Kitap Topluluğu

Bala Kitap Topluluğu, çocuklara yönelik olarak kaleme alınan öykü, masal, roman, şiir ve gezi yazılarını değerlendirmektedir. Bu faaliyetin amacı, yetişmekte olan genç nesle “Çocuk Edebiyatı” alanında nitelikli eserler sunulmasına yardımcı olmak; kültür değerlerimizin doğru aktarılmasını ve çocuklarımızda okuma alışkanlığının yaygınlaşmasını sağlamak, önceliği gençler olmak üzere kabiliyetli yazarlarımızı edebiyat dünyasına kazandırmak.²¹

3.4.3. Sinema Salı Topluluğu

Sinema Salı, halka açık bir etkinliktir. Zaman zaman izlenen filmlerin yapımcıları, yönetmenleri, oyuncularını ve senaristleri de davet edilmekte ve değerlendirmeler birlikte yapılmaktadır. Bütün katılımcılar film hakkında görüşlerini özgürce ifade ettikleri bir ortam oluşturulmaktadır. Etkinliğe sinema sektöründe çeşitli alanlarda hizmet veren uzmanlarda katılmaktadır.²²

²⁰ 44. Olağan Büyük Kurultay Raporu, s.97

²¹ 44. Olağan Büyük Kurultay Raporu, s.97

²² 44. Olağan Büyük Kurultay Raporu, s.98

3.4.4. Cengiz Dağcı Yazarlık Okulu

Cengiz Dağcı Yazarlık Okulu, gençlere yönelik yapılan bir faaliyettir. Bu etkinliğin amacı, gençleri yazmaya teşvik etmek, geleceğe yönelik kalıcı dostluklar kurmalarını sağlamaktadır.²³

3.4.5. Türk Müziği Topluluğu ve Müzik Sohbetleri

Türk Müziği Topluluğu, müziğin toplum hayatındaki yeri, kültürün gelecek kuşaklara taşınması ve yaygınlaştırılmasındaki rolü ile milli birliğe katkısı dikkate alınarak, Türk müziğinin gelişmesine ve dolayısıyla Türk milletine hizmet amacıyla kurulmuştur. Türk Müziği Topluluğu'nun toplantıları halka açıktır. Faaliyetleri, her hafta, Türk müziğinin çeşitli alanlarında gönüllü sanatçı, uzman ve araştırmacılar tarafından nazari ve uygulamalı olarak yürütülmektedir.²⁴

3.4.6. Türk Müziği Korusu

Türk Müziği Korusu çalışmaları, Şef Gürkan Avşar yönetiminde, gönüllü amatör müzikseverler ve sazandelerin katılımıyla cumartesi günleri yapılmaktadır. Koro, her yıl düzenlenen konserlerle çalışmalarını Türk halkına sunmaktadır.²⁵

3.5. Akademik Çalışma Grubu

Akademik alan yeni fikirler ve düşünceler meydana getirmek amacıyla, Türk Ocakları bünyesinde 2002 yılında, bürokrasi, üniversite, tıp ve iş alanlarında başarılı temsilcilerin katılmasıyla, “Akademi Çalışma Grubu” kurulmuştur. Türk kültür ve tarih şuurunu çizgisinde faaliyetle düzenleyen bu grup, düzenlediği seminerler ve konferanslarla yeni fikirler üretmeyi kendisine amaç edinmiştir.²⁶

²³ 44. Olağan Büyük Kurultay Raporu, s.98

²⁴ 44. Olağan Büyük Kurultay Raporu, s.98

²⁵ 44. Olağan Büyük Kurultay Raporu, s.99

²⁶ 44. Olağan Büyük Kurultay Raporu, s.100

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK YURDU DERGİSİ

1. TÜRK YURDU DERGİSİ'NİN TARİHİ

Türk Yurdu Dergisi, Yusuf Akçura tarafından “Türklüğe hizmet etmek, faide dokundurmak amacıyla” ilk basımı 20 Kasım 1911 tarihinde yayınlanmaya başlamıştır. Dergi, 1911 yılından beri günümüze kadar yayımlanmaya devam etmektedir.²⁷

Türk Yurdu Dergisi'nin temeline bakarsak, 1908'de kurulan Türk Derneği, Türkçülük adı altında birleşmenin ilk adımı atılmıştır. Derneğin öncülüğünü Necip Asım ve Veled Çelebi yapmaktadır. Kurucu üyeler arasında da, Ahmet Mithat, Emrullah Efendi, Veled Çelebi, Necip Asım, Yusuf Akçura, Akyığıtoğlu Musa, Fuat Raif, Rıza Tevfik, Bursalı Tahir ve Ahmet Hikmet gibi isimler yer almaktadır. Türk Derneği, 1911 yılında aynı adı taşıyan bir dergi çıkarır. Siyasi bakımından bu dergi Osmanlıcılık ideolojisine kabullenmekle birlikte, kültür ve dil bakımından Türkçülük fikrine hizmet etmektedir. Bu dergi toplam yedi sayı çıkartarak yayın hayatına son verir. Aynı fikirleri savunan, bir devamı olarak kabul edilen “Türk Yurdu Cemiyeti” adında 18 Ağustos 1911 yılında dernek kurulur. Bu dernek kurulduğu sırada Türk Ocağı da kurulma aşamasındaydı bu nedenle Türk Yurdu Cemiyeti de kısa süre sonra kapanmıştır. Türk Ocağı'nın kurulması ile birlikte Kasım 1911 yılında Türk Yurdu Dergisi adı altında derginin ilk sayısı çıkmaya başlar. Dergi, benimsediği fikirleri ve yayımladığı makalelerle birlikte bütün Türk dünyasının dikkatini çekerek ilgiyle karşılanır.²⁸ Yusuf Akçura ile Ahmet Ağaoğlu'nun, Osmanlı toprakları dışarısında yaşayan Türkler hakkında önemli bilgiler vermesiyle bu dergi özellikle Rusya'da yaşayan Türk topluluklarında dikkatini çekmesi sebebiyle Rusya bu durumdan oldukça tedirgin olur ve derginin ülke içerine girişlerini kapatır.²⁹

²⁷ M. Çağatay Özdemir, Dünden Yarına Köprüyüz, 100 Yaşındayız, Türk Yurdu Dergisi, Cilt 31, Sayı 281, Ocak 2011, ss.4

²⁸ Hüseyin Tuncer, Türk Yurdu'nun Yüz Yıllık Panoraması, Türk Yurdu Dergisi, Cilt 31, Sayı 281, Ocak 2011, ss.33-44

²⁹ Mehmet Saray, Türkiye'de Türk Milliyetçiliğinin Temelini Atan Türk Yurdu Dergisi İle Türk Ocakları Derneği Nasıl Kuruldu?, Türk Yurdu Dergisi, Cilt 31, Sayı 282, Şubat 2011, ss.17-21

Türk Yurdu Dergisi'nin adı ve amacı değişmeyen günümüze kadar yayın hayatına devam eden bir dergi olup, geçen yüzyıllık evresinde sekiz defa yayımına ara vermiş, dokuz defa yeniden yayımlanmaya başlamıştır.³⁰ Türk Yurdu Dergisi'nin ilk devresi 1918'de tamamlanmıştır. İkinci devresi ise 1923'te başlayıp 1931 yılına kadar devam etmiş ve birçok alanlara açılıp, örnek vermek gerekirse, tarih, hukuk, Türkiyat, ilahiyat, edebiyat, sosyoloji, felsefe, psikoloji, sanat, iktisat, siyaset, sağlık ve spor gibi çeşitli alanlar hakkında yayınlar yapılmıştır.³¹ Derginin ikinci devresinde, derginin sayfa yapısı ve büyüklüğü ile ilgili değişiklikler yapılır. Harf inkılabının gelmesiyle birlikte dergide Latin alfabesi ve Arap alfabesi ile birlikte makaleler görülmektedir. İlk olarak 202. Sayısında Ferit Celal "Milliyet Meselesi" adı altında çıkan makalede yazar, Latin alfabesini kullanmıştır. 10 Nisan 1931 yılında Türk Ocağı'nın kapatılmasıyla, Türk Yurdu Dergisi de yayım hayatına ara verir.³²

Derginin üçüncü devresi 1942-1943 yılını kapsamaktadır. Bu devresinde dergi "Türklerin faydasına çalışır. On beş günde bir çıkar" başlığı ile adet olarak 10'a yakın sayı çıkarır ve 1954 yılına kadar uzun bir süre tekrar yayım hayatına ara verir. Derginin dördüncü devresi 1954-1957 kapsar. Bu üç yıllık yayım serüvenine "Türk Ocaklarının Fikirlerini Neşreder Aylık Mecmua" başlığı ile başlar.³³

Derginin beşinci devresi 1959-1968 yılını kapsamaktadır. Dergi, dokuz yıl boyunca kesintisiz sayılarını yayımlamıştır. Altıncı devresi ile sadece 1970 yılını kapsamaktadır. Sadece Mart 1970'den itibaren iki sayı çıkarılır. Yedinci evresi 1987-2010 yılına kadar yayım hayatına kaldığı yerden devam etmiştir. 1987 yılında Türk Ocağı Merkez Heyetinin yayım organı olarak çıkmaya başlar.³⁴

2. TÜRK YURDU DERGİSİ'NİN GAYESİ

Türk Yurdu Dergisi, ana gayelerinden biri olan Türk kültürünü en ince ayrıntısına kadar anlatan ve Türk kültürünü yaşatmaya yönelik, Türkiye dışındaki Türk kardeşlerimiz hakkında bilgiler veren ve Türkçülük fikrinin yolundan giden bir

³⁰ İbrahim Karaer, Türk Yurdu Dergisi Sahibi, Mesul Müdürleri, Genel Yayın Müdürleri ve Dergi Yönetiminde Görev Alanlar (1911-2010), Türk Yurdu Dergisi, Cilt 31, Sayı 281, Ocak 2011, ss. 45-58

³¹ Hüseyin Tuncer, Türk Yurdu, islamansiklopedisi.org.tr, E.T. 22.09.2020

³² Tuncer, a.g.m., ss. 34-44

³³ Tuncer, a.g.m., ss. 34-44

³⁴ Tuncer, a.g.m., ss. 34-44

dergidir. Türk Ocaklarının ve Türk Yurdu Dergisi'nin milliyetçilik fikirlerinin bir birlik içerisinde, büyüüp, ilerleyip ve saha faaliyetlerinin arttırılması sebebiyle Türkçülük hareketleri ile kuvvet kazanmıştır ve önemli fikirler ve eserler ortaya koymuşlardır.³⁵

Türk Yurdu Dergisi, Türk Milliyetçiliğinin temelleri üzerinde değerli yazılar yazmakla birlikte Atatürkçülük anlayışına bağlanmak gayretini göstermiştir. Türk aydınlarına bir fikir, inanç ve milli heyecan kaynağı olan Türk Yurdu Dergisi, aynı zamanda genç Türk çocuklarının bir ilim adamı olması doğrultusunda yetiştirmiştir.³⁶

Türk Yurdu Dergisi, Türkçülük adı altında tüm hareketleri her alana yaymaya çalışmaktadır. Öncelikle dilde yayılmaya başlanan bu hareket, edebiyat, sanat, iktisat ve sosyal hayata hâkim olmaya başlar. Ülke içerisinde yaşanan zor günlere, zor şartlara ve savaş yıllarına rağmen Türk Yurdu, taviz vermeden kendi ilkeleri doğrultusundan şaşmaz. Turancılık anlayışı ile tüm Türkleri bir çatı altında birlik olmaya ve bir ülke yaratmaya çalışır.³⁷

Aynı zamanda Milli Edebiyatın oluşumunda önemli katkılarda bulunmuş olan bu dergi, dilde sadeleşme çalışmalarına gitmiştir. Mustafa Kemal Atatürk'ün benimsediği ilke ve inkılaplarıyla, Türk milletine yenilik ve geleceğe doğru ilerleme yolunda önemli hizmetlerde bulunmuştur. Cumhuriyetin ilk yıllarından, bugüne kadar her türlü gelişmeleri yakından takip etmiş, ilgi göstermiş, düşünce yazıları ile doğru yola gitmiş ve Türk milletine bir ışık tutmaya çalışmıştır. Sosyal ve kültürel açıdan bütün konulara yer vermiş ve okuyucularına doğru bilgiler vermek için gayret etmiştir.³⁸

3. TÜRK YURDU DERGİSİ'NDE EĞİTİM

Derginin bir diğer gayesi olan Eğitim, bilindiği üzere günümüzde de Türk eğitim sistemi ile ilgili bir takım sıkıntılar meydana gelmektedir ve bu eğitim

³⁵ Türk Yurdu, "Ocak" ve "Ana Türk Yurdu", Türk Yurdu Dergisi, Cilt 6, Sayı 149, Aralık 1917 ss.292-293

³⁶ Genç Kılış, Türk Ocakları ve Türk Yurdu, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 242, Mart 1955, ss.708-710

³⁷ Hüseyin Tuncer, Bir Asra On Üç Kala "Türk Yurdu"nın Dergiciliğimizdeki Yeri ve Önemi", Türk Yurdu Dergisi, Cilt 18, Sayı 132, Ağustos 1998, ss.22-28

³⁸ Tuncer, a.g.m., Ağustos 1998, ss.22-28

sıkıntılarına gidermek için çeşitli fikirler ortaya atılmış ve yazılan makaleler doğrultusunda bir sistem ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Türk Yurdu Dergisi'nde de bu gibi fikirler, Türkiye'deki ve Türkiye dışında yaşayan Türk Devletleri'ndeki eğitim hakkında da birçok makale neşredildi. Sadece okullardaki eğitim sistemi ile kalmayıp Türk Milletinin genelini bilinçlendirmek amaçlı makaleler yazıldı. Türk Yurdu'ndaki 1911-2010 tarihleri arasında eğitim ile ilgili yazılan makalelere baktığımızda, Derginin birinci devresinde (1911-1918), eğitim genel hatlarıyla ilgili düşünceler yer verilmiş ve Avrupa'da o dönemde yeni oluşturulan eğitim faaliyetleri izlenmiş. İkinci devresinde (1923-1931), Eğitim hakkında, yurtdışındaki kaynaklardan çevirilerin çokluğu göze çarpmaktadır. Bu çeviri yazıların çoğunlukla çocuk eğitimi ve halk eğitimi ile ilgilidir. Üçüncü devresinde (1942-1943), Savaş yılları olduğu için bu dönemde eğitim ile ilgili yazılar basılmamıştır. Dördüncü devresinde (1954-1957), Genel olarak üniversiteler ve öğretmen eğitimleri ile ilgili makaleler yer almaktadır. Beşinci devresinde (1959-1968), diğer yıllara farklılık olarak daha çok dini eğitimle ilgili yazılar ve eğitim sistemi ile ilgili bir takım öneriler, fikirler sunulmuştur. Altıncı devresinde (1970), bu dönemde eğitimle ilgili sadece iki adet makale yazılmıştır. Son olarak Yedinci devresinde (1987-2010), Bu devre derginin en uzun ömürlü devresidir. Bu dönemde eğitim ile ilgili, konu ve yazar çeşitliliği olarak eğitimle ilgili dönemin güncel sorunlarını değerlendiren makaleler yazılmıştır.³⁹

4. TÜRK YURDU DERGİSİ'NDE KÜLTÜREL ÇALIŞMALAR

Kültür, bir milletin kendi içerisinde oluşturduğu maddi ve manevi değerlerlerdir. Bu değerler aynı zamanda o milletin kimliğini oluşturur. Tarihi ve kültürel değerlerin parçası olarak kabul edilen, saraylar, medreseler, camiler, köprüler ve türbeler gibi yapılar, bizlere o dönemdeki milletin yaşam biçimini sunar.⁴⁰

Türk Yurdu Dergisi'nin kültürel çalışmalarına baktığımızda dil, edebiyat ve sanat dışında arkeoloji, etnografya, folklor, din-tarikatlar başlıkları altında önemli çalışmalar yapmıştır.

³⁹ Eriman Topbaş, 1911-2010 Yılları Arasında Türk Yurdu Dergisinde Yayımlanan Eğitimle İlgili Yazılar, Türk Yurdu Dergisi, Cilt 31, Sayı 282, Şubat 2011, ss.151-164

⁴⁰ Hüseyin Tuncer, Türk Yurdu'nda Kültürel Çalışmalar, Türk Yurdu Dergisi, Cilt 31, Sayı 282, Şubat 2011, ss.30-39

4.1. Arkeoloji

Arkeoloji, eski çağlardan kalan tarihi eserleri, ilimlerin her alanına hitap edecek bir şekilde inceleyen ve yorumlayan bir bilim dalıdır. Türk Yurdu Dergisi de kültür çalışmaları açısından, arkeoloji alanıyla ilgili önemli eserler yayınlamıştır. Bu çalışmalar hakkında birkaç örnek vermek gerekirse; “Ali Rıza Seyfi, Hitit Asırlarına Ait Tedkikler ve Hafriyat (Hicri 1341), Hamdullah Subhi, Eski Türk Evleri (Hicri 1329); Eski Anadolu ve Sir William Ramsey (1928); Mehmet Ziya, Türk Sanayi ve Abidatına Dair Türk Ocağı’nda Bir Muhasebe-i Fenniye ve Tarihiye (Hicri 1329); Yusuf Akçura, Memalik-i Osmaniye’de Asar-ı Atika’nın Muhafazası Komisyonu (Hicri 1333) vb.” gibi Arkeoloji bilimi ile ilgili yazılar yayımlanmıştır. ⁴¹

4.2. Etnografya

Türk Yurdu Dergisi’nde coğrafya ve folklorla ilişkili gelişen etnografya çalışmalarını geniş bir çerçeve içerisinde Zakir Kadiri ele almıştır. Zakir Kadiri’ye göre eski dönemlere ait eserlerin ortaya çıkarılması, milletlerin hayatı için önemlidir. Etnografyanın gelişmesinde folklor, dil ve arkeoloji bilimleri büyük bir katkı sağlamıştır. Dergide etnografya ile ilgili birçok yazılar yazılmıştır. Bunlara örnek olarak göstermek gerekirse; “Haşim Ertuğrul, Unutulmuş Kardaşlarımızdan Karacadağ Türkleri (Hicri 1330); Reşit Saffet, Eski Vardar Türkleri; Dr. Robert Lach, Sibirya’nın Musiki Etnografyası (1930); Zakir Kadiri, Çuvaşların Etnografyası (Hicri 1341), Doğumla Alakadar Bazı Adet ve Hurafeler (1927), Etnografyasının İnkişafı Tarihi (1928), Etnografya İle İlgili İlimlerden Mukayese-i Edyan İlmi (1928); Ziyetullan Nuşirevan, Eskişehir Sancağında Nüfus Hareketi (Hicri 1332).” Dergide, etnografya ile ilgili yazılan makaleler bu şekildedir. ⁴²

4.3. Folklor

Kültürel açıdan önemli bir bilim dalıdır. Folklor, milli kültürün gelişmesinde önemli katkılar sağlamıştır. Türk Yurdu Dergisi de, Folklor bilimi hakkında önemli yazılar yayımlanmış ve milli kültürün gelişmesini, nesilden nesile aktarılmasında büyük rol oynamıştır. Dergi de folklor çalışmaları değinecek olursak; “Halit Fahri, Muğla Türkleri ve İçtimai Yaralar I-III (1917); Ahmet Zeki Velidi, Türk Efsanelerinde

⁴¹ Tuncer, a.g.m., Şubat 2011, ss.30-39

⁴² Tuncer, a.g.m. Şubat 2011, ss.30-39

Milli Alametler (Hicri 1341); Abdülkadir İnan, Türk Şamanizmine Dair (1926); Halit Turhan, Hüseyin Gazi ve Destanı (1930); Hamit Zübeyir, Avanosta'ta Lülecilik (1927), Harsa Dair Bir Mütalaa (1928), En İhtiyar Avşar Türkü Nezdinde (1928), Avşar Türk Ağıtlarına Dair (1928), Memleket Harbi ve Halk Edebiyatı (1928), Anadolu'da Horos Ağıdı (1928); İzzet Ulvi, Halkın Duyguları (1929); Kösemihalzade Ragıp, Türk Oyunları (1929); M. Sami, Halıcılık (1930); Necip Asım, Gün Adları; İki Sayısı Hakkında (1930) vb.” gibi folklor hakkında birçok çalışmalar yayımlanmıştır.⁴³

4.4. Din-Tarikatlar

Örf ve adetler üzerinde dinin etkisi görülmektedir. Dinin içinde yer alan tarikatlar, bugünde olduğu gibi önceki dönemlerde de tartışmaya açık bir konu olmuşlardır. Türk Yurdu Dergisi, birlik ve beraberlik duygusuna bağlı kalarak, tarikatlar hakkında önemli çalışmalara yer vermiştir. Derginin ilk devresinde, Baha Said'in din-tarikatlar hakkında çalışmaları yoğunluk göstermektedir. Baha Said'in bu çalışmaları; “Türkiye’de Alevi Zümreleri Tekke Aleviliği, İctimai Alevilik”, “Süfyan Süregi-Kızılbaş Meydanı”, “Kızılbaş Meydanında Düşkünlük”, “Anadolu’da Alevi Zümreleri, Tahtacı, Çepni, Hardal Türkmenleri yahut Yanyatır Sülaleleri” gibi birçok çalışmaları mevcuttur. Diğer yazarların yaptığı çalışmalar ise; “Hamid Sadi, Tahtacılar (1926); Hamit Zübeyir, Mevlevilikte Mutbak Terbiyesi (1927); Hasan Fehmi, Otman Baba Velayetnamesi (1927); Köprülüzade Mehmet Fuat, Bektaşilik ve Son Bektaşiler (Hicri 1341) gibi birçok eserler yayımlanmıştır.⁴⁴

⁴³ Tuncer, a.g.m. Şubat 2011, ss.30-39

⁴⁴ Tuncer, a.g.m. Şubat 2011, ss.30-39

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK YURDU DERGİSİ'NDE VATAN SEVGİSİ İLE İLGİLİ MAKALELER

1. CAN BEY – BÜYÜK MİLLİ EMELLER, (Sayı 1, Kasım 1911)

Can Bey, yazdığı makalenin başında önce “emel” kelimesinin tanımını yapar ve “emel” kelimesini “ümit” kelimesi ile aynı olmadığını ve karıştırılmaması gerektiğini vurgular. Can Bey’e göre “emel” kelimesi; “Emel, arzu olunan şey yahut hâl; ümit ise bu emele ulaşmaya inanmadan beklenen bir sevinçtir.” Bu cümlesini tamamlamaya yönelik bir örnekte bulunur. Bu örnek, “bir tüccar için büyük şehirlerde mağaza sahibi olmak bir emeldir.” gibi çeşitli örneklemelerde bulunur.⁴⁵

Can Bey, emelin önemini yazısında detaylıca vurgulamaktadır. “Her insanda emel olmalı, bir emeli olmayan insan, insan değildir. İnsanı hayata tutunduran, hayattan lezzet aldırın, faaliyete sevk eden hep bu emeldir.” Bir insanın işi gereği veya sevdiği bir şey için faaliyetlerde bulunması bile ulaşacağı emel için yaptıkları faaliyetlerdir. Emel, her insanda çeşitlilik gösterir. Örnek olarak bir çobanın farklı bir emeli olmayıp sadece işi gereği daha fazla koyun gütmek ister. Bu bir emeldir lakin bazı emeller bulunduğu duruma veya yaşam şekillerine göre de şekillenmeyebilir. Bu tarz insanların daha farklı ve büyük emelleri olduğunu dile getiren Can Bey, “Bu gibi insanlar ilhâmi bir suret ile olağanüstü emeller besliyorlar ve bu büyük emelleri yolunda sarf olunan gayret ve faaliyet dahi mükemmel oluyor... Bu gibi insanların kendilerine ait olmayıp yaşadıkları kavmin geleceğine yönelik bir emelde olabiliyor. Bu gibi büyük emeller doğduğu zaman geçmişteki küçük emeller unutuluyor ve büyük emel kendileri için şahsi eme haline geliyor.”⁴⁶

Can Bey, devlet adamlarının emellerinden de örnekler verir. Bu emeller kendi milletin refahı ve geleceğinde büyük bir devlet olma amaçlı olarak ele almıştır. Rusya tarihinde Lomonosf, Büyük Petro, İkinci Katerina gibi isimlerden örnek vererek, Rusya tarihinin devletin gelişimi açısından bu isimlerin emelleri sayesinde güçlü bir yapı oluşturduklarından bahsetmiştir. Sadece Rusya devleti ile değil diğer

⁴⁵ Can Bey, Büyük Milli Emeller I, Tütibay Yayınları, Cilt 1, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 1, Kasım 1911, ss.14-15

⁴⁶ Can Bey, a.g.m. ss.14-15

devletler ile ilgilide birçok örnekler göstermiştir. Bunlar, Fransa tarihinde önemli isimler olan, Dördüncü Henri, Rousseau, Napoleon gibi isimleri kendi yazısında belirtmiştir. Osmanlı tarihine gelecek olursak ise Sultan Osman, Fatih Sultan Mehmed, Kemal Bey, Mithat Paşa gibi isimlerin büyük emel sahibi kişilikler olduğundan bahseder. Can Bey'in kendi yazısında belirttiği isimler çerçevesinde milletin gelişiminde ve büyümesinde ancak bu gibi şahısların emellerinin vuku bulmasından kaynaklı olduğundan bahsetmektedir.⁴⁷

2. CAN BEY – BÜYÜK MİLLİ EMELLER II, (Sayı 2, Aralık 1911)

Can Bey, 1. sayıdaki yazısının devamı niteliğinde yazmış olduğu “Büyük Milli Emeller II” adlı çalışmasında, büyük emeller hakkında, Fransa ve Bulgar milletlerini örnek göstermiştir. Sadece Fransa tarihi açısından değil 18. yüzyıl Avrupa tarihi açısından önemli bir isim olan Jean Jacques Rousseau, o dönemde fikirleri ile tüm kamuoyunu harekete geçirdi. O dönemin Avrupası'nda halk, yönetim ve idare açısından çok şikâyetçi idiler. Bu durumunda şikâyetçisi olan Jean J. Rousseau, yönetim ve idare ile ilgili çalışmalara yaparak hangisinin millet için daha iyi olacağına karar vermiş ve fikirlerini kamuoyuna duyurmuştur. Bu fikirler bütün Fransız milletini heyecana getirdi. Bu fikirler getirdiği emeller doğrultusunda millet yönetime karşı gösterdikleri azim ve şiddet başka bir dönemde bu kadar etkili olmamıştır.⁴⁸

Can Bey'in bu emeller doğrultusunda milletin dirilmesi ve emeller için yaptıkları faaliyetlerin bir diğer örneği ise Bulgar milletidir. Can Bey'e göre “Bundan yüz sene evvel, Avrupa'da Bulgar namında bir devlet yoktu. Yani böyle bir milletin varlığından kimse haberdar değildi. Voltaire'nin meşhur eserinde (Mas'um-Candide) bile Bulgarlardan bahsederken ‘Münkarız olmuş bir millettir.’ Diyor... Bu milletin gidişatı yokluğa doğruydu lakin nasıl oldu da Bulgar milleti yoktan var oldu, var oldu da bütün Avrupa'ya kendisini tanıttı, medeni Avrupa milletleri arasına hukuk sahibi olarak girdi?” şeklinde bir soru sormuştur yazısında lakin konusu olan “Emel” kavramı aslında bir cevap niteliğindeydi. Bu emel o dönemde Bulgar gençlerinden başlayıp bütün Bulgar milletine tesir edince, uyumaya hazırlanmakta olan bir millet uyandı,

⁴⁷ Can Bey, a.g.m. ss.14-15

⁴⁸ Can Bey, Büyük Milli Emeller II, Tütibay Yayınları, Cilt 1, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 2, Aralık 1911, ss.28-29

canlandı ve harekete geldi. Bu canlanma hareketinden sonra bir millet olarak yaşama imkânı sağladılar.⁴⁹

Can Bey, bu örneklerinden sonra emelin öneminden birkaç soru ile insanı düşünmeye sevk eder: “Emel sahibi kendisini feda eder fakat emelinden vazgeçmez. Zaten “şehit” emel yolunda kendini feda eden büyük emel kurbanı değil midir? Eğer bir milletin cümlesi şehit olacak derede büyük emel ile ruhlanırsa bu milletin emeline karşı kim durabilir?”⁵⁰

3. KÖPRÜLÜZADE MEHMED FUAD – ÜMİT VE AZİM: TÜRK GENÇLERİNE (Sayı 32, Ocak 1913)

Köprülüzade, Osmanlı Devleti’nin 20. yüzyıl başlarında yaşadığı sıkıntılar neticesinde Türk gençlerinin artık geleceğe dair ümitleri ve azimleri tükenmiş olduğunu, maddi ve maneviyatlarını kaybetmiş Osmanlı halkına dair sosyal hayattaki sıkıntılara değinmiştir. Bu sıkıntılar doğrultusunda Köprülüzade, Türk halkının ümidini, metanetini ve azimlerini kaybetmemeleri amacıyla bir çağrıda bulunur; “Bugünün milliyet-perver gençleri yaşamak hakkına sahip olduklarını göstermek için her şeyden çok azme ve ümide muhtaçtırlar. Göğsümüzün, bileklerimiz ve dimağımızın metanetine maruz olduğumuz sıkıntılar nispetinde arttıralım. Ümitsizliği, kalbimizdeki o mazlum düşünceleri uzaklaştırıp, nefsimize itimat edelim ve sarsılmaz bir iman olarak söyleyelim ki, Türklük düşmanlarından mutlaka intikam alınacaktır.”

51

Köprülüzade, gençlerin bu sıkıntılardan kaynaklı ümit ve azimlerinin kaybolmasındaki ve derin yaraların kapanmasına dair tek tedavi, ilimdir. İlme başvuran gençlerin zihinleri daha açık olacaktır ve yaşanan sıkıntılardan nasıl kurtulacağını ve ilim sayesinde çözüm yollarını çok kolay bulacaklarını söylemektedir.⁵²

⁴⁹ Can Bey, a.g.m. ss.28-29

⁵⁰ Can Bey, a.g.m. ss.28-29

⁵¹ Köprülüzade Mehmed Fuad, Ümit ve Azim: Türk Gençlerine, Tütibay Yayınları, Cilt 2, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 32, Şubat 1913, ss. 139-142

⁵² Köprülüzade, a.g.m. ss.139-142

Köprülüzade, Türk gençlerine ümit ve azim konusunda, yazısında “Darvin’in fikri” ile gelişip, “Spencer” tarafından bu fikrin hayata geçirilmesi, “Karl Marx” tarafından da bu fikri güzel bir süzgeçten geçirip, halkla tanıştırmış olmasını örnek göstererek, Türk gençleri, Türklükleri hakkında bir fikir oluşturmaya, bu sıkıntılardan kurtulmak için ilmi çalışmalara davet etmiştir. Son olarak Köprülüzade, Türklük hakkında, Orhun yazıtlarında bir paragraf olarak Türk gençlerine kim olduklarını, damarlarında akan kanın asilliğini şu şekilde anlatmıştır: “Millet bahşolan Tanrı, Türk kavminin nâm ve şanı silinmemek için beni kağan nasip etti. Maldâr bir kavim üzerine nasip olunmadım; içinde yiyeceği, dışında giyeceği olmayan fakir ve mahrum bir kavim üzerine tayin olundum. Ben ve biladerim Kültigin birlikte baba ve amcamız tarafından Türk milletine kazanılan ad ve ün silinmesin diye sözleştik. Türk milleti için gece uyumadım, gündüz rahat etmedim, ölünceye kadar çalıştım. Çıplak kavme giyecek verdim. Halk fakir idi zengin ettim...” şeklinde yazısını tamamlamıştır.⁵³

4. AKÇURAOĞLU YUSUF – MİLLİYET FİKRİ VE MİLLET MUHAREBELERİ (Sayı 34, Mart 1913)

Bu yazısında Yusuf Akçuraoglu, kuvvet olan fikirlerin en önemlileri, “din fikri” ile “milliyet fikri” olarak düşünüyordu. Fikr-i Milliyet kavramının en bariz örneği (Fransız ihtilali) 18. asırda vuku bulmuştur. Avrupa’daki milliyetçiliğin başlamasından kısa bir bilgi vererek. Eski medeniyetlerin beşiği ve mezarı olan Asya’daki milliyet hakkında, Farslar, Araplar, Kürtler, Türkler arasında milli vicdan daha henüz doğmuş ve gelişmemiştir. Bu gelişmemesinin sebebi ise garp milletleri tarafında gecikmesinden kaynaklıdır. Örnek olarak ise de Rusya himayesi altında yaşayan Turani kavimler (Çuvaş, Çirmiş, Tatarlar, Başkurtlar ve Kırgızlar) Rus milletinin gelişmesi ve kuvvetlenmesi için Akçuraoglu’nun değişiyile “ham eşya ve kereste gibi telakki ediyorlar.” Ruslar bu kavimleri Rus ruhuyla, Rus kültürü ve Rus diliyle etki edip adeta Ruslaştırıp, kendi kimliklerini kaybolmasına neden oluyordardı.

54

⁵³ Köprülüzade, a.g.m., ss.139-142

⁵⁴ Akçuraoglu Yusuf, Milliyet Fikri ve Millet Muharebeleri, Tütibay Yayınları, Cilt 2, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 33, Mart 1913, ss. 150-152

Akçuraolu, milli vicdanın temelleri 18. asırda atılsa bile çoğu milletlere bir tesiri olmamıştır. Lakin milli fikrinde olgunlaşmasına pek çok hizmet edecek sağlam esaslar da 18. asırda atılmıştır. Bu fikirlerin olgunlaşmasında payı olan Jean-Jacques Rousseau'nun "Mukavele-i İştimaiye"⁵⁵ eserinden atıf yaparak; "İnsanlar hür ve hukuken eşit olarak doğarlar ve öyle yaşarlar" ve "hâkimiyet millettendir" esaslarını ilan etmiştir. Buna binaen Almanların, Çek milleti üzerindeki etkisi hakkında örnek göstermiştir.⁵⁶

Akçuraolu, yazısında Alman ve Fransız milliyetçiliği konusunda karşılaştırmalı olarak bir değerlendirme yapmaktadır. 18. asırda bir Alman arkeolog Winckelmann, 1760 yılında İtalya'ya giderek eski Roma ve orda varlığını sürdürmüş olan kavimler hakkında detaylı bir çalışma yapmıştır. Bu çalışma içeriği olarak orada yaşamış kavimlerin ırklarını, dinleri, dilleri, edebiyatı ve kültürleri şeklinde olan çeşitli araştırmaların amacı aslında milletleri ırklardan ayırmak mümkün olmayan derin ve karanlık maziye araştırma yaparak o maziye aydınlatmak, herkese gösterip öğretmektir. Bunun sonucunda yapılan araştırmalar neticesinde milliyet fikrini, ırk fikriyle birleştiriyorlardı. Fransızlar milliyet anlayışı da arzu ve isteklerine bağlı gelişmiş olmasındır. Özellikle milletleri birleştirip tek bir çatı altındaki fikir ile milliyetçiliği yansıtmaktadırlar.⁵⁷

Bu karşılaştırma sonucunda Akçuraolu, "Millet arzuya dayanmamalı, mecburi olmalıdır. Bir millete mensubiyet, ferdin arzu ve iradesinden değil, kandan, nesilden doğar... şu gerçektir ki, 19. asırda en çok itibar kazanan, Avrupa tarihi ve coğrafyasını alt-üst eden milliyet, ırk ile tefsir olunan milliyettir. Dünya'da, Almanların milliyetçilik hakkındaki yaptığı araştırmalar sonucu "ırk milliyetçiliği", Fransızların arzu ve isteğe dayalı olan milliyetçiliğine göre daha çok tesir etmiştir.⁵⁸

⁵⁵ Jean-Jacques Rousseau'nun Mukavele-i İştimaiye adlı eserinin bugünkü adı "Toplum Sözleşmesi"dir.

⁵⁶ Akçuraolu, a.g.m. ss.150-152

⁵⁷ Akçuraolu, a.g.m. ss.150-152

⁵⁸ Akçuraolu, a.g.m. ss.150-152

5. ZİYA GÖKALP – TÜRKLEŞMEK, İSLAMLAŞMAK, MUASIRLAŞMAK

5.1. “Türkleşmek”, “İslamlaşmak”, “Muasırlaşmak” Fikirlerinin Genel Tanımı (Sayı 35, Mart 1913)

Ziya Gökalp, Türk memleketinde üç fikir cereyanı olduğunun kanaatindedir. Bunlar çalışmasının adı olduğu, “Muasırlaşmak, İslamlaşmak ve Türkleşmek” adı altında inceleyip tanımlamıştır. Muasırlaşmak fikri, düşünürlerce temel olarak ele alınan bir akîde hükmünde olduğu için kesin olarak belirtilmiş bir fikir değildir. Her dergi ve gazete bu fikrin az çok savunucusudur. İslamlaşmak fikrinin mürevvici “Sırat-Müstakîm – Sebîllürreşad”, Türkleşmek fikrinin mürevvici ise “Türk Yurdu” dergileridir.⁵⁹

Gökalp’e göre milliyetçilik hissi, bir toplumda canlandıktan sonra, diğer milletlere de tesiri çabuk olur. Çünkü milliyetçilik, canlanır canlanmaz yardımlaşma ve fedakârlık gibi hisler artarak, kavmin dili, edebiyatı, ahlakı, iktisadı ve siyaseti gelişir, modernleşir. Milliyet ülküsü, heterojen yapıli devletleri çok etkilemiştir. Örnek olarak da Osmanlı Devleti’ni örnek verebiliriz. Milliyetçilik fikrinin, Osmanlı Devleti’ni tehlikeye düşürmekten çekinmişlerdir. Bu sebepten dolayı düşünürler “Türklük yok, Osmanlılık var” fikrini yansıtmaya çalışmışlardır. Lakin Türklerin milliyet ülküsünden kaçınmaları, devlet için zararlı olup, unsurlar içinde bunaltıcı olduğu gibi, Türklüğün hususî mevcudiyeti için de yıkıcıdır.⁶⁰

Devletin o dönemde ekonomik ve toplumsal sıkıntıları göze almayan kişiler, ekonomik ve toplumsal unsurların başka ellere geçtiğini de ve ellerinden nasıl kayıp gittiğini de anlayamadılar. Gökalp’in bu konu üzerindeki düşüncesi, bir devletin hükümeti iktisadi alana yönelir ve bunu geliştirirse, hükümet güçlü bir konuma ulaşacaktır. Çünkü ekonomik alanlarda işi olan, tüccar, sanatkâr ve iş adamları kendi çıkarları doğrultusunda mevcut hükümetin güçlü olmasını isteyeceklerdir. Fakat hükümet, memur alanına yönelirse, o hükümet zayıftır ve zamanla daha çok

⁵⁹ Ziya Gökalp, Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak, Tütibay Yayınları, Cilt 2, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 35, Mart 1913, ss.184-186

⁶⁰ Gökalp, a.g.m. ss.184-186

zayıflayacaktır. Çünkü görevinden alınan memurlar tekrar iş başına geçmek için yeni tayin edilen memurlardan yüksek mevkilere geçmek isteyecektir. Bu istek ile de mevcut hükümeti düşürmeye çalışacaklardır.⁶¹

Ekonomik ve toplumsal sıkıntıları ele aldıktan sonra Gökalp, Türklerdeki lisan konusuna da değinir. Bu esasta, Türk lisanı da, Türk kavmi gibi İslamiyet’i kabul ettikten sonra, İslam kültürü ile şekillendiyse, Türk lisanı da aynı zamanda İslami bir şekil aldığını vurgular. İslamiyet bir din olduğu için Türklük ile İslamlık bağlamında, biri milliyet diğeri beynelmileliyet (uluslararası) maiyetinde olduğu için aralarında bir taarruz yoktur. Türk düşünürleri, Türklüğü inkâr ederek beyne’l-edyan bir Osmanlılık tasavvur ettikleri zaman İslamlaşmak ihtiyacı duymuyorlardı. Hâlbuki Türkleşmek ülküsü doğar doğmaz İslamlaşmak ihtiyacı da hissedilmeye başlamıştı. Bugün bizim için muasırlaşmak demek Avrupalılar gibi teknolojik aletleri, otomobiller, askeri silahlar, uçaklar yapıp kullanabilmektir. Aslında Muasırlaşmak, şekil bakımından ve yaşam tarzı anlamında Avrupalılara benzemek değil. Ne zaman bilgi, sanat ve teknolojiye kendimiz bir şeyler icra ettiğimizde ve bu icra ettiklerimizi başka milletler faydalanıp kullanırsa veya taklitlerini yaparlarsa o zaman muasırlaşmış olduğumuzu anlarız.⁶²

5.2. “Türkleşmek”, “İslamlaşmak”, “Muasırlaşmak” Fikirlerinde Lisan (Sayı 36, Nisan 1913)

Gökalp, bu yazısında lisan konusu üzerine, Türk lisanımızın elli-altmış seneden beri genişlemek yolunu tutmuş olup, asrın getirmiş olduğu yenilikleri ve farklılıklar yaşayış tarzımıza şekil verdiği gibi, o dönemde lisanımıza da şekil vermiştir. Gökalp’in araştırmalarına göre lisanımıza giren yeni kelimeler üç türdür. Bunlar: “Ecnebi kelimeler, Arapça ve Acemceden ibda yahut terviç olunan kelimeler, Türkçe ibda yahut terviç olunan kelimeler”dir.⁶³

⁶¹ Gökalp, a.g.m. ss.184-186

⁶² Gökalp, a.g.m. ss.184-186

⁶³ Ziya Gökalp, Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak, Tütibay Yayınları, Cilt 2, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 36, Nisan 1913, ss.203-204

Gökalp, yazısında “ıstılah”⁶⁴ konusuna birçok kez değinmektedir. İstılah konusunda ise Türkçemizin, Arapça ve Farsça kelimeleri kullanmaktan kaçınılmasını vurgulamaktadır. Sebebi ise Arapça ve Farsçadan, Türkçeye geçen kelimeler ıstıhlara münasip değildir. Birçok lüzumsuz Arapça, Acemce lügatlerde dilimize girmiştir. Sadece kelimeler ile kalmayıp Türkçenin dilbilgisi olarak yapısını da bozduğunu yazısında belirtmiştir.⁶⁵

Türk dilinin mana itibariyle muasırlaşmak üzerine fikirleri bulunan Gökalp, Arapça, Acemce ve Avrupa dillerine ait birçok kelimeleri Türkçeden çıkarılması gerektiğini, sadece Türkçe kelimeler ve dilbilgileriyle, Türkçe zenginleştirilmeli, örnek olarak da, “şuara-yı cedide” yerine “yeni şairler”, “edebiyat-ı Türkiye” diyeceğimize “Türk edebiyatı”, “tabiiyet” yerine “tabilik”, “serbesti” yerine “serbestlik”, “mu’ciz bir muharrir” yerine “icazcı bir muharrir” gibi kullanmalıyız şeklinde belirtmiştir.⁶⁶

5.3. “Türkleşmek”, “İslamlaşmak”, “Muasırlaşmak” Fikrinde Anane ve Kaide (Sayı 39, Mayıs 1913)

Ziya Gökalp’e göre kaidecilik, sosyal hayatımızın hangi yönüne bakarsak iki çeşit olayların çarpıştığını görmekteyiz. Bunlar; radikallik ve muhafazakârlık olarak ikiye ayrılmaktadır. Sanıldığı gibi bu iki kavram her ne kadar zıt olsa da Gökalp’e göre aynı esastan birleşmektedir. Muhafazakârlar, mevcut kaideleri değişmez gerçekler anlamında bakarlar. Bu kaidelerin değiştirilmesi ile ilgili bir hadise yaşandığı sırada ise küfür nazarıyla baktıklarını ifade eder Gökalp. Radikaller ise kabul edilen kaidelerin mutlak kurallar çerçevesinde ele alıp, bu kuralları kabul etmeyen veya hiçe sayan kişilere gerici olarak itham ederler. Radikaller ve Muhafazakârlar, eski veya yeni çıkan bu kaidelerin nereden çıkıp ve nasıl kabul görüldüğüne, hangilerinin kabul görülmeyeceğiyle pek düşünüp, nereden geldikleri ile ilgilenmezler.⁶⁷

⁶⁴ İstılah: Terim/herkesin anlayamayacağı bir sözde konuşmak.

⁶⁵ Gökalp, a.g.m. Nisan 1913, ss.203-204

⁶⁶ Gökalp, a.g.m. Nisan 1913, ss.203-204

⁶⁷ Ziya Gökalp, Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak, Tütibay Yayınları, Cilt 2, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 39, Mayıs 1913, ss.268-270

Gökalp, o dönemlerde yaşlı ve gençler üzerinden bir karşılaştırma yaparak, bu iki neslin kaideler hususunda çok farklı düşünceleri olduğu ortaya koymaktadır. Bunun üzerine yaşlılar genel olarak eski kaidelere alıştıkları için yeniliklere pek yanaşmadığını ve bu sebepten ötürü de yaşlı nesli muhafazakâr kesime koyar. Gençler ise muasırlaşmış milletleri kendi kaideleri doğrultusunda onları taklit etmeye hevesli olduklarından ötürü, genç nesli kökten inkılapçılık sırasına koyar. Bu sebepten dolayı muhafazakârlar ve radikaller arasında bir çatışma görülür. Ziya Gökalp'e göre bu çatışmayı sonlandırmak oldukça kolay olduğu kanaatindedir; "Eski kaideleri hal'ederek yerlerine yenilerini ik'ad etmek." Fakat bunların hükümranlılığı da çok uzun sürmez. Çünkü yerine getirilecek kaideler de aksilik görülmeye başlanacaktır. Gökalp, bu sebepten dolayı da tekrar sorunlar olacağını öngörmektedir. Türk tarihinde de bu kaide konusunda yaşanmış sıkıntıları göz önüne alarak, anane geleneği haline sokmak, sosyal hayat için daha iyi olacağı düşüncesindedir. Bunun üzerine Gökalp, "Tekâmülden doğma müesseselerimizi tarihi ittisallerini temin ederek canlı ananeler haline sokacağımıza, bunları bir tarafa atarak her ülkeden kaideler suretinde müesseseler almışız." ⁶⁸

Gökalp, İngilizler kaidesiz bir millettir. Bu hususta onlarda ananeler görülmektedir ve İngiltere'nin o dönemde dünya gücü ve sosyal yapıda medeni olarak görülen yapının altında ananecilikten oluşmaktadır. Biz Türkler de tam tersine kaideci bir millettir. Türklüğe ve İslamığa ait ananelerimizin tarihi silsilelerini aramadığımız, iyiden kötüye bir ayırım yapmadığımız gibi bu konuda bir önem görmemekteyiz. Kaideler, taklit edilen ve vücut haline getirilen, hangi yönde olursa olsun değişmeyen geçmişî olmayan ve geleceğe etki etmeyen bir faktördür. Anane ise aksine gelişmeye açık, yaratma eğilimi olan, yeniliklere ve yükselme açık bir faktördür. Ananecilik kendi başına doğurgan ve yeniliğe açık olmasıyla beraber ona aşılana diğer yabancı yenilikleri de kendi hayat süzgecinden geçirip öyle ele alır, direkt olarak taklit etmemektedir. Bu sebepten ötürü Gökalp, Türklüğe kaideciliğin değil, ananeciliğin toplumsal olarak daha iyiye ve gelişmeye yönelik olduğunu vurgulamaktadır. ⁶⁹

⁶⁸ Gökalp, a.g.m., Mayıs 1913, ss.268-270

⁶⁹ Gökalp, a.g.m., Mayıs 1913, ss.268-270

Muasırlaşmak yolunda fikirleri ile gayretler içinde bulunan Gökalp, o dönemlere kadar yürütülmüş muhafazakârlık ve yenilik çerçevesi altında oluşan yolların ikisi de çıkmaz bir yol olduğu kanaatindedir. Ananeciliğin Türk sosyal hayatındaki etkisi ile birlikte getireceği bir diğer husus, Türk edebiyatında, Türk musikisinde, milli lisanımızda, Türk mimarisi gibi birçok alanlarda milli kimliğini koruyabileceği yönünde ve diğer milletlerden aldığımız, milli olmayan hususları kendi ilim ve sosyal hayatımızdan çıkarmalı yönünde fikirlerini icra etmiştir.⁷⁰

5.4. “Türkleşmek”, “İslamlaşmak”, “Muasırlaşmak” Fikrinde Cemaat ve Cemiyet (Sayı 41, Haziran 1913)

Gökalp’e göre, sosyoloji çalışanlarının birbirlerine muhalif olması sebebiyle, sosyal hayatın bazı kesimleri “cemaat” olarak ayrılırken, diğer kesimleri “cemiyet” olarak ayrılmışlardır. Bu husus doğrultusunda Gökalp, iki ünlü sosyologların görüşlerini yazısında belirtmiştir. Gabriel Tarde’ye göre sosyal olaylar; “taklit vasıtasıyla umumileşmiş ferdi ibdalar” şeklinde tarif ediyordu. Emile Durkheim ise, “Bir hadise, taklit vasıtasıyla umumileştiği için içtimai bir hadise olmaz, belki esasen içtimai hadise olduğu içindir ki, taklit vasıtasıyla umumileşir.” şeklinde Tarde’ye karşılık veriyordu. Yani Durkheim’e göre ferdi hadiseler, “acıkmak, susamak, uyumak” çerçevesi altında bir insani ihtiyaç olarak bakılıyordu. İçtimai hadiseler ise, “dini inançlar, ahlaki vazifeler, hukuki kaideler, siyasi ve içtimai idealler” şeklinde belirtiyordu. Bu tanımlar sonucunda Gökalp şöyle bir sonuca varıyor; “İçtimai hayatı Durkheim cemaatlerde, Tarde’de cemiyetlerde araştırmış.” Fakat Gökalp, Durkheim’in ferdi hadiseleri bir insani ihtiyaç olarak ele almamıştır. İçtimai hadiselere gelince ise de bu kavramı, mukaddes ve gayr-ı mukaddes olarak iyi ayırma daha uygun olunabilir görüşünde idi. Mukaddes bir mahiyeti olan dini inançlar, ahlaki vazifeler, hukuki kaideler ve görüşler cemaatlere aittir. Gayr-ı Mukaddesin mahiyeti ise ilmi hakikatler, tıp alanında, iktisadi, tarımsal ve ticari alanlar ise cemiyete aittir.⁷¹

Gökalp, cemiyetin ilmi kavramları, bilimselliği, iktisadi mahsulleri taklit ve mübadele şekliyle bir halktan diğer hakla geçiş yapar. Bu husus doğrultusunda “tarihi

⁷⁰ Ziya Gökalp, a.g.m., Mayıs 1913, ss.268-270

⁷¹ Ziya Gökalp, Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak, Tütübay Yayınları, Cilt 2, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 41, Haziran 1913, ss.309-311

maddecilik” taraflısı olan Karl Marx ve Edmond Demolins gibi sosyologlar bu fikirler doğrultusunda haklı bulmaktadır; “İnsaniyet yalnız fertlerden mürekkep bir cemiyet olsaydı hadiselerin umumileşmesini yalnız taklide atfetmek, içtimai hayatta yalnız aliyâta kıymet vermek belki doğru olabilirdi. Hâlbuki insaniyet müstakil fertlerden mürekkep bir cemiyet değildir. Fertler aile, âkile (clan), nahiye, ocak, sınıf, camia-ı diniye, kavim, ümmet, devlet gibi birçok cemaatler içinde yaşayan bir ölüye dönüştüler.”⁷²

Gökalp, yazısında son olarak, cemaat ve cemiyet arasındaki genel tanımını, iki farklı kavramın işleyişleri ve fikri doğrultusunda farklı bir fertler birliği kavramında açıklama yapar. Bu doğrultuda, Sosyolog Gaston Richard’a atıfta bulunarak, Cemiyetleri “çarşı halkı” olarak ele alır. Örnek olarak çarşıda terzi, kunduracı, ekmekçi, tuhafiyeci gibi yalnız kendi menfaatleri doğrultusunda çalışırlar. Bu menfaatler çalışmaları doğrultusunda umumi bir menfaat olarak ele alınır. Yani cemaat hayatının görevi sosyal bir iş bölümüdür. Ticari, fikri ve ilim konusunda aynı çatı altında toplanan kişilere cemiyet denmektedir. Gökalp, cemaati ise ırki ve lisani olarak ele alır. Cemaat olarak ele alınan topluluk dini bir hayat yaşadıkları için dini bir topluluk olarak atfedilir. Bu fikirler doğrultusunda Gökalp, makalesini şu sözlü ile bitirmektedir: “Biz Türkler insaniyetin akıl ve ilmiyle donanmış olduğumuz halde bir Türk-İslam hayatı yaşamak, bir Türk-İslam medeniyeti yaratmak isteriz.”⁷³

5.5. “Türkleşmek”, “İslamlaşmak”, “Muasırlaşmak” Fikrinde Mefkûre (Sayı 56, Ocak 1914)

Gökalp yazısında, insanlardaki mefkûre hissi ancak, milleti felakete uğradığı zaman veya korkunç bir hadise karşısında bulunduğu zaman o milletin şahsiyetlerini işaret eder. Bu yaşanan sıkıntılar doğrultusunda fertler kendi hürriyetlerini değil, milletlerin geleceğini düşünürler. Fertler arasında bu düşünce ortaya çıktığı zaman “mefkûre” duygusu ön plana çıkmaktadır. Mefkûre duygusu ortaya çıktığında ise fertlerin birliği ve bir millet olma tadıyla kalpler birleşir, fikirler de tek bir amaç doğrultusunda ilerler.⁷⁴

⁷² Gökalp, a.g.m., Haziran 1913, ss.309-311

⁷³ Gökalp, a.g.m., Haziran 1913, ss.309-311

⁷⁴ Ziya Gökalp, Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak, Tütibay Yayınları, Cilt 3, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 56, Ocak 1914, ss.136-138

Bu husus doğrultusunda örnek veren Gökalp, Germen, Japon ve Fransız milletlerinin mefkûresi hakkında birkaç noktaya değinir. “Germenlik mefkûresi; Prusya’nın Napolyon ordusu tarafından alt edildiği büyük felaket anında feveran etti. O zamana kadar ‘milletim nev-i beşerdir, vatanım rû-yi zemin’ diyen filozof Fihte (Johann Gottlieb Fichte) bile o anda iliklerine kadar cermen olduğunu his ve ilan etti.” Şeklinde belirtmiştir. Japonluk mefkûresi, Amerikalılar ve Avrupalılar tarafından tehlikeli ve baskı politikalarından ötürü gelişmiştir. Son olarak Fransız mefkûresi ise, İngiliz istilasası altında çökmüş bir vaziyette iken milli vicdan uyanarak gelişti.⁷⁵

Gökalp mefkûre konusunda, bir millet yaratıcı mefkûresine sahip olduktan sonra artık sonu belli olmayan bir geleceğe doğru gitmez. Bir hedef vardır. Lakin mefkûresiz devletler her an kopacak bir kıyameti beklerler. Sonuç olarak diriltici ve yaratıcı bir mefkûreye sahip olan devlet sonsuza kadar yaşayan, ölmeyen bir millet olur.⁷⁶

Gökalp, Mefkûre kudretini iki şekilde gösterir; ”İ’câz⁷⁷ ve teyid⁷⁸ idir. İ’câz mefkûrenin ruhlara doğrudan doğruya tecellisidir. Fertler mefkûreli oldukları dakikalarda ruhları güçlü bir vecd ile dolar.” Mefkûrenin teyid kudretine gelince bu i’câz kuvvetinin bir neticesidir. Mefkûrenin ortaya çıkarttığı fikre karşı kutsal bir aşk ile ele geçirilmemiş olanlar onun kudretini dolaylı olarak hissederler.⁷⁹

Son olarak Gökalp yazısını şu cümle ile bitirir; Mefkûreye sahip “bir millet bu ruh ile nefholunduktan sonra kim olduğunu, nereden geldiğini, nereye gideceğini, nasıl bir tarihi vazife ifâ edeceğini aramaya, anlamaya başlar.”⁸⁰

5.6. “Türkleşmek”, “İslamlaşmak”, “Muasırlaşmak” Fikrinde Türk Milleti ve Turan (Sayı 62, Nisan 1914)

Gökalp, Türk Milleti ve Turan konulu yazısının başlarında Kazanlı bir gencin sorusu ile başlıyor ve bu soru üzerinden fikirlerini icra ediyor. Kazanlı gencin sorusu;

⁷⁵ Gökalp, a.g.m., Ocak 1914, ss.136-138

⁷⁶ Gökalp, a.g.m., Ocak 1914, ss.136-138

⁷⁷ “İ’câz”ın Türkçe anlamı: kısa sözle çok şey anlatmak.

⁷⁸ “Teyid” in Türkçe anlamı: destekleme/güçlendirme

⁷⁹ Gökalp, a.g.m., Ocak 1914, ss.136-138

⁸⁰ Gökalp, a.g.m., Ocak 1914, ss.136-138

“Benim milletim Özbekleri, Kırgızları, Türkmenleri, Osmanlıyı, Tatar ve Azerbaycan Türklerini câmi olan büyük Türklük müdür? Yani Türklük, tek bir millet haline mi kalacak, yoksa birçok milletleri muhtevi olan bir mecmua haline mi geçecek?” Bu sorudan mütevellit cevap olarak Gökalp, birinci soruya kesin bir cevap vermeyerek, ikinci soru hakkında geleceğe yönelik iki delil ortaya sunmaktadır. Birinci delil; yukarıda sayılmakta olan Türk ulusları, birbirinden uzak ve birbirleri ile karışma az olduğundan gittikçe lisan itibariyle ayrılacak ve müstakil edebiyatlara sahip olmaları da bu ayrımı ortaya koyacaktır. İkinci delil ise, Kuzey Türkleri, Rus kültürü ile yakından ilişkili olduğu halde Osmanlı Türkleri de Fransız ve Alman kültürleri ile ilgilenmektedirler. Bu suretle Türk kültürü ve medeniyet itibariyle de iki farklı millete ayrılıyorlar.⁸¹

Türk milletleri arasındaki lisanca uzaklaşmamalarına dikkat çeken Gökalp, bunun sebebi olarak Türkçe kitapların uluslararası el ele dolaşmasından ötürü başlıca sebeplerin arasındadır. Bir taraftan Çağatay Türkçesi ile yazılan divanlar batı Türkleri tarafından okunur, diğer taraftaki Türkler ise Osmanlıca eserler sandık sandık Kırım’a, Kazan’a, Kafkasya’ya, Türkistan’a götürülür, oradaki Türk milletleri tarafında okunurdu. Bu sebepten ötürü Kırım ve Kafkasya’daki edebiyat, İstanbul edebiyatını taklit edilmeye ve İstanbul Türkçesine yaklaşmaya başladı. Sonra bu hareket Kazan ve Türkistan’a da hareket etmeye başladı. İşler bu yolda ilerlerken dönemin dış siyasi güçleri, Türkler arasındaki bu dil birleştirmesi hareketine mani olmaya başlar. Gökalp, bu hareketi üç bölüme ayırmıştır; “Sosyalizm, Ümitsizlik ve Mektep Tazyikatı.” Kısaca bunları özetler olursak:

5.6.1. Sosyalizm

Gökalp, Türkler için hiç elverişli olmayan bir fikir kanaatindedir. Çünkü milliyet fikrinin düşmanıdır. Sosyalizm, tabii olarak büyük sanayiden doğduğunu söyleyen Gökalp, Türkler için sosyalizmi doğuracak derecede bu sahada yol almamış olmasıdır. Kuzey Türkleri arasında uyanmaya başlayan Sosyalizm fikri, bölgesel olarak edebiyatların sonucu oldu. Hâlbuki bir lisanda mütekellim olan bir kavmin halk

⁸¹ Ziya Gökalp, Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak, Tütibay Yayınları, Cilt 3, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 62, Nisan 1914, ss.238-240

konuşmaları birbirinden büsbütün başkadır. Sadece Türkiye’de yaşayan halkın dilini, edebiyat alanında bir araştırma yapılsa yüzlerce Türk lisanı ortaya çıkacağını söylemektedir.⁸²

5.6.2. Ümitsizlik

Ümitsizlik konusunda Gökalp, Avrupa gazetelerince daima Türkiye’nin zaafından, yaşamaya yönelik yeteneksizliğinden bahsettiler. Kuzeydeki Türk gazetelerinin de bazıları bu havadisle Avrupa gazetelerine inanmaya başlayıp o şekilde yayım yaptılar. Bu sebepten Türklerin medeni kabiliyetinden ümit kesilmeye başlandı.⁸³

5.6.3. Mektep Tazyikatı

Mektep Tazyikatı konusunda Gökalp’in yazısında belirttiği, bazı hükümetler, muhtelif Türk uluslarının birbirini öğrenmeye ve eğitime yönelik çalışmalara mani olmaya başladılar. Her ulusa mahsus kitapların, diğer ulusların mekteplerinde okunması men oldu. Bundan başka Müslümanlar için her mahaldeki ana dilinin tedris lisanı olması ileri sürüldü. Bütün bu baskılardan anlaşılır ki Türk milletini bölmeye, parçalamaya yönelik olduğu anlaşılmaktadır. Bir kavmi yutmak için dağıtmak lazımdır, dağıtmak içinde önce lisanını parçalamak gerekir. Bilerek yapılmaması bile bu sonuca götürmektedir.⁸⁴

Türk lisanını parçalamaya yönelik bu üç bölümü içerisine alan eserler ortaya çıkmaya başladı. Bunun tehlikesini fark eden Kadı Rızaeddin ve Musa Bigiyef efendiler gibi vatanperver yazılarını hep umumi Türkçe de yazmaya devam ettiler. Kırım’da münteşir yayımlanmış olan “Tercüman” gazetesini de kadim “Dinde birlik, dilde birlik, işte birlik” anlayışı ile yayımlar yapmıştır. Bakü’de çıkan “Şelale” dergisi de doğrudan doğruya eski Osmanlıca’yı ileri sürmektedir. Bu sebepten dolayı da Rusya Türklerinde iki cereyan vardır; birincisi, mahalli lehçelere kıymet vermek. İkincisi ise İstanbul Türkçesini milli lisan olarak kabul etmektir.⁸⁵

⁸² Gökalp, a.g.m., Nisan 1914, ss.238-240

⁸³ Gökalp, a.g.m., Nisan 1914, ss.238-240

⁸⁴ Gökalp, a.g.m., Nisan 1914, ss.238-240

⁸⁵ Gökalp, a.g.m., Nisan 1914, ss.238-240

Ziya Gökalp yazısında son olarak da kültürü hakkında fikirlerini şu şekilde paylaşmıştır: “Türkçülüğün gayesi bir Türk harsı yaratmaktır. Bu hars tabii şark, şimal ve cenup Türkleri için müşterek olacaktır. O halde garp Türklerinin Fransız harsına, şimal Türklerinin Rus harsına mukallid olmalarından çıkacak mahzur zail olur... Türklerin yalnız bir medeniyeti olmalı ve bu da kendilerinin yarattığı bir medeniyet olmalı. Türk, Almanlaştıkça yahut Ruslaştıkça parçalanır fakat milli vahdeti daha ziyade kuvvetlenir.”⁸⁶

5.7. “Türkleşmek”, “İslamlaşmak”, “Muasırlaşmak” Fikrinde Millet ve Vatan (Sayı 66, Mayıs 1914)

Ziya Gökalp, bu makalesinde “Millet ve Vatan” kavramlarını genel hatlarıyla sosyal yapıyı nasıl etkilediğini ele almaktadır. Sosyal yapının zeminini oluşturan bu konularla ilgili olarak “Türkçülük, İslamcılık, Osmanlıcılık” kavramlarını bu konu üzerinden tartışmalı olarak açıklamıştır. Millet, kelimesi üzerine bakarsak eğer, İslamcılar, “ümme” kelimesinin karşılığı olarak ifade edilmektedir. Hatta bu kelime Arapçada mezhep manasındadır. Fakat bu kelimeye karşın olarak lisan ekmeliyeti, her kelimenin tek bir manası vardır usulüne çekmektedir. Bu sebepten ötürü ki, dine bağlı olan insanlar ümme, lisan üzerine konuşan, araştırma yapan insanlar millet demeye başlamıştır. Bir diğeri olarak Osmanlılar da devlet kelimesiyle millet kelimesi anlamdaş olarak kabul edilmektedir. Türkçüler, bu iki zümrenin kelime anlamları neticesinde iddia ettikleri kavramlar doğrultusunda araştırma yapmışlardır. Bunlar; “Ümme başka şey, millet başka şeydir. Devlet başka şey, millet başka şeydir.”⁸⁷

Gökalp, bu üç kavramı benimseyen insanlar açısından tanımladıktan sonra, bu üç kelime ile ilgili kendi yorumlarından bahseder. Ümme, devlet, millet kavramlarının birbirinden büsbütün olarak farklı olmadığını kanaatindedir. Ümmele arasındaki münasebet “umum” ile “husus” arasındaki münasebet gibidir. Gökalp, “Ümme bir dinine bağlı olan milletlerin umumunu cami bir “beynelmileliyet” teşkil eder. Bundan başka milleti teşkil eden fertler, bugün milletin lisanıyla uğraşan olanlar değildir. Yarın bu lisanla konuşacak olanlardır.” Şeklinde belirtmiştir. Örnek olarak ise o dönemde

⁸⁶ Gökalp, a.g.m., Nisan 1914, ss.238-240

⁸⁷ Ziya Gökalp, Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak, Tütübay Yayınları, Cilt 3, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 66, Mayıs 1914, ss.301-303

Pomak topluluğu Bulgarca, Girit'teki Müslümanlar Rumca, konuştıkları halde Müslümanların tesiri ile Türkçeyi öğrenecekler ve o kullandıkları lisanı artık konuşmayacaklar kanaatindedir.⁸⁸

Gökalp'e göre, umum ve husus bakımından devlet ile millet arasında bir münasebet mevcuttur. Örneğin, Osmanlı Devleti bir İslam devletidir. Yani Müslüman milletlere dayanan bir devlettir. Osmanlı Devleti'nde irfan ve medeniyet hususlarına baktığımızda, ilk önce Türk ve Arap milletleri teşkil etmektedir. Bu sebepten ötürü de Osmanlı Devleti'ne Türk-Arap devletidir denilebilir. Sadece Türk ve Arap milletleri değil, bunların içerisinde aynı dili konuşan milletler de buna dâhildir.⁸⁹

Son olarak “vatan” kavramını açıklayan Gökalp, “Vatan, uğruna hayatlar feda olunan mukaddes bir ülke demektir.” Gökalp daha önce de vurguladığı gibi ümmet, devlet, millet ve vatan kelimeleri, birbirinden bağımsız değildir. Biri birini tamamlar ve o şekilde açıklanır kanaatindedir. Burada da “devlet” kavramı kendi kendine ayakta duran bir kudret değildir. Millet ve ümmetten kuvvetini almaktadır. Bu sebepten ötürü de Gökalp bu konu hakkındaki şu cümleleri ile yazısını sonlandırmaktadır; “Filhakika bir İslam vatani vardır ki, bütün Müslüman milletlerinin sevgili yurdudur. Diğer milli vatandır ki, Türkler kendilerinkine Turan namını veriyorlar. Osmanlı ülkesi İslam vatanının müstakil kalan bir cüz'üdür. Bundan bir kısmı Türk yurdudur ki, aynı zamanda Turan'ın bir parçasıdır. Diğer kısmı da Arap yurdudur ki, büyük Arap vatanının parçasıdır... Türklerin Türk yurdunu veyahut Turan'ı hususi bir aşkla benimsemeleri ne küçük İslam vatanını (Osmanlı ülkesi), ne de büyük İslam vatanını unutmalarını iktiza etmez. Çünkü millet mefkûresi, devlet mefkûresi beynelmileliyet başka başka şeylerdir ve her üçü de mukaddestir.”⁹⁰

6. AHMET AGAYEF – TÜRK MEDENİYETİ TARİHİ (Sayı 40, Mayıs 1913)

Ahmed Agayef, o dönemlerde Türk Medeniyeti Tarihi adı altında, Türk toplumu içerisinde bir merak olmadığı ve bu konu hakkında yeterli bilgiye sahip

⁸⁸ Gökalp, a.g.m., Mayıs 1914, ss.301-303

⁸⁹ Gökalp, a.g.m., Mayıs 1914, ss.301-303

⁹⁰ Gökalp, a.g.m., Mayıs 1914, ss.301-303

olunmadığı kanaatindedir. Bunun üzerine de “Türk Medeniyet Tarihi” isimli olarak, Türk medeniyetini anlatan bir çalışma başlatmıştır ve bu çalışmalar doğrultusunda, yazısında da belirttiği gibi Türk medeniyeti kapsamı içinde olarak üniversitelere bu dersin konmasını ve bunun üzerine çeşitli çalışmalar yapılmasını tavsiye etmiştir. Bu adımda ilk ciddi çalışmayı başlatan Ahmed Agayef’dir.

Agayef, yazısında da belirttiği üzere, öncelikle “Türk Medeniyeti Tarihi var mıdır?” sorusunu cevap niteliğinde olacak bir şekilde yazısına başlamıştır. Bu sorusundan sonra, Türk Medeniyet Tarihi’nin daha önce yapılmamasını ve idrak edilmemesini eleştirmiştir. Bu hususta yeterli bilgiye sahip olmadığımız gibi, diğer milletlerin Türkler hakkında yaptığı yorumlara, sorulara, gerekli cevaplar veremediğimiz için bunları sessiz bir şekilde onaylamışızdır. Buna örnek olarakta diğer milletlerin söylediği gibi “Tatar’ı bed-gerdâr, Cengiz’i fitne-engiz, Etrak’ı bî-idrak, Türk’ü yağmagir” olarak yorumlamışlar ve Türk milleti gerekli bilgilere sahip olmadığı için bu yorumlara, gerekli cevapları verememişlerdir. Bunun üzerine Agayef, “Türkler hakkında icat edilen bu fikirler, reddetmek, ırkımızın, kavmimizin beşeriyete ifa etmiş olduğu hizmetleri, tarihi ecdadımızın muhtevi bulunduğu övünülecek şeyler Türk’ün hayaline, fikrine gelmemiştir. Ve bu garip durumun da başlıca iki sebebi vardır. Birisi Türk’e has olan mahviyet ve tavazu(alçakgönüllülük). Aslında mahviyet bir erdemliktir lakin sınırı aşıldığı zaman erdemlikten çıkar, kusura dönüşür. Bu sebepten ötürü de hakkımıza atılan iftiralara karşı çıkmadık.” Şeklinde belirtmiştir.⁹¹

Agayef, medeniyet hususlarından bahsederken örneklemelerden bulunur. Bunun üzerine, Frenkler, Almanlar, Vizigotlar, Ostrogotlar Roma İmparatorluğunu istila ettikleri ve onlarla birlikte yaşadıkları halde, medeniyet bakımından Roma’dan farklı idiler. Bunlardan hiçbiri kendi lisanını, gelenek ve göreneklerini, edebiyatını, şahsiyetlerini kaybetmemişlerdir. Keza Araplarda da aynı şekilde gözlemlenmiştir. İran ve Bizans istilalarına karşı kendi gelenek ve göreneklerini, lisanını kaybetmemişler ve unutmamışlardır. Fakat Osmanlı’ya baktığımız vakit, Bizanslıların medeniyetinden daha üstün bir medeniyete sahip olurken, Osmanlılar, Bizans’a ayak basar basmaz, Bizans yöresine, geleneklerine katılıyorlar. Agayef bu konu üzerine,

⁹¹ Ahmed Agayef, Türk Medeniyeti Tarihi, Tütibay Yayınları, Cilt 2, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 40, Mayıs 1913, ss.292-296

“Burası önemlidir ki, muhite kapılmak, hâkim ve galip olduğu halde kendisini başkalarına kaptırmak, kendi şahsiyetini unutmak yalnız Türklere mahsus bir haldir!” yazısıyla düşüncesini belirtmiştir.⁹²

Agayef, “Türkler Asya-yı Garbiye yürümezden evvel nasıl bir medeniyete sahiptir? Sorusunun cevabını Alman ve Fransızların, Çin yıllıklarından topladığı bilgiler neticesinde atıfta bulunarak cevaplamıştır. Yazısında atıfta bulunduğu bilgilerin bir kaçını şu şekilde sunmuştur; “Fransız alimi Abel Remusat – 1852 senesinde Paris’te vefat eylemiştir- diyor ki: Hyao-Ming’in zamanında Uygurlar imparatorun huzuruna bir sefir göndererek Çin Darülfünü’nda Lyaou-Lye namındaki alimin kendi memleketlerine gelmesine ve orada tedrisatta bulunmasına müsaade istediler. Talebeleri is’af edildi.” Bir diğer atıfta bulunduğu kişi ve yazısı şu şekildedir; “Alman müsteşriklerinden Von Le Coq –ki Şarki Türkistan’a gitmiş olan iki fenni heyete iştirak eylemiştir. Eski Türk medeniyetine dair ne yazıyor: Uygur İmparatorluğu’nun payitahtı Hoçu şehri idi. Turfan şehrinin yakınında bulunan Hoçu’ya bugün Karahoça yahut Yedi Şehir denilmektedir. Burası, imparatorluğun medeniyetçe en müterakki, en müzehher devri miladın 8’nci, 9’uncu asırlarına tesadüf eden Hoçu şehrinin harabeleridir. Hoçu’da muazzam ve hayretfeza bir medeniyet vardı. Bu medeniyetin bugüne kadar kalmış ver-hayat şahitleri şehrin azim binaları ve pek çok el yazması kitabeleridir.” Diye belirtmiştir.⁹³

7. KÖPRÜLÜZADE MEHMED FUAD – EDEBİYATIMIZDA MİLLİYET HİSSİ (Sayı 44, Temmuz 1913)

Köprülüzade, bu yazısında Türk edebiyatında geçmişten o güne kadar “milliyet hissi” çerçevesi altında, Türk milletine dair ne gibi hisler beslendiğini göstermek amacıyla bu yazısını yazmıştır. Köprülüzade, Türklerde, geçmişte ve o günlerde de görüldüğü gibi yaşadıkları yerin tesiri altında kalmış, benzeşmeye uğramış ve taklide yönelik işler yaptığını söyler. Bu hususta Türkler yeni bir yere intikal ettiklerinde oraya çok kola ve çabuk bir şekilde ayak uydurur ve kısa zamanda oraya bağlı olur. Bu hususlara örnek olarak da Köprülüzade, “Hindistan’da büyük Mongol saltanatı

⁹² Agayef, a.g.m., ss.292-296

⁹³ Agayef, a.g.m., ss.292-296

kurması, Bağdat'taki Arap hilafetini kolaylıkla ele geçirmesi, Arapçadan alınan unvan kelimelerin kullanılması, Çinlilere hizmette bulunan başarılı Türk komutanları" gibi bu hadiselerle bakacak olursak, Türkler, milli mevcudiyetine dair ciddi zararlar vermişlerdir. Köprülüzade, Türkler kendi kimliğini unutarak asırlar boyunca başka milletlerin yararına çalışmış bir kavim olarak değerlendirmiştir. Özellikle de Türklerin İslamiyet'i kabulünden sonra, dinin şekillendirdiği yasalar neticelerinde törelerini unutmışlar, Arap ve Acemler ile his ve fikri olarak birleşmişlerdir.⁹⁴

Köprülüzade, Türklerin İslamiyet'i kabulünden sonra kendi örf ve adetlerini terk etmeye başladıklarını, özellikle de Türk padişahlarının kendilerini bir kağan, hakan olarak değil de, bir İslam sultanı gibi hareket ettiklerini öne sürmektedir. Buna örnek olarak Türk padişahlarından Gazneli Mahmud ve Timur'un girişimlerini sunmaktadır. Köprülüzade, Gazneli Mahmud hakkındaki konu ile ilgili görüşünü şu şekilde değerlendiriyor; "Fırdevsi'ye İran Şahname-i mefahirini tanzim ettirerek kendisini asar-dide kisra sülalesinin bir uzv-ı ahiri gibi görmek ve göstermek isteyen bu Türk padişahı, milli Acem şairinin Şehname'de Turan aleyhindeki hasmane akvalini gayet tabii görüyor ve bundan hissen hiç rencide olmuyor." Timur ile ilgili görüşü de, "Timur'un etrafındaki erbab-ı ilmi irfan hep Acem lisanı ile yazıyorlar, hissiyle mütehassis oluyorlardı. Asya'daki bütün Türk sultanların milli lisan olarak Acemceyi kabul etmişler, Acem tarihini, Acem ananâtını kendi milli tarihleri, ananeleri makamına ikame eylemişlerdi." Şeklinde belirtmiştir. Bu görüşlerden yola çıkarak, İran edebiyatı ve İslam bilimini en ziyade Türk padişahları sayesinde geliştirmiştir.⁹⁵

Köprülüzade'nin bu görüşlerinden ötürü, Türk olduğunu unutmayan bir elde beş parmak sayısını geçmeyecek sultanların olduğu kanaatindedir. Bu kanaatine de örnek olarak Cengiz Han'ın soyundan gelen Gazan Han'ı göstermiştir. Gazan Han, Eski Moğol tarihinin İslamiyet'in tesiriyle yavaş yavaş unutulacağını, eski geleneklerinin uçup gideceğini hissederek, Reşidüddin'e, "Câmiü't-Tevârih"i yazdırmıştır. Köprülüzade, bu konuyla ilgili yazısında Ahmed Agayef'e atıfta

⁹⁴ Köprülüzade Mehmed Fuad, Edebiyatımızda Milliyet Hissi, Tütibay Yayınları, Cilt 2, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 44, Temmuz 1913, ss.359-364

⁹⁵ Köprülüzade, a.g.m., Temmuz 1913, ss.359-364

bulunmuştur. Reşidüddin'in bu eseri ile ilgili Agayef; "Acaba bu teşebbüs milli bir ihtiyacın tatmini için mi idi, yahut Câmiü't-Tevârih'in Farisi yazılması siyasi bir fikre mi müstenitti..." şeklinde sormuştur. Köprülüzade fikrini ise şöyle sunmuştur; "Cengiz sülalesinden bir hakanın, milli geleneklerini muhafazası için bu kadar zahmet göstermesi gayet tabiidir. Fakat kitabın Farisi dilinde yazdırılması milliyet hissinin henüz lüzumu kadar kuvvetli olmadığını, Türklerin bu Acem hâkimiyeti fikriyesine mütevekkilane razı olduklarını ispat ediyor."⁹⁶

Köprülüzade edebiyat konusunda, İslamiyet'ten sonra kaleme alınmış Türkçe eserler arasında milli rengi gösteren, nâzımının Türk hissiyatıyla olduğunu gösteren eserler arasında ilk önce Yusuf Has Hacib'in, "Kutadgu Bilig" adlı eserini gösteriyor. Bu eser hakkındaki yorumu ise, Arap ve Acem tesirinden kurtulup, Türk ruhunu gösteren bu eserde, sanatkâr, Türkleri, Türk beylerini överek milli geleneklere dair bilgiler veren önemli eserlerden biridir. Kutadgu Bilig gibi o dönemde, Türk milli geleneği anlatan eserleri arasına, Divan-ı Hikmet, Bahtiyarnâme, Tezkire-i Evliya, Mi'racnâme gibi Türkçe eserler meydana gelmiştir. Köprülüzade, Selçuklular döneminde Nizamülmülk'ün neşrettiği Siyasetname adlı eseriyle, Kutadgu Bilig'in arasında pek çok farkın bulunduğunu dile getirir. "Siyasetname Farsça, Kutadgu Bilig Uygurcadır. Kutadgu Bilig saf Türk âleminden, onun maneviyatından bahseder. Siyasetname Sasanilerin idare usul-i idarelerini tazelemeyi tavsiye eder. Siyasetname Türk'e Acem papağı giydirir, İranileştirmeye uğraşır. Kutadgu Bilig hakiki bir Türk'ü irae eder." Türkistan'da yaşayan Türkler milli lisanlarını korumaya az çok gayret ettikleri halde, Anadolu'ya gelen Türklerin lisanlarını ancak konuşma lisanı olarak kullanıp, resmi lisanını Farsça olarak kabul etmişler ve ilim ve edebiyat lisanı olarak da İran ve Acem edebiyatını, müziğini, tarihini ve sanatlarını kullanmışlardır.⁹⁷

Köprülüzade, edebiyat konusu ile ilgili büyük Türk şairlerinin kullandıkları lisan hakkında da yazısında bahsetmiştir. Büyük Türk şairlerinin, Fars ve Arap edebiyatını kullanıp sevmişler, kendi milli lisanını ve edebiyatını bir türlü sevmeyip hakir ve bayağı bulmuşlardır. "Kadı Burhaneddin'in tuyuğları, Süleyman Çelebi'nin sade lisanı, Kemal Emin'in, Kaygusuz Abdal'ın ve daha sair halk şairlerinin saray ve

⁹⁶ Köprülüzade, a.g.m., Temmuz 1913, ss.359-364

⁹⁷ Köprülüzade, a.g.m., Temmuz 1913, ss.359-364

ulemayı memnun edemediler.” Bu lisan konusundaki tartışma Osmanlı Devleti’nde de devam etmiştir. İstanbul fethinden sonra Fatih Sultan Mehmed, İran ve Arabistan’dan gelen her şair ve âlim padişahın meclisine kabul edildi, büyük mükâfatlara ve lütuflara nail oluyorlardı. O dönemde İstanbul’da yaşayan Türkler kendi Türklüklerini unutuyorlar, biraz Arap, biraz Acem, biraz Bizanslı garip bir şekilde hissediyorlardı. Araplar, Acemler, İslam ve Rum dönmeleri, Arnavutlar, Çerkezler burada umumi ve müşterek bir hal alıyorlar ve yüksek ihtimalle Türklükten pek haz almıyorlardı. “Cahil Türk, kaba Türk” gibi sıfatlar, “Türk billuru görse sıçra sanır” gibi aşağılayıcı şiirler, “Türk’e beylik vermişler, iptida babasını öldürmüş” gibi onur kırıcı sözler meydana çıkmıştır.⁹⁸

Yazısında, “Milliyete ve milli lisana önem göstermemek hususunda padişahlarda bir istisna gösteremediler” diye belirten Köprülüzade, Sultan Selim, Sultan Bayezid’in etkilendikleri edebi konular hakkında örnekler vermektedir. Sultan Selim’in İran’ı hâkimiyetine almasında bile, Acem şairi olan Vassaf’ın Tarih-i Maruf’unu yanından hiç ayırmazdı. Sultan Bayezid ise milli tarihi, Fars lisanı ile İdrisi Bitlisi’ye yazdırmış ve Türkçe bir tarih tertibini Müyyedzade’nın teşvikiyle Kemalpaşazade’ye havale etmişti. Son olarak kendi döneminden ve yapılması gerekenlerden birkaç tavsiye ile gelecek nesillere seslenerek yazısını noktalamıştır.⁹⁹

8. KÖPRÜLÜZADE MEHMET FUAD – TÜRKÜK, İSLAMLİK, OSMANLILIK (Sayı 45, Ağustos 1913)

Köprülüzade, yazısında milli hususlara dayanarak o dönemin Türk milletinin, yazarların ve araştırmacıların, milliyetperver konusundaki doğru ve yanlış adımlarını ele alarak incelemiştir. Bu inceleme içeriği olarak makalenin de adını verdiği, “Türklük, İslamlık ve Osmanlılık” kavramlarını tek tek başlık halinde tanımlamış ve araştırma yöntemi ile okuyuculara sunmuştur.¹⁰⁰

⁹⁸ Köprülüzade, a.g.m., Temmuz 1913, ss.359-364

⁹⁹ Köprülüzade, a.g.m., Temmuz 1913, ss.359-364

¹⁰⁰ Köprülüzade Mehmed Fuad, Türklük, İslamlık, Osmanlılık, Tütibay Yayınları, Cilt 2, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 45, Ağustos 1913, ss.372-376

8.1. Türklük

Genel olarak dünyanın herhangi bir bölgesinde dile, tarihe, meyiller ve hissiyata yönelik bir topluluk varlığı söz konusu ise orada bir millet vardır. Köprülüzade'ye göre Türklük meselesinin çıkışı, batıdan doğuya büyük bir Türk toplulukları mevcut olmakla birlikte din, dil, örf ve gelenekler bakımından manevi bir teklik bakımından teşkil eden bu maddi topluluk mevcut iken, Türklük meselesi bu şekilde kendi kendiliğinden ortaya çıkmıştır.¹⁰¹

Türk milliyetperverlerin o dönemde çok önceden düşündükleri Osmanlı Türkleri, yani Osmanlı bayrağı altında yaşayan Türkler maddi ve manevi olarak iyi durumda değillerdi. Keza yaşadıkları il, mahalle ve semt gibi yerler renksiz, kozmopolit ve harabe şeklindeydi. Köprülüzade'ye göre milliyeti ortaya çıkaran en büyük iki unsur; “milli lisan ve milli tarih” oluşturmaktadır. Lakin Türklerde lisan, değişmiş ve yabancı kelimelerin Türkçeye girmesi ile adeta kendi kendini öldürecek bir hal almıştı. Milli tarihe bakacak olursak da, Türkler arasında milli tarihleri o kadar unutulmuş ki, milletin adı olan “Türk” adı yerine, “Osmanlı” adı yerini almıştır.¹⁰²

Türkler, böyle bir durumda olduğu halde hâkimiyet bakımından adeta mest olmuş şekilde yaşarken, aynı toprakta yaşayan Hristiyan vatandaş olan Rumlar, Ermeniler, Bulgarlar, Sırlar, Türkler karşısından biraz farklılardı. Özellikle Fransa'da vuku bulan ihtilal ile ortaya çıkan milliyetçilik kıvılcımlarının manasını daha yakından idrak ediyorlardı. Onlarda zaten böyle bir akıma karşı müsait haldeler idi. Mezhepsel ve siyasal olarak her Hristiyan cemaatini manevi ve milli bir dayanışma haline sokmuştur. Köprülüzade, Osmanlı Devletini, toplumsal olarak çeşitli unsurları bir daire olarak benzetecek olursak, bu dairenin merkezini Türklük oluşturur. Onun etrafındaki birinci daireyi İslamlık, son daireyi de Türk ve İslam düşünce tabiatıyla mecbur olarak Hristiyan unsurları teşkil eder. “Osmanlı Devleti'nin şimdiye kadar eczâ-yı vatandan birçoğunu kaybetmesi, Türk düşünce merkezinin zaafından ileri gelmektedir.”¹⁰³

¹⁰¹ Köprülüzade, a.g.m., Ağustos 1913, ss.372-376

¹⁰² Köprülüzade, a.g.m., Ağustos 1913, ss.372-376

¹⁰³ Köprülüzade, a.g.m., Ağustos 1913, ss.372-376

Osmanlı Devleti için Türklüğün önemini vurgulayan Köprülüzade, “Türkler ne zaman milli bir vicdana malik olurlarsa İslamiyet ve Osmanlılık, ancak o zaman, muhtaç olduğu kuvve-i merkeziyeye kavuşacak ve heyet-i hazıra-i siyasiyemiz anâsârın inkişaf-ı millileriyle müterâfik bir ahenk-i tam dairesinde ilerleyecektir.” Şeklinde Türklük başlıklı bölümünü bu yazısıyla bitirmiştir.¹⁰⁴

8.2. İslamlık

Bir milleti oluşturmada en çok sözü geçen kavramlardan biri de dindir. Milli tarihi ele aldığımızda sadece belli bir yere kadar dini tarihi ortaya koyabiliriz. Fakat toplumların oluşmasında din kavramı tek başına yeterli değildir. Buna örnek olarak da Hristiyan topluluklarına değinebiliriz. Hristiyan topluluklarına mezhepsel baktığımızda, ne Katolikler, ne Ortodokslar ne de Protestanlar tek bir vücut olarak toplanamamış ve bir araya gelememişlerdir. Dinin yerine getirdiği bu husus, aynı dine mensup çeşitli milletler arasında bir beynelmileliyet meydana çıkarmaktan ibarettir. Bu hususta Osmanlı Devleti’ni göz önüne alırsak, bu imparatorluk dâhilinde İslamlığın yücelmesi, o sahada yaşayan İslam kavimleri yani Türkler ve Arapların bir dostça bir fikir üzerine birleşmesi ile birbirlerinin kendi benliklerinden haberdar olsalardı bir kuvvet teşkil edebilirlerdi.¹⁰⁵

Köprülüzade, İslamlıkta milliyet meselesine dair, İslam kavimleri arasında milliyet hareketlerinin başlaması bir zorunluluk haline gelmişti. Bu hareketler milletin yararlarına dair zeki ve bilgili rehberlerin idaresi altında olursa bir fikir ayrılığı değil aksine bir kurtuluş olur. Özellikle bu minvalde Türk ve Arap milletlerinin İslam düşüncesi altında birleşmesi güçlü bir sosyal yapı ortaya serecek, fakat bu iki milletten bir tanesi ayrı bir düşüncede yol alırsa iki millette kendi benliğini unutup yıkılacak kanaatindedir.¹⁰⁶

Sonuç olarak, Ayrı bir coğrafya, ayrı bir lisan ve edebiyat, ayrı bir adet ve gelenekler bir çatı altında olursa, mutlaka ayrı bir birliktelik teşkil eder. Kâinattaki bu nitelikler Arap ve bir Türk cemaati bulunduğu tasdik edilince bir Araplık ve bir

¹⁰⁴ Köprülüzade, a.g.m., Ağustos 1913, ss.372-376

¹⁰⁵ Köprülüzade, a.g.m., Ağustos 1913, ss.372-376

¹⁰⁶ Köprülüzade, a.g.m., Ağustos 1913, ss.372-376

Türklük bir vücut bulmasını tabii görmelidir. Dinin iştiraki hiçbir vakit onların tek bir milliyet halinde kaynaşmalarına sebebiyet vermez. Buna binaen Köprülüzade, “Türk milliyetperverlerini İslamlık düşmanı diye addetmek ya eser-i cehalet yahut bir vesile-i iftiradır.” Cümlesiyle, İslamlık başlıklı bölümünü burada noktalamaktadır.¹⁰⁷

8.3. Osmanlılık

Köprülüzade’ye göre Osmanlı kelimesin sadece devlet unvanından ibarettir. Onun için Osmanlılık demek hem Türklüğün, hem Araplığın, hem Rumluğun, hem de Ermeniliğin milletlerin toplamına verilen bir isimdir. Bu heyetlerin haricinde bir Osmanlılık fikri oluşturulamaz. Osmanlılığı bu şekilde açıklayan Köprülüzade, yazısının sonunda, “Biz ne hayalperver, ne mürteci, ne iftirakçı, ne de İslamiyet veya Osmanlılık düşmanıyız. Maksudumuz, şimdiye kadar muhtelif vesilelerle tekrar ettiğimiz veçhile Türklük, İslamlık ve Osmanlılığın mütesaniden gelişimini temin etmektir.” Bu cümlesiyle fikirlerini okuyuculara sunmuştur.¹⁰⁸

9. AĞAOĞLU AHMED – MİLLİ CEREYAN (Sayı 80, Nisan 1915)

Ahmed Ağaoğlu, yazısında ilk olarak “millet nedir?” sorusu ile başlamıştır. Bu soruya çeşitli cevaplar verilmiş olup kendi fikrini zikreden Ağaoğlu, “millet kelimesini milliyet kelimesiyle karıştırmamalıyız. Şu iki kelime arasındaki farkı ameli bir suretle göstermek için diyebiliriz ki şimdi bir Türk milliyeti vardır, fakat bir Türk milleti henüz teşekkül etmemiştir. Zira milliyet için lazım olan anasır Türkler için de mevcut olduğu halde, şu anasır henüz milleti teşkil edecek şekil almamıştır.” Yönünde fikrini belirtmiştir.¹⁰⁹

Ağaoğlu’na göre, milliyet kavramı, toplumsal olarak üç farklı yönde aranmıştır. Bunlar; ırk, din ve lisan olarak belirlenmiştir. Bu üç kavram yönünden bakarsak Ağaoğlu’na ırk ve dinden daha çok lisan kavramı, milliyeti teşkil etmesi yönünde daha etkili olduğunu düşünmektedir. Fakat lisan da yalnız başına milliyeti teşkil edemez yönünde fikirleri bulunan Ağaoğlu, yazısında da örnek vererek neden

¹⁰⁷ Köprülüzade, a.g.m., Ağustos 1913, ss.372-376

¹⁰⁸ Köprülüzade, a.g.m., Ağustos 1913, ss.372-376

¹⁰⁹ Ahmed Ağaoğlu, Milli Cereyan, Tütibay Yayınları, Cilt 4, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 80, Nisan 1915, ss.92-93

lisan kavramı, milliyeti oluşturmada diğerlerinden daha etkin olduğunu net bir şekilde açıklamıştır. Irkın tek başına bir millet olmadığını buna da delil olarak, aynı dile sahip olan toplulukların farklı farklı milletler halinde yaşayan ve cemaat haline gelen toplulukları gösterir. Din de ise, “Zira müşahadatımız ispat ediyor ki, aynı dine mensup olanlar başka başka milletler teşkil ediyorlar...” Ağaoğlu’na milliyeti oluşturmada daha baskın gelen kavram olan lisandır. Fakat lisanında tek başına milliyet oluşturmadığını da dile getirir. Çünkü aynı dile mensup toplulukların başka başka milletler halinde yaşaması bunun yeterli olmadığını gösterir. Buna örnek olarak da İngiltere-Amerika, Fransa-Kanada örneğini bize verir.

Ağaoğlu’na göre bu üç kavramın birleşmesinden bir milliyet ortaya çıkar yönündedir. Fakat milliyet, henüz tam olarak bir millet değildir. Çünkü bu üç kavramın mevcut olması bir milliyeti millet haline sokamaz. Milliyetten millet oluşması için bir geleneğin uyum ve şuurlu bir surette birleşmeleri gerekir. Dilde, dinde ve kültür ve gelenek bakımından şuurlu ve vicdan-ı millide yaşamadıkça millet ortaya çıkamaz. Ağaoğlu’nun fikirlerinde Türklerde bir milletin ortaya çıkabilmesi için, “Türk dinini bihakkın anladığı ve dini ile hayatını mecz edebildiği andan itibaren Türk vicdan-ı millisi teessüs edecektir. Nasıl ki Türk vicdan-ı lisanisi de, yalnız edebi Türkçe lisanın tesisi ve o lisanın taşıdığı edebiyat, musiki ve sair tecelliyatının Türk kalbini, Türk hayatını, Türk hissiyatını terennüm ettiği andan itibaren teessüs eyleyecektir.”¹¹⁰

10. RIZA TEVFİK – “TÜRKÇÜLÜK” VE TÜRKÇÜLERİN SAHA-I TAHKİKATI (Sayı 84, Haziran 1915)

Rıza Tevfik makalesinde, Türkçülük kavramı üzerine, lisan ve içtimaiyat üzerine konusunu işlemiştir. Bu konu hakkındaki fikirlerini öncelikle geçmişte yaşadığı birkaç anılarla yoğurup, daha sonra böyle bir fikir ortaya çıkarmış ve Türkçülerin saha tahkikatları konusunda nasıl olması gerektiğini dile getirmiştir.¹¹¹

Lisan üzerine fikirlerini sunan Rıza Tevfik, Orhun kitabelerine atıfta bulunmuştur. Orhun kitabelerini etraflıca okuduğunuz da birçok şey anlaşılır ve bunun

¹¹⁰ Ağaoğlu, a.g.m., ss.92-93

¹¹¹ Rıza Tevfik, “Türkçülük” ve Türkçülerin Saha-i Tahkikatı, Tütibay Yayınları, Cilt 4, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 84, Haziran 1915, ss.138-140

üzerine iyi bir çalışma yapıldığı zaman, geçmişteki tarih haberlerden tutup da, Türklüğünüzü hissedecek çok şey anlarsınız. Bu kitabeler dünyanın bir ucunda olsa bile okuduğunuz da, orada yaşamış Orhun Türkleri, Turani milletlerinden daha yakın gelir. Bir sosyolog olarak okursanız, o dönemdeki içtimai unsurları ele alarak tesadüf edersiniz. Okuduğunuz cümleler sizi aynı zamanda sizi İran'ın, eski Yunan'ın, eski Roma'nın medeniyetine götürür. Buradaki yaşantıyı oradaki medeniyetlerle karşılaştırırsınız. Aynı olan veya farklı olan hususlar arasında karşılaştırmalı olarak düşünür, fikir oluşturursunuz.¹¹²

Tevfik, lisan üzerine Orhun kitabelerinden sonra bir diğer örneği ise, Kutadgu Bilig üzerinedir. Kutadgu Bilig, lengüistik bir saha araştırması ile kalmaz aynı zamanda İslamiyet'in Türkler üzerindeki etkisini ve karşılaştırmalı olarak Orhun kitabeleri ile mukayese edersiniz. Bunun üzerinden de Uygur lisanının, Acem lisanına karşı nasıl mağlup olduğunu görürsünüz. Bu noktada Rıza Tevfik'in düşüncesi, “Bu nokta-i nazardan keyfiyeti inceden inceye baktığınızda anlarsınız ki mahiyet ve menşe itibariyle yabancı bir medeniyet, bir milletin ruhunda icra-yı füsün ederse onun kudret-i cazibesine silah ve kol kuvveti ile dayanılmaz.” Daha sonra Kutadgu Bilig de devlet idaresinde yer alan devlet adamlarının görevlerinden ve nasıl idare edebileceklerinden bahsetmektedir. Toplumsal yaşantı üzerine de konulara değinen bu eserde, insanların kendi aralarındaki davranışlarından, erdemliklerinden söz ederken nasıl olması gerektiğini de kaleme alır.¹¹³

Rıza Tevfik makalesinin son paragraflarında, Türkçülerin iki alanda çalışmalara yönelmeleri istemiştir. Birincisi coğrafya üzerine olup, Türk toplulukların nerelerden geldiklerini, gelirken hangi yolu kullandıkları ve nerelere dağıldıkları, bu göç hareketleri doğrultusunda nasıl bir tarih ortaya çıktığı hususunda bir araştırmaya teşvik etmiştir. İkincisi ise içtimai üzerine olup, Türk milletlerinin idare tarzını, sosyal durumlarını, askeri teşkilatını ve kanunlarını tahkik edip, araştırmaya ve bir bilgi ortaya çıkarmaya teşvik etmiştir. Rıza Tevfik'in bu teşvikleri neticesinde Türkçüler bu teşvik yolunda ilerlerse Türklerin geleceği daha parlak olacağı yönündedir.¹¹⁴

¹¹² Tevfik, a.g.m., ss.138-140

¹¹³ Tevfik, a.g.m., ss.138-140

¹¹⁴ Tevfik, a.g.m., ss.138-140

11. BESİM ATALAY – TÜRK BÜYÜKLERİ VEYAHUT TÜRK ADLARI

Besim Atalay'ın bu çalışması, tarihi kaynaklara geçmiş Türk Büyüklerini ve adlarını bir çatı altında birleştirerek bir eser koymuştur. Bu eserde Arap ve Acem adlarıyla anılan Türk büyüklerine yer vermemiştir. Bunun sebebi ise Besim Atalay'ın maksadı dışında olup, onlar kendi adlarını yazmıştır kanaatindedir. Birçok biyografi kitaplarında bu gibi Osmanlı ve İslam büyüklerini daha evvelden o güne kadar yazılmış ve araştırılmıştı. Fakat daha önceki Türk büyükleri ve adları üzerine çalışılmadığı ve yeterli bir bilgi olmadığı için Besim Atalay böyle bir çalışmayı ortaya çıkartmıştır. Besim Atalay, bu işi milli bir vazife olarak görmektedir. Çünkü tarihinde etki etmiş, seyrini değiştirmiş atalarını bilmek milli bir haktır. Bu işle uğraşmayan kişiler milli vazifelerini yerine getirmemiş kişilerdir. Çalışmanın içeriği olarak tespit ettiği Türk büyüklerini ve adlarını alfabetik şekilde sunmuştur.¹¹⁵

11.1. Türk Büyükleri Veyahut Türk Adları (Sayı 145, Ekim 1917)

Abakay Han: Abka Han Hülagu Han'ın oğludur. 660 senesinde tahta çıkmış, 680 yılında ise ölmüştür. Tarihi kaynaklarda adalet olduğu bilinir. Zamanında ise Kıpçak hanedanıyla kendi hanedanı arasında anlaşmazlıklar olmuştur. Yakut Müstasımı, Şemseddin Cüveyni ve Abdülmümin gibi âlimler daime lütfuna mazhar olmuşlardır. Batı Anadolu'da büyük erkek kardeşe "Ağa", büyük kız kardeşe de "Aba" derlerdi. Kırım Türklerinde ise "Akay, Apakay" şeklinde telaffuz edilirdi. İleriye doğru görüleceği üzere adlar yalnız erkeklere ve birtakımları yalnız kadınlara mahsus ise de birtakımları da hem erkek hem kadın ismi olarak kullanılır. Abakay da böyle olmuştur.¹¹⁶

Abiş Hatun: Fars Atabeklerinden meşhur Sa'd bin Zengi'nin kızıdır. Anası Türkan Hatun idi. Fars'ta Moğolların himayesinde yirmi yıl hüküm sürmüştür. Hülagu Han'ın oğlu Demir'in karısı idi. 682 yılında ölmüştür.¹¹⁷

¹¹⁵ Besim Atalay, Türk Büyükleri Veyahut Türk Adları, Tütibay Yayınları, Cilt 6, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 145, Ekim 1917, ss.145-146

¹¹⁶ Atalay, a.g.m., ss.234-235

¹¹⁷ Atalay, a.g.m., ss.234-235

11.2. Türk Büyükleri Veyahut Türk Adları (Sayı 146, Ekim 1917)

Atilla: Hun Türklerinin hakanıdır. Miladi 434 yılında kardeşi Balta ile beraber hâkimiyet altındaki yerleri hükmetmeye başlamışsalar da bir vakit sonra kardeşini ortadan kaldırmıştır. Kafkasya'yı, İran'ın kuzeyi, Antalya'ya kadar Anadolu ve Avrupa'yı titretmiştir. Kendisine sığınanlara ve eli altında bulunanlara acır, düşmanlarına da hiç acımazdı. Miladi 453'te Panonide Yıldiko (Yıldız) adında bir kız ile düğünü yapılırken çok içtiği için ölmüştür. Atilla kelimesi, İtalya tarihçilerinden “Kanto ati” ve “ata” kelimelerinden geçmiş olduğu kaynaklarda yazılıyor. Bazı tarihçiler, Macarca çelik manasına gelen “Atzel” kelimesinden geldiğini iddia ediyorlardır. Fakat Besim Atalay'a göre Atilla kelimesi, “Atıla, Atala, Atilla hepsi bir olup atalmak mastarından gelmiş olsa gerekir. Gelmekten gelkay, gitmekten gitkay sigaları geldiği gibi “atalmak” mastarından da “Atalay” sigası gelir. Nasıl kalmaktan kalgay kelimesi gelmiş ve veliaht manasına şâyi olmuşsa Atalay da bir isim olabilir... Bu sebepten ötürü Atalay ve atala namdar ve meşhur manasıdır. Avrupalılar bunu “Atilla” şekline koymuş olabilirler.” Olarak düşünmektedir.¹¹⁸

Atalık Gazi: Gerçek adı Yakup'tur. Bu unvan Buhara beyi tarafından verilmiştir. Hokand beylerinde iken Hicri 1281 yılında Hotan ve Kaşgar taraflarını ele geçirerek hâkimiyetini ilan etmiş ve Sultan Aziz Hazretleri adına hutbe okutmuştur. Çinliler ile çok savaşmış ve çoğu savaşını da kazanmıştır. Asya'nın temelleri atılan bu güçlü hükümeti sağlamlaştıracağı sırada son nefesini vermiştir. Ölümünden sonra oğulları arasına fesat girmiş, fırsattan istifade Çinlilerin de el atmasıyla milyonlarca Türk'ün ölümüne sebebiyet verip, yeni doğan hükümete son vermişlerdir.¹¹⁹

Ata Bey: Beybaba demektir. Aynı zamanda lala manasına da gelmektedir. Selçuklu padişahlarının evlatlarını terbiye eden kimselere verilen unvandır. Atabeylerden bazıları istiklal ile hükümetler kurmuşlardır. Halep, Musul, Sincar, Fars atabeyler meşhurdur. Daha sonra atabeylik İran'da bir rütbe olmuştur.¹²⁰

¹¹⁸ Besim Atalay, Türk Büyükleri Veyahut Türk Adları, Tütibay Yayınları, Cilt 6, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 146, Ekim 1917, ss.250-251

¹¹⁹ Atalay, a.g.m., ss.250-251

¹²⁰ Atalay, a.g.m., ss.250-251

Atsız/Adsız: Harezmi'de hüküm süren Harezmişahlıların ikincisidir. 551 yılında ölmüştür. Bu isimde Türk beylerinden biri daha gelmemiştir. 463 senesinde Fatimilerden Kudüs'ü ve Remle'yi almıştır. Tatar Han sülalesinden Yelsalı Han'ın bir oğlunu adı da Adsız'dır.¹²¹

Atalmış/Otlamış Koçit: Meşhur Demir Gürkan'ın kumandanlarından. Sultan Berkuk zamanında Mısırlılara esir olmuştur.¹²²

Acar: Kirman'da Karahıtaylılar hükümetini kuran Barak Hacıb'in oğludur. Gazan Han'la anlaşmazlıkları vardır. Aynı zamanda "Acar", Batı Anadolu'da çalışan ve gayretli kimselere denir. Maraş tarafında ise "Ecer" olarak geçmektedir. Bunun anlamı ise yeni ve taze olan şeylere denmektedir.¹²³

Atış/Ateş: Divan-ı Lügati't Türk'te erkek ismi diye geçer. Atışmaktan gelse gerektir. Harbî bir isimdir.¹²⁴

Atmış/Otamış/Hotamış: Divan-ı Lügati't Türk'te erkek isimlerinden sayılmaktadır. Tedavi etmek ve çare bulmak manası vardır. Maraş taraflarında hala Otacı kelimesi kullanılmaktadır ve hekim anlamına gelir. İstanbul'da da eski eczacılara otacı derler.¹²⁵

11.3. Türk Büyükler Veyahut Türk Adları (Sayı 149, Aralık 1917)

Akşid/Ahşid: Türk beylerinden olup Abbasi halifelerinden Muktedir'in hizmetine giren kişidir. Remle ve Suriye valisi iken Mısır tarafını da ele geçirip orada hükümet kurmuştur. Akıllı ve adaletiyle bilinen Akşid, 334'te ölmüştür. Akşid, ak güneş demektir. Aynı zamanda Fergana hükümdarlarına verilen bir unvandır. Bir takım müellifler İkşid ve İhşid şeklinde harekelemişlerse de doğru değildir.¹²⁶

¹²¹ Atalay, a.g.m., ss.250-251

¹²² Atalay, a.g.m., ss.250-251

¹²³ Atalay, a.g.m., ss.250-251

¹²⁴ Atalay, a.g.m., ss.250-251

¹²⁵ Atalay, a.g.m., ss.250-251

¹²⁶ Besim Atalay, Türk Büyükleri Veyahut Türk Adları, Tütibay Yayınları, Cilt 6, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 149, Aralık 1917, ss.286-290

Akbıyık: Fatih Sultan Mehmed zamanında tanınmış erenlerdendir. İstanbul fethi sırasında bizzat bulunmuştur. İstanbul'un bir mahallesine de bu kişinin adı verilmiştir.¹²⁷

Aksongur: Musul'da hüküm süren Atabeyler hanedanının kurusu olan İmadüddin'in babasıdır. Sultan Melikşah'ın kölesi idi. İlk defa Halep valisi olmuştur. "Songur" kelimesi atmaca türünden bir kuştur.¹²⁸

Akabek: Meşhur Demir Gürkan'ın kızı ve Emir Musa'nın kadınıdır.¹²⁹

Akbuğa: İlhanlı padişahlarından Keybatu Han'ın beylerinden bulunan İlkan'ın oğlu ve İlkanlılar hükümetinin kurucusu olan Şeyh Hasan'ın dedesidir.¹³⁰

Az Tekin: Cezire hâkimi Çigremiş'in oğludur. Genç yaşta Musul valisi olmuştur. Fakat uzun müddet muhafaza edememişti.¹³¹

Ese Tekin/Asa Tekin: Abbasi halifelerinden El-Mutemed Alallah zamanında Musul valisi olarak görev yapan Türk beyidir.¹³²

Alp Arslan: İran ve Irak'ta hüküm süren Büyük Selçuklu padişahıdır. Doğu Anadolu'da Bizans Kralı Romanos'u mağlup ve esir etmiştir. Arslan yürekli bir padişah idi. 465 senesinde bir asker tarafından öldürülmüştür.¹³³

Alp Tekin: Gazne'de Sebük Tekin oğullarının saltanatına temel atan kişidir. Türk beylerinden olup Al-i Büveyh zamanında baş gösteren bir kişidir.¹³⁴

Alp Ertonga: Divan-ı Lügati't-Türk'te ara sıra mersiyesi geçen bir hükümdardır. Türk kahramanı olarak bilinir. Türk mitolojisinde geçen Afrasyab olduğu düşünülür.¹³⁵

¹²⁷ Atalay, a.g.m., ss.286-290

¹²⁸ Atalay, a.g.m., ss.286-290

¹²⁹ Atalay, a.g.m., ss.286-290

¹³⁰ Atalay, a.g.m., ss.286-290

¹³¹ Atalay, a.g.m., ss.286-290

¹³² Atalay, a.g.m., ss.286-290

¹³³ Atalay, a.g.m., ss.286-290

¹³⁴ Atalay, a.g.m., ss.286-290

¹³⁵ Atalay, a.g.m., ss.286-290

Argun: İran hükümdarlarından Keyhüsrev zamanında gelmiş bir Türk hanıdır. Kirman Selçuklularından Arslan Şah'ın vefatında oğulları arasına düşen kavgada Selçukşah tarafında bulunmuş olan bir Türk başbuğunun adı Argun Bozacı'dır.¹³⁶

Akad/Agad/Akat: Beş bin yıl önce Irak'ta hüküm sürmüş büyükçe bir Türk ulusudur. Yedi bin yıllık varlığı bilinen bu Turanlı kavim ilk medeniyetin temellerini atmış ve ilk defa yazıyı kullanmışlardır. Aşağı Irak'ta da bir başka Türk milleti vardır. Onlarda Avrupalıların deyimiyle Sümer'lerdi. Bu iki Türk hükümeti, medeniyetin beşiği olarak tarih sayfalarında geçmektedir. Yazısı da mih yazısı olarak adlandırılan Türk icadı yazı tipi olup, Mısır yazılarından daha kolay ve kullanışlıdır. Doğru taraflarından Alamların hücumuna uğrayan Akadlılar, çöllerde dağınık bir şekilde yaşayan Samilerden yardım istemiş ve bunları askerlik yapmaları için görevlendirmiştir. Çölden ziyade burada rahat yaşam tarzını sevip, çöllerdeki tüm Samiler, Akad ve Sümer merkezlerine yerleşmişlerdir. Bir vakit sonra yerlilerin elinde bulundurduğu hükümeti ellerinden alıp kendileri devralmıştır. Fakat birçok sene Samiler, Akad ve Sümer lisanını kullanmaları ile birlikte, Akad ve Sümer unvanlarını da muhafaza etmişlerdir. Milliyetçi olan Hamurabi isminde bir hükümdar Türk lisanı ve kanunları kaldırarak milli lisanı kabul etmiş ve milli teşkilat kurmuştur. Asur ve Keldan medeniyetleri Akad ve Sümer medeniyetlerinin bir uzantısıdır. Hükümetlerini kaybeden Türkler, Asurilerin zulmü ve baskısından dolayı lisanlarını, adetlerini ve milliyetlerini kaybetmişler ve Sami kavimlerin içine karışıp gitmişlerdir. Besim Atalay bu konu üzerine, Akad ve Sümer medeniyetlerini öğrenmek isteyenlere Maraş Tarihi'ni önermektedir. Son olarak da Atalay; "Irak yedi bin senelik bir Türk yurdudur, Türk ocağıdır." Diye cümlesini bitirir.¹³⁷

Aydın Bey: Sultan Alaaddin Keykubat zamanında Aydın taraflarında valilik görevi yapmış ve oralarda fütuhat içre etmiş olan kişidir. Aydın vilayeti ve Aydın kasabası bunun adıyla anılır. Bu kişi bir zaman sonra istiklalini ilan etmiş ve Aydınogulları sülalesini kurmuştur.¹³⁸

¹³⁶ Atalay, a.g.m., ss.286-290

¹³⁷ Atalay, a.g.m., ss.286-290

¹³⁸ Atalay, a.g.m., ss.286-290

Oğuz Han: Bundan neredeyse dört bin altı yüz sene önce Türkistan'da gelmiş büyük bir Türk hakanıdır. Çin, Hint, İran, Irak Suriye taraflarını zapt etmiş ve büyük bir hakanlık kurmuştur. Başkenti Türkistan'da Yes şehri idi. Oğuz Han'ın vefatından Gün Han, Ay Han, Yıldız Han, Gök Han, Dağ Han, Deniz Han, adlarında altı oğlu kalmış. Gök Han, Osmanlıların babasıymış. Oğuz kelimesi hala Anadolu köylerince uslu ve vakarlı manasında kullanılmaktadır. “Şu çocuk çok oğuz” derler ki uslu ve ağırbaşlı demektir. “Terbiyeli otur” diyecek yerde çocuklara “uz, dur!” derler.¹³⁹

Uluğ Bey: Büyük cihangir Timur Gürkan'ın torunu ve Şahruh'un oğludur. İlim ve sanatlara oldukça ilgili bir kişi olup, matematik ilimlerinde ve eski ilmi heyette zamanının en büyük âlimlerindendir. Zici adlı eseri oldukça meşhurdur. Semerkand'da rasathaneler, kütüphaneler yaptırmıştır. Uluğ bey, oğlu Abdülatif tarafından öldürülmüştür. Abdülatifte bir sene sonra bir fedai tarafından öldürülmüştür.¹⁴⁰

12. HÜSEYİN HÜSAMEDDİN – AFRASYAB KİMDİR? (Sayı 154, Mart 1918)

Hüseyin Hüsameddin yazısında, Türkleri fikren dirilteler, hissen yükseltenler kanlarına Türk varlığı, ruhlarına din birliği aşılardır. Bozkurt hurafeleri gibi Çin yalanları değildir; belki Türk milletinin göğsünden yetişen hakiki Türk kahramanları, Türklüğün kökünden erişen kutlu olanlarıdır. İki kahraman vardır ki, bunlar başka milletlere de zuhur etseydiler haklarından büyük roman yazarlar, İskender gibi büyük cihangir yaparlardır. Bunlardan birincisi Afrasyab; ikincisi de adı peygamberler arasında mezkûr olan Cusan'dır. Bunların her ikisi de Türklüğü ölüm döşeğinden kaldırmış, Çin ve İran'ı altüst etmiş, bütün Asya'ya hakan olacak kahramanlıklar, büyüklükler göstermiş zatlardır. Doğu'daki eserler, bu iki zatın Türklerin en büyük ricalinden, en parlak erenlerinden saydıkları halde yeni Türklerin içinde bunlara inanmayanlarımız, söyleyenlere de dudak büzenlerimiz yok değildir. Hâlbuki eski Türkler böyle benmerkezci olmadılar. Daima büyüklerini büyük bildiler. Kahramanlarına büyük değerler verdiler. Bu iki şahsa özellikle de Afrasyab'a en büyük değerleri gösterdiler. Eski Türkler Afrasyab'ın yaptırdığı şehirleri, oturduğu

¹³⁹ Atalay, a.g.m., ss.286-290

¹⁴⁰ Atalay, a.g.m., ss.286-290

yerleri, yaptığı işleri kutlu bildiler, büyük gördüler. Bunları kitaplarına, yüreklerin başlarına, gönüllerinin derinliklerine yazdılar. Adını soydan soya, boydan boya naklettiler. Bütün soyuna perestiş ederek Hakaniye Türkleri dediler.¹⁴¹

Afrasyab hakkında önemli bilgiler içeren, İran şairi Firdevsi, Şehnamesi'nde bahsetmiştir. Afrasyab'ın devri saltanatı, Şehname'nin büyük bir kısmını oluşturmaktadır. Afrasyab'ın yiğitliğini, Turan'ın hayatını canlı bir suret ile gösteriyor. Makalenin yazarı olan Hüseyin Hüsameddin, eski Türklerin Afrasyab'a verdiği ehemmiyeti anlamak için Kaşgarlı Mahmud'un Divan-ı Lügati't Türk adlı eserini yakından incelemektedir. Bu eserin birinci cildinde Kaşgarlı Mahmud'un "Alp -eş-Şücâ" dediği yerde şu beyitleri öne sürmektedir. *Alp Er Yunga öldi mu, Issız ajun kaldı mu, Özlek öçin aldı mu, Emdi yürek yırtılır.* Bu beytin manasını anlamak için Kaşgarlı Mahmud eserinde şu şekilde belirtmiştir; "Ah! O kahraman-ı zaman Türk Padişahı Afrasyab ölecek mi idi? Alçak dünya öyle bir hakandan boş kalacak mı idi? Devran o gibi bir kahramandan da öcünü, intikamını alacak mı idi? Hala benim yüreğim -Afrasyab'ın zevâl-i saltanatına teessüften, zamanın vi-vefâlığına teessüründen- yırtılıp parça parça olmaktadır."¹⁴² Kaşgarlı Mahmud'un bu yazısında Afrasyab adı yoktur. Kaşgarlı, bunu nereden anladı diye bir soru akla gelmez değildir. Bu sorunun cevabını üçüncü ciltte anlaşılır bir şekilde vermektedir. Üçüncü ciltte Kaşgarlı Mahmud; "Tungar-Bebr dedikleri fili öldüren bir hayvan-ı müfteristir. Çokları Tunga Han ve Tunga Tegin gibi bununla tavsif ve telkib edilir. Türk Hakanı Afrasyab'ın bir lakabı da Tunga Alp Er idi. Bebr gibi zorlu ve kahraman er demektir." Sorunun cevabını bu yazısı ile vermektedir. Yani şunu anlıyoruz ki, "Alp Er Tunga öldi mu" mısrasında Afrasyab'ın lakabını gördü. Bu lakabından mersiye'nin Afrasyab'a ait olduğunu anladı. Çünkü Tunga Alp Er, Afrasyab'ın herkes tarafından bilinen lakabıdır.¹⁴³

Hüseyin Hüsameddin bu araştırmasında, Divan-ı Lügati't Türk eserinden anlaşılıyor ki eski Türkler Afrasyab'ı bir kahraman olarak değil, Turan iline mevcut ve gerçek bir hakan olmak üzere tanımışlardır. Afrasyab'ın varlığına büyük

¹⁴¹ Hüseyin Hüsameddin, Afrasyab Kimdir?, Tütibay Yayınları, Cilt 7, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 154, Mart 1918, ss.101-105

¹⁴² Hüsameddin, a.g.m., ss.101-105

¹⁴³ Hüsameddin, a.g.m., ss.101-105

ehemmiyetler vermişler. Parlak lakaplar ile tavsif ederek vücuduyla övünmüşlerdir. Afrasyab; Tunga Alp Er, Acun Beyi, Erdem Beyi, Beylerbeyi lakapları ile meşhurdur. Fakat Afrasyab'ın isminin lakaplarında bir adı yoktur. Afrasyab lafzı da İran kıyafetine girmiş, Türkçeye benzer şekli yoktur. Bu hususta Hüseyin Hüsameddin, üç soru sorar ve bunlara cevap aramaya çalışır. Bu sorular; “Acaba Afrasyab'ın tam Türkçe adı nedir? Soyu hangi Türk oymağına erişir? Hakanlığı hangi asra tesadüf eder?” şeklindedir.¹⁴⁴

Birinci soruya Hüseyin Hüsameddin cevaben, “Afrasyab'ın Türkçe adı Bars Alp olduğunu çıkarmak zor bir şey değildir.” Şu halde Afrasyab'ın adı Bars'tır. Kendisi pek yiğit ve gayet cesur olduğundan sonradan adının ahirine Alp sıfatı eklenerek Bars Alp denmiştir. Bars, “Türkçemizde, Arapların fehd dedikleri ve bizim hala pars dediğimiz”, arslandan ufak ve gayet yırtıcı bir hayvan adıdır. Son olarak Afrasyab'ın tam Türkçe adı şehzadeligi zamanında Bars Alp ve hakanlığı zamanında Bars Kan'dır. Sonra Horosan lehçesi üzere Bars Han denmiştir.¹⁴⁵

13. SADRI MAKSUDİ – TÜRK TARİHİNİN TELKİNATI (Sayı 165-4, Ocak 1925)

Sadri Maksudi'nin Türk Ocağında yaptığı konferansta, Türklüğün önemini, Türklük üzerine geçmişte ne yapılmış, gelecek ne yapılması gerektiği hakkında fikirlerini dinleyicilere ve bu konferans yazıya dökülerek okuyuculara sunulmuştur. O dönem de yapılan araştırmalara göre dünya da 51 milyon Türk'ün yaşadığı bilinmektedir. Bunun 10 milyonu Türkiye'de, büyük bir kısmı Orta Asya'da yaşamakta olup, bazı Türk toplulukları da diğer yabancı milletlerin boyunduruğu altına girmiştir. Maksudi, Türk tarihi hakkında Türklerin nereden geldiğini, nereye geldiğini ve nereye gittikleri hakkında birkaç gözlem olarak ele almıştır.¹⁴⁶

Birinci Gözlem: Türk tarihi araştırıldığı zaman her şeyden önce tarihçiler bir konu üzerine araştırmalarını sunuyor: Bu da Türk ırkının gayet kuvvetli hayatıyetidir, dinçliğidir. Tarihte hiçbir ırk Türkler kadar büyük dirilik göstermemiştir. Zor bir hayat

¹⁴⁴ Hüsameddin, a.g.m., ss.101-105

¹⁴⁵ Hüsameddin, a.g.m., ss.101-105

¹⁴⁶ Sadri Maksudi, Türk Tarihinin Telkinatı, Tütibay Yayınları, Cilt 8, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 165-4, Ocak 1925, ss.143-149

koşulları olmasına rağmen Türkler, nesil olarak çoğalmak hususunda büyük bir kabiliyet göstermiştir. Türk milletleri, diğer milletlerin baskılarına ve rekabetlerine rağmen dünyanın büyük bir kısmını işgal etmeye muvaffak olmuştur. Bugün Türklük hududu Gobi sahrasından Tuna nehrine kadar, Buz denizinden İzmir'e kadar, Sibirya'dan İran merkezine kadar yayılmıştır. Böyle bir milletin bugüne kadar varlığını göstermesi ve aynı kültürü devam ettirmesi takdire şayandır. Türk ırkı iki bin senelik hem tabiat hem milletlerle olan mücadelesinden muzaffer çıkmış bir millettir.¹⁴⁷

İkinci Gözlem: Türk milleti, yayılma konusunda diğer topraklarda çabuk ayak uydurabilme konusunda oldukça meyillidir. Türkler birçok husus neticesinde batıya ve güneye doğru yayılmaya meyil göstermişlerdir. Türklerin bütün savaşları, bütün tarihi mücadelelerine baktığımızda, hepsi güneyin bereketli ve ılıman topraklar olmasından kaynaklanmaktadır. Türklerin, batıya ve güneye yönelmelerinin siyasi ve kültürlerinin değişmesine de neden olmuştur.¹⁴⁸

Üçüncü Gözlem: Türklerin ebediyet-i siyasiyeleridir. Tarihi kaynaklara baktığımızda Türklük, birkaç defa siyasi bağımsızlığını kaybetse bile her sakinlik döneminden sonra Türklük tekrar canlanarak, yükselmiştir. Tarihte bile tehlikenin yakın geldiğini gördüğü zamanlarda Türkler büyük bir gayret ve fedakârlık ortaya koymuşlardır. Fakat tehlike zamanında kendini kurtarmayı bilen Türk ırkı, tehlike geçer geçmez bu yaşananları unutmaya, geleceği yine düşünmemeye meyil göstermiştir. Tehlike senelerinden sonra gelen devirlerde Türklerde ve Türk büyüklerinde yine kabileler arası ve şahsi fikir ayrılıkları ortaya çıkmıştır. Savaş zamanında birlik, barış zamanında adem-i ittifak. Türklerin en büyük zaafı arasında olan bu husus Türklerin çok başını ağrıtmıştır.¹⁴⁹

Dördüncü Gözlem: Türk ırkının en büyük yeteneklerinden birisi de tarihin her döneminde daima kahraman çıkarabilmesidir. Bunun örnekleri de tarihi kaynaklarımızda ve destanlarımızda mevcuttur. Türk tarihinde halk ve kahramanların rolü büyük bir mesele teşkil ediyor. Türkler de reisler, rehberler ve kahramanlar hep

¹⁴⁷ Maksudi, a.g.m. ss.143-149

¹⁴⁸ Maksudi, a.g.m. ss.143-149

¹⁴⁹ Maksudi, a.g.m. ss.143-149

halktan çıkmıştır. Bir tek misal istisna olunursa büyüklük devirlerinde Türkler hiçbir zaman bizzat isteyerek yabancı reise itaat etmek istememişlerdir.¹⁵⁰

Beşinci Gözlem: Türklerdeki kanuniyet hissidir. Türkler herhangi asırda olursa olsun, herhangi memlekette olursa olsun, muntazaman kanunlara malik devletler teşkil etmiştir. Milattan önce Hiven-nu Türklerinin devletinden bahsederken Çin tarihçileri “Onların bizim gibi mücelled kanunları yoksa da, hayat kaideleri mevcuttur.” Diyorlar. Eski Türklerden kalma Orhun yazıtlarında her şeyden ziyade “Töre”den bahsedilir. Bir rehberin büyüklüğünü ispat etmek istediği zaman: “O adam millete töre verdi.” Deniliyor. Asırlarca Türk ırkının Asya’da hâkim bir ırk olmasının sebebi askeri becerileri ile birlikte, fethedilen kıtalarda asırlarca yaşamalarının sırrı ise adalet ve kanuniyettir. Romalılarda kanuniyet hissi “Katı olsa da kanundur” şeklinde belirtilmişse de Türklerde ise “Kanundur” (yasaktır) şeklinde belirtilmiştir.¹⁵¹

Altıncı Gözlem: Rehber ve sülalelerin milli kültüre alakadarlık göstermediklerine rağmen, Türkler nerede birkaç asır oturdularsa orada bir yeni Türk kültürü oluşturmuşlardır. Türkler yüz sene bir yerde birlikte yaşadıkları zaman yeni bir Türk kültürü ortaya çıkarır. Dünya da Türk tarihi gibi dalgalı ve değişime açık bir tarih yoktur.¹⁵²

Yedinci Gözlem: Türklerde ilim ve fen kuvvetlidir, yani beyin kuvvetidir. Türklerdeki askerlik ve idarecilik kabiliyeti hakkında Türklerim düşmanları bile takdir etmişlerdir. Fakat Türklerin ilim, fen, tefekkür hususundaki yeteneği bu vakte kadar olmadığı tasdik olunmamış bir hakikattir. Türkler ilmin her sahasında kendilerini göstermiş ve her ilimle uğraşan birkaç Türk dâhisi yetişmiştir. Tarih bu örneklerle doludur. Maksudi yedinci gözleminde, ilim adamları hakkında Farabi’nin Arap değil, Türk olduğunu söylemektedir. Farabi’nin hangi ilimler üzerinde çalıştığı ve neler yaptığını eserinde oldukça örneklemelerle belirtmiştir. Farabi’den sonra bir diğer ilim adamı ise İbni Sina’nın Türk olması muhtemeldir diyen Maksudi, onun biyografisinden yaptığı çıkarımlarla Türk olabileceğini belirtmektedir. Daha sonra

¹⁵⁰ Maksudi, a.g.m. ss.143-149

¹⁵¹ Maksudi, a.g.m. ss.143-149

¹⁵² Maksudi, a.g.m. ss.143-149

eski Türk ilim adamlarından Timur'un torunu Uluğ Bey'den, Cevheri'den ve Fergani'den bahsetmektedir.¹⁵³

Sekizinci Gözlem: Türklerin dinde hürriyetperverliği konusudur. “Türkler, mistik bir yapıya sahip değildir, maddi düşünür bir ırktır.” Türklerin teşkil ettikleri devletlerde her din hür olmuştur. Ne hükümette ne de halkta din konusunda bağnazlık yoktur. Din konusunda Avrupa medeniyetlerinin vasıl olduğu dinde hürriyet anlayışı, Türklerde çok eski zamanlardan beri vardı. Bu gözlemini tamamladıktan sonra Maksudi, Türk tarihi hakkında birçok örneklemeler vererek konferansını bitirmiştir.¹⁵⁴

14. SADRI MAKSUDİ – TÜRK BİRLİĞİ (1) ESKİ TÜRKLERDE DİL VE HARS BİRLİĞİ (Sayı 172-11, Ağustos 1925)

Sadri Maksudi makalesinin başlarında, “Türk ırkına mensup kavimlerin her biri geçmişteki evladı mıdır yahut aslen başka ırklara mensup kabileler olup sonra tarih öncesi bir devirde teessüs eden bit Türk hâkimiyeti altında Türk harsına maruz kalıp Türkleşmiş, birleşmiş milletler midir?” sorusunda cevap aramaktadır. Araştırmalarına göre Türk kavimlerinin dil ve kültürel birliklerin çıkmasında nesli, irki ve siyasi esasların hepsi amil olmuştur. Herhangi sebepten olursa olsun Türk kavimlerinin dil ve kültürel olarak birleşmesi çok eskidir. Coğrafi olarak bakarsak eğer, Türkler bu coğrafyada tarih öncesi ve sonrası devirlerde büyük siyasi birlikler neticesinde vücuda gelmiş ve büyük Türk memleketler, beylikleri ve devletleri meydana getirmiştir.¹⁵⁵

Tarihi devirlere gelince, bütün asırlarda Türk ırkının bireyi bir millet teşkil etmiştir. Türklerin lisanı, ruhiyatı ve harsı hangi asırda olursa olsun daima aynı olmuştur. Baktığımızda bile birbirinden uzak yaşayan Türk kabileleri arasında, dil ve hars bakımından çok farklar görülmemiştir. Buna örnek olarak da Sadri Maksudi, milattan önceki devirlerde Türkçeye ait örnekler çok azdır. Bu devirlerde yaşayan Türklerin lisanına ait örnekler, Moğolistan'da büyük bir devlet kuran ve idare eden Hun Türklerinden kalma birkaç kelime tespit edilmiştir. Bu kelimeler ise; “Tanrı, kut, gök, inci, kutluk, doğru” gibi kelimelerdir. Milattan önceki devirlerden kalma yapılar

¹⁵³ Maksudi, a.g.m. ss.143-149

¹⁵⁴ Maksudi, a.g.m. ss.143-149

¹⁵⁵ Sadri Maksudi, Türk Birliği (1) Eski Türklerde Dil ve Hars Birliği, Tütibay Yayınları, Cilt 9, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 172-11, Ağustos 1925, ss.212-217

ve kurganlarda bulunmuş silahlar, takılar ve defin usulleri Altay, Yenisey taraflarında yaşayan Türklerle aynı devirde güney Rusya’da yaşayan siteler, medeniyet seviyesi, adet ve merasimleri arasında Türkler ile büyük benzerlik göstermektedir.¹⁵⁶

Türklerdeki hars birliği açısından bilgiler veren Maksudi, Türklerde altıncı asırda dil ve hars bakımından daha öncesinden birleşmiş kavimler olarak nitelendirmektedir. Bu birlik, normal bir birleşme değil aksine milli birlik olarak görülmektedir. O asırlarda Türk birleşmesi o kadar ileriye gitmiştir ki, lisanlarının birbirine yakınlığı bu asrın Türk kavimlerini ayrı kavimler olarak nitelendiremiyordu. Bu hususta Orhun kitabelerine baktığımızda, birkaç büyük Türk kabilelerin bahsedilir. Bunlar; “Tules, Sirtarduş, Kırgız, Tokuz Oğuz, Türkeş” olarak belirlenmiştir. Orhun nehri üzerinde eski Türk şehri olan Karakurum’da hüküm süren ikinci Türk sülalesi devrinde Türk devletinde hâkim unsur Tules Türkleri ile Sirtarduş halkı idi. Orhun Abidelerindeki lisani Tules-Sirtarduş lehçesi ile yazıldığı yanlış olmaz. Bir diğer örnek Orhun Kitabeleriyle Yenisey Kırgızlarından kalma Türk harf kalıplarıyla taşlara yazılan birkaç kitabeleri karşılıklı olarak ele almıştır. Bu kitabeler, Yenisey’de, Uluğkem nehrine akan Barlak suyu sahilinde bulunup, Barlak Abidesi ismini almıştır. Bu abideyi bir Türk kahramanı yazdırmıştır. Abideye baktığımızda, “Er, faziletli lakabını faziletlerim sayesinde kazandım. Kendim Yeğin Alp Turan’ım. Altı Oğuz halkından yirmi üç yaşında ayrıldım. Beylik kuvvetimden ve sizden ayrıldım.” Yazmaktadır. Bu abidedeki lisani incelediğimizde, Kırgız lisanına dair olan bu örneğin yedinci asra ait olduğu tahmin edilmektedir. Bundan da anlaşılıyor ki birbirinden uzak Orhun Türkleri ve Kırgızlar aynı lisani konuşuyorlardı. “İki lehçede de aynı isimler, adetler, aynı Türk kelimeleri, aynı nahvi şekiller müstameldir.”¹⁵⁷

Maksudi, Tukiü Türklerinin güneyinde, Türkistan da yaşayan Uygur Türklerinin lisani hakkında birkaç malumat verir. Bu bölgede Türklere ait bolca yazma eserler ve abideler bulunmaktadır. Bu abidelerin çevirisini yapan Friedrich Müller, “Uygurice” adında bir eser neşretmiştir. Eserde geçen bir abide de, “O mukuçlarañça sakınup kirdiler. Tanrı oğlu erse göj, zemuran alkay. İlik Han erse altun alkay. Biruk

¹⁵⁶ Maksudi, a.g.m., Ağustos 1925, ss.212-217

¹⁵⁷ Maksudi, a.g.m., Ağustos 1925, ss.212-217

otacı emci erse ot em alkay.” Görüyoruz ki bu lisan da yukarıdaki örneklerin hemen aynıdır. Kelimeler umumi Türk kelimeleridir. Sarf ve nahiv birdir.¹⁵⁸

Uygur Türklerinden sonra bir diğer araştırmasını Hazar Türkleri ile ilgili yapmaktadır. Daha öncede Hazarların, Türk olduklarına dair birkaç fikirler ortaya atılmıştı. Fakat Rus uleması Hazarları, Türk olmadıklarını yönünde düşünceler ve fikirler sunmaktadır. Ruslarla birlikte birçok Avrupa uleması, bu konuda Rusları desteklemiştir. Hazarlar, Arap, Bizans ve Rus tarihi kayıtları göre Türk’tü. Hazarlara baktığımızda hanın eşine “hatun” denirdi. Büyük zatlara; “bey, memur, çavuş” gibi sıfatlar kullanılırdı. Şehirlerden biri “Sarı Kala” idi. Bu örneklerle baktığımızda bariz bir şekilde Hazarlar, 7. Ve 8. Asırda Orhun Türkler ve Kırgızların konuştukları lisan ile büyük benzerlikler olduğu görünmektedir. Hazarlar şüphesiz Türk olduğu gibi dilleri de Doğu Türkçesine pek yakın bir lehçedir.¹⁵⁹

Türklerin, İslamiyet’ten önceki devirlerde lisan ve hars bakımından bir birlik mevcuttu. Farklı Türk kavimlerinin arasında örf, gelenek, yaşayış tarzları, destanları¹⁶⁰ ve törelerinde çok az farklılıklar bulunmaktadır. İlk olarak Türklerin lisani ve harsi birliğine yapılan darbe, Arap fütuhâtı olmuştur. Türkistan Türklerinin büyük bir kısmı Arap Hilafetine tabi kılındıktan sonra Müslüman Türkleriyle gayr-ı müslim Türk dünyasının münasebeti azaldı. Arada bir husumet hâsıl oldu. Müslüman Türkleri harsı, usul-i hayatı unutulurken Arap ve İran hars ve usul-i hayatı kabul edildi. Türk birliğine yapılmış ikinci darbe ise Moğollar tarafından gerçekleşmiştir. Cengiz Han, Türk dünyasını siyaset birleştirdi lakin şanlı Türk namını bitirdi. Onun yerine Türklerin bir kısmını Türk ismi yerine Tatar-Moğol namıyla dünyaya tanıttı.

Sadri Maksudi son olarak makalesinin başında sorduğu sorunun cevabını araştırmaları sayesinde şu cümle ile verip makalesini noktalamıştır: “Türk dilinde konuşan bütün milletler Türk’tür.”¹⁶¹

¹⁵⁸ Maksudi, a.g.m., Ağustos 1925, ss.212-217

¹⁵⁹ Maksudi, a.g.m., Ağustos 1925, ss.212-217

¹⁶⁰ Maksudi, a.g.m., Ağustos 1925, ss.212-217

¹⁶¹ Maksudi, a.g.m., Ağustos 1925, ss.212-217

15. AKÇURAOĞLU YUSUF – ASRİ TÜRK DEVLET VE MÜNEVVERLERE DÜŞEN VAZİFE (Sayı 174-13, Ekim 1925)

Yusuf Akçura'nın Darülfünundaki konferansındaki konuşmalarının yazı haline getirilen bu çalışmada, o dönemim Türkiye'sinde daha önceden ve o günlerdeki sıkıntılardan ve bu sıkıntılardan kurtulma amacıyla yapılan, halkı bilinçlendirmeye yönelik bir konferanstır. Bunun üzerine Akçura, ilk sözlerinde Osmanlı Devleti'ni yıkan Sevr Antlaşmasıyla birlikte, Türk milletinin imhası üzerine çalışan, İngiliz, Fransız, İtalyan, Yunan ve Ermeni devletlerinin yapmış olduğu politikalar değinip, bu politikalarından kurtulduktan sonra Türkiye'de, "ne yönetimi altına alan yabancı devletler, ne ferdi saltana ne de hilafet kaldı: Müstakil Türkiye Cumhuriyeti doğdu."¹⁶²

Akçuraoğlu, asri devlet nedir? Sorusu ile dinleyiciye ve okuyuculara detaylı bilgiler vermiştir. Bu bilgileri kısaca özetlemek gerekirse; 19. Asrın ortalarına doğru Avrupa'da örnek almış, o devleti tesis eden milletin kendi iradesi ile yönetimidir. Herkes hukuken eşittir. Bir kişinin diğerine zorbalık, zalimlik yapma hakkı yoktur. Asri devletler demokratiktir. Demokratik olmayan devlet Asri bir devlet sayılmamalıdır. Asri bir devletin en önemli unsuru olan milletin tek cinste olmasıdır. Çoğunlukla aynı dili konuşur. Asri bir devlette millet, aynı kültürün mahsulüdür. Asri bir devlet millidir. Asri bir devlet, kendi içinde hukuka aykırı, dini ve siyasi bir yaptırma ve yasaklama gücü yani otoriyeti kabul etmez. Asri devlet tamamen istiklalini kazanmış bir bağımsız devlettir. Asri devletler, tıpkı ticaret ile uğraşan şirketlere benzerler. Asri devleti teşkil eden tüm nüfusun her ferdi, kesin olarak iktisadi yararlı şeyler ile o heyete yani devlete bağımlıdır.¹⁶³

Avrupa'da Asri devletlerin gelişmesindeki temeline inerek, uyanış, ıslahat ve ihtilal hareketlerinden kaynaklandığını görürüz. Örnek olarak Rönesans, Avrupa'nın tamamını tarihi kadim olarak diriltti. Bu direniş toplumun, ilmi, ahlaki ve siyasi görüşlerini adeta ihya etti. Reformasyon sayesinde Avrupa'nın dinin hayata muhib ve hadim olacak bir hale getirdi. Bu devrim sosyal sınıfı tamamen ortadan kaldırdı ve

¹⁶² Akçuraoğlu Yusuf, Asri Türk Devlet ve Münevverlere Düşen Vazife, Tütibay Yayınları, Cilt 10, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 174-13, Ekim 1925, ss.13-20

¹⁶³ Akçuraoğlu, a.g.m. Ekim 1925, ss.13-20

toprağın zeamet usulünden kaldırılıp, kişiye ait bir şekilde sunulması krallıkların ve imparatorlukların ortadan kalkmasına yol açtı.¹⁶⁴

Asri devlet anlayışı Avrupa menşeli olduğu için, asri devlet modeline geçmek isteyen Türkler, aynı Japonlar gibi eski medeniyetini bırakıp, Avrupa menşeli olan bu devlet yapısına geçmek mecburiyetinde kaldılar. Medeniyet değiştirmek meşakkatli ve tehlikeli bir iştir. Bu değişim Türklerin müstakil hayatlarını temin edecektir. Aksi takdirde, Avrupa medeniyeti Amerika, Afrika ve hatta Asya'nın bazı kavimleri gibi, Türkleri de temsil yoluyla, şahsi kimliklerini kendi içine alarak büsbütün imha edecektir. Kendi istekleri ile medeniyeti değiştiren milletler, kendi kimliklerini ve kültürleri muhafaza edebileceklerdir.¹⁶⁵

Akçuraoglu, asri Devlete geçiş sürecinde Türkiye Cumhuriyet'ine, Osmanlı Devletinin mirası hakkında birkaç örneklemelerden bulunduktan sonra yazısını şu şekilde bitirmektedir; “O büyük adamın etrafına toplanan tam şuurlu, sarıh kanaatli münevverler de, yine milletin muhafaza-i hayat sevk-i tabiisine dayanarak asri Türk devletini kurabildiler. Türk münevverlerinin bugünkü vazifesi, işte bu muazzam işe el birliğiyle, dağılmaksızın sarılmak ve itizallere kapılmak sizin müttehiden çalışmaktır.”¹⁶⁶

16. AHMET ZEKİ VELİDİ TOGAN – TÜRK EFSANELERİNDE MİLLİ ALAMETLER (Sayı 175-14, Kasım 1925)

Ahmet Zeki Velidi, Türkiye Cumhuriyeti'nin milli armanın seçimi hakkındaki görüşü, Türklerin milli an'anelerinden çıkarılmasını beklemektedir. İslam-Türk hükümetleri ile diğer İslam hükümetlerinin devlet armalarını Mısır Arkeoloji Cemiyeti tarafından neşredilmiştir. Arma konusunda Türklerin tarihine bakarsak, Selçuklularda karakur, “şir u hurşid”; İlhanlıların altın ve gümüş paralarında süvari sureti, iki eliyle hilal tutmuş bir adam, arslan veya güneş ve her ikisi beraber olarak şir u hurşid, karakuş, deve resimleri veyahut on iki senelik Türk takvimindeki hayvanatlar resmedilmiştir. Bazen de hanın kendi ailelerine mahsus at sürüleri ve emlakine arz

¹⁶⁴ Akçuraoglu, a.g.m. Ekim 1925, ss.13-20

¹⁶⁵ Akçuraoglu, a.g.m. Ekim 1925, ss.13-20

¹⁶⁶ Akçuraoglu, a.g.m. Ekim 1925, ss.13-20

olunan damga, Altınorda'da tarak, Timurleng'in mühründe üç halka ve buna benzer şeyler resmedilmiştir. Ahmet Zeki Velidi'ye göre bunların hiçbirisi daimi bir şekilde milli, umumi Türk remzi değildir.¹⁶⁷

Türklerdeki kurt motifi, Göktürklerde olduğu gibi bazen ana, Uygurlarda olduğu gibi bazen de pederdir. Göktürk hakanlarının bayraklarında kur başı kullandıkları ve Çin imparatorlarının Göktürk hakanlarına kurt başlı bayrak hediye ettikleri bilinmektedir.¹⁶⁸

Uygurların müzik sedalarının içinde bir fıstık ağacından doğması hakkında efsaneler vardır. Burada Köprülüzade'nin "Uygurların Dini Hakkında Cevabi Haberleri" adlı eserinde fıstık ağacının Uygurların milli ağacı olmayarak o devirde Uygurların için intişar eden Buda ve Mani dinleri dolayısıyla dâhil olduğunu göstermektedir.¹⁶⁹

Avrupalı lisan âlimlerinin yaptığı araştırmalara göre, Hunlar Avrupa'ya gelmeden çok öncesinde Moğolistan'daki Türk kavimleri ile Yunan ve Romalılar arasında medeni münasebetler olduğunu ortaya koymuşlardır. Hilalin Yunan, Roma, İran ve Hind sikkelerinde, kurdun Göktürklerde olduğu gibi Romalıların Romulus hikâyesinde mevcudiyeti anılan efsanelerin Türk malı olduğuna hükmettirmese de en eski kavimlerin müşterek malı olduğunu açık surette gösterir.¹⁷⁰

Kuş ve hayvanlardan bazıları Türk hakan sülalelerinden totem resmi ve aile damgaları, devlet arması hizmetinde kullanılmıştır. Örnek olarak Cengiz sülalesinin alameti arkar (ahunun bir cinsi) idi. Cengiz'e mensup büyük sultanların ve aile totemi arkardır. Cengiz sülalesinin bu totemi de eski Göktürklerden kalmadır.¹⁷¹

Hilal alameti de Türklerin milli remzidir. Cengiz Han'ın bayrağı beyaz zemin üzerine siyah hilal sureti idi. Hilal alameti, Selçuklularda devlet alameti olarak ispat edilmezse de Osmanlı hanedanından Osman Gazi'nin Akbayrak ve hilal sureti

¹⁶⁷ Ahmet Zeki Velidi Togan, Türk Efsanelerinde Milli Alametler, Tütibay Yayınları, Cilt 10, Sayı 175-14, Kasım 1925, ss.71-77

¹⁶⁸ Ahmet Zeki Velidi, a.g.m. ss.71-77

¹⁶⁹ Ahmet Zeki Velidi, a.g.m. ss.71-77

¹⁷⁰ Ahmet Zeki Velidi, a.g.m. ss.71-77

¹⁷¹ Ahmet Zeki Velidi, a.g.m. ss.71-77

kullanması, Osman Gazi'nin İlhanlılarla olan münasebetinden kaynaklandığı tahmin ediliyor. Ahmet Zeki Velidi, Hilal alametinin bir diğer yanına ilaveten alamet konulursa bunun en uygunu demirciliği tasvir eden bir alamet olması düşüncesindedir. Bunun sebebi ise Demircilik, bütün Türkleri içine alan bir meslektir.¹⁷²

Ahmet Zeki Velidi, Türklerde demirciliğin önemi ve tarihçesi hakkında bir sürü malumatlar verir. Bu malumatların ana hatları ise, Göktürklerdeki demirciliğinden, Kırgızlardaki altın, demir, bakır işlemeciliğinden, Türkistan'daki Türklerin, Çin'e ve Tibet'e demir ihracatından, Oğuzların ve Başkurduların demircilikle uğraşıp, yaptığı savaş aletlerinin sağlamlığı ile bilinen kaynaklardan bahsetmektedir. Demircilik üzerine makalesinde tarihi bir efsaneden bahseden Ahmet Zeki Velidi; "Türklerde demircilikle münasebettar efsanelerin en güzeli Ergenekon efsanesidir. 400 sene dağ içinde esarete kalan Moğolları, bir demirci dağları eriterek kurtardı."¹⁷³

Türklerin, demir ve demircilikle ilgili yaptıkları, tarihi kaynaklar yardımı ve kendi fikirleri doğrultusunda Ahmet Zeki Velidi, "armaya hilal yanında konulması en uygun olan demir ve demircilik sanatına dair birer remiz ve alamettir." Bu cümlesiyle çalışmasını noktalamıştır.¹⁷⁴

17. AHMET AĞAOĞLU – TARİHİ DEVİRLER ARASINDA MİLLİYET (Sayı 178-17, Mart 1926)

Fransız Devrimi'nden sonra çıkan milliyetçi kavramlarıyla birlikte beşeri faaliyetlerin her sahasında ortaya konulamayan birçok konu üzerinde yeni aydınlanmalar yaşandı. Edebiyat, tarih, içtimaiyat, felsefe, iktisat, sanayi gibi birçok alanda karanlık ortamdan yani daha önce elde edilemeyen bilgileri ortaya çıkararak, ilim dünyasını aydınlattılar. Bu sayede beşeriyet kavramı, tabiat ve kâinata hâkim olmuştu diyebiliriz. Milliyet fikrinin bu alanlara yayılmış ve her alan üzerinden, milli cereyan çerçevesi altında daha yaratıcı ve yapıcı olmuştur.¹⁷⁵

¹⁷² Ahmet Zeki Velidi, a.g.m. ss.71-77

¹⁷³ Ahmet Zeki Velidi, a.g.m. ss.71-77

¹⁷⁴ Ahmet Zeki Velidi, a.g.m. ss.71-77

¹⁷⁵ Ahmet Ağaoğlu, Tarihi Devirler Arasında Milliyet, Tütibay Yayınları, Cilt 10, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 178-17, Mart 1926, ss.245-248

Ahmet Ağaoğlu'na göre, milliyet ve vatan kavramlarını şahsen benimsemek doğru olmaz. Çünkü bu kavramlar kişinin kendi içerisinde zaten bulunan kuvvet aşkı, muhabbeti ve fedakârlıklarıdır. Amacı zaten millet ve vatanının bütünü hissettiğinden, yerlilik veya sınıf endişeleri kişiye ilgisiz gelir. Onun nazarında tek bir varlık mevcuttur: Vatan evladı, o bütün vatanın ve bütün milletin refahını, yükselmesini ve gelişmesini arzu eder. Bundan dolayı milliyet cereyanı hürriyetçidir, eşitlikçidir, adaletçidir ve imarcıdır.¹⁷⁶

Ahmet Ağaoğlu yaptığı bu konferansta, dinleyicilerine Türk Ocağı'nın nasıl kurulduğunu, Türkçülük kavramını detaylı bir şekilde anlatıp, bu kavramı nasıl icra edeceğini söylemektedir. Türk Ocağı'nın bu kavram doğrultusunun ideallerini ve mefkûrelerini anlatarak, milletin düşünen kafası, hisseden kalbi, çalışan eli ve yürüyen ayağı olmuştur. Yabancılar bile bu fikrin, kafa olarak ne kadar kuvvetle düşündüğünü, bu kalbin ne kadar hararetle hissedildiğini, el ve ayakların ne kadar suretle yürüdüklerini gözler önüne alarak hayret ediyorlar. Ağaoğlu'nun milliyetçilik ve tekamülcülük hakkındaki görüşü şu şekildedir: “Milliyetçilik bizi kendi kınımıza girmeye, mazimize rücu, tefahhus-ı nefis etmeye sevk eder. Tekamülcülük yani Garpçılık ise açılmaya, dışarıya doğru atılmaya, mütemadiyen değişmeye sevk eder. Bu iki cephe yürüyüş birbirlerine karşı zıttır. Fakat bu zıtlık yapaydır. Hakikatte ise bunlar yekdiğerlerini ikmal ve itmam eder ve daha doğrusu birisi diğeri tamamlar.”¹⁷⁷

Ahmet Ağaoğlu, Türkçülük cereyanından önceki Türklük kavramına değinir ve bunun üzerine, “Türkçülük cereyanından önceki Türk, yalnız başkaları tarafından değil, Türk'ün kendi tarafından dahi inkâr edilmekteydi. Babalarımız Türklüklerini idrak edemedi gittiler. Türk müverrihleri tarafından yazılmış olan Türk tarihlerinde Türk tezyif ve tahkir ediliyordu. “Etrak-ı bi-idrak” gibi terkiplere tarihimizde tesadüf etmek ender değildir. Hatta halk arasında bile Türkler, Türk olduğunu söylemekten çekiniyordu.” Milletin böyle bir sorunu, insanlara idrak ettirebilmeleri için Ahmet Ağaoğlu ve Ziya Gökalp, o dönemde İstanbul Üniversitesi'nde Türk Tarihi dersi verilmesi gerektiğini düşünerek, bu dersin yapılması üzerine çok çaba harcadıklarını

¹⁷⁶ Ağaoğlu, a.g.m., ss.245-248

¹⁷⁷ Ağaoğlu, a.g.m., ss.245-248

ve sonunda izin verildiğini belirtmiştir. Son olarak da bu konferansta, gelecek nesillere, Türkçülük hakkında tavsiyeler ve Türkçülük hakkında yeni bilgiler ortaya çıkarmaları yönüyle ilgili araştırmalar yapmalarını istemiştir.¹⁷⁸

18. FERİD CELAL – MİLLİYET MESELESİ (Sayı 202-41, Ağustos 1928)

Ferid Celal yazdığı bu makalede, “Türk Kimdir?” sorusu ile bir araştırma yaparak bu soruya cevap aramıştır. Öncelikle, bir milletin dilde, kültürde ve aynı duygularda birleşen bireyleri millet olarak ele almıştır. Böyle olunca da Türk dili, Türk kültürü, Türk seciyesine mutabık olan insanların kanı ne olursa olsun Türk olarak kabul etmektedir. Milliyet cereyanı Türklerde daha yeni olduğunu gören Ferid Celal, Osmanlı devleti, İslam bayrağı altında toplanmış tüm milletleri kendi merkezine alıyordu. Bu sayede milliyet kelimesi karşılığında “İslamlık” öne çıkıyordu. Halkın nüfus kâğıtlarında bile milliyeti hanesinde “İslam” kelimesi yazmaktaydı. Milliyet meselesiyle bu derece alakasızlığın devam ettiği zamanlarda, kanını başka milletlerin kanından vikaye için şuurlu olarak başka milletlerle karışmalarından kaçınmış birkaç aile ve insan vardı. Bunlara örnek olarak da Arap, Çerkez ve Arnavut milletlerine mensup olanlardı.¹⁷⁹

Ferid Celal’in millet araştırmaları üzerine makalesinde, “Eskiden bir Arap kızı bir Türk erkek ile bir Arnavut erkek, bir Türk kızı ile evlenince doğan çocuk Arnavutluk’ta ise Arnavut, Türk muhitinde ise Türk oluyordu.” Türk kültürünün bu kadar aşağıda bırakılmış olması, Türk ırkının tembellik tabiatıyla, eski geleneklerini devam ettirmede oldukça yetersizlerdi. Bu çocuklar muhitlere, ailesinin geleneklerine göre büyütülüyor, dili, kültürü ve seciyesi bulunduğu muhitin koşullarına göre yetişiyordu. “Ne kadar Türk aileleri biliyoruz ki Şam’da, Halep’te, Beyrut’ta tavattun ederek artık Suriyeli Arap olmuşlar, Türkçeyi, Türkiye’yi unutmuşlardır.”¹⁸⁰

Türk güzelliğinin efsanesinin kaynağını birtakım ırki karışımların mahsulünden kaynaklanmaktadır. Bundan dolayı da Türkiye’de bulunan ırk, tarihi bir Türk ırkı olarak kabul edilir. Bunun üzerine Ferid Celal, Türk Ocaklarına mensup

¹⁷⁸ Ağaoğlu, a.g.m., ss.245-248

¹⁷⁹ Ferid Celal, Milliyet Meselesi, Tütibay Yayınları, Cilt 14, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 202-41, Ağustos 1928, ss.65-67

¹⁸⁰ Celal, a.g.m. ss.65-67

kişilere seslenip, vazifelerinden biri olan ilkel zihniyetlerle mücadele etmeleri dile getirir. Nitekim birçok yerde zorbaları sürdürdüğü “yerlilik, yabancılık” zihniyetleriyle, “vatandaş her yerde vatandaşdır, azizdir, harrına, itibarına mesai ve meziyetine sahiptir. Meziyetli vatandaş memleketin her bucağında layık olduğu mevkii alır.” Düşüncesiyle mücadele etmelidir. Aynı zamanda Ocaklı, dilde, kültürde ve duygu birliğini vücuda getirmek ile görevlidir. Ferid Celal bu düşünceleri ile Türklüğü yaşatmak için hem Türk halkına hem de Ocaklılara vazifelerini hatırlatmaktadır. Bu cümlesi ile de makalesini bitirmektedir; “Bir vatandaşın milli farikası; ancak kalbinin, ruhunun, seciyesinin çetin ve müşkil anlardaki tezahürüdür.”¹⁸¹

19. REŞİT SAFFET – ŞİMAL VE SOVYET MEMLEKETLERİNDE TÜRKÇÜLÜK TETKİKLERİ (Sayı 218, Aralık 1929)

Reşit Saffet’in Türk Yurdu’nda yayımlanan bu yazısı, iki ay kadar süren seyahatinde Moskova, Leningrad, Helsinki ve Odessa’da Türkoloji üzerine çalışan ilim adamları ile yaptığı sohbetler ve konferanslar hakkında ilim ve sanat heyetine sunduğu rapordur. Bu raporda Reşit Saffet, Leningrad’da Türkiyat üzerine çalışan şubelerde toplam 14 müessese tespit etmiştir. Bunlardan birincisi, Profesör Bartold’un başkanlığında buluna ilim akademisine bağlı Türkiyat Enstitüsü ve kabinesiyle birlikte bunların içinde çalışan önemli ilim adamlarından söz etmektedir. Bu enstitüde Bartold Türkiyat’ın tarih kısmında, Samüeloviç ve Malof; lisaniyet ve etnografya bölümünde, Poppe; Moğol menşelerinde, Oldenburg ve Gordlefski; eski Türk tarihi menşeleri ve arkeoloji bölümünde çalışmaktadır.¹⁸²

İkinci ve üçüncü müessesede, aynı akademiye bağlı Asya müzesi ve kütüphanesidir. Buralarda Türkiyat’ın kitabetiyle meşgul olan genç profesörler çalışmaktadır. Asya kütüphanesinde bir milyona yakın kitap bulunmaktadır. Dördüncü ve beşinci müessesede, grup olarak Şark lisanları enstitüsü, Özbek Türkçesi, Anadolu Türkçesi ve genel Türkiyat unvanı altında çalışan üç şube vardır. Bu şubelerde ayrı ayrı hocalar, asistanlar ve kütüphaneler vardır. Aynı zamanda Reşit Saffet, bu enstitüde Türkiye ve Gaziler hakkında konferans vermiştir.¹⁸³

¹⁸¹ Ferid Celal, a.g.m. ss.65-67

¹⁸² Reşit Saffet, Şimal ve Sovyet Memleketlerinde Türkçülük Tetkikleri, Tütibay Yayınları, Cilt 15, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 218, Aralık 1929, ss.3-18

¹⁸³ Saffet, a.g.m. ss.3-18

Altıncı ve yedinci müessesede, üniversitenin coğrafya fakültesine bağlı Türk edebiyatı ve Türk etnografyası adları altında iki tedarikane bulunur. Bu tedarikanelerde Profesör Samueloviç, karşılaştırmalı olarak Türk etnografyası derslerini verir. Sekizinci müessesede, genel etnografik müzenin Türkiyat şubesidir. Bu şube arkeolojik bölümü ile Profesör Tiblankof, etnografik bölümü ile de Profesör Fiyelistrop ilgilenmektedir.¹⁸⁴

Dokuzuncu müessesede, ilim akademilerin etnografik müzesi vardır ki burada Orhun ve Turfan keşiflerinde elde edilen koleksiyonlar son derece önemlidir Aynı zamanda Türk medeniyetinin en kıymetli ve eski yapılarını içine alan bir koleksiyondur. Bu koleksiyonların konularına yönelik Profesör Oldenburg'un önemli eserleri vardır. Müzede, Profesör Tan-Bogaras'ın bir raporu vardır ki; bu raporda: "Türk Yakutlarının Şimal denizine ve Bahrimuhiti kebir sahilllerinde Kamçatkaya, Behrenk boğazına kadar yayılmış olduklarına, hatta Amerika'da, Amerika'nın eski ahalisi içinde birçok Türkoid ve Mongoloid tipler bulunduğu dair" bir raporu mevcuttur. Aynı zamanda müzede, Altay taraflarında bulunan Türklüğün en eski devirlerine ait birçok silahlar, çanaklar ve bakırlar teşhir edilmektedir. Türk etnografisi ve Türk sosyolojisi ve âdeti, giyinmeleri, yaşamaları, tipleri ve sanatları hakkında en zengin araştırmalar burada bulunmaktadır.¹⁸⁵

Onuncu müessesede, Profesör Bartold'un başkanlığındaki Radlof Cemiyetidir. Bu cemiyette, Türkiyat etütlerini teşvik ve temin için çalışırlar. Bu cemiyet ayda bir defa toplanır ve Leningrad Akademisinin himayesi altındadır. On birinci ve on ikinci müessese olarak, dünyanın ikinci büyük kütüphanesi olarak kabul edilen, beş milyon adet kitapları olan Leningrad umumi kütüphanesidir. Bu kütüphanede, şarkiyat ile ilgili yaklaşık 200 bin ve şark lisanıyla yazılmış 15 bini Türkçe olmak üzere toplam 40 bine yakın kitap vardır. Aynı zamanda Çağatay Türkçesi ile yazılmış el yazmaları da bulunmaktadır.¹⁸⁶

On üçüncü ve on dördüncü müessese de, Leningrad'ın eski Türk yapıları, eserleri ve araştırmalarına sahip olan Ermitaj müzesi bulunur. Profesör Borofka ile

¹⁸⁴ Saffet, a.g.m. ss.3-18

¹⁸⁵ Saffet, a.g.m. ss.3-18

¹⁸⁶ Saffet, a.g.m. ss.3-18

Madam İsmailova'nın idaresi ile bu müzede, Sit, Avar ve Kazarlara ait birçok koleksiyonları dünyada emsalsizdir. Aynı müzenin bir şubesinde Selçukluların sanatına ait birçok eserler bulunmaktadır. Burada Türk çinisine ait pek çok numuneler bulunmaktadır. Aynı zamanda Sasanilere ait sanat üzerine de birçok eserleri tetkik etmek için de birçok materyal bulunmaktadır. Umumiyetle Türklerin eski Yunan, Sasani, Hint, Çin medeniyetlerinden aldıkları sanatları nasıl kendi ruhlarına, tabiatlarına, ihtiyaçlarına uydurarak millileştirdiklerini ve bu medeniyetler üzerinde yaptıkları tesirleri araştırmak için Rusya'nın gerek tarihi, gerek arkeolojik, gerek etnografik müzelerinde her türlü ilmi malzeme bulunmaktadır.¹⁸⁷

Reşit Saffet, Bartold ile yaptığı bir mülakatta Türklerin menşei hakkında birçok malumat kaydetmiştir. Bunlardan biri de; “ilk defa olarak Türk ismi Bizanslılar tarafından altıncı asırda, Kırım'da oturan bir aşirete verilmiş olduğunu” dile getirmektedir. Buna karşılık olarak da Reşit Saffet; “aynı ismin ondan bir buçuk asır önce Atilla'nın maiyetinde İtalya'ya giren ve Atilla'nın sergerdelerinden Eddekun'un reisi olduğu bir aşiretin ismine gerek Yornandes, gerek Kasiyodor'un yani Latince tesmiye etmiş olmaları, mezkûr aşiretin Türk olduklarını ve Türkçenin beşinci asırda bile müteşekkil bir lisan olduğunu ve bir lisanın isim taşıyacak hale gelinceye kadar birçok asırlar olması ilmen musaddak olduğu...” görüşündedir. Bartold, Türklerin tarih sahnelerindeki yerini, milletlerini ve etkileşimlerini detaylı bir şekilde el almıştır.¹⁸⁸

Reşit Saffet'in Leningrad seyahatinden sonra Moskova gitmiştir. Bunun üzerine Moskova başlıklı raporunda, Moskova'da şarkiyat ve Türkiyat alanına dair on iki müessese tespit etmiştir. Fakat bazı müesseselere temasa geçmeye imkân ve fırsat bulamamıştır. Temasa geçtiği birinci müessese, Şarkiyat enstitüsü olup, burada arkeolog Başkiroi, etnolog Nikolski, Profesör Gasanof ve Lassi'nin dâhil olduğu bir enstitüdür. Bu enstitü üç bölümden oluşmaktadır: “birincisi, Türk ve Fino-Ugriyen ve Kafkas lisanı ile uğraşır. İkincisi aynı ırkların etnolojisi ve maddi kültürler ile meşgul olur. Üçüncüsü ise şark memleketlerinde tarihi ve milli inkılapları tetkik ve tettebbü

¹⁸⁷ Saffet, a.g.m. ss.3-18

¹⁸⁸ Saffet, a.g.m. ss.3-18

eder.” Bu enstitüde aynı zamanda Hint, Çin, Afgan, Moğol ve Japon ahval ve tarihi de vardır.¹⁸⁹

İkinci müessese de Şark lisanları enstitüsü olup, Profesör Gordlefski başkanlığını yapmaktadır. Burada başlıca Türk lisanı, edebiyatı, tarihi ve coğrafyası tedris olunur. Üçüncü ve dördüncü müesseselerde, Şark Tetkikleri İlmi Cemiyeti adı altında çalışan, tarih ve etnoloji ile iktisadi kısımlara ayrılan cemiyettir. Bu cemiyet doğrudan doğruya bir hükümet teşekkülü olup devletin siyasi idaresine tabiidir. Burada çalışan profesörler bilhassa Rusya Türkleri ile ilgilenirler.¹⁹⁰

Beşinci müessese de daha küçük sahada çalışanlar, Rusya Türklerinin tarih, antropoloji ve etnografya alanlarına dair bir sürü malumat toplayıp üzerlerinde çalışmışlardır. Altıncı müessese de Kıpçak ve Peçenek devirlerine ait birçok tarihi kaynak bulunmaktadır. Aynı zamanda Türkiyat’a dairi Kazakların, Kıpçakların ve Türk milletlerinin, Kiev ve Orenburg civarında keşfedilmiş, oklar, üzengiler ve mezarlarında bulunan insan ve at iskeletleri tespit edildiğine dair belgeler vardır. Yedinci müessese de Şarkiyat üzerine çalışan Profesör Denike’nin idaresinde bulunduğu Şark Müzesi başka bir binaya taşınmasına sebep, Reşit Saffet fazla malumat verememiştir.¹⁹¹

Sekizinci ve dokuzuncu müessese de Moskova’daki Apraksin ve Mamonof saraylarında bulunan Etnografik müzeler olup, Profesör Kuftin, Türkiyat’ın antropoloji ve etnografyası hakkında çok derin araştırmalarda bulunmuş bir âlimdir. Müzede teşhir edilen her ırka ait alat ve edavatın tetkiki sırasında kuzey Sibirya’da bulunan Türk yakutların, Asya’nın en mahir demircileri oldukları hakkında bilgilere ulaşılır.¹⁹²

Onuncu müessese de Lenin Kütüphanesi adında, 4 milyona yakın kitap bulunduran, aynı zamanda Moskova umumi kütüphanesinde şarkiyat kısmı oldukça zengin bir kütüphanedir. Bu kütüphaneye mensup olan aslen Fransız olup, Profesör Gotiye, eski Türk tarihi ve adatı hakkında araştırmalarda bulunmuş ilim adamıdır. On

¹⁸⁹ Saffet, a.g.m. ss.3-18

¹⁹⁰ Saffet, a.g.m. ss.3-18

¹⁹¹ Saffet, a.g.m. ss.3-18

¹⁹² Saffet, a.g.m. ss.3-18

birinci müessese de ise Kremlin sarayı dâhilindeki silah müzesinde, eski Türk, Tatar ve Osmanlı eserleri ile doludur. Hun dönemlerine ait altın bilezikler, ilk Rus prenslerine ait birçok eşya ve başlıca silahlar, takkeler ve Monomak'ın takkesi dikkat çekmektedir. Osmanlı dönemine ait birçok eserlerin burada olduğunu belirtmiştik. Bu tarihi eserler; Osmanlı padişahları tarafından, Rus çarlığına gönderilen hediyeler olup, Osmanlı dönemine ait at koşumları ve silahlar da bulunmaktadır. Son olarak on ikinci müessese de Türk ve Türkmen musikisi ile meşgul olan bir heyet vardır. Bu konu üzerine Uspenki, Belayef ve Zateyeviç önemli eserler ortaya koymuşlardır. Profesör Belayef, Türkmenlerin 115 parça şarkılarını tespit ederek neşretmiş ve garp musikisinin başlıca esaslarından birini teşkil eden “Suite” usulünün aslı Türk musikisinde bulunduğunu ispat etmektedir. Zateyeviç, 1000 kadar Kazak, Kırgız türküsü neşretmiştir.¹⁹³

Reşit Saffet'in Harkof seyahatinde topladığı malumatlarda, burada bir kongreye katıldığını belirtmektedir. Bu kongre mesaisi dört şubeye ayrılmıştır. Birincisinde; iktisat, siyaset ve hukuk meseleleri, ikincisinde; tarih, üçüncüsünde; etnoloji ve sanatlar, dördüncüsünde ise; lisaniyat ve edebiyat bahisleri ve etütleri münakaşa edilmiştir.¹⁹⁴

Odesa seyahatinde Reşit Saffet, Asarı Atika Müzesini, Profesör Orkman ile birlikte gezdiğini belirtir. Bu müzede heykel koleksiyonlarının bulunduğu bahsetmektedir. Bu heykellerden başka Odesa müzesinde, Türklüğün edvarı ahiresine ait İsmailiye Kalesinin 1794 tarihli mermer üzerinde yazılmış yazıların, Akkermandan çıkarılmış Türk çini parçaları vardır. Aynı zamanda Reşit Saffet'in Odesa seyahatinde, Profesör Zuhof'un, o şehirde konuşulan lisanda, birkaç yüz Türkçe kelimeleri tespit etmiştir. Bunlar: “Ocak, kazan, kaymak, al, kırmızı, kızıl, elmas, zümrüt, damga, gümrük, ayva, vişne, korgan, uçkur, kilim, kuşak, şapka, çoban, çubuk, kavun, karpuz, patlıcan, üzüm, tütün, kese, hazne, pazar, sofa, kiraz, kestane” gibi kelimeler farklı aksan ile aynı anlamda kullanıldığını belirtmiştir.¹⁹⁵

¹⁹³ Saffet, a.g.m. ss.3-18

¹⁹⁴ Saffet, a.g.m. ss.3-18

¹⁹⁵ Saffet, a.g.m. ss.3-18

Son olarak Reşit Saffet'in Finlandiya seyahatinde, Helsinki şehrinde Ural-Alтай ilimleriyle uğraşan dört tane profesör tespit etmiştir. Bunlardan en meşhuru Profesör Ramstet'tir. Bir diğer profesör ise, Profesör Mikola, eski Türk-Bulgar Kronolojisi ile meşgul olmuş olup Türk Bulgarların Volga sahillerinden Balkanlara kadar göçmelerine dair önemli bir eseri bulunmaktadır. Reşit Saffet, Profesör Doner ile Helsinki Etnografya Müzesini önemli bilgiler toplamıştır. Bu müzede, Sibirya'nın güneyinde Profesör Granoe tarafından keşfedilmiş, Orhun zamanına ki aşağı yukarı Atilla devrine ait yazılı bir taş vardır ki Avrupa müzelerinde teşhir olunan önemli eserdir. Son olarak Reşit Saffet, Türk-Fin medeniyetleri hakkında değerli malumatlar toplamış olup raporunu bitirmiştir.¹⁹⁶

20. NECİP ASIM – VATAN TARİHİ, MİLLET TARİHİ (Sayı 233, Mart 1931)

Necip Asım, “Vatanın tarihini, eski coğrafyasını bilmek vatana fayda verir, onu muhafaza edemeyecek iktidara düşmek de elden gitmesine yol açar.” Bu cümlesi ile vatan tarihini örneklerle en ince detayına kadar araştırır. Vatan tarihi, bugün Cumhuriyetin kurulduğu toprağın adı olan “Anadolu” kelimesi Rumcadır ve Türkler burayı Rum imparatorluğundan almıştır. Rumlardan önce Anadolu, Roma imparatorluğu hâkimiyetindeydi. Romalılardan önce Büyük İskender'in eline geçmiş ve ondan öncede Rumlar ve Acemler arasında uzun, kanlı savaşlar meydana gelmiş, ondan öncede on iki hükümet arasında parçalanmış, Asurların taarruzuna uğramış ve onlardan öncede Hititlerin elinde olduğunu tahmin ediyoruz. Böylece yedi, sekiz millet bu toprak üzerinde çarpışıp, tabaklar şeklinde birden fazla devletler meydana getirdiler.¹⁹⁷

Bu konu üzerinden Necip Asım, o eski devirlerin torunlar bugün içimizde yaşadıklarına dair örnekler verir. Bu örnek lisan ile ilgili olup; “Dicle nehri üzerinde şişirilmiş tulumlardan vücuda getirilen nakliye vasıtasına “kelek” deriz. Şekline bakılırsa Türkçeye yabancı olduğu bir kenarda dursun, ham kavun manasına gelen kelimemizin aynısıdır. Hâlbuki bu kelime Asuri dilindendir ve zamanımıza kadar

¹⁹⁶ Saffet, a.g.m. ss.3-18

¹⁹⁷ Necip Asım, Vatan Tarihi, Millet Tarihi, Tütibay Yayınları, Cilt 17, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 233, Mart 1931, ss.23-26

yaşamış ve daha da yaşayacaktır.” Bu örneklere binaen, o eski devirlerde yaşamış olan milletlerin torunlar bu dönemde bizim aramızda yaşadıklarını dile getirmektedir.¹⁹⁸

Selçuklular kendilerini Oğuzların Kınık boyundan sayarlar. Bu sebeple bu boyu o dönemin düzeninin en başına geçirirler. Selçuklulardan sonra tarih sahnesine giren Osmanlılar ise yine kendilerini Oğuzların Kayı boyundan sayarlar. Selçuklular kendi tarihini Selçuklulardan başlatırlar. Osmanlılar da bize Türk tarihini Osmancıktan başlatırlar. Fakat Cumhuriyetçi bir Türk, milletin bütün tarihini bilmek mecburiyetindedir. O dönemden önceki hükümet bazı kıskançlıkları sebebiyle bu konuların ihmalî yüzünden Oğuz ananası çok değişmiş, adeta bir Selçuk ananası şekline girmiştir. Bu anana adları, geçen şehirler hep son devrede kurulan şehirlerdir. O dönemde görülen şehir adları Necip Asım, eski devirlere ait adlar olduğu kanaatindedir.¹⁹⁹

Necip Asım yaptığı araştırmalar sonucu Anadolu’da bulunan bazı köy isimlerinin nereden geldiğini ve temeli hangi milletlere dayandığını merak etmiştir. Bunlardan en ilginç, bu köylerden bazılarının ahalisi babadan oğula nakkaşlık ve saire ile uğraşmaktadır. İşte bu köylerin adları ve halkının sanatları toplanmak, eski dillerle uğraşan uzmanların geçmiş milletlerden hangisine ait olduğunu anlamak kabil olacaktır. Bu konu üzerinden bir diğer örnek ise eski devirlerde Nevşehir’deki dağ yamaçlarını oymak suretiyle yaşamlarını sürdüren halk, şüphesiz Türk eseri değildir. Bu taş devrine ait bir haldir.²⁰⁰

21. ZİYA GÖKALP – ANAYASAYA GÖRE TÜRKÇÜLÜK (Sayı 254, Mart 1956)

O dönemki Türk Anayasa’sının 88. Maddesinde Türk’ü tarif etmektedir. Bu maddeye göre Türk, “aynı dili konuşan ve aynı vatanda yaşayan ve aynı dileğe sahip bulunan herkes Türk sayılmaktadır.” Bu tarife göre kültür milliyetçili esasına dayanılmaktadır. Muhtelif tarihlerde, muhtelif milletlerin kendi tarihi ve coğrafyasına göre bir milliyet anlayışı fikri vardır. Bu anlayışlar iki kategoride toplanabilir. Bunlar;

¹⁹⁸ Asım, a.g.m. ss.23-26

¹⁹⁹ Asım, a.g.m. ss.23-26

²⁰⁰ Asım, a.g.m. ss.23-26

“Birincisi; kan esasına göre milliyetçilik. İkincisi; Kültür esasına göre milliyetçilik.”
Anlayışıdır.²⁰¹

Bu anlayışların birincisi, Alman ırkı tarafından ileri sürülen Fihte ve Hegel gibi filozoflar tarafından desteklenen, Vangelman gibi Atikiyatçıların tespit ettiği ırk kuramıdır. Bu anlayışa göre milliyetçilik aynı kanı taşıyan insanları içine alan bir fikir hareketidir. Aynı kanda olmayan insanların o milletle bir ilgisi yoktur. Yine bu anlayışa göre Alman ırkı, diğer milletlerden üstündür anlayışı vardır. Fakat bu fikir tarihi gerçekliğe uymamaktadır. Çünkü eski dönemlerde yapılan göçler ve medeniyet cereyanları ile ırklar birbirleri ile karışmıştır. Örnek olarak da Asya’dan Avrupa’ya göçmüş milletler, Avrupa’da yaşayan milletler kaynaşmış ve karışmışlardır. Bu sebeple Fransa’da ikinci anlayış olan kültür esasına dayalı milliyetçilik, birinci anlayışa göre daha hâkim olmuştur. Tarihe baktığımızda bugünkü Fransa Frankların, Keltlerin ve Seltlerin karışımından meydana gelen bir millettir. Ziya Gökalp’e göre de bu milliyetçilik anlayışı ilme ve gerçekliğe daha uygundur. Çünkü “Aynı dili konuşan ve aynı vatanda yaşayan insan topluluğun aynı ülküyü taşıması millet topluluğunu meydana getirmektedir.”²⁰²

Türkler üzerinden bu anlayışa bakacak olursak, kültür milliyetçiliği anlayışı, Türk Anayasasınca benimsendiği açıktır. Ziya Gökalp’e göre “kültür esasına göre anlayış, milli bünyemize uygundur. Fakat millet topluluğunu teşkil eden Müslüman ve Hristiyan veya Türk aslından olan ve olmayan vatandaşların Anayasanın emrettiği dil ve dilek ve Vatan birliği esaslarını gözden kaçırmamasını ve bu unsurları kalben benimsemesi de bir şarttır.”²⁰³

22. SADRİ MAKSUDİ – MİLLİYET ESASI VE MİLLİ DEVLETLER FEDERASYONU (Sayı 254, Mart 1956)

Medeniyet ve kültürün yüksek seviyelerine çıkmış milletler, yüksek felsefe ve ahlak sistemleri yaratmış, milliyet meselelerini tıpkı eski barbarlık devrinde yaşar gibi aralarında siyasi çatışmalar ve savaşlar yolu ile halletmeye çalışmışlardır. Bu savaşlara

²⁰¹ Ziya Gökalp, Anayasaya Göre Türkçülük, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 254, Mart 1956, ss.675-676

²⁰² Gökalp, a.g.m., ss.675-676

²⁰³ Gökalp, a.g.m., ss.675-676

mani olmak ve barış için çabalar harcamak aydın insanlara düşen bir vazifedir. “Bu savaşları bertaraf etmenin imkânı var mı? Varsa bunun yolu nedir?” sorusuna cevap arayan Sadri Maksudi, müfrit kozmopolitlere göre harpleri ortadan kaldırmanın yolu milletlerin milli hissini söndürmek, milliyet esasını ve milletleri ortadan kaldırmayı yok etmeye çalışmaktır. Onlara göre milletler zail olursa, bütün beşeriyet bir tek milliyetsiz kütle haline gelirse, milletler arasında husumet, rekabet ve ihtilaflar da zail olur. Milletler zail olunca milletler arasında savaşlarda meydana gelmez. Fakat bu görüş Maksudi tarafından her bakımdan yanlış bir görüştür. Çünkü milliyet esaslarını ve milletleri yok etmek kimsenin elinde değildir. Bu sebepten doğan savaşlar hiçbir zaman sonu gelmeyecektir. Bu savaşları çıkaran en mühim meseleler iki yönde tespit edilir: “Birincisi; İktisadi menfaat çarpışmaları, ikincisi ise kuvvetli milletlerin, kuvvetli insan zümrelerinin tahakküm temayülü.”²⁰⁴

Bu harpleri ortadan kaldırmanın tek bir rasyonel yolu vardır. Bu da harplerin ortaya çıkmasına mani olabilecek kuvvet ve vasıtalarla sahip, milletler arası bir otorite, bir teşkilat yaratma yoludur. Örnek olarak da, milli devletlerin federasyon şeklinde birleşmesidir. Bu federasyon fikri Avrupa da çok yayılmış, olgun siyasi fikirlerden biridir. Medeni memleketlerde bu federasyonu kurabilmek için federasyon cemiyetleri kurulmuştur. Bu fedaralistlere göre her kıtada ayrı ayrı federasyonlar, federal birleşmeler kurulacaktır. Sonra bu kıta federasyonları birleşerek dünya federasyonu teşkil edeceklerdir.²⁰⁵

Sadri Maksudi, federal birleşmelerde bahsettikten sonra bu birleşmelerin sonucunda ortaya çıkan federal devletler hakkında malumatlar vermektedir. Bu malumatlara göre federal devlette milli devletlerin istinat ettiği esaslara dayanması gerektiğini savunur. Milli devletin fertlere karşı durumu ne ise, federal devleti milli devletlere karşı durumu da aynı olmalıdır. Milli devletler, fertlerin hürriyetini ve haklarını korumak için kurulmuş olduğu gibi, federal devlet de milletlerin veya devletlerin hürriyet, istiklal ve milli hâkimiyetlerini korumak için tesis edilmelidir.²⁰⁶

²⁰⁴ Sadri Maksudi, Milliyet Esası ve Milli Devletler Federasyonu, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 254, Mart 1956, ss.709-715

²⁰⁵ Maksudi, a.g.m., ss.709-715

²⁰⁶ Maksudi, a.g.m., ss.709-715

23. OSMAN TURAN – TÜRK OCAĞI VE BUGÜNKÜ TÜRK MİLLİYETÇİLİĞİ (Sayı 272, Nisan 1959)

Osman Turan yazdığı makalede, Türk Ocağı'nın meşrutiyet devrindeki faaliyetleri ve o günkü faaliyetlerini mukayeseli bir şekilde kaleme almıştır. Osman Turan'ın, Türk Ocağı'nın meşrutiyet devrine dair düşünceleri, “Türk Ocağı meşrutiyet devrinde, Türk aydınlarının büyük bir kısmını sinesinde toplamak suretiyle, milletimizin maruz kaldığı ağır dâhili ve harici tehlikeler karşısında, kendisine düşen vazifeyi şerefle ifa etmiş bir müessesedir.” Bu kelimeler ile dile getirmiştir.²⁰⁷

Türkler için, tarih boyunca cihan hâkimiyeti fikri aslında yaygın olmayan bir milliyet ideali olup, bazı olaylar neticesinde bu fikrin cazibesini ve kudretini arttırdı. Bu durumda, bu kutsal olan fikri bayrak yapan Türk Ocağı'nın memleket aydınlarının kalbi haline gelmesine yardımcı oldu. Hâlbuki Meşrutiyet devri Türk aydınları içi Türk Ocağı bu tehlikelere karşı koyan “milli imanın” kaynağı olmaktan da ibaret değildi. Türk aydınları, yıkılmakta olan devleti yerine, milliyet esaslarına uygun, yeni bir devlet fikrini de Türk Ocaklarında bulmuştur.²⁰⁸

Meşrutiyet devrinde milliyetçi fikirleri, Türk Ocağı'na kudret ve hayatiyet katan daha başka olaylarda mevcuttur. Bunlar asırlardır uygulanmaya çalışılan fakat yerini alamayan, modernleşmek ve Avrupalılaşmak fikri de Türk Ocaklarının ve Türk milliyetçilerin ideası olmuştur.²⁰⁹

Osman Turan, Türk Ocaklarının o dönemlerde bu kadar önemli kılınmasının sebebi milliyet fikri ile bütünleşmiş olmasıdır. Fakat “İttihatçıların iç ve dış şartların ağırlıklarından başka kendi tecrübesiz ve kifayetsizliklerinin de kurbanı olan bu siyasi teşekkül, karşılaştığı tehlikeler dolayısıyla, eğer milliyet mefkûresine ve Türk Ocağı'na kurtarıcı bir fikir ve müessese nazarı ile bakmasaydı bu müessese ve milli idealin böyle bir kudret kazanması imkânsız olurdu.”²¹⁰

²⁰⁷ Osman Turan, Türk Ocağı ve Bugünkü Türk Milliyetçiliği, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 272, Nisan 1959, ss.1-4

²⁰⁸ Turan, a.g.m. ss.1-4

²⁰⁹ Turan, a.g.m. ss.1-4

²¹⁰ Turan, a.g.m. ss.1-4

Osman Turan makalesinde, meşrutiyet devrini kaleme aldıktan sonra o günkü durumu bizlere aktarmaktadır. Meşrutiyet devrinde devam eden fikirlerin birçoğu o günlerde de hala etkisini kaybetmemiştir. Vatan hududunu meşgul eden milliyet meselesi, ne yılın imparatorluğun “Turanda ihyası” ne de basit anlayışı ile bir “Avrupalılaşma hareketi” o günlerde de etkisini devam ettirmiştir.²¹¹

Osman Turan, milliyetçiliğe aykırı fikir ve temayüllere de yer vermiştir. Bugünkü Türk Ocağı’nın ve milliyetçilik milletin bekası ve yükselmesi için ona yönelmiş menfi fikir ve ideolojilerle mücadele ederken eskisinden farklı yeni meselelerde bulunmaktadır. Eskiden de olduğu gibi o günlerde de milliyetçiliğin İslamiyet’e aykırı bir fikir olduğunu savunan aydınlar vardır. Halbuki insanlık ideali gibi, İslamiyet’in kabul etmediği milliyetçilik değil, “kavmi asabiyet”tir. Yani bir nevi ırkçılıktır. Bir diğer mesele ise solcu ve materyalist cereyanlardır. Manevi sefalet içinde filizlenen, cemiyetin ahlak ve fikri nizamının dayandığı kıymetlerin sarsılmasıyla kuvvetlenen komünizm ile mücadele Türk Ocağı’na eski kudretini fazlasıyla da iade edecek bir mevzudur. O dönemlerde Türkiye’de milli mefkûre otoritelerinin meydana çıkmamış olması, Türkiye’de komünizm, serbest olmaktan daha büyük bir tahribat yapmakta ve milli bünye ve idealin zayıflamasına neden olmaktadır.²¹²

Osman Turan son olarak, Türk milliyetçiliğine karşı olan komünizm faaliyetlerini, ilim dışı bir fikir olup aynı zamanda antidemokratik, insanlık dışı ve ilimle hiçbir temeli olmayan bir fikir faaliyetleri olarak kabul etmektedir. Bu fikrin Türk milletini, geriye götüreceğini, gelişmesine engel olacağı ve milli kültürün oluşturduğu terbiyeye zarar vereceği düşüncesindedir.²¹³

24. YILMAZ ALTUĞ – MİLLİYETÇİLİK ÜZERİNE DÜŞÜNCELER (Sayı 272, Nisan 1959)

Yılmaz Altuğ’un yazmış olduğu makalesine dayanarak; milliyetçilik, modern dünyada en muazzam siyasal kuvvet olup, aynı zamanda milletlerin ahlak ve dinleri

²¹¹ Turan, a.g.m. ss.1-4

²¹² Turan, a.g.m. ss.1-4

²¹³ Turan, a.g.m. ss.1-4

ile kaynaşmış bir fikir olduğu görüşündedir. Komünizm ile milliyetçiliği mukayeseli bir şekilde açıklayan Altuğ; “Komünizmin milliyetçilikle münasebetine gelince teori bakımından komünizm beynelmileldir ve dünya proletaryasına hitap eder. Fakat komünizm burjuvazinin yok edilerek sınıfsız bir cemiyet kurulması, askeri diktatörlük ve nihayet devletin ortadan kalması olarak bilinen merhaleli üç gayesinin tahakkukunda milliyetçilikten büyük ölçüde faydalanmıştır ve faydalanmaktadır.”²¹⁴

Milliyetçiliğin iki esaslı unsuru “vatanseverlik” ve “milliyet hisleri”dir. Vatanseverlik, kelime yapısından da anlaşılacağı üzere vatan sevgisidir. Vatanseverlik ile milliyetçilik kelimeleri arasında neredeyse aynı anlamı taşımak ile olup, aralarında da fark olmadığını söylemek yanlış olur. Vatanseverlikte milliyetçiliğe nazaran daha yüzeyseldir. Milliyetçilik grubun müşterek menfaatlerini vatanseverlikten daha iyi gözetir. İkinci fark ise esas itibariyle vatanseverliğin devlete, milliyetçiliğin ise millete karşı bir davranış ifade etmesidir. Milliyetçiliğin bir diğer unsuru olan milliyet hissi; ırk, coğrafya, dil, din ve tarihi geleneğin milliyet hissinin teşekkülünde önemli unsurlardır. Son olarak bu iki histen meydana gelen milliyetçilik, bir ruhi durum ve bir şuur hareketi olarak kabul edebiliriz.²¹⁵

25. OSMAN TURAN – TÜRKİYE’NİN MANEVİ DURUMUNA UMUMİ BİR BAKIŞ (Sayı 273, Mayıs 1959)

Osman Turan, insanoğlunun madde ve ruh dengesine dair, madde ve ruh unsurlarından ötürü diğer canlılardan ayrıldığını dile getirir. Buna binaen beşeriyet ve medeniyetin bugüne kadar dayandığı din, milliyet ve insanlık mefkûrelerinden, ilim, sanat, hakikat ve aile aşkından, şeref ve yükselme duygularını, bu iki denge sayesinde bir vücuda koyar. Bu manevi kıymetler sarsıldığı zaman, ahlak ve içtimai nizamda sarsılır. Yani fert ve cemiyetlerin sukut ve dağılması başlamış olarak görülür. Aynı şekilde tarihte birçok medeniyetin, kültürün ve toplulukların dağılması bu hususların sarsılması neticesinde vuku bulmuştur.²¹⁶

²¹⁴ Yılmaz Altuğ, Milliyetçilik Üzerine Düşünceler, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 272, Nisan 1959, ss.24

²¹⁵ Altuğ, a.g.m., ss.24

²¹⁶ Osman Turan, Türkiye’nin Manevi Duruma Umumi Bir Bakış, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 273, Mayıs 1959, ss.1-4

Osman Turan, o günlerde aydınlar arasında, ahlaki sarsıntıların baş göstermesi, feragat ve fedakârlık duygularının kaybolmasını, materyalist ve komünizm faaliyetlerinin kuvvet kazanmasına dayandırmaktadır. “Cemiyet bünyesine uygun ve ilmin rehberliğinde ilerletici bir kültür ve terbiye sistemine sahip olmadıkça içtimaileşmeye başlayan bu iki taraftan gelme bir tehlikeyi hiçbir harici veya kanuni müeyyide bertaraf edemez. Birincisi cemiyeti dağılmasına, ikincisi de fosilleşmeye amil olur.”²¹⁷

Maneviyat buhranı hususunda, tarih boyunca insanlığın meydana getirdiği, Yunan, İslam ve bugünde devam eden Avrupa medeniyeti bir buhran içine girmiştir. Fakat bu diğer medeniyetlerden farklı bir seyir izlediği, Avrupa medeniyetinin girdiği bu buhran, dünyayı da içine almıştır. Fakat Osman Turan; Türkiye’de olan bu buhranın tek sebebi Avrupa medeniyetinin girdiği buhran olmayı başka mahiyetle olduğunu tespit etmiştir. Medeniyet hadisesi üzerine birçok eserler vücuda getiren Ziya Gökalp’ten sonra, aydınlar tarafından hiçbir ilmi bir faaliyet gelişmiş ve tesirini göstermiş değildir.²¹⁸

Osman Turan’ın bu makalesinin, İslam ve Avrupa Medeniyetlerine Girişimiz Mukayesesi’nde, Türk tarihinde de görmüş olduğumuz, Türklerin İslam medeniyetindeki geçişinde kaybettikleri ve unuttukları kültürünü dile getirmiştir. Bu yanlışları gören aydınlar, hala aynı zihniyette olup o dönemlerde Avrupa medeniyetine geçişine dair bir destek ve faaliyet içerisindedir. Bu geçişlerin ortaya çıkarttığı sorunlar milli bünye için bir buhrandır, bu sorunu da sol ve kasıtlı faaliyetlerin tesiri de görüldüğü düşüncesindedir. Bu hususta Osman Turan, tarihte yaşanmış İslam Medeniyetine Giriş’i ile o günlerde tartışılan, Avrupa Medeniyetine Giriş’i mukayeseli bir şekilde ele almaktadır:

“ I. İslam Medeniyetine Giriş:

- İslam medeniyetinin üstünlüğü tesiri ile
- Türklerin arzuları ile
- Din değiştirmek sureti ile

²¹⁷ Turan, a.g.m., Mayıs 1959, ss.1-4

²¹⁸ Turan, a.g.m., Mayıs 1959, ss.1-4

- İslam dünyasına hâkimiyet ile
- Arap ve Acemlerin hilafına milli kültürden uzaklaşmak suretiyle

II. Avrupa Medeniyetine Giriş:

- Avrupa medeniyetinin üstünlüğü tesiri ile
- Avrupa'ya mukavemet edebilmek için mecburiyetle başlamış
- Din değiştirmeksizin
- Garp dünyasına hâkimiyetle değil manevi bir tabiyetle
- Rus ve Japonların aksine milli kültürden uzaklaşarak vuku bulmuştur.”

Bu tablo o dönemlerde yaşanan buhranın neden kaynaklandığını cevaplamaktadır. Türkler İslam medeniyetini girip, aynı zamanda 5 asır boyunca hâkimiyeti altına alıp, İslam medeniyetini geliştirmiştir. Fakat o dönemlerde Avrupa medeniyetini ele almak ve geliştirmeyi bırakın, girmemiş olduğumuzu belirtmek yeterli sayılacaktır.²¹⁹

26. FARUK SÜMER – XV. YÜZYILDA TÜRK ÂLEMİNDE MİLLÎ ŞUURUN CANLANMASI (Sayı 274, Haziran 1959)

Türk tarihinde, Oğuz Türklerinin çok kısa zamanda kazandıkları büyük zaferler, hiçbir kavmin kendileri karşısında duramayacağına dair diğer kavimlere bir üstünlük duygusunu meydana getirmiştir. Bu üstünlük duygusu Tanrı tarafından kendilerine verildiği inancı hâkimdir. Bu inanışla ilgili Kaşgarlı Mahmud, kendi devrinin parlak olduğu dönemlerde, Türk dili, kültürü ve etnografyası üzerine bir kaynak yazmıştır. Bu eserden inancın yani Tanrı tarafından Türklere verilmiş olduğu fikrini iki hadis ile ifade etmiştir. Bunlardan birincisi; Tanrı, Türkler hakkında şöyle demiştir: “Benim Türk adlı ordum vardır. Onları doğuya oturttum, kızdığım kavmin üzerine onları saldırttım.” İkincisi ise; peygamberlerin sahabelerine yaptığı tavsiyelerdir: “Türk dilini öğreniniz çünkü onların hâkimiyetleri uzun sürecektir.”²²⁰

²¹⁹ Turan, a.g.m., Mayıs 1959, ss.1-4

²²⁰ Faruk Sümer, XV. Yüzyılda Türk Âleminde Milli Şuurun Canlanması, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 274, Haziran 1959, ss.13-15

13. yüzyıldaki Moğol istilası üzerine birçok İranlı aydın, tüccar ve sanatkâr Türkiye'ye geldiler. Bunlar devletin merkezi olan Konya'da bir koloni meydana getirdiler. Zamanla devletin idare mevkilerine yerleşmiş gibi çok geçmeden devletin askeri mevkilerini de ele geçirmişlerdir. Bu yabancıları kendi aralarında farsça konuşup, kendilerini her bakımdan halktan ayrı tutuyorlardı. Bu sebepten ötürü 1277 yılında Konya'ya giren Karamanoğlu Mehmed Bey'in "sarayda, divanda Türkçeden başka dil konuşulmasını yasaklamıştır." Bu davranış aynı zamanda Türk halk efkârının duygularına tercüman olmuştur.²²¹

Türkleşme hareketleri 13. Yüzyılın sonlarında İran'daki Moğollar arasında da belirginleşmeye başlamıştır. Burada yaşayan Moğollar kendilerini Türk ırkının bir kolu olarak görmüşlerdir. "Türkler arasında kavmi şuurun yayılma ve kuvvetlenmesi gerek Câmi ut-tevârih'deki Oğuzlara ait destanın, gerek Dede Korkut destanları önemli bir rol oynamıştır."²²²

15. yüzyıla gelindiğinde Türkiye coğrafyası, beyliklere bölünmüş bir şekilde olup, tam bir siyasi birlik sağlanabilmiş değildi. Fakat Türk halkının en bolluk içerisinde olduğu bir yüzyıl idi. Çünkü o yüzyılda, hem İran, Suriye, Mısır gibi İslam ülkeleriyle hem de İtalyan Cumhuriyetleriyle ticaret yapılıyordu. Kısacası Türk halkı o yüzyılda ihtiyacı olan her şeye sahip idi.²²³

Faruk Sümer makalesini yazdığı zamanlarda, eskiden Türklerin yabancı ülkelere yerleştiklerinde kendi dil ve kültürünü unutup, yabancı milletlerin kültürünü ve dilini benimsediği görüşüne katılmamaktaydı. Buna örnek olarak da Memlûk Devleti'nde yaşayan bir avuç Türklerden bahsetmektedir. "Kültürü çok yüksek milyonlarca yabancı halkın arasında bir avuç Memlûk Türk'ü ortadan kalkıncaya kadar kendi dil ve geleneklerini ve kıyafetlerini korumuşlardır." Bir başka örneği ise Cezayir'de yaşayan Anadolu Türklerinden bahsetmiştir.²²⁴

15. Yüzyıla gelindiğinde Timurlular kendilerini öz Türk olduklarını iddia ediyorlardı. Lakin onların başlıca tarihleri Moğol tarihine teşkil edip, Cengiz Han'dan

²²¹ Sümer, a.g.m., ss.13-15

²²² Sümer, a.g.m., ss.13-15

²²³ Sümer, a.g.m., ss.13-15

²²⁴ Sümer, a.g.m., ss.13-15

geriye gitmiyordu. Timurlular kendilerini, Türkmenlerden yani Batı Türklerinden üstün görüyorlardı. Kaşgarlı Mahmud, Türkçenin zengin bir dil olduğunu dile getirirken, Ali Şir Nevai ise Türkçenin Farsçadan üstün bir dil olduğunu ileri sürmüştür. Çağataylar her ne kadar Türkçenin Farsçadan üstün olduklarını dile getseler de, Türkistan'da 20. Yüzyıla kadar Türkçe, Farsçanın yerini alamadı. Çağataylar için Cengiz Han ne ise Türkmenler için Oğuz Han o idi. Karakoyunlu hükümdarı Cihanşah'tan bize Türkçe şiirler de gelmiştir. Cihanşah'ın diğer bir çağdaşı da Akkoyunlu hükümdarı Uzun Hasan Bey'dir. Uzun Hasan Bey, çağdaşı Türk hükümdarları gibi Türklüğe ve Türkçeye bağlı bir hükümdar idi.²²⁵

Osmanlı döneminde, Türklük üzerine hizmetlerde bulunmuş hükümdar II. Murad'dır. Türkçe pek çok eserler yazmıştır. Osmanlı sarayında Oğuzlara ait hatıralara değer verme II. Murad'dan sonra da devam etmiştir. Hatta II. Bayezid oğluna, Oğuzların velisi olan Dede Korkut'un adını vermiştir. Bu gelenekler sadece sarayda kalmayıp aynı zamanda halk içerisinde, orduda da devam etmektedir. "Göktürkler, Oğuzlarda olduğu gibi, yas alameti kara renkli elbiseler idi. 16. Yüzyılda ölen bir Osmanlı şehzadesinin, yine Göktürkler hatta Hunlarda olduğu gibi, atının kuyruğu kesiliyor ve yayı naşının üzerine konuyordu."²²⁶

27. İSMAYİL HAKKI BALTACIOĞLU – DİNSİZ MİLLİYET OLUR MU? (Sayı 277, Ekim 1959)

İsmayil Hakkı Baltacıoğlu makalesinde gençlik yıllarında Jean J. Rousseau'nun Emile eserini okuyup, devrimcilik ülküsünden pek etkilenip, Türkiye üzerinden bu fikri kendi zihnine göre şekillendiriyormuş. Birkaç yıl sonra İsmayil Hakkı Bey, pedagoji ve el işleri öğrenimi için Avrupa'ya gönderiliyor. Bütün Avrupa'yı dolaşıp, okulları, öğretmen okullarını, teknik okullarını, anıları, müzeleri sergileri, parkları ve kiliseleri yakından inceleme fırsatı buluştur. Bu fırsat neticesinde bir gözlem oluşturup iki madde çıkarmıştır: Bunlardan birincisi, "Avrupa'da Rousseau'nun terbiye anlayışını geçen hiçbir yenilik yoktur." İkincisi ise, "Avrupa koyu Hristiyan'dır. Kilisenin Hristiyanlar üzerindeki etkisi pek büyüktür."²²⁷

²²⁵ Sümer, a.g.m., ss.13-15

²²⁶ Sümer, a.g.m., ss.13-15

²²⁷ İsmayil Hakkı Baltacıoğlu, Dinsiz Milliyet Olur mu?, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 277, Ekim 1959, ss.11-12

Milliyetçilik ve Türkçülük ile en çok uğraşılan devirlerde İsmail Hakkı Bey, Ziya Gökalp ile tanışma fırsatı yakalıyor. Ziya Gökalp'in kendisine çok iyi davrandığını belirtirken, o dönemde terbiye ve iman, din ve hayat adlı kitaplarını yazmaktaydı. Ziya Gökalp, yazarın din ve hayat kitabının üzerinde durmuştur. İsmayil Hakkı Bey, sosyoloji üzerinden tıpkı Ziya Gökalp gibi, Emile Durkheim'in fikirlerini benimsemiştir. Metot bakımından da hiçbir fikir ayrılıkları yoktu. Fakat sadece bir düşünce ile farklılık olduğu görüşündeydi. Ziya Gökalp'e göre din içtimai müesseselerden biridir. Aynı zamanda toplumca kalkınma, sosyal morfoloji temeli üzerinde içtimai müesseselerin hep birden kalkması ile olabilir. İsmayil Hakkı Bey'in düşünceleri ise; "Durkheim'e göre sosyal olgular on iki tanedir: Sosyal morfoloji, din, dil, ahlak, hukuk, sanat, bilgi, ekonomi, teknik, aile, devlet, eğitim. Ben bunlara verilen değeri yerinde buluyorum. Ancak bunların görevce eş değerde kurumlar olarak düşünülmesini doğru bulmuyorum." Şeklinde belirtmiştir.²²⁸

İsmayil Hakkı Bey, ilkel toplumlar üzerinde yaptığı araştırmada, sosyal morfoloji temelinde olmakla beraber sosyal olguları üçe ayırmıştır. Bu olgular; dil, din ve sanattır. Eğer bu olgular olmazsa bir toplum olamayacağı kanaatindedir. Çünkü topluluk yaşayışında dinin, dilin ve sanatın girmedığı, karışmadığı, kaynaşmadığı bir kurum yoktur. Buna örnek olarak İsmayil Hakkı Bey, Camiler üzerinden örnek vermektedir: "Cami namaz kılınacak bir yerdir. Ancak her namaz kılınacak yer cami değildir. Namaz açık havada, bir çayır üzerinde de kılınabilir. Oysaki çayır cami değildir. Cami, Müslümanları toplayan, toplu olarak yaşatan bir yerdir. Türk Camisi Türk kültür geleneklerinin kaynaştığı yerdir. Türk Camisi Sinan'ın mimarlık anlayışı, Hattat Mustafa Rakım'ın celilleri, İlyas Ali'nin çinileri, Dede Efendi'nin musikisi, bir tek Allah'a tapan, Muhammet'in Kuran'ın Tanrı buyruğu olduğuna inanan Müslümanların toplandığı, kaynaştığı, yerdir. Türk Camisine giren insan yalnız Müslümanlaşmaz aynı zamanda Türkleşir."²²⁹

Bir diğer örneği ise Türk plastik sanatları yönündedir. Türk plastik sanatlarında bulunan soyutluk ve sürrealistlik, İslam dininden geldiği yönündedir. "Allah Adem'i özlü topraktan, balçıktan yoğurdu. Ona suretlerin en güzelini verdi. Sonra eşi Havva'yı

²²⁸ Baltacıoğlu, a.g.m., ss.11-12

²²⁹ Baltacıoğlu, a.g.m., ss.11-12

da böyle yarattı. İşte Türk plastik sanatlarındaki bu soyutluğu veren Allah inancıdır.” Din nasıl Türk plastik sanatlarına yansımışsa aynı şekilde dile de yansımıştır. Din, sadece din sosyologlarının, dinler üzerinde inanç şekillerini, törenleri ile duygu alanında kapalı kalan bir kurum değildir. Din her şeyden önce bir varlık, bir güzellik, bir mantık anlayışıdır.²³⁰

Son olarak dil, din ve sanat olguları bir milleti oluşturur ve bir milletin geleneğinin temelinde bu üç olgu bulunmaktadır. Bu üç olgu sayesinde geleneklerini, taşırlar ve korurlar.²³¹

28. FAİK GÖZÜBÜYÜK – ZİYA GÖKALP’İN MİLLİYETÇİLİĞİ (Sayı 279, Aralık 1959)

Türkiye’de milliyetçilik kavramı ilk olarak Namık Kemal’in açmış olduğu tarihi romantizm ile başlamıştır. Romantik devri takiben ikinci devirde Ziya Gökalp’in milliyetçilik üzerine daha realist safhaya geçişini, içtimai ve kültürel olarak çalışmalarını görmekteyiz. Ziya Gökalp’in milliyetçili etnik bir zihniyette kalmamış, modern milliyetçilikte olduğu gibi içtimai, ekonomik, sosyal ve politik şartlara göre şekillendirmiştir. Ziya Gökalp’in milliyetçilik üzerine tüm çalışmalarında, Türk geleneklerini, anane kaidelerini ve Türk milletin öz yapısını görebiliriz.²³²

Faik Gözübüyük’ün Ziya Gökalp’in milliyetçilik üzerinden yaptığı çalışmalardaki düşüncesi, Ziya Gökalp’in milliyetçilik üzerinde oluşturduğu konular üzerinden, Fransız sosyolog ve filozoflardan fikirler aldığı yönündedir. Fakat Ziya Gökalp, Fransız milliyetçiliğinden ziyade Alman milliyetçiliğine harici ve harici ekole daha yaklaşır. “Fransız cemiyetçi sosyolog ve filozofları daha ziyade mevcut nizamı tamamen tağyir ve yeni nizam kurmak isterler; muhafazakâr değillerdir. Gökalp ise milliyetçiliğinde inkılapçı ve tarihi kıymetleri, millet psikolojisini, içtimai zaruretleri göz önüne alır.” Gökalp’in yaptığı bu çalışmalar ilmi ve sosyolojik metotlara göredir.²³³

²³⁰ Baltacıoğlu, a.g.m., ss.11-12

²³¹ Baltacıoğlu, a.g.m., ss.11-12

²³² Faik Gözübüyük, Ziya Gökalp’in Milliyetçiliği, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 278, Aralık 1959, ss.22-23

²³³ Gözübüyük, a.g.m., ss.22-23

Faik Gözübüyük, Ziya Gökalp'in milliyetçiliğinin metodunu beş husus üzerinden alır; bunlardan birincisi “tearüf” metodu ile milli şuuru canlandırmak ve milli birliği temin etmek. İkincisi ise “tenakür” metodu ile aynı medeniyete mensup muhtelif milletlerin kültürü ve içtimai müesseseleri arasındaki açık ve kapalı ayrılıkları göstermektir. Yani bir milletin içerisindeki durumunu ve şahsiyetini belirtmek amacıyla yapmıştır. Üçüncüsü, “İhsaiyat” metodu; milletin vicdanında yer alan kıymet hükümlerinin nüfuz ve kudretini ölçmek, hayatiyet derecelerini tespit etmek. Dördüncüsü, “İstişhat Kaidesi”; Milli vicdanın ortaya çıkarttığı milli duyguların sembolü olan o milletin dâhilerini, kahramanlarının eser ve hareketlerinin vesikalarını tutmak ve bu vesikalarla milli ve içtimai gerçekleri elde etmektir. Son metot ise, “Milletin Enmuzecini tayin kaidesi”; milli ve içtimai meselelerin tarihi tekâmülleri, geçirmiş olduğu evreleri tayin edecektir.²³⁴

Ziya Gökalp, Emile Durkheim'in fikirlerinin tesiri altında kaldığını dile getiren Gözübüyük, fikirleri doğrultusunda fertte iki husus tespit eder. “Birisi uzviyet, diğeri şahsiyettir. Uzviyet; fitridir. Şahsiyet ise içtimaidir. Asıl milli terbiyede ve milliyetçilikte ele alınacak olan şahsiyettir.” İnsanlara şahsiyet veren şey mensup oldukları millet topluluğudur. Örnek olarak da yeni doğan bir çocuk, din, ahlak, hukuk, lisan ve mantıktan bir vicdan getiremez. Bunu yaşadığı ve büyüdüğü zaman kendi toplumundan öğrenir. Bu vicdanı kendi milleti ve milletin kültürü verir.²³⁵

Ziya Gökalp milli kültür ve milliyetçiliğin karşısında fertleri üç türe ayırır. Bunlardan birincisi, milli kültürün kafalarındaki maddi bilgiler ile bölünmeye uğramış kimselerdir. Bu gibi fertlerin hiçbir milli mefkûreye imanı yoktur. Kısacası döneminde en güçlü kimse onun yanındadırlar. İkincisi, milli kafalarında değil sadece hislerinde yaşatanlardır. Bunlar duyar fakat yapmazlar. Birinci türe nazaran daha faydalılardır. Son olarak üçüncüsü ise, mefkûreciler ve idealistlerdir. Bunların ruhlarında ve kafaların milli kültür kökleşmiştir. Fikirlerine inanmışlar ve ona ilmi olarak kabullenmişlerdir. Memleketin faydası için çalışırlar ve hakiki milliyetçiler bu türde oluşur. Makalesinde son olarak Faik Gözübüyük, büyük milliyetçi Ziya Gökalp'i üçüncü zümreye koyarak, Gökalp için Allah'tan rahmet diler ve yazısını noktalar.²³⁶

²³⁴ Gözübüyük, a.g.m., ss.22-23

²³⁵ Gözübüyük, a.g.m., ss.22-23

²³⁶ Gözübüyük, a.g.m., ss.22-23

29. NEJDET SANÇAR – TÜRK MİLLİYETÇİLİĞİNE YAPILAN İFTİRALAR (Sayı 282, Mart 1960)

Nejdet Sançar makalesinde Türk milliyetçiliğine yapılan iftiralar üzerinde, bu iftiraları öncelikle iki ayırmaktadır. Birincisi, milliyetçilik şuurunun noksanlığının neticesi üzerine, ikincisi ise şuurlu bir Türk düşmanlığı ruhuna ve temeline dayanmaktadır. Bu iftiraların birinci kısmına, Tanzimat döneminden Cumhuriyet dönemine kadar koyabiliriz. Cumhuriyetten ve Cumhuriyetten sonraki dönemlere de ikinci iftiraları koyabiliriz.²³⁷

Bu iftiraların en çok tekrarlananı ise, Türk milliyetçiliğinin saldırgan bir fikir olduğu iddiasıdır. Aksine Türk milliyetçiliği, milli varlığın, dış ve iç düşmanlardan korunma ve yaşama fikrinin bir silahı olarak görülebilir. Türk milliyetçiliğinin saldırgan bir fikre alet olması mümkün değildir. Çünkü ilk olarak Türk milliyetçiliği, Tanzimat devrinde sonra başlamış, en parlak çağlarını da 20. Yüzyılda yaşamıştır. Bu yıllara bakacak olursak, Türkiye'nin saldırgan bir siyasi fikir veya politika izleyecek çağları değildi.²³⁸

Türk milliyetçiliğine karşı yapılmış bir diğer iftira ise bir taklit olduğudur. Fakat bu iddia asılsızdır ve tezi çürütülebilir. Türk milliyetçiliği şuurlu ve sistemli devri Tanzimat döneminde başlasa bile, Türk milliyetçiliğinin kökü eski çağlara dayanmaktadır. Bu köklü fikrin varlığı Türk tarihi kaynaklarda geçmekte ve bu husus neticesinde taklit bir fikir olduğunu iddia etmek akıl ve mantık ürünü değildir. Bir diğer iftira ise Türk milliyetçiliğinin İslam dünyasında ayrılıklar yarattığı üzere Avrupai bir fikir olduğu düşüncesi olarak iddia edilmektedir. Bu iddia asılsız olmakla birlikte, Türkler, milliyetçilik ve fikir ruhunu İslamiyet'ten önce de sahiptiler. Sadece bu gerçek bile bu iftiranın çürütülmesine yeter. Milliyetçilik fikri ve ruhu, Türklerin İslamiyet'i kabulünden sonrada devam etmiştir. Bu hususta tarihi kaynaklara bakacak olursak ilk olarak aklımıza Kaşgarlı Mahmud'un kaleme aldığı Divan-ı Lügati't-Türk eserine bakmak yeterlidir. Bu eserin içerik bilgisinde Türk milliyetçiliği hakkında birçok yazılar olduğunu görmekteyiz.²³⁹

²³⁷ Nejdet Sançar, Türk Milliyetçiliğine Yapılan İftiralar, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 282, Mart 1960, ss.20

²³⁸ Sançar, a.g.m., ss.20

²³⁹ Sançar, a.g.m., ss.20

Nejdet Sançar'ın Türk milliyetçiliği üzerinden, Türk halkına şu kelimeleri ile seslenmiştir: “Şunu asla unutmamalı ki, Türk’ün bu şuurlu oğulları bu eserleriyle Türk milliyetçiliğinin ilk abidelerini dikerken, Avrupalılar henüz milliyetçilik fikrinin milletlerin hayatındaki büyük ve mühim yerini anlamış bile değillerdir.”²⁴⁰

30. OSMAN TURAN – MİLLİYET VE İNSANLIK MEFKÛRELERİNİN AHENKLEŞTİRİLMESİ (Sayı 284, Mayıs 1960)

Unesco’nun 1950 yılında Brüksel’de yapmış olduğu, demokrat devletlerin üniversite ve lise öğretmenleri arasında bir toplantı gerçekleştirmiştir. Bu toplantıda okullarda, tarih öğretimi ve okutulan tarih kitaplarını Birleşmiş Milletler idealine uygun olarak bir araştırma yapmak gayesindelerdi. Osman Turan bu toplantı üzerinde birçok meselelere ve görüşlere değinmek istemişti fakat mesleki ve sair meşguliyetler sebebiyle imkân bulamamıştır.²⁴¹

Milliyet ideali üstünde birleştirici ve yaratıcı olarak bir insan ideali kuvvetlenmesi zaruret olarak görülmüştür. Örnek olarak bugünkü devlet nasıl millet idealinin eseriyle birleşmişse, birleşmiş dünya teşkilatı da ancak kuvvetli bir insanlık ideali ile yaşayabilir. Tarih öğrenimi üzerine Brüksel’de yapılan bu toplantıda, bu ideal ile alakalı sadece bir mesele üzerinde duruldu. Toplantı Unesco Müdürü T. Bodet’in bir nutkuyla açılmıştır. Bu nutkun Birleşmiş Milletler ideali ile milliyet fikri arasında bir zıtlık olmaması, bir ahenk olması gerektiğini ifade etmiştir. Fakat kırk günlük çalışma süresinde, Birleşmiş Milletler fikrinin ve ortak bir insanlık fikrinin yaratılması ve geliştirilmesi konusu çok az yer almıştır. Çalışmalar daha ziyade okullardaki tarih öğretiminin, Birleşmiş Milletler ideali ile doğrudan alakalı olmayan, yeni ve faydalı pedagojik görüşlere göre yapılması üzerinde toplantı gerçekleştirildi. Bu ideale göre tarih öğretimi, milli tarih görüşü yerine, milletlerin siyasi, medeni ve iktisadi yönleri ile tarih öğretimi yapıp, dünya tarihinde barışı ve insanlık sevgisini korumaya yönelik bir fikir ortaya konulmuştur. Okullarda okutulan tarih kitaplarında ise tam anlamıyla ilmi bir şekilde objektiflik bir anlayış ile yazılmasını bir fikir olarak benimsemişlerdir. Bu objektiflik sayesinde, Avrupa’ya giden Türk araştırmacıların öncüsünde, geçmişte

²⁴⁰ Sançar, a.g.m., ss.20

²⁴¹ Osman Turan, Milliyet ve İnsanlık Mefkûrelerinin Ahenkleştirilmesi, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 284, Mayıs 1960, ss. 1-2

Türk tarihine dair verilen bilgilerin yanlışlığından ve bu yanlışlıkların nesiller boyunca devam etmesi yönünde yapılacak düzenlemeler sayesinde bu kirli bilgilerin tarih ders kitaplarından temizlenmesi Türk tarihi için iyi bir gelişme olacaktır. Türk tarihi bilgilerin kirlilikleri yönünde Balkanlardaki ve Asya'daki devletlerin tarih kitaplarında, eğitim üzerine değil aksine şuurlu bir Türk düşmanı yaratma yönündeydi. Bu hususta da Türk araştırmacıları, Unesco'nun bu konuyu tartışması üzerine rica bulunmuşlardır. Son olarak bu Türk tarihi üzerinde bilgi kirliliklerinin ortadan kalmasını ve temizlenmesi hususunda Osman Turan, küçük bir notla gerekli yerlere taleplerini sunduğu dile getirmiştir.²⁴²

31. BERNARD LEWIS – TÜRKİYE'DE TARİHÇİLİK VE MİLLİ UYANIŞ (Sayı 285, Haziran 1960)

Türklerin 19. Yüzyıl ve 20. Yüzyıldaki milli uyanışı sadece Türkiye coğrafyasında değil diğer coğrafyada yaşayan Türk topluluklarını etkilemiş olup, aynı zamanda modern İslam tarihinin en önemli gelişmelerinden biridir. 19. Yüzyıl başlarında Osmanlı Türkleri, yaşadığı cemiyetler boyunca iki tarihi hadiselerle bakıyorlardı. Bunlardan birincisi, “Muhammed'in tebliği, İslamiyet'in zuhuru ve Hilafetin kuruluşu ile”. İkincisi de, “Osmanlı İmparatorluğunun ve Osmanlı Hanedanının zuhuru ile başlamıştı.” Bu hadiseler Osmanlı tarih yazarlarının başlıca mevzuunu teşkil etmişti. Osmanlılar zengin bir tarihi edebiyatı meydana getirmişler ve Osmanlı tarihçileri en büyük başarı arasında sayılmışlardır.²⁴³

19. Yüzyılın liberal garplılaşma reformları tarihçilikte önemli değişiklikler meydana getirmiş ve Batı dillerine bilimin yayılması ve Batı eserlerinin okutulması neticesinde yeni hakikatler ve metotlarla ortaya çıkan aşinalık gibi terimler tarih yazma sanatı üzerinde tabiatıyla tesir icra etmiştir. Osmanlı tarihçiliği Cevdet Paşa'nın eserleri ile en yüksek mevkilere ulaşmıştır.²⁴⁴

19. yüzyılda Türkiye'de matbaacılığın yayılması ile okuryazarlığın artması ile farklı tipteki konulara da ilgi oldukça artmıştır. Bu ilgi sayesinde Osmanlı tarihine

²⁴² Turan, a.g.m. ss.1-2

²⁴³ Bernard Lewis, Türkiye'de Tarihçilik ve Milli Uyanış, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 285, Haziran 1960, ss.9-12

²⁴⁴ Lewis, a.g.m., ss.9-12

yönelik bir takım yeni eserler görülmüştür. Batı eserlerini kendi dillerine çevirip okutulması bu dönemde oldukça yaygınlaşmıştır. Bu eserlerin bir kısmı İslamiyet ile ilgili olup, “Sedillot’un Araplar ve Conde’nin İspanya’daki Mağribiler hakkındaki tarihleri Türkçeye adapte edilmişti.”²⁴⁵

Osmanlı topraklarında Avrupa tesiri artmasına rağmen, İslamiyet ve Osmanlı görüşü hâkimdi. Bağlılık duygusu esas itibariyle dine ve hanedana karşı idi. Vatanseverliğin Namık Kemal gibi bir öncüsü bile okuyucularının yurtseverlik hislerine hitaben yazdığı bir yazıda, onlara Sultan Süleyman ve Halife Ömer gibi hükümdarlar ve Farabi, İbni Sina, Gazali ve Zemahşeri gibi kendilerini ilim alanına adanmış şahsiyetlerin yetiştirdiklerini hatırlatmış ve Türk gururuna hitap eden bir yazıya Arap ve İranlı Müslümanları dâhil etmekle hiçbir aykırılık görmemiştir. Namık Kemal’in en önemli eserlerinden olan “Evrakı Perişan”, Fatih Sultan Mehmed, Yavuz Sultan Selim, Emir Nevruz Bey ve Selahaddin Eyyubi’nin biyografileri vardır.²⁴⁶

Türklük fikrinin ilk evresini yine bu dönemlerde görmekteyiz. 19. Yüzyıl Osmanlısında bu Türklük fikrinin yeni bir fikir olması çok tuhaf olabilir lakin gerçekten de yeni bir fikirdi. Osmanlı’nın ilk yıllarında bu Türklük şuurunun izlerine rastlanır fakat yıllar geçtikten sonra unutulmuş ve silinmiştir. 19. Yüzyılın ortalarına kadar Osmanlı eserlerinde “Türkiye” tabiri kullanılmamıştır. Osmanlı dönemlerinde “Türk” kelimesi mevcuttu fakat bugünkü Arapçada bulunan “Fellâh” tabiri yaygın olarak kullanılıyordu. “Fellâhın kelime anlamı cahil köylü olarak kullanılırdı ve bir İstanbul Efendisine Türk demek hakaret sayılırdı.”²⁴⁷

Türklük fikrinin en mühim kaynaklarından biri Avrupa’daki yeni Türkoloji ilmi idi. 18. Yüzyıldan itibaren Çin, İslam ve daha sonra Türk kaynakları üzerinde çalışan âlimler, Doğu ve İslam öncesi Türklerinin tarihini ve dillerini araştırmışlardır. Bu Türkoloji âlimlerinin araştırmaları sayesinde İslamiyet öncesi Türk tarihi bilgiler gün yüzüne çıkarılmıştır. Türkçülüğün ilk öncülerinden sayılan Ahmet Vefik Paşa, yaptığı araştırmalar sonucunda Türklerin ve Türk dilinin sadece Osmanlı ve Osmanlıca olması, Asya’dan Pasifik’e kadar uzanan büyük ve köklü bir ailenin en

²⁴⁵ Lewis, a.g.m., ss.9-12

²⁴⁶ Lewis, a.g.m., ss.9-12

²⁴⁷ Lewis, a.g.m., ss.9-12

batıda bulunan kolu olduğunu öne sürmüştür. Türkçülüğe hizmet eden bir diğer şahıs ise Şemsettin Sami Fraşeri'dir. Şemsettin Sami, bir tarihçi olmaktan ziyade aynı zamanda filologdur. Lügatleri ve ansiklopedik eserleri Türklük şuurunun gelişmesinde büyük katkıda bulunmuştur. Aynı şekilde Necip Asım, ilk hakiki Türkolog olup, Türkçülük fikri hususunda en önemli şahıslardan birisidir.²⁴⁸

19. yüzyıl sonu ve 20. Yüzyıl başlarında Türkçülük hareketlerinin tesiri ile Rusya'da yaşayan Türkleri etkilemiş ve siyasi olarak bu harekete hız verilmiştir. Kırımlı Gaspıralı İsmail başında bulunduğu Tatar entelektüelleri yeni bir siyasi Pan-Türkizm fikir hareketi başlatmışlardır. Yusuf Akçura ve Ahmet Agaoğlu gibi isimler bu fikir hareketlerini Türkiye'de yaymışlardır. Türkçülük tarihinin entelektüel temelleri olarak içtimai ve tarihi olarak başlatan isimde Ziya Gökalp'tir. Türkçülük fikirlerini eserlerde ve siyasi dergilerde yayımlayan Ziya Gökalp, Yusuf Akçura gibi şahıslar, Türk Yurdu Dergisi'nde Türk siyasi tezini teferruatlarıyla işlemiş ve Türklüğü Osmanlılıktan ayırmaya çalışmışlardır. Daha sonra Köprülüzade Mehmet Fuad'ın başyazarı olduğu "Milli Tettebbular" adında ilmi dergi, neşriyatı 1915 Nisanından Aralık ayına kadar devam etmiş olan bu dergiden maalesef beş nüsha çıkmıştır. Fakat bu beş nüsha Türk tarihi araştırmaları için bir dönüm noktası yaşatmıştır.²⁴⁹

Osmanlı Devleti'nin çökmesi ile ve Cumhuriyetin kurulması ile Osmanlı Tarihi Cemiyeti, Türk Tarih Kurumu oldu. Bu isim değişikliği Türk devletinin siyasi kişiliğinin yeni esasını belirtmektedir. İstanbul'daki Tarih Kurumu tasfiyeye uğramasıyla birlikte başkent Ankara'da yeni bir Tarih Kurumu kuruldu. Bu sırada Mustafa Kemal Atatürk, Türk tarihini ele aldı. Atatürk'ün gayesi Osmanlı ve İslam toplumu hissinden kurtulmak ve onun yerine tamamıyla Türk olan bir toplum hissi yaratmak idi. Tarih Kurumları sayesinde, Türkiye'deki tarihçilik metotları değişmiş, Avrupa'dan fikirler alınıp uygulanmıştır. Bu metotlar sayesinde Türk tarihinin tozlu sayfalarına ulaşılmış ve bu kurumlar neticesinde de yeni önemli eserler ortaya konmuştur.²⁵⁰

²⁴⁸ Lewis, a.g.m., ss.9-12

²⁴⁹ Lewis, a.g.m., ss.9-12

²⁵⁰ Lewis, a.g.m., ss.9-12

32. NURETTİN TOPÇU – MİLLİ KÜLTÜRÜMÜZ VE GARPLAŞMA MESELESİ (Sayı 285, Haziran 1960)

Nurettin Topçu, makalede ilk olarak Türklerin Garplaşma hususunda “Bu medeniyetin dairesi içinde milli kültürümüzün yeri ne olacaktır?” sorusu ile cevap aramaya çalışmıştır. Garplaşma konusunda Türklerin kendi milli kültüründen ayrılması söz konusu olarak görülmektedir. Bu hususta Batının kültür ve medeniyeti adeta Türklere göre bir taklit olduğu, Osmanlı’nın son dönemlerinde yaptığı inkılaplar ile gözle görmek mümkündür. Nurettin Topçu’nun düşüncesine göre “Avrupa milletleri ayrı ayrı kendi romantizmini yarattı, bizler bunu taklit ettik.” Bunun en iyi örneğini Abdülhamid zamanında yayımlanan Tanzimat Fermanı olarak göstermiştir. Lakin bu batı romantizm taklitlerine dayanmayıp da Malazgirt’ten veren milli tarihimizden ruh, bu nesilden hayat ve nağme almış olsaydı kendi romantizmimizi yaratabilirdik. Fakat böyle olmayıp, “Batı edebiyatı realizme açıldı; onu taklit ettik. Serveti Fünuncuların soluk benzi, milli kanı hasta bir vücuda eklenmiş taklitçinin simasıdır.”²⁵¹

Batının kendi mahsulünden çıkan ve kendi dehasının mahsulü olan bu değerleri araştırmadan, gözden geçirmeden olduğu gibi almıştır. “Bugün Jean J. Rousseau’yu düşünen biri aramızdan çıkıp da büyük sanayii ve tekniğin medeniyetini zemetse veya sadece tenkit etmek istese, tabiat içinde aşk ve samimiyeti bu nizama üstün bulsa, devrin garp hayatını taklitten başka bir şey yapmayan zekâ adamları ona mutlaka “deli” diyeceklerdir. Bu taklidin faciasıdır.” Bu taklitleri yaparken tenkit edilmesi gerektiğini savunan ona göre bir yol izlemenin doğru olacağı düşüncesinde olan Topçu, medeniyetle kültürün karıştırılmamasını dile getirmiştir. Medeniyet ve Kültür kavramlarını açıklayan Nurettin Topçu, “Medeniyet; insanlığın muayyen tarihi devirlerinde, bir zümre cemiyetin benimsediği vasıtaalar çalışıp ortaya koyduğu ve yaşattığı teknik eserlerin ve yaşayış şekillerinin bütününe denir. Kültür ise; bir cemiyetin kendi tarihi içinde meydana getirdiği değer hükümlerinin bütünüdür. Bu değerler, ilim, sanat, ahlak ve dine ait değerlerdir.” Kültür ve medeniyet konusunda her şeyi Batıdan almaya, hazıra konmaya ve onları taklit etmeye, son bir buçuk asırda

²⁵¹ Nurettin Topçu, Milli Kültürümüz ve Garplaşma Meselesi, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 285, Haziran 1960, ss.17-19

yapılan inkılaplar sayesinde aldığımız gerçeğidir. Topçu, bu taklitlerde kurtulmak için öncelikle kendi tarihimize bakmalı, kendi kaynaklarımız mahsulü olan kültürü, garbın ve bütün insanlığın büyük eseri olan metotlarla sentezlemek ve kendi mahsulümüzü ortaya çıkartmalıyız düşüncesindedir. “İlim birdir ama iradeler değişiktir. Kabiliyetler başkadır. Aynı ilim araştırması yapan Alman âlimi sentezcidir, Fransız analizcidir, Anglo-Sakson tenkitçidir ve bu adamlar hep müşterek temel olarak Yunan düşüncesinden hareket ettiler ve sonunda kendilerini buldular.”²⁵²

Nurettin Topçu makalesinde son olarak, kültür dışardan alış verişi yapar, yakınlık kurar ve komşuluk ara bunlar doğal şeylerdir. Fakat kültür taklit, nakil ve kopya edilemez. Topçu’ya göre, buradaki huşular dikkate alınacaksa batılılaşma ancak o zaman doğru olur. Çünkü kendimizi bir hiç olarak bilip batıya teslim olmamız doğru değildir. Batı ne yapıyorsa bizde onu yapmak zorundayız anlayışında olmamız gerektiğini ve bu taklit anlayışına sahip milleti esaretten kurtulmasının tek çaresi de güçlü bir milliyetçi hareketinin ortaya çıkması ile gerçekleşebileceğini öne sürmektedir.²⁵³

33. NEJDET SANÇAR – BİRLEŞTİRİCİ TEK FİKİR MİLLİYETÇİLİK (Sayı 285, Haziran 1960)

Topluluklarda insanların bağlandıkları ve ilgilendikleri türlü türlü fikirler mevcuttur. Bu fikirler sosyal yaşantının her konusuna değinmekle beraber, aynı zamanda siyasi, sosyal, ekonomik, mesleki oluşumlara, sporlara ve buna benzer sosyal toplumun her alanında etkisini göstermektedir. Bu fikirlerin milletler için faydalı ve zararlı yönleri de bulunmaktadır. Ancak, “bütün bu çeşitli fikir, inanç ve hareketler arasında, milletler için birleştirici ve toplayıcı tek fikir hareketi, milliyetçiliktir.”²⁵⁴

Milliyetçilikten başka diğer fikirler, milletlerin ancak belirli bir kısmına ulaşır. Fakat milletin geneline ulaşan tek fikir milliyetçiliktir. Türk milliyetçiliğine baktığımızda, Türk milliyetçilik fikrinin temel gayesi Türk’ü sevmektir. Dünyanın neresinde yaşarsa yaşasın, düşüncesi ne olursa olsun, kendini Türk hisseden vatandaş,

²⁵² Topçu, a.g.m., ss.17-19

²⁵³ Topçu, a.g.m., ss.17-19

²⁵⁴ Nejdin Sançar, Birleştirici Tek Fikir Milliyetçilik, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 285, Haziran 1960, ss.20

bu milliyetçi fikrinin sevgisi içindedir. Bu sayede milliyetçilik fikri, toplayıcı ve birleştirici olarak kabul edilmektedir. Ancak bazen bu fikirlerinde birleştirici vasfı olmayabiliyor. Örneğin siyasi partiler; “cemiyetlerin hayatları için zaruri olan partilerde birleştirici vasfı yoktur. Siyasi partiler, nazari olarak iktidara gelip memlekete hizmet veya muhalefette iken iktidarı murakabe ve kontrol etmek gibi cemiyet vazifeleri yapacak teşekküllerdir.” Bir siyasi parti ancak kendi mensupları içerisinde birleştirici bir fikirde olabilir. Sosyal yapılarda da durum böyledir. Bir hayır kurulu cemiyetin ancak bir bölümüne el uzatır. Bir spor kulübü sadece kendi rengini tutanları birleştirir.²⁵⁵

Türk milliyetçiliğinde şahsi bir düşünce yoktur, tek düşünce Türk’e hizmet etmek amacıdır. Bu hizmet yapılırken de bir karşılık beklenmez. Milliyetçilik fikri, bir milletin çeşitli siyasi düşünce, içtimai, meslek, inanç, tahsil ve terbiyedeki fertlerini birleştirecek, onları halk kalabalıklarından kurtarıp bir millet haline getirecek tek kuvvet milliyetçilik fikri ve ruhudur. Son olarak Nejdî Sançar’ın tavsiye olarak milliyetçilik hakkındaki düşüncelerini şu kelimeler ile belirtmiş ve makalesini sonlandırmıştır. “Türk cemiyetinin, sadece şahsi menfaatler ardından koşan birtakım halk yığınları topluluğu değil de, bir millet olarak var olmasını istiyorsak, bize bu güzel kapıyı açacak tek anahtarın sadece milliyetçilik olabileceğini unutmayalım.”²⁵⁶

34. HİKMET TANYU – TÜRK MİLLİYETÇİLİĞİNE BAŞLARKEN (Sayı 296, Mayıs 1961)

Ziya Gökalp’in Türkçülük üzerine çalışmaları tek bir eserde o güne kadar hala birleştirilmemişti. Aynı zamanda o dönemlere kadar Türkçülük ve milliyetçilik üzerine yazılan makaleler tek bir eser altında birleştirilmediği için, Türkçülük ve milliyetçilik kavramları, aynı ideayı farklı görüşlerle anlatılsa bile farklı farklı dallara ayrılmaya başlanmıştı. Hâlbuki aslında bu makaleler aynı fikir üzerine yazılmış eserlerdi ve okuyucular tarafından yanlış anlaşılıp çarpıtıldı. Ziya Gökalp’in Türkçülüğünü açıklayan yazıları Türk’ü, Türklüğü yükseltmek amacına yönelik ve Türk’ü yükseltmekte netice itibarıyla Türk milletini yükseltmekti. Bu bakımdan en

²⁵⁵ Sançar, a.g.m., ss.20

²⁵⁶ Sançar, a.g.m., ss.20

kısa tarifleri sıralarsak, birincisi “Türk”, ikincisi “millet”, üçüncüsü “yükseltmek” olarak belirtilmiş unsurlar ile karşılaşmaktayız. “Türk milletini yaşatmak, yükseltmek, Türk’ü dünyamızın gerçek vakıası olan milleti benimseme esaslarını da ihtiva ettiğinden milli tarih, milli şuur, milli kültür, milli dil ve bağımsızlık, istiklal gibi temeller, Türklüğe her yönden düşman türlü aşırı solcu, komünistlerin de benimseyemeyeceği unsurlardır.²⁵⁷

Türkçülük hakkında yapılan iftiralarından biride, İslamiyet karşıtı yönünde fikir olduğunu ileri süren dış ve iç güçler, bu iftiralar ile bazı muhafazakâr kesimleri tesiri altında bırakmıştır. Türkçülüğün, sanki İslamlığın yerine geçecekmiş gibi bir izlenim yaratmışlardır lakin bu bir yalandır ve iftiradır. “Umumiyetle dinin yerine geçen başka dindir. Türkçülük içtimai bir mefkûredir, insan şahsiyet ve haysiyetine büyük ehemmiyet verdiği gibi, gerçek demokrasiyi, halk hâkimiyetini, içtimai adaleti en baskılı devirlerde bile müdafaa etmiş ve İslamiyet onun, iman, ahlak, fazilet ve metafizik inancı, ruhu olmuştur.” Türk milliyetçiliğinin unsurlarını, Türk dilini, tarihini, vatanını ve istiklalini reddetmek İslam dinine bir şey getirmez. Gerçek anlamda bakarsak İslam dini, milliyet, dil ve halk özelliklerini tanımıştır. İslamiyet’i iyi tanıyan ve benimseyen biri milliyete muarız olmadığını anlar. Turancılık ülküsüne gelince de, tıpkı Türkçüğe İslam karşıtı fikir olarak yapılan iftiralar Turancılık ülküsüne de yapılmaktadır.²⁵⁸

Türk milliyetçiliğine yapılan iftiralar az değildir. Hikmet Tanyu, bu iftiralar doğrultusunda bir kaçını yaptığı araştırmalar sonucu çürütmüştür. Akla gelen birinci iftira, Türk milliyetçiliğini, Türk olmayanlara karşı bir ırkçı fikir olduğu yönünde yapılan iftiralara karşılık; “asla laboratuvar ırkçısı, kan tahlilcisi değildir, bular tamamen iftiradır. Türk ırkının hamur ve mayasıyla, milli kültürler yoğurularak, Türk vatanını, kendini Türk bilen Türklüğü benimseyen ve ona hizmet eden kardeş tanıyan ülkenin özleyişi içindedir.” İkinci iftira ise Türk milliyetçiliği fikir olarak faşist ve nazist bir fikir olduğu iftirasıdır; “aksine Türk milliyetçiliği hiçbir zaman böyle zihniyette olmamıştır. Türkiye’de faşizmle nazizmle ilk mücadele eden ve onları tenkit

²⁵⁷ Hikmet Tanyu, Türk Milliyetçiliğine Başlarken, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 296, Mayıs 1961, ss.17-18

²⁵⁸ Tanyu, a.g.m., ss.17-18

eden, onların aleyhinde kitap ve makale yayınlayan Türkçüler olmuştur...” Üçüncü iftira, Türk milliyetçiliğinin hayalperest ve maceraperest bir fikir olduğu iftirasıdır. Bu hususta, “Gerçeğe bağlı olan, gerçeği gören, milletin coğrafyasını, dünyanın şartlarını bilen ve realist bir görüşte ve idealist bir zihniyettir.” Türk milliyetçiliği, hürriyet bakımından insan haklarını en köklü ve en eski davalarındandır. Sefaleti, haksızlığı, sövmeyi önlemek ve içtimai adaleti kurmak, Türk milliyetçiliğinin görevidir. Aynı zamanda Çağdaş milletler seviyesine ulaşmak ve bu doğrultuda ilk gelişmeleri atmak onun görevleri arasındadır. Türk milliyetçiliği, ahlak, fazilet ve maneviyat esaslarına dayalıdır. Bu sayede bir kişi okul hayatı boyunca Türk kültürü ve gelenekleri doğrultusunda gördüğü dersler ile milli bir terbiye ve dini terbiye zorunluluğuna inanmışlardır. Son olarak Türk milliyetçiliği, asla Atatürk düşmanı, gerici, inkılap karşıtı değildir. Zira Atatürk’ün milliyetçiliğini; “milli savaş, milli devlet, milli dil ve milli tarihe, milli şura verdiği önemi ve bu uğurdaki çalışmalarını bilir.”²⁵⁹

35. DAVID THOMSON – MİLLİYETÇİLİĞİN KAYNAKLARI (Sayı 299, Ağustos 1962)

Dünyayı etkisi altına alan milliyetçilik fikri, Avrupa mahsulü olan bir ideolojidir. Bu fikir dünyadaki bütün kavimleri etkilemiş olup, çok uluslu devletleri sıkıntıya sokmuştur. Milliyetçilik fikri sayesinde milletler, Avrupalılaşıma ideali ile hükümet şekillerini ve iktisadi sistemlerini Avrupa’dan çıkan örneklerle daha mükemmel bir şekilde uydurmak için sabırsızlardı. Bu milletlerin Avrupa medeniyetine çeken Avrupa dinleri, sanatı ve felsefesi değildir. Avrupa medeniyetinden kendilerine aldıkları sistemlere bakarsak üç konu üzerinden toplanmaktadır. Bunlar; “ilim ve teknikteki büyük terakkileri, hürriyet ve fert haklarının eşitliği hususunda demokratik ideallerdeki milliyetçilik” fikridir.²⁶⁰

Milliyetçiliği açık ve tarafsız bir tanımını yapmak gerekirse, sosyal siyasi, iktisadi hareketler ve fikirler arasındaki karşılıklı tesir durumudur. Bu karşılıklı tesir durumu devirden devire ve memleketten memlekete değişikli göstermesi söz

²⁵⁹ Tanyu, a.g.m., ss.17-18

²⁶⁰ David Thomson, Milliyetçiliğin Kaynakları, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 299, Ağustos 1962, ss.17-18

konusudur. Bu hususta da milliyetçiliği belli başlı alameti olarak ayırmak da kolay olmamaktadır. İngiliz adaları ve İtalyan yarımadalarında olduğu gibi bir coğrafi sahaya yerleşerek, insanları bir tek millet haline getirmeye yardım edebiliyor. Fakat Polonyalıların veya Balkan milletlerinin yaptığı gibi, coğrafyanın yardımı olmaksızın kuvvetli bir milli birlik haline getirmesini de görmek mümkündür. Ortak bir dine mensup olmak, İspanya ve İsveç tarihinde de yaşandığı gibi insanları birleştirebiliyor, fakat milliyetçilik fikri dini bölümleri aşmaktadır. Hatta Almanya ve Hollanda’da böyle olmuştur. Aynı dili konuşmak, aynı kültür ve edebiyata sahip olmak, Yunanistan ve Macaristan’da olduğu gibi, bir milli birlik kaynağı olmuştur.²⁶¹

Milliyetçiliği hususunda bir toplumun çeşitli faktörler sebebiyle düşünme hissinin tarzı tarihe yönelik olabiliyor. Bu sebepten de milliyet fikri ve duygusu tarihi tecrübelerin “eski dertler ve geçmiş çatışmalar, aynı kanun ve hükümete birlikte itaat veya düşmandan, yabancı bilinen bir kuvvete karşı birlikte mukavemet” mahsulüdür. Bu düşünceler sayesinde çoğu zaman milli bağlılıklarını yegâne yaratıcıları olmuşlardır. Örneğin, “Britanya ve Fransa’daki kuvvetli monarşiler, İsviçre Federal Hükümetleri, Birleşik Devletler ve Sovyetler Birliğinin modern diktatörlüğü”nde görüldüğü gibidir. Milliyetçilik fikrinin en belirli kuvvetini insan zihinleri ve kalplerinin derinliklerinden almaktadır.²⁶²

36. NEJDET SANÇAR – TÜRK MİLLİYETÇİLİĞİ VE KARŞISINDAKİLER (Sayı 316, Ekim 1965)

Türk milliyetçiliğinin ilk zamanlarında, Türk milliyetçiliğini hor gören kesimler vardı fakat Türkçülüğe karşı durmakla, Türk toplumuna zarar verdiklerini idrak edemeyenler de vardı. Yakın dönemde, Türkçülüğe karşı yapılan hareketler gittikçe artmaya başlamış. Bu hareketlerin temeli Türklük düşmanlığına dayanan hareketler olmakla birlikte hala devam etmiştir. Türk milliyetçiliğine yapılan bazı iftiralar, karşı görüşlerin ürettikleri tezlerin çoğu çürütülmüş ve topluluk üzerindeki tesiri unutulup gitmiştir. Fakat bir kısmı derece derece etkili olmuş ve hala devam etmektedir.²⁶³

²⁶¹ Thomson, a.g.m., ss.17-18

²⁶² Thomson, a.g.m., ss.17-18

²⁶³ Nejdetsançar, Türk Milliyetçiliği ve Karşısındakiler, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 316, Ekim 1965, ss.12-13

Nejdet Sançar makalesinde, eskiden de ortaya atılmış ve hala o zamanlarda ortaya atılan, Türk milliyetçiliğine karşı iddiaları dört bölümle açıklamıştır: Birinci bölümde, “Türk milliyetçiliğinin Avrupa taklidi olduğu iddiasıdır.” Bu iddia ilk zamanlarda, bilgisizlikten ileri gelen yanlış bir fikirdir. Türk milliyetçiliğine temel olan milli ruh ve şuurun eski yüzyıllardaki belgelerini bilmeyenler, Türkçülük fikrini, Avrupa’daki milliyetçilik akımının bir taklidi olarak sanmaktaydılar. Dönem itibariyle bu iddia son yıllarda, temeli aynı olup değiştirilmiştir. Türk milliyetçiliğini kılık değiştirmiş bir Nazi Almanya’sında olduğu gibi ırkçılık fikri şekline sokmaya çalışmışlardır. Nejdet Sançar, bu iddiaları atanları lise seviyesinde kültüre sahip olan insan sıfatına koymuştur ve bu iddiaların doğru olmadığını, “Göktürk Anıtları, Kaşgarlı Mahmud’un eserini, Ali Şir Nevai’nin eserlerini, Ahmet Vefik Paşa’nın, Müşir Süleyman Paşa’nın, Ali Suavi’ni, Ziya Gökalp’in, Ömer Seyfettin’in, Mehmet Emin Yurdakul’un, Ahmet Hikmet’in ve Dr. Rıza Nur’un eserleri ise Nazi taklitçiliğinin gülünçlüğünü göstermek için yeter belge ve delillerdir.” Şeklinde belirtmiştir.²⁶⁴

Türk milliyetçiliğine karşı yapılan ikinci iddia ise, “Türk milliyetçiliğinin saldırgan bir fikir olduğudur.” Fakat Türk tarihinin yakın dönemleri ve Türk fikir tarihi üzerine biraz ilgisi olanlar, bu iddiaların asılsız olduğunun farkına varırlar. Türk milliyetçiliğinin yeni ve şuurlu çağı olan 19. Ve 20. Yüzyıl, Türklüğün yaşaması için manevi bir savunma silahından başka bir şey olmamıştır. Bu fikir sadece Türkiye Türkleri için değil, dünyada yaşayan ve kendini Türk hisseden Türk dünyası içindir. Bu iddianın temelinde birinci bölümde bahsettiğimiz Nazi Almanya’sı ırkçılığı ile Türk milliyetçiliğinin aynı fikirde olduğu görüşünde iddiaları atanlardır. Fakat bu iddia üzerinden her hangi bir kanıt ve olay gösterebilmiş değillerdi. “Saldırganlık, güçlü toplumlar için bahis konusu olabilir. Bu bakımdan sade gerçek değil, akıl ve mantık da bu iddianın karşısındadır.”²⁶⁵

Türk milliyetçiliğine karşı atılan üçüncü iddia; “Milliyetçiliğin devri geçmiş bir fikir olduğudur.” Bu iddialara karşılık, bir devrin geçip geçmemesine değil, fikrin yaşama gücü bulunup bulunmamasına bağlıdır. Bu sebeple hürriyet fikri, zaman olarak

²⁶⁴ Sançar, a.g.m., ss.12-13

²⁶⁵ Sançar, a.g.m., ss.12-13

çok geçmiş bir fikirdir. Fakat bu fikir asla devri geçen bir fikir olmamıştır. Milliyetçilikte aynı hürriyet fikri gibidir. Milletler var oldukça, milliyetçilik fikri daima var olacaktır.²⁶⁶

Son olarak Türk milliyetçiliğe yapılan dördüncü iddia ise; “Türk milliyetçiliğinin romantik olduğudur.” Türkçülüğün bugüne kadar, tarih ve edebiyat yolu ile bir takım parlak sözler söylemekten başka bir şey yapmamış bulunduğunu, memleketin böyle romantik sözlere değil, gerçekleri dile getirmek ile kalkınabileceğini ileri sürmektedir. Bu hususta da Ziya Gökalp’i “Türkçülüğün Esasları”, Dr. Rıza Nur’un ve diğer milliyetçilik üzerine çalışan tüm ilim adamlarının eserlerinde açık bir şekilde böyle bir kavramın olmadığını dile getirmişlerdir.²⁶⁷

37. NEJDET SANÇAR – NİÇİN MİLLİYETÇİLİK? (Sayı 327, Eylül 1966)

Türk milliyetçiliği, Türkiye’yi yükseltecek, çağdaşlaştıracak ve kalkındıracak, dünya devletleri arasında hakkı olan şerefli seviyeye ulaştıracak bir fikirdir. On binlerce Türk’ü bu fikir ve inançta birleştiren millet ve vatan sevgisine ışık tutan “müspet düşünce”dir. İnsan düşüncesi, toplumların yükselmesi ve milletlerin mutluluğa erişmesi için neleri gerekli buluyorsa, milliyetçilik fikrinin içinde mevcuttur.²⁶⁸

Nejdet Sançar, “Toplumların yükselebilmesi için milletlerde bulunması gereken özellikler nelerdir?” sorusuna müspet düşüncenin bu soruya verdiği cevabı şu şekilde açıklamaktadır: Yükselmek isteyen milletler, toplumcu bir karakter taşıyacaktır. Şahsi çıkarların millet menfaatlerinden üstün tutulduğu toplumlardan böyle bir hamle beklemek hayaldir. -Çünkü her şeyden önce ben!- zihniyetini taşıyan insanların hâkim bulunduğu toplumlarda, millet meseleleri birinci plana çıkamaz. Yükselmek isteyen milletler ahlak sahibi olacak ve yasaya boyun eğeceklerdir. Milletler, fedakârlığı ve erdemi, toplumlar için gerekli tüm meziyetleri bileceklerdir, disiplinli olacaklardır. İnsan emeğini hem kendisine, hem de topluma en faydalı bir

²⁶⁶ Sançar, a.g.m., ss.12-13

²⁶⁷ Sançar, a.g.m., ss.12-13

²⁶⁸ Nejdet Sançar, Niçin Milliyetçilik?, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 327, Eylül 1966, ss. 5-7

şekilde getirecek disiplin kavramıdır. Yükselmek isteyen milletler bir ülkünün ardından gitmelidir. Ülküsüz millet, ruhsuz insan gibidir. Ülkü, milletleri hızlandıran ve hedefe iten büyük güçtür. Müspet düşüncenin, toplumların yükselmesi ve faydası için gerekli cevapları bu şekildedir. Bu vasıfları toplayan tek fikir ise milliyetçiliktir.²⁶⁹

Müspet düşünceden sonra, Türk milliyetçiliğini yani Türkçülüğün vasıflarına baktığımızda aynı vasıfları görmek mümkündür. Türk milliyetçiliği toplumdur. Çünkü Türkçülük, Türk soyunun ve toplumunun yükselmesi yollarını araştırıp onu sistemleştiren fikirdir. Türk milliyetçiliği ahlakçıdır, yasacıdır ve bu yasayı tarihe dayalı olarak töre hukukundan alır, fedakârlık ve erdemi gibi insanlık meziyetlerini toplumun en büyük destekleri sayar. Türk milliyetçiliği disiplinlidir ve ülkücülük en büyük unsurdur. Çünkü Türk milliyetçiliği ülkünün kendisidir. Ülkü olarak, Türk tarihine baktığımızda “Kızıl Elma” deyimini görürüz.²⁷⁰

Milliyetçilik fikri, milletleri ve toplumları mutluluğa götürecek bir fikirdir ve bunun örneklerini Türkler dışında diğer milletlerde de görmek mümkündür. Örnek olarak; İngiltere’yi bugünkü seviyelere çıkaran tek fikir milliyetçilik olup, “Her şey İngilizlik için!” ülküsü ile bu yola başlamışlardır. Japonya’ya baktığımızda “mucize” adı altında olan bu ülküsü ile bu seviyelere ulaşmış bir millettir. Amerika’yı çağımızın birinci devleti ve insanlık düşmanı ideolojisinin büyük set haline getiren tek fikir milliyetçiliktir. Almanya’yı son çağların “Büyük Almanya” ülküsünü taşıyan fikirdir. Finlandiya’yı bataklıklar ülkesinden bir “Beyaz Zambaklar Ülkesi” olarak ayıran fikir yine milliyetçiliktir. Bu milletlerin ortaya çıkardığı ülkülerin tamamı milliyetçilik fikri diyebiliriz. Bugün müsbet düşünce sahibi her insan; milliyetçilik, milletlere ve insanlara saadet kapısını açacak manevi anahtarın adı olarak bir fikre sahiptir.²⁷¹

38. FINDIKOĞLU – TÜRK LÜK VE TÜRKÇÜLÜK ETRAFINDA TARİH GÖRÜŞLERİ (Say 328, Ekim 1966)

Türk Ocakları 1934-35 yıllarında, “Halkevleri” siyasetine kurban gittiğini, bu kurbanlar arasına çok kuvvetli meslek teşekkülleri halinde gelişmiş, hatta devletin

²⁶⁹ Sançar, a.g.m., ss.5-7

²⁷⁰ Sançar, a.g.m., ss.5-7

²⁷¹ Sançar, a.g.m., ss.5-7

maarif politikasında rol oynamış Muallim Birlik ve Cemiyetleri, Türk folklorculuğunun 1927'den beri önemli bir yeri olan Türk Halk Bilgisi Derneği ve şubeleri de bu kurbanlar arasına sokulmuştu. İkinci Dünya savaşıdan sonra bir nefes alma süreci başlayacaktır. Siyasete kurban giden bu kuruluşların bir kaçı açılacak fakat eski yıllarda olduğu gibi kök salamayacaklardır.²⁷²

Bir kısım yazarlar, Cumhuriyetten sonra Türklük ve Türkçülük fikirlerinin artık önemi olmadığını, zira Türklük ve Türkçülük fikirlerini doğuran meşrutiyet devirlerini geride bıraktığımızı, Türkler kendi başlarına buyruk olduklarını ileri sürmektedirler. Türkiye dışı Türklüğün kültürel varlığını koruma yolunda tarihi ve içtimai araştırmalar yapmak, ilmin gayesini teşkil eden sosyal aksiyon yolları aramak, Türklüğün son kalesi olan Türkiye için en başta gelen ahlaki vazifedir. Bu vazifeler: İlmi safhada ifa edilir. O zaman bu işin adı, dünya üniversitelerinin bazılarında da müesseseleri, enstitüleri bulunan Türklojidir. Sonra bu iş olarak bir diğer ilim ise Türk Jeopolitiğidir. Örnek olarak da Kıbrıs, Batı Trakya ve Suriye sınırları meselesidir.²⁷³

Fındıkoğlu, o günlerde Türklük ve Türkçülük hakkında karşı bir görüş olarak, “1923’ten sonra Türklük ve Türkçülüğe ne gerek var?” sorusu ile basit kimselerin anlayamayacağı bir problem karşısında olduğu görüşündedir. Bu problem: “Kulaklarımızı Türkiye dışı Türk dünyasına kapasak, kör olası gözlerimizi yumsak bile Türkiye haritasını dolduran yığınların Türklük ve Türkçülük ile alakalı meseleleri yok mudur? Bunu inkâr edenlere şüpheli bir gözle bakmalıyız. Türkiye Türklüğünü, mesela Fransa Fransızlığı, Rusya Rusluğu gibi entegrasyonunu tamamlamış, unsurlarını birbirine yedirmiş, milli pota içinde eritilmiş bir Türklük müdür?” gibi problemlere soru ile cevap vermiştir.²⁷⁴

Türklük ve onun bilgisi olan Türkçülük, Türkiye’mizin bir numaralı meselesidir. Çeşitli kolları olan Türkoloji bu meseleyi Ziya Gökalp’in bıraktığı noktadan ele almalıdır. Onun yarattığı tasnif, iktisadi, hukuki, lisani, dini, Türkoloji bir taraftan Türkiye realitesini, öbür taraftan diğer Türk ülkelerinin realitelerini

²⁷² Fındıkoğlu, Türklük ve Türkçülük Etrafından Tarih Görüşleri, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 328, Ekim 1966, ss.3-6

²⁷³ Fındıkoğlu, a.g.m., ss.3-6

²⁷⁴ Fındıkoğlu, a.g.m., ss.3-6

araştırmalı, hatta geniş bir tarih felsefesi kadrosu içinde, Namık Kemal'in ifadesiyle Türkistan-ı Sagır'ın, yani Türkiye'ni kültürel meselelerini Türkistan-ı Kebir'in yani Türkiye dışı Türklük âleminin problemlerine bağlanmalıdır. Sovyetlerin yalnız Kremlin'in kültür politikası değil, Rusya dışı teşkilatı, hatta bir kısım Türk entellektüellerini pençesi altına almıştır. Bundan başka Panislavizm, kendisindeki "Pan"ın başka ırk ve kavimlerce de ele alacağını düşünmüş, bunların başında Çarlık devri öncesi Rusya'nın 70 milyon kadarlık Turani kitlelerinin Türkiye'den gelebilecek tesirler karşısında elde tutulur olmasının nazari desteklerini hazırlamıştır. Unesco vasıtasıyla Fundamenta'da yürütülen nazariye, düşünce bakımından, Türk tarih görüşü 10. Yüzyıllarda başlayan İslamiyet'i, on asırlık tarihi, Malazgirt ile İstanbul'un fetihlerini ortadan silmeli, tarih telakkimizi Truva'ya, Helenizm'e bağlamalıdır. Fındıkoğlu'nun topladıkları bilgilere göre, son on yılın yayımlanan kitaplarına bakıldığında, hala sol edalı neşriyatta yaşatılan bu görüşlere karşı hiçbir Türk Türkoloğu, hiçbir Türk tarihçisi ve jeopolitikçisi görev almamıştır.²⁷⁵

39. FINDIKOĞLU – MİLLİYETÇİLİK VE SOSYALİZM (Sayı 335, Mayıs 1967)

Milliyetçilik ve Sosyalizm konuları Türkiye için gerçekten bir mesele olmaya değer olarak, 1946'dan sonra tek partili yönetim sisteminden çok partili siyasi sisteme dönüşmüştür. İkinci Dünya savaşı başka şekilde neticelenseydi belki de bu kavramların değerleri bu kadar önemli olmayacaktı. Türkiye'nin sosyal yapısı, iç tesirlere nazaran dış tesirli bir yapıya oturtturulmaya çalışılmıştır. O dönemlerde gelişmemiş devletler statüsünde bulunan Türkiye, Tanzimat'tan çok önce kendi halinde yaşamış ve dışarıdan gelen tesirlerle yaşamış ve değişimleri kendi bünyesine sokmuştur. 1946'dan o güne kadar olan 21 yıllık devrede de aynı şekilde devam etmektedir. Yani daha çok dışa tabi bir hal içerisinde. Anglo-Sakson yapısı, Türkiye'yi çok partili sisteme dâhil edecekti ve o dönemde çok partili sisteme geçilmişti. Bu bilgiler ile Fındıkoğlu bize o dönemin Türkiye'sinden bahsetmiştir.²⁷⁶

²⁷⁵ Fındıkoğlu, a.g.m., ss.3-6

²⁷⁶ Fındıkoğlu, Milliyetçilik ve Sosyalizm, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 335, Mayıs 1967, ss.3-

Milliyetçilik unsurunda ise umumi kültürümüzün dağarcığındaki bilgileri bize sunacak olan Fındıkoğlu; “milli kaygı, uyanışını 15. Asra borçludur. Kavimler ve ırklar şüphesiz tabiatın mahsulleridir ve her zaman mevcut idiler. Lakin “millet” denen nesne, tabiatın değil, kültürün, Ziya Gökalp sosyolojisindeki ifade ile harsın eseridir.” Millet kavramına ulaşmak, onu beslemek ve bezemek eylemleri ile milliyetçiliktir diyebiliriz. Türkler millet olma şuuruna sahipse, milliyetçilik vazifesini görmüş demektir. Eğer değilse de milliyetçilik hususunda yapılacak işler vardır. Dini birliğe tabi olan kavimlerin, ırkların birliği fikri, sübjektif olgunlaşması terkedilmiş olan din müesseseleri dışında bir milli birlik şuuru ve ülküsü doğmamışsa milliyetçilik pasif durumda kabul edilir ve aktif şekle sokulması için çalışmalar yapılmalıdır. Milli mücadele döneminde milli şuurumuz biraz daha kuvvetli olsaydı belki de Batı Trakya ve Kıbrıs, misakı milli sınırları içerisine sokulabilirdi.²⁷⁷

Bir diğer milliyetçilik meseleleri ile ilgili örnekler veren Fındıkoğlu, “Bazı zamanlar milliyetçilik adına marazi milliyetçilik yapılır. Mesela dil davası. Ağzından ve kaleminden her nasılsa *Us, kıvanç, örneğin, ulusal, arsiulusal, egemen, bilinç, ilginç* gibi neidüğü belirsiz nesneler çıkan bahtsız vatandaş, milliyetçilikten bahsediyor. Gerçek milliyetçi bu sahte ve gösterişçi, sözde milliyetçi belirtilerle mücadele etmeli.”²⁷⁸

Sosyalizm unsuru ile ilgili bazı aydınlar, gazete ve dergilerde, milliyetçiliğin sosyalizm kavramı içinde bulunduğunu ileri sürmektedirler. O aydınlar göre “sağ” görüşüne dayanan bir milliyetçilik, “sağ”ı yani hususi sektör sahiplerini, kendi tabirleriyle sömürgeci müdafaa ediyor demektir. Bazı üniversiteli gençler demokrat Türkiye’nin faydalarından yararlanmak için çalışan öğrenciler, bir zamandan beri yayılmış tabirler “solculuk”dan serbestçe ve açıkça bahsetmektedirler. Devletin verdiği öğrenim hürriyetini suiistimal ederken buna karşı ilmi sahada gerçek milliyetçilikle ilgili sosyal ve iktisadi ilimler öğrenimine şahit olmuyoruz. Bir ihtimal bu gibi öğreticiler “herkese müsavi olarak dağıtılmış aklın kullanılmasından bahsediyorlar.” Fakat madalyonun diğer yüzünde de şöyle bir gerçek olduğunu düşünen Fındıkoğlu, “Liseden gelmiş körpe dimağların alıcı faaliyetleri dimağlar, o

²⁷⁷ Fındıkoğlu, a.g.m., ss.3-5

²⁷⁸ Fındıkoğlu, a.g.m., ss.3-5

yaşlarda Decartes'in prensibine yabancıdır ve terbiye politikası bu davayı ele almazsa gencin bütün hayatında uyanmayacak bir Kartezyenizm'den medet ummak beyhudedir." Milliyetçilik bir nevi rasyonalizm de sayılabilir. "Sosyal mistisizm, sosyalist maskesi altında gençliğin yarınki Türkiye'nin başka türlü realiteleri karşısında reele yön verme kabiliyetini köreltecektir." Milli terbiye politikasına sahip çıkacak milliyetçilere ihtiyaç vardır. Böyle bir terbiye politikası, içtimai ve iktisadi ilimlerim öğrenimine de düzen vermelidir. Bu şekilde öğrenim hayatında Türk gençlerinde bazı sorular yaratacaktır. Bu minvalde Fındıkoğlu, sosyalizm kavramı ile ilgili Türk gençlerine şu soruları sormuştur: "Yetmiş milyonluk Türk'ü erite erite otuz milyona indiren e daha da indirmekte devam eden Sovyet İmparatorluğu sevgi ve ilgisinin sebepleri ne olabilir? Sovyetizm, Karl Marx'ın ilmi sosyalizmine uygun bir sosyalizm sayılabilir mi?" Son olarak Fındıkoğlu o dönemin Türk gençlerine, siyasi görüşleri değil tamamıyla ilmi olarak çalışmalar yapılmasını, ilmi olarak düşünce yapısı ile sorular sorulmasını tavsiye etmiştir. Bu hususta da Türkiye'de ancak milliyetçi, Türkiyeci ve memleketçi, yani akliselimci ve Decartes'ci bir gençliği "gürültüye papuç bırakmayan", felsefi ve sosyolojik kültürü, bilhassa uzak ve yakın tarih bilgisi ve ondan çıkarılacak tarih ve cemiyet görüşü bulunan yeni bir gençliğe mümkün olacaktır.²⁷⁹

40. HİKMET ERTEZ – NASIL BİR MİLLİYETÇİLİK? (Sayı 336, Haziran 1967)

Hikmet Ertez makalesinde, Milliyetçi yazar Gökhan Evliyaoğlu'nun 29 Temmuz 1966 tarihli Yeni İstanbul gazetesinde, "Milliyetçileri Bekleyen Görev" başlığı altında yazısını özetlemiştir. Son zamanlarda Türkiye'de Milliyetçilik fikrine gönül vermiş, bu yolda mücadeleye atılmış idealistler, politik hayatın dalgalanmalarından kurtulamayarak, değişik partilerde görev almışlardır. Milliyetçilik akımına karşı bu partilerin bazı zararları olmuştur. Çünkü milliyetçilik sadece bir ilke veya bir edebiyat cümlesi olarak ele alınmış kendi imkânları üzerinden milliyetçilik hakkında düşünmek ve eser vermek imkânı bulamamışlardır. Parti farkları, milliyetçilerimizin, ekonomik, sosyal, spritüel bir dünya görüşü etrafında birleşmelerine de mani olmuştur. Aynı zamanda politik çekişmeler de engel olduğu

²⁷⁹ Fındıkoğlu, a.g.m., ss.3-5

ayrı bir gerçektir. Geçmişte Ziya Gökalp gibi milliyetçilik üzerinden çalışmalar yapan ilim adamları, o dönemlerde bu kavramı geliştirmiştir. Fakat bu dönemdeki ilim adamları milliyetçiliği o günlere nazaran daha az bilimseldir. Bu gerçeklere ara verilmeli ve hızlı bir şekilde hangi partide olursa olsun milliyetçiler, el ele verip milliyetçilik ülküsünü, yeniden bir hayat ve dünya görüşü olarak değerlendirmelilerdir.²⁸⁰

Gökhan Evliyaoğlu'nun bir diğer yazısına da makalesinde yer veren Hikmet Ertez, şu şekilde gazetecinin yazısını özetlemiştir. Geçmiş yılların şartlarına göre çalışan milliyetçi derneklerinin fonksiyonu kalmamıştır. Bazı dernekleri elinde bulunduran küçük gruplar da, modernleştirecek bir faaliyet gerçekleştiremiyorlar. Bir kısmı politik etkenlerden kendilerini kurtaramamışlardır. Bazı dernekler milliyetçilik ile ilgisi bulunmayan akımlarla ve kişilerle işbirliği yapmaktadırlar. Bu da milliyetçiliğin meselelerinin ve konusunun dağılmasına sebep olmaktadır. Milliyetçiliği politikalarından kurtarmak, partiler sayesinde modern, bilimsel, toplumcu ve ruhçu bir açıdan yeniden ele alıp teşkilatlanması gerekmektedir. Bazı gençlik grupları böyle bir fikir ve hareket planını benimsemektedirler. Bunlar milliyetçiliğin geleceğine, ümitli ve aydınlık ile yeni bir döneme girilmekte olduğunu göstermektedir. Bu son derece olumlu bir başlangıçtır.²⁸¹

Milli Türk Talebe Birliği'nin 1967 yılının Ocak ayında giriştiği bir teşebbüs neticesi ile 373 kadar milliyetçi dernek temsilcilerinin katılımıyla, İstanbul'da 10 Şubat 1967'de büyük bir "Milliyetçiler Kurulu" toplanmıştır. Bu toplan üç gün boyunca devam etmiş ve toplantıda, Türk toplumunun çeşitli sorunları, milliyetçilik açısından gözden geçirilmiş ve tartışılmıştır. Kurultayın açılış konuşmasını Prof. Dr. İbrahim Kafesoğlu yapmış ve konuşmasında; "Türk milliyetçiliğinin zaferi, milliyetçiliğimizin, ilim ışığı altında, tam bir vuzuh ile tarif edilmesine bağlıdır." Cümlesi ile bütün milliyetçiler tarafından duyulan ihtiyacı kısa ve öz bir şekilde belirtmiştir.²⁸²

²⁸⁰ Hikmet Ertez, Nasıl Bir Milliyetçilik?, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 336, Haziran 1967, ss.20-24

²⁸¹ Ertez, a.g.m., ss.20-24

²⁸² Ertez, a.g.m., ss.20-24

Türk milliyetçiliğine karşı Marksizm hayaline kapılmış kişiler küçümsenmektedir. Marksçılık terimi, Marks'ın kim olduğunu bilmeyenler için, bu kadar açıklıktan bile mahrumdurlar. “Mesela, Marksizm milliyete karşıdır. Aileye karşıdır. Dini inançlara karşıdır. Özel mülkiyete ve şahsi teşebbüse karşıdır. Çok partili demokrasiye karşıdır. Grev ve toplu sözleşme gibi sendikal hürriyetlere karşıdır. Acaba, Marksizm kelimesi tek başına tek başına bu özelliklerin hangisini yansıtabilmektedir?” cümleleri ile Hikmet Ertez, Marksizm hakkındaki görüşlerini belirtmiştir. Marksçılar her ne kadar materyalist ise Türk milliyetçileri de manevi değerlere o derecede önem veren bir ideolojidir. Tarih ve ecdat sevgisi, geleneklere bağlılık, Türk milliyetçilerinin vazgeçilmez vasıflarıdır.²⁸³

Milliyetçiliğin sosyal görüşü ne olmalıdır? Sorusuna cevap arayan Ertez, Ziya Gökalp'in “Türkçülüğün Esasları” adlı eserine atıfta bulunmuştur. Bu eserin gayet kuşkuya yer bırakmayacak ve açık bir şekilde doğru yolu gösterdiğini belirtmektedir. Ziya Gökalp'in milliyetçiliğini, ırkçılık olarak suçlamalarına karşın, Ziya Gökalp'in çalışmalarında ırkçılığı hatta kavimciliği reddetmekte, dünyada karışmamış hiçbir ırk ve hiçbir kavim bulunmadığını açıkça belirtmiştir. Ziya Gökalp ırk milliyetçisi değil, hars yani kültür milliyetçisidir. Türklüğü, yalnız Anadolu Türklüğünden değil, Türklük, yeryüzünde, aile temeline dayanan ve aynı kültürün içinde yetişmiş bir bütündür.²⁸⁴

Marksçıların bilindiği üzere millet kavramına da karşılardı. Milleti proletarya ve burjuvazi sınıfa parçalayarak sınıf kavgasına sürüklemek isterler. Milliyetçiliğin en tabii icabı olarak, sosyal adalete gönülden bağlı olan Türk milliyetçileri, milleti, tüm sınıf ve zümreleriyle bir bütün olarak sayarlar ve bu sebeple kardeş kavgasına karşı idiler. Bir zümre refah içinde yaşarken diğer bir zümrenin yokluk ve sefalet içinde yaşaması bu duruma karşı hiçbir milletçinin gönlü razı olmaz. Çünkü milliyetçilik toplumun bütün neferlerini eşit bir şekilde sevmesini ve mutlu olmalarını istemektedirler.²⁸⁵

²⁸³ Ertez, a.g.m., ss.20-24

²⁸⁴ Ertez, a.g.m., ss.20-24

²⁸⁵ Ertez, a.g.m., ss.20-24

Milliyetçiliğin ekonomik görüşü ile ilgili Ertez, yine Ziya Gökalp'in fikirlerine atıfta bulunmuştur. Ziya Gökalp'in "Türkçülüğün Esasları" kitabının "İktisadi Türkçülük" bölümünde; "Türklerin, hürriyet ve istiklali sevdikleri için iştirakçi(yani komünizm) olamayacaklarını, sosyalistlerin ve komünistlerin özel mülkiyeti ortadan kaldırmaya teşebbüs etmelerinin doğru olmayacağını" belirtmiştir. Ziya Gökalp'e göre Türk kültürünün en uygun ekonomik sistemi "Solidarizm"dir. Yani içtimai tesianütçülüktür. Ziya Gökalp'in bu fikirleri kamu yararına yönelik olup bu kavram, o günkü Anayasa'mızın 36. Ve 40.cı maddelerinde yer almıştır. Ziya Gökalp'in içtimai mülkiyetçilikten bahsi, özel teşebbüsün yanında kamu teşebbüslerine de yer vermiş olmaktadır. Bu fikir doğrultusunda Atatürk ilkelerinde "Devletçilik" olarak açıklığa kavuşmuş ve iktisadi alanda fertlerin yapamadığını devletin yapması öngörülmüştür. Bu sebepler "Karma Ekonomi"nin temelleri bizzat Atatürk tarafından atılmıştır. Bu sebeple milliyetçiler de Atatürk'ün ortaya attığı bu Karma Ekonomi anlayışını benimsemişlerdir.²⁸⁶

Türk milliyetçilerinin dini inançlara karşı tutumu ne olmalıdır? Sorusuna Ertez makalesinde, çalışmaları neticesiyle cevap aramıştır. Bu hususta din, millet varlığının yaratılmasında, önemli bir faktör olarak görülmüştür. Bu sebeple milliyetçiler, Türklerin yüzyıllar öncesinde kendi istekleri ile benimsedikleri İslam inancına karşı büyük saygı duyarlar. Fakat unutulmamalıdır ki başka inançlara sahip Türk kavimleri de vardı ve bu hususta milliyetçiler, tamamen layık bir şekilde düşünmeye sevk eder. Ertez; bir Türk'ün dini ne olursa olsun, sonuç olarak Türk'tür ve milliyetçilik olarak onu bağrımıza basmamız gerektiğini vurgulamaktadır. Türk toplumu için dini meselelerde özellikle mezhepçilik ve tarikatçılık akımlarını kışkırtanlara karşı durulmalıdır. Son olarak Hikmet Ertez'in "Nasıl Bir Milliyetçilik?" sorusuna cevaben; "Harsçı, karma ekonomici, layık, aynı zamanda milli menfaatlere uygun reformist bir Türk milliyetçiliği..." cevabını vermektedir.²⁸⁷

²⁸⁶ Ertez, a.g.m., ss.20-24

²⁸⁷ Ertez, a.g.m., ss.20-24

41. BEDİ NURİ ŞEHİSUVAROĞLU – MİLLİ ŞUUR VE MİLLİ VARLIK (Sayı 339, Eylül 1967)

Milliyet faktörleri konusunda tüm tarih kitaplarında yer verilmiştir. Fakat hepsinin el birliği üstünde durdukları bir gerçek; kültür birliğidir. Eğer bir toplum, benimsediği bir dine, bir dile sahip değilse ve güzel sanatlarını yaratamamışsa millet olamamıştır. Mesela bu hususa örnek olarak Afrika ve Asya’da bazı mamur ülkeler vardır ki, bunlar henüz millet hüviyetini alamamış ya da millet olma savaşı içindedirler.²⁸⁸

Tarih sayfalarında görüldüğü gibi, kötü zamanlarda hiçbir dost yoktur. Bu olayların neticesinde örneklere başvurursak eğer, Sultan II. Abdülhamid zamanına bakarsak eğer, o dönemde Balkanlarda büyük sorunlar vardı. Bosna, Bulgaristan, Karadağ ve Sırbistan hepsi isyan halindelerdi. Fakat dış güçler kendi çıkarları için bu devletleri kullanıyorlardı. Bununla beraber tahtan indirilmeler, tahta çıkarmalar, intiharların ve suikastların yaygın olduğu zamanda bile bu unsurları idare altında tutma gücüne ve yeteneğine sahibiz. Cepheler de her birine gereken cevabı veriyoruz Fakat barış masasına oturduğumuz da karşımıza nimet haini asiler değil, varlığımızın düşmanı komşular çıkıyor ve bütün bu dökülen kanların neticesi sıfır oluyordu.²⁸⁹

Şehsuvaroğlu makalesinde son olarak Türk milletinin faydası için kendi düşünceleri şu şekilde belirtmiştir: Türk halkı için en önemli unsur yarını güvence altında tutmaktır. Fakat birçoğumuz küçük meseleler yüzünden birbirimizi yiyoruz. Bu gibi dertleri farklı ideolojiler çerçevesinde bir çözüm yolu aramak yanlıştır. Her şeyden önce bir varlığa sahip olmaya gayret ederek çare bulunmalıdır. Bu gibi dertlere milletçe ön görüp, milletçe üstesinden gelinmelidir. Ancak böyle çare bulunur.²⁹⁰

²⁸⁸ Bedi Nuri Şehsuvaroğlu, Milli Şuur ve Milli Varlık, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 339, Eylül 1967, ss.26-27

²⁸⁹ Şehsuvaroğlu, a.g.m., ss.26-27

²⁹⁰ Şehsuvaroğlu, a.g.m., ss.26-27

**42. ABDÜLKADİR DONUK – ÖLÜMÜNÜN 4. YILDÖNÜMÜNDE
KAFESOĞLU’NUN GÖZÜYLE HÜMANİZM VE MİLLİYETÇİLİK (Sayı 365,
Ağustos 1988)**

Donuk hocamız bu makalesinde, hocası İbrahim Kafesoğlu’nun ölümünün 4. Yıldönümü üzerine onu anmak aynı zamanda da Kafesoğlu hocanın Türk kültürü üzerine yaptığı çalışmaları bizlere sunmaktadır. Kafesoğlu hocamız, kendisinden sonra gelecek nesillere örnek olabilecek, her şeyden önce Türklüğü ve mensubu olduğu milletin yükselmesi için elinden gelen tüm gayretleri çalışmalarıyla göstermiştir. İbrahim Kafesoğlu’nun 1970 yılında Türk Kültür Dergisi’nde kaleme aldığı bir yazısında “Hümanizm ve Milliyetçilik” konusu ele alıp, bu yazıda Türk milletini bekleyen tehlikeyi ve bu tehlike karşısında neler yapılması gerektiğini şu şekilde özetleyebiliriz: Medeniyet tarihinde kültür alışverişleri genellikle tercüme yolu ile yapılmaktadır. Buna örnek olarak zamanında yapılan eski Grek felsefî eserler Arapçaya, Arapça yazılmış eser ise Latince diline çevrilmiş ve medeni başarılar da görülmüştür. Türkiye’de de bu tercüme hareketlerine girişilmiş, dünya klasikleri günümüze kazandırılarak Türk kültürünün zenginleştirilmesi çalışılmıştır. Fakat bu gayretler yoğun olarak Yunan medeniyetine ağırlık verilmiş ve hümanist bir yapıya yönelmiştir. Bu sebepten dolayı da Kafesoğlu şöyle bir çıkarımda bulunmuştur: “O zaman herhalde, Batıdaki Hümanizm ve Rönesans hareketlerinin Avrupa’da temin ettiği büyük imkânlar dikkate alınıyor ve yurdumuzda teşvik edilecek benzer bir cereyanın Türk milletini de ileri hamlelere hazırlayacağı düşünüüyordu.”²⁹¹

Araştırmalar neticesinde bu gibi hareketlerin olumsuz sonuçları; Türk gençlerinin milli menfaatler konusunda aşıkâr olan duyarlılığını kaybetmesi sonucunda bireyin ana kütleden ayrılarak gittikçe kendini mensup olduğu ırkına yabancı hissetmesi, Türk milletini iyi bir şekilde tanımaması, kendi tarihini araştırmayıp, böyle büyük ve köklü bir medeniyete sahip olan Türk milletini kültürden yoksun ve ilkel bir toplum olarak farz etmesinden ileri gelmiştir.²⁹²

²⁹¹ Abdülkadir Donuk, Ölümünün 4. Yıldönümünde Kafesoğlu’nun Gözü ile Hümanizm ve Milliyetçilik, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 365, Ağustos 1988, ss.24-26

²⁹² Donuk, a.g.m., ss.24-26

Rönesans ile ona öncülük eden Batı Hümanizmine baktığımızda, 15. Yüzyıllarda ortaya çıkan bu sayede Batı medeniyetini üst seviyelere çıkaran Rönesans, Ortaçağ din dogmatizminin dayandığı skolastik düşünce ile mücadele ederek, insanlığa, ilmi, pozitif felsefeyi, beşeri hukuku, milli devlet anlayışını getirmiştir. Bu sayede Avrupalılar dinin baskıcı siyasetinden kurtulmuş ve artık hürriyet havasına kendi ciğerlerine çekme fırsatı bulabilmişlerdi. Hümanizm de bu Rönesans hareketinin çıkış noktasını teşkil eder. Hümanizmin kelime anlamı “insancılık” demektir. Hümanizm kelimesi terim olarak iki farklı yönden incelenir. Bunlardan biri Antik Çağa ait filozofların düşüncelerini ve eserlerini asırlar boyunca tercüme ederek, topluluk içerisinde bu fikirleri öğretme ve yayma hareketidir. İkincisi ise, Avrupa’daki Ortaçağ düşünce yapısına karşılık olarak insan kavramını ilmin merkezine iten bir hareket olarak değerlendirilir.²⁹³

Hümanizm, Antik Çağ’dan başlayıp, 15. Yüzyıl ortalarına hitap eden, önce Roma İmparatorluğu içinde, sonrada Roma-Germen İmparatorluğuna dâhil olarak bir kültür ve din birliği meydana getirmiş ve Batılı topluluklar için Rönesans’a doğru bir geçit vazifesi görmüştür. İlk Hümanistlerin atası olarak kabul edilen İtalyan mütefekkeri Petrarca (Ö. 1374), eski Yunanca eserlerini okuyup incelemeye başladığı zaman kendisine din bakımından Hristiyan, düşünce itibariyle Yunan olduğunu belirtmiştir. Rönesans’ın bir diğer tanınmış şahsiyeti ise Machiavelli (Ö. 1527), Grek tarihçisi Thukydides’in fikirlerinden ilham alarak yazmış olduğu “Prens” eserinde meşhur siyaset kuramını ortaya koymuştur. Yine İtalya’da, Aristoteles’i daha yakından tanımak ve bir yandan da Atina’yı taklit etmeye yönelik, “Eflatun Akademisi” kuruluyordu. Bu faaliyetlere detaylı bir şekilde ele aldığımızda bunların hepsinin din çerçevesi altında cereyan etmekteydi. Petrarca’nın izinden yürüyen çoğu kişi din adamları idi.²⁹⁴

Batılı düşünceleri çoğu o günkü aydınlarımıza tesir etmiş ve eğitim müfredat programlarına yerleşmekte olup okullarımızı istila eden yabancı cereyanın bozucu tesiri edebiyatımızda, tiyatromuzda, müziğimizde ve güzel sanatlarımızın diğer dallarında; Türk tarihinde, Türk dilinde, Türk ahlakında müşahade edilmektedir. Türk

²⁹³ Donuk, a.g.m., ss.24-26

²⁹⁴ Donuk, a.g.m., ss.24-26

hümanistlerine göre, medenileşmek Yunan fikri, siyasi değerleri ile Hıristiyan adetlerini benimsemek olduğundan, Türk milletini Helen kültürüne yaklaştırmak için gayret içerisindelerdir. Bu sebeple Türklüğü Asya'dan ayırıp, tam anlamıyla bir Anadolu geçmişine bağlamak başlıca hedefleri arasındadır. Sadece bunlarla kalmayın Türk dilimizde, Avrupa lisanın tesiri ile geçen kelimelere dokunulmazken, milli kültürümüzü yaşatan Türkçe ve Türkçeleşmiş kelimelere hücum edilmesi, resmi ve hukuki kuruluşlarımıza Avrupa dillerinden adlar takılması bu hedefe yönelmiş hayretleri belirtisidir. Tek meseleler bunlar olmayıp aynı zamanda Hümanizmin ve Rönesans'ın temelinde materyalist yönü vardır. Bu sebeple bizdeki Hümanist hareketleri süratle sosyalist-materyalist vasıf kazanmış, tercüme faaliyeti ile Batının tefsirini materyalist bir şekilde propaganda halini almıştır. Kafesoğlu, Batı medeniyetini alırken kendi milli kültürümüzün dışına çıkmamayı gayret etmemiz gerektiğini düşünmüştür.²⁹⁵

Donuk hoca, Kafesoğlu'nun yazdığı yazısını özetledikten sonra kendi fikirlerini beyan etmiştir. Bu hususta anlaşılabileceği üzere hümanist hareketlerinin tercüme yolu ile Türk milletinin kültürünü eksi bir yönde etkilediğini, Türk milletini helenleştirmek, Hıristiyanlaştırmak gibi gayeleri olduğunu ileri sürmüştür. Son olarak bu konular üzerinde de sorular ile birlikte okuyucularına önemli mesajlar vermiştir. Bir sorulara değinecek olursak; “Mesela eski Yunan filozofu Eflatun yeryüzüne nifak tohumu saçan, komünizm fikirlerini yayan, aile müesseselerini ortadan kaldıran ve - eşit olmayana eşit muamele etmek eşitsizliktir- formülünü ortaya atan fikirleri ile tanınmıştır. Ayrıca –Hak kuvvetten ibarettir.- prensibini savunan eski Grek tarihçisi Thukydides'in –İnsanlar eşit olduğu takdirde onlara eşit payı vermek adalettir, aksi halde adaletsizlik olur.- görüşünü ortaya atarak insanları çeşitli sınıflara ayıran Aristoteles'in böyle saçma fikirlerine sahip çıkmak doğru mudur?”²⁹⁶

²⁹⁵ Donuk, a.g.m., ss.24-26

²⁹⁶ Donuk, a.g.m., ss.24-26

43. İSMAİL DOĞAN – MİLLİ VASIFLARA SAHİP TÜRK GENÇLERİNİN EĞİTİMİNDE TÜRK OCAKLARI, HALK EVLERİ VE HALK EĞİTİMİ MERKEZLERİNİN ROLÜ (Sayı 370, Ocak 1989)

İsmail Doğan yazısında konuya geçmeden önce Türk Milli Eğitim Temel Kanununa göre, Türk Milli Eğitiminin Genel Amaçlarından bahsetmektedir. Bu amaçlar, Türk milletini bütünüyle içine alan, Atatürk'ün inkılaplarında ve Anayasa'nın başlangıcında da belirtildiği gibi; Türk milliyetçiliğine bağlı, Türk milletinin milli, kültürel, ahlaki ve manevi değerlerini benimseyen, bu değerleri koruyan ve yücelten; ailesini, vatanını ve milletini seven; Türkiye Cumhuriyeti'ne layık yurttaşlar yetiştirmektir. Bu sayede Türk Milli Eğitimi, okul içi ve okul dışı eğitim-öğretimi için kurulduğunu ifade etmektedir. Hocalar olarak, Türk gençlerini birer Türk milliyetçisi, milli ahlak ve maneviyatlarla oldu bir şekilde yetiştirmek mecburiyetindedir. İsmail Doğan, Türkiye'nin 2000'li yıllarda genç nüfusun yoğun olacağı ön görüşündedir. Bu sebeple Türkiye'deki gençlerin, dışa bağlı yönleri ile değil kendi kültür ve gelenekleri ile yetiştirmek, devlet için faydalı olacağı yönündedir. Bu sayede okul dışı eğitim faktörlerine atıfta bulunan Doğan, Halk Eğitim Merkezleri'nin ve Türk Ocaklarının faaliyetlerinin öneminden bahsetmektedir.²⁹⁷

İsmail Doğan, Türk Ocaklarının tarihsel sürecini yazısında bizlere anlatmaktadır. Kısaca özetleyecek olursak; Türk Ocakları tüzüğünün 1. Maddesine dayanarak Türk Ocakları, 25 Mart 1912 yılında kurulmuştur. Ocakların temel yapısı olarak Askeri terbiyesi ile ilmi, içtimai ve iktisadi seviyelerinin yükseltilmesi ile Türk dilinin geliştirilmesidir. Türk Ocaklıların kuruluşunda emeği geçen kişileri belirttikten sonra, Türk Ocaklarının ilk büyük faaliyeti Balkan Savaşı ile I. Dünya Savaşı arasına rastlamaktadır. I. Dünya Savaşı'nın mütareke yıllarında Türk Ocaklarının çok hareketli durumda olup konferanslar, savaşa bizzat katılan insanlar ile görüşmeler ve konuyla ilgili yazılar bu dönemde oldukça fazladır. Türk Yurdu Dergisi'nde önemli ilim adamlarının yazmış olduğu yazılar ile birlikte, Türk Ocaklıların kültür ve sanat hayatına katkıları oldukça büyüktür. Türk Ocaklarının Türk milliyetçiliği üzerine dair

²⁹⁷ İsmail Doğan, Milli Vasıflara Sahip Türk Gençlerinin Eğitiminde Türk Ocakları, Halkevleri ve Halk Eğitimi Merkezlerinin Rolü, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 370, Ocak 1989, ss.43-46

milli şuura sahip her bireyin milliyetperver olarak yetiştirilmesi katkıları ile Türk kültür ve sanatına milliyetçilik mührünü yansıtan bu faaliyetleri Atatürk'ünde dikkatini çekmiştir ve yakından ilgilenmesini sağlamıştır.²⁹⁸

Halk Evlerine gelince; 1932 yılında Türk Ocaklarının, Türk Halk Bilgisi Derneğinin ve Muallim Birliklerinin kendilerinin feshetmelerinden sonra, 19 Şubat 1932'de ilk defa 14 yerde açılmıştır. Kültür dernekleri birkaç şekilde meydana çıkar. Ya doğrudan doğruya halkın kendi isteği ile meydana gelir ya da bir aydın zümresinin sesi ile meydana gelir. Aynı zamanda siyasi partinin hedeflerini yansıtmak için kurulan derneklerde vardır. Halkevleri, Atatürk'ün “Gençlik, istikbalin ışığıdır. Gençlik mütemadiyen gelişen ve yetiştiren bir çalışmanın içinde yaşatılmalıdır. Milleti şuurulu, birbirini anlayan, birbirini seven, ideale bağlı bir halk kitlesi halinde teşkilatlanmak lazımdır.” Düşüncesi ile kurulmuştur. Halkevi ismi, o dönemin tek partisi olan Cumhuriyet Halk Partisi adının da etkisi ile Halkevi şeklinde verilmiştir. Halkevlerinde genel olarak dil, tarih ve edebiyat, güzel sanatlar, spor, sosyal yardım, halk dershaneleri ve kurslar, kütüphaneler, müze ve sergiler şubeleri adı altında faaliyetler düzenlemektedirler. Halkevlerinin kapatılma sebeplerine bakacak olursak, Halkevlerinin fikir ve görüşlerindeki değişikliklerinin milliyetçi ideolojisine, Türk kültürüne ve Türk şuuruna zarar vermesi sebebi ile özellikle 1960'lı yıllardan sonra değişen bu fikirlerin aşırı boyuta kaçması sebebiyle kapatılmıştır. Türk Ocakları ve Halkevleri gençliğin okul dışı milli ve becerikli yetiştirilmesinde yeterli derecede katkıları olmuştur. Türk Ocakları bu gayretlerine hala günümüzde de devam etmektedir.²⁹⁹

Türk Ocakları ve Halkevlerinden sonra Cumhuriyet döneminde Halk Dershanesi, Millet Mektepleri Teşkilatı, Halk Okuma Odaları, Muallim Birlikleri, Türk Halk Bilgisi Derneği gibi kuruluşların faaliyet gösterdikleri bilinmektedir. 1952 yıllarından sonra Milli Eğitim Bakanlığının sayesinde köylere Halk Okuma Odaları, ilçelerde de Halk Eğitim Merkezleri açmaya başlamışlardır. 1960 ihtilalinden sonra Halk Eğitim Genel Müdürlüğü kurulmuş, 1964 yılında alınan kararla toplum kalkınması, köy kadın ve erkek kursları, ev ekonomisi ve ev sanatları kursları

²⁹⁸ Doğan, a.g.m., ss.43-46

²⁹⁹ Doğan, a.g.m., ss.43-46

verilmiştir. 1967 yılından 1982 yılına kadar, okuma yazma çalışmaları, genel mesleki kurslar, kültür ve milli birliği pekiştirme çalışmaları ve koordinasyon ve toplum kalkınması çalışmaları altında dört ana konu üzerinden çalışmalar yapılmıştır. Genel olarak yapılan bu çalışmalar ve teşkilatlanmalar Türk Ocakları ve Halkevleri çalışmalarının bir sentezi niteliğinde yapılmıştır. Halk Eğitim Merkezlerindeki faaliyetler 4 kısımdan oluşmaktadır. Bunlar, “Mesleki ve Genel Bilgi Kursları; biçki, dikiş, çiçek, konfeksiyon, el sanatları, seramik, yorgancılık, çorapçılık, bilgisayar, traktör bakımı, hayvancılık, meyvecilik gibi konuları ele almıştır. Sanayi Eğitim Kursları; elektrikçilik, motor tamiri, yapı, sobacılık, boya-badana, dökümcülük gibi konuları ele almıştır. Sosyal ve Kültürel Kurslar; genel kültür, edebiyat, Türkçe, tarih yabancı dil, bale, yazışma kuralları, müzik aletleri kursları, spor, Atatürkçülük, diksiyon ve karikatür gibi konuları ele almıştır. Son olarak, Sosyal Kültürel Uygulama; açık oturum, sinema, gezi, folklor, konferans, toplantı, tören gibi konuları ele alarak toplam olarak 202 faaliyet gösterebilmektedir”. İsmail Doğan’ın Halk Eğitim Merkezleri ile ilgili görüşlerini sunacak olursak, bu kadar imkân olmasına rağmen doğrudan Türk gençliğine yönelik ve milli vasıflarda yetiştirilmesi gaye edinilmediği için yalnızca normal hayatta nasıl yaşaması gerektiğine dair kurslar verilmektedir. Türk Ocakları ve Halkevlerinin ortaya koyduğu milliyetçilik şuuru yansıtan kadroya ihtiyaç vardı.³⁰⁰

44. ERCÜMENT KURAN – TÜRKİYE’DE MİLLİ KÜLTÜRÜN İHMALİ (Sayı 383, Eylül 1990)

Ercüment Kuran yazısında konu ile ilgili Amerika yayımlanan “Newsweek Dergisi”nde geçen bir yazıda Türkiye hakkında şu cümlelere rastlamıştır. “Çağdaş Türkiye hala kendi kimliğini aramaktadır... Geçen 70 yılda Türkiye çağdaş ve laik bir devlet kurmada diğer Müslüman devletlerden daha ileri gitmiştir. Fakat yapılanlar henüz yeterince dayanıklı değildir.” Ercüment Kuran’a göre bu yazı doğrudur ve çok önemli bir hususu belirtmektedir. Mustafa Kemal Atatürk, Türkiye Cumhuriyetini kurduktan sonra, Türk toplumunu çağdaşlaştırmak için inkılaplar düzenlemiştir. Atatürk inkılaplarının Fransız ve Rus devrimlerine benzer yönleri vardır. Atatürk 1931 yılına kadar yaptığı inkılapları sıralayacak olursak; Cumhuriyetin ilanı, halifelğin

³⁰⁰ Doğan, a.g.m., ss.43-46

kaldırılması, medeni kanunun yürürlüğe konması, kadın hakları, Latin alfabesine geçiş bunların başlıcalarıdır. Aynı zamanda inkılaplar milliyetçi ve laik temellere dayanmaktadır. Türkiye demokrasi yolunda ciddi adımlar atmış, teknoloji bakımından önemli seviyelere gelmiş ve Orta Doğu'nun en gelişmiş ülkesi olarak kabul edilmektedir. Ancak, Türk toplumu ciddiyeti henüz kavrayamamış bir tehlike içerisinde. O da kimlik bunalımıdır. Bunun sebebi ise devletin kültür politikasında milli kültürün ihmal edilmesi ve Batı hümanizmine ağırlık verilmesidir. Bu politika Türk halkının ufkunu genişletse bile milli kültürün dışına çıkıldı. Hatta Anadolu'daki Türklerin Urartular, Hititler, Frigler, Lidyalılar, hatta Yunanların torunları olduğu fikirleri bazı aydınlarca ileri sürülmesine neden oldu.³⁰¹

Milli kültürümüzün temeli olan Türkçe, dilimizin sadeleşmesi gerekçesi ile bozulmaktadır. Bu sadeleşmede Batı dilleri hala Türkçemizde olup ve her geçen günde yenisi eklenmektedir. Hatta bazı aydınlar bu dil sadeleşmesinin ve yabancı dillere ait kelimelerin Türkçemize girmesi daha eskiye dayandığını ve Atatürk'ün "dil devrimi" gereği olarak ileri sürmüşlerdir. Lakin bu doğru değildir. Çünkü Atatürk, 1932 yılında Türk Dil Kurumu'nu kurduktan sonra "Arı Türkçe"yi denemiş fakat aşırı gittiğini anlayınca daha ılımlı bir tutum sergilemiştir. Bu dildeki bozulmalara dair bir diğer örnek ise şehirlerimizde bulunan dükkân, lokanta ve işletmelerin adlarının pek çoğu yabancı dilde kurulmuştur. Türk televizyonlarında sürekli olarak yabancı filmler izletilip, milli örf ve geleneklerimize aykırı olan bu filmler genç nesiller üzerinden büyük tahribat yapmaktadır. Türkiye bu sebepten, Batı Kültür emperyalizmin adeta saldırısına maruz kalmaktadır.³⁰²

Milli kültürümüzün bir başka temeli ise tarih görüşüdür. Tarih görüşü hakkında, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğu ilk yıllarda, Osmanlılık reddedilmiş ve İslam öncesi Türk tarihine önem verilmiştir. Bunun sebebi ise her yeni rejim tutunabilmek için eski rejimi kötülemek mecburiyetindedir. Fakat bu davranış uzun sürmemeli ve rejim yerine oturtulduktan sonra tarih gerçeği kabul olunmalıdır. Gerçek olarak Türkiye Cumhuriyeti, Osmanlı Devleti'nin varisidir ve Türkler bu mirasa sahip

³⁰¹ Ercüment Kuran, Türkiye'de Milli Kültürün İhmali, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 383, Eylül 1990, ss.9-10

³⁰² Kuran, a.g.m., ss.9-10

çıkmalıdır. Bu konu ile ilgili Ercüment Kuran, ünlü Orta Doğu tarihçisi Bernard Lewis'e atıfta bulunmuştur ve onun düşüncesini kendi yazısında belirtmiştir. Bernard Lewis'e göre; "Türkler uzun tarihlerinde daha önce iki defa başkalarına model olan bir örnek ortaya koymuşlardır; biri Osmanlı döneminde Militan İslam örneğidir, diğeri de Kemal Atatürk dönemindeki laik vatanseverlik(milliyetçilik) örneğidir." Ercüment Kuran'a göre o dönemdeki Türk gençlerinin yaşadığı sıkıntıları birkaç kelime ile özetlemek gerekirse; bir taraftan şursuz bir Batı hayranlığı, diğertaraftan tarihimizi çarpık değerlendirme Türk gençlerini bir bölümde aşağılık duygusu yaratmıştır. Gençliğin büyük bir bölümü Türklüğe duyarsız hale gelmesinde Kültür Bakanlığı'nın da rolü olduğunu ileri sürmektedir. Bunun sebebi ise Yunan, Roma ve Hristiyan medeniyetlerine ait eserleri daha iyi tanıtmak, yabancı turistlerin ilgisini çekip döviz kazanmak gayesiyle, Anadolu'nun İslam öncesi çağına öncelik tanıyarak arkeolojik kazılar yapmakta, Selçuklu Beylikler ve Osmanlı dönemlerine ait eserlerinin restoresini ihmal etmektedir. Son olarak bu kimlik bunalımına dair gerekli tedbirlerin alınmasına yönelik adımlarını atılmasına yetkilileri davet ederek yazısını sonlandırmıştır.³⁰³

45. MİM KEMAL ÖKE – "ARABİSTANLI" LAWRENCE VE M. KEMAL PAŞA'NIN TÜRKÇÜLÜĞÜ (Sayı 387, Ocak 1991)

Thomas Edward Lawrence, I. Dünya Savaşı'nda İngiltere'nin görevlendirdiği bir casustur. Birleşik Krallığın Entelijans Servisi tarafından Osmanlı Devleti'ne karşı Mekke Şerifi Emir Hüseyin'i isyana teşvik ve akabinde de patlak veren ihtilalin ayrılmaz bir parçası olarak tarihe geçecek yeraltı ve benzeri sabotaj faaliyetlerini yürütmüştür. 1916 Arap İsyanı ile İngiliz ordusunun Mısır'dan, Osmanlıya ait Filistin istikametinde 1917'de başlayan ileri taarruzunun işbirliği ile Osmanlı Devleti'nin Arap Orta Doğu'sunda savaşıarak aldığı darbelerden dolayı da Anadolu'ya sığındığı tarih kayıtlarında bilinmektedir. M. Kemal Paşa ile Lawrence fiilen olmasa bile karşı karşıya geldiği olay; Anadolu'yu elinde tutmasının son çaresi olarak M. Kemal Paşa'nın komutasında olan "Yıldırım Orduları", güneyde düşman askerlerinin Anadolu'ya girmesini engellemek için adeta bir set oluşturmuşlardı. Buradaki ana

³⁰³ Kuran, a.g.m., ss.9-10

gaye Lawrence'nin Orta Doğu'da ateşlediği bu Arap İsyanını, Anadolu'ya sıçramasını engellemektir.³⁰⁴

Mim Kemal Öke'nin araştırmaları sırasında İngiltere Dışişleri Bakanlığı Arşiv dosyaları arasında bulduğu bir mektup oldukça ilginçtir. Bu mektup; Kraliyet Savunma Komitesi Tarihi Araştırmalar Dairesi General Moberley'den, Dışişleri Bakanlığı Kütüphane Müdürü Mister Gaselee'ye yazılmıştır. Moberley, İngiliz Hükümeti'nin emri ile I. Dünya Savaşı'nda İngiltere'nin Mezopotamya'daki harekâtını araştırıp inceleyip, yazmakla görevlendirilmiş. Moberley yazdığı kitabının "Cihan Harbinde Osmanlı Savaş Amaçları" adlı bölümünde "Türkçülük konusunda Alb. T. E. Lawrence'la görüşme fırsatım oldu diyen Gn. Moberley, ünlü casusun, ona, Eylül 1918'de ilginç bir tesadüf sonucu M. Kemal Paşa ile tanıştığını, hatta Türk Milli Mücadelesinin mimarı ile çeşitli görüşmeler yaptığını söylediği kaydediyor."³⁰⁵

Türklerin Arap ülkelerindeki emelleri hakkında M. Kemal Paşa'nın Lawrence'a söyledikleri Moberley'i oldukça şaşırtır. Bu konuyu özetlemek gerekirse, M. Kemal Paşa'nın kesin bir tavrı ile Türkçülerin Mısır'a yönelik herhangi bir işgal emeli olmadıklarını, Kanal Taarruzunun stratejik nedenlerle gerçekleştiğini belirtir. Bu nedenle Suriye, Filistin ve Mezopotamya, Türkçüler için değersiz olup bu yerlerin elden çıkarılmasında üzüntü duymayacaklarını hatta başlarından savmaktan memnuniyet duyacaklarını dile getirmiştir. Moberley'in kanaatine göre M. Kemal Paşa, Lawrence'a bu sözleri İngiliz ordusu Dicle üzerine doğru kuzeye başlattığı harekâttan önce söylediğini belirtmektedir. Bu sebepten M. Kemal Paşa, Musul'un ve Batı İran'ın kaybedileceğini görmemiş, belki de hiç göz önüne almamıştır. Moberley'in bu mektubu M. Kemal Paşa'nın "Türkçü Emelleri" hakkında esas istikametinin neresi olduğu hakkında yeterli ipucu vermiştir.³⁰⁶

Son olarak Mim Kemal Öke'nin bulduğu belgede oldukça ilginç bilgilere yer verilmiştir. Bunlardan bir diğeri ise Lawrence'nin dediği, M. Kemal Paşa'nın, Türkçülüğün lideri olarak kabul edilen Enver Paşa'dan daha Türkçü olduğudur. Daha

³⁰⁴ Mim Kemal Öke, "Arabistanlı" Lawrence ve M. Kemal Paşa'nın Türkçülüğü, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 387, Ocak 1991, ss.25-26

³⁰⁵ Öke, a.g.m., ss.25-26

³⁰⁶ Öke, a.g.m., ss.25-26

ileriki yıllarda Enver Paşa'nın "Almancılığı" Türkçü çevreleri rahatsız etmiştir. Bu sebepten M. Kemal Paşa'nın verdiği Türkçü imajı ile devrin yönetici kadrosu olan İttihat ve Terakki nezdinde prestijini arttırmıştır. Mustafa Kemal Paşa ile Lawrence görüşmesinde, M. Kemal Paşa, ona Türkçülüğün başarı şansının büyük olacağını, Orta Asya'ya taşan Türk Uyanışı karşısında İngiliz emperyalizminin dayanamayacağını hatırlatarak, adeta Londra'yı tehdit etmiştir. Bu söylediklerinin Lawrence kanalıyla İngiliz Hükümetine gideceğini biliyordu. Nitekim Milli Mücadele döneminde Mustafa Kemal Paşa, İslami ve Türkçü hareketlerini aynı amaçla devreye sokmuştur ve etkili de olmuştur.³⁰⁷

46. ORHAN TÜRKDOĞAN – TÜRK KİMLİĞİ ÜZERİNE (Sayı 412, Eylül 1993)

Sosyolojinin milliyetler yüzyılına bakış açısı iki ana temanın varlığı ile oluşmaktadır. Bunlardan birincisi, bu yüzyılın bir evrim çağı olması, ikincisi de Fransız Devrimi ile gündeme gelen insanların özgürlüğü ve eşitliğidir. Evrim teorilerinin sosyal bilimlere uygulanması; toplumların bir gelişim çizgisine göre ilerledikleri tezi gündeme gelmiştir. Emile Durkheim'in bu alanda en sistematik ve kuşatıcı fikirleri bilim dünyasının bu alanında etki yaratmıştır. Durkheim'e göre, toplumların kendi dönemlerinden önceki toplum tiplerini kabul etmez iken, klan, kabile, millet vb. kuruluşlara yönelik evrimleşmişlerdir. 19. Yüzyılın ve Fransız ihtilali ile ortaya çıkarılan "milliyetçilik" akımı bir Batı mahsulüdür. Bu akım sayesinde klan, kabile-aşiret şuurundan, millet şuuruna geçiş dönemi başlamıştır. İbn Haldun'un "asabiye tezi", sosyolojik olgu bakımından aynı bu şekilde yorumlanmalıdır. Toplumların Berberi-göçebe yaşantısından toprağa yerleşme ve kentleşme yapısına geçmelerinde asabiye biçim değiştirmekte ve zayıflamaktadır. Göçebelikten, yerleşik hayata geçiş bir evrimdir. Asabiye kavramı sosyolojik açıdan karşılığı dayanışma olup, aynı zamanda sosyal şuur olarak da nitelendirilir.³⁰⁸

Doğu kimliğinde içerisinde bulunan Türk toplumu, Orta Asya topraklarından Anadolu topraklarına kadar uzanan tarihi çizgideki pozisyonu; evrim ve milliyetçilik

³⁰⁷ Öke, a.g.m., ss.25-26

³⁰⁸ Orhan Türkdoğan, Türk Kimliği Üzerine, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 412, Şubat 1993, ss.7-

şuuru açısından belirlenmelidir. Göktürklerle baktığımızda düşünüldüğü gibi göçebe, avcılık ve toplayıcılıkla uğraşan, at üzerinde gün geçiren bir kavim değildi. Orhun yazıtlarını incelediğimizde üzerinde bulunan runik yazı tipi olan bu eserler, birden bire ortaya çıkmamıştır. Bunun tarihi açıdan gelişimi vardır. Nitekim Avarlar dönemine ait Orhun-Yenisey tipi runik alfabe ile yazılmış eserlere de rastlanılmıştır. Bu sayede Harmatta'nın ortaya koyduğu, “Avarların daha önce Avrupa’da kullanılan ve bilinen Nagyszentmiklos tipi oyma yazılarından birini kullandıklarını varsaydığı” görüşünün geçersizliğini ortaya koymuştur.³⁰⁹

Türk kimliği üzerine yürütülen araştırmalar, Rudenko'nun Sumerler'in kullandıkları dil ile Türkçe arasında yakın bir ilişki olduğu kanaatindedir. Osman Nedim Tuna'nın bu konu ile “Sumer ve Türk dillerinin Tarihi İlgisi” ve “Türk Dilinin Yaşı Meselesi” adlı eserleri kültür tarihimize yeni boyutlar kazandırmıştır. 1932 yılından beri bir kimlik arayışı içine girildiği dönemde, bilim adamları ve tarihçiler bu dönemlerde çeşitli araştırmalar yapmışlardır. Özellikle o dönemde kaleme alınan Türk Tarihi’nde ana tez, “Önasya medeniyetinin kaynağı Orta Asya” olarak gösterilmiştir. Bu tezde Hititlerden başlayarak, Sümerlerde dâhil olmak üzere bazı uygarlıkların kökenleri Türk soyuna dayandırılmıştır. Fakat bu teorilerin bir kısmı tarihi gerçekliklere uymamaktadır. Fakat Sümerler, Ön Asya kültürünü kuran bir kavimdir. Bu halkın Orta Asya’dan geldiği hem araştırmalar hem de yapılan arkeolojik kazılar ile kesinleşmiştir. Bu sebeple Orhan Türkdoğan’a göre tarih tezi tartışmalarında belirli sınırlar çizilmelidir. İ. Beşikçi tarafından Kürtlerin atası olarak gösterilen Gutiler, Sümerlerin çöküşüne neden olmuştur. Benno Landsberger’e göre Gutiler Türk asıllığı olduğunu ileri sürmüştür. Kısacası, Türklerin M.Ö 3500 yıllarında, bugünkü Türkiye topraklarının doğusunda yaşadığı bilinmektedir.³¹⁰

Orhan Türkdoğan’a göre, Ekrem Akurgal’dan kaynaklanan ve Atilla İlhan’ın yeni bir boyut kazandırdığı “Osmanlı-Selçuklu Kültür sentezi” modeli de eleştiriye açıktır. Atilla İlhan’a göre, “Aşağı yukarı 600 senedir Anadolu’da bir kültür oluşmuş. Biz buna Osmanlı-Selçuklu Kültür Sentezi diyoruz. Osmanlı-Selçuklu Kültür Sentezi ele alındığı zaman adı üstünde bir Türk sentezi değildir. Bu sentez, Anadolu

³⁰⁹ Türkdoğan, a.g.m. ss.7-12

³¹⁰ Türkdoğan, a.g.m. ss.7-12

halklarının, hatta Rumeli halklarının sentezidir. Bu öyle bir kültür ki oluşurken Ermeni'den, Laz'dan, Çerkez'den vs. den almış. Şimdi biz klasik Türk müziği diyoruz. Bu müziğin kökeni Ermenilerde de var, Bizansta var. Ama bu şekle sokan Anadolu'daki insanlar olmuştur...”³¹¹

Son dönemlerde aydınlar tarafından ileri sürülen bu tezler, etnik bölücülük doğrultusunda hız kazanmıştır. Bunun nedeni çoğu tezlerde bulunan yetersiz bilgi ve gerçeği görmemezlikten kaynaklanmıştır. Bu sebeple de “Kürt şovenizmine” kapılarını açmış bulunmaktadır. Şerafettin Elçi'nin bir toplantıda yaptığı konuşmada; “İsa'dan önce Anadolu'daki birçok uygarlık Kürtler tarafından kurulmuştur.” Bu konuşma sonrasında Türk tarihi tezi ile uğraşan birçok aydın Kürt tarih tezi ile de karşı karşıya kalmıştır. Anter'de bu konu ile ilgili, “Tarihte Kürdistan'ı zulümle ve devamlı ilkin işgal edenler Roma ve Bizans'tır. Topraklarımıza ailesiz ve yalnız asker olarak gelen bu adamlar, zulüm, hakaret ve namussuzluktan başka bir şey yapmamışlardır. Türkler de tıpkı Roma ve Bizans askerleri gibi, sırf erkeklerle, yani askerlerle gelip Kürtlere aynı muameleyi gösterince ve Kürt anane ve terbiyelerine riayet etmeyince, haliyle Kürtler bunlara da -Romi- diyorlardı.” Şeklinde söylemiştir. Bu dönemde aydınlar tarafından çeşitli olarak Türk ve Kürt tezleri ile karşılaşmaktayız. Bu tezlere eleştiren ve katılan birçok Türk aydını bulunmaktaydı.³¹²

Atatürk'ün ölümünden sonra, Türk Hümanistleri Kemalizm kavramını dönemin gündeminden düşürerek, daha çok Grek-Latin kaynaklarına yönelmiş, Asya köklerine dayalı kaynaklardan uzaklaşmışlardır. Bunlar, batılılaşmayı ülkemiz için bir genel siyaset için değil, batılılaşmayı toplumumuzun kurtuluşu ve toplum meselelerimizin çözüm yolu olarak göstermişlerdi. Türk Hümanistleri antik tez olarak, Anadolu uygarlıkları modeliyle resmi teorinin yerine ikame etmeye çalışmışlardır. “Anadolu, bir uygarlık arenasıdır. Türkler de bu arena içinde karışma uğramış, kimliklerini yitirmişlerdir.” Bu düşünceler bazı bölünmelere yol açmıştır. Özellikle de İslami cepheden kaynaklanmıştır. Bunlar ümmet politikasının millet gerçeğini dışladığı kanısındadır. Fakat milletleşme ve ümmetleşme politikaları zıt bir yönde değildir. Aksine bir bütünleşme söz konusudur. Bu konu hakkında Ziya Gökalp'te aynı

³¹¹ Türkdoğan, a.g.m. ss.7-12

³¹² Türkdoğan, a.g.m. ss.7-12

fikirdeydi. “Türkleşmek-İslamlaşmak” yazısında da açıkça belirtmiştir. Son olarak Orhan Türkdoğan bu konu ile ilgili yaptığı açıklamaları şu şekilde özetlememiz gerekir. Türkiye, millileşme sürecini gerçekleştirmelidir. Bölük-pörçük aydın ve siyasal parti mensuplarının, sosyolojik ve antropolojik verilerden yoksun bilim dışı görüşleriyle sosyal yapının dokusunun bozulmasına izin vermemelidir. Bu hususta da Türk kültür tarihi ve Türk medeniyet tarihi kesinlikle yazılmalıdır. Türk düşünce sisteminin gelişim çizgisi, devlet ve hukuk anlayışı, aile yapısı ana ilkeleriyle ortaya konulmalıdır şeklinde bilim sahasına yönelik bir tavsiyede bulunmuştur.³¹³

47. AMİRAN KURTKAN BİLGİSEVEN – TÜRK KİMLİK YAPISINDA İSLAMİ DEĞERLER (Sayı 412, Şubat 1993)

Amiran Kurtkan Bilgiseven bu yazısında, kimlik konusu ile ilgili Türklük ve İslamiyet terimlerini daha yakından incelemeye çalışmış ve yazısını dört ana başlıktan oluşturup bizlere sunmuştur. Birinci başlık “Kimlik Kavramı” üzerine olup, milletin kimliği hususunda yaptığı araştırmalar ile tespit etmeye çalışmıştır. Bu bölümü özetleyecek olursak; Kimlik kavramını öncelikle kişilik ve kişi tabirleri arasındaki farklı özellikleri dile getirmek istemiştir. Çünkü kişilik ve kişi tabirleri, insanı başkaları ile aynı olan özellikleri açısından ifade eden, yani onu sayı hükmüne indiren tabirlerdir. Hâlbuki ferdin kimliği belirleyen özellikler sosyal ve moral özellikleridir. Sosyal özellikleri açısından bir insanın kimliğini söz konusu ettiğimiz zaman, o insanı “sosyalleşmiş” insan yönü ile ele alıyoruz. Sosyal bakımdan ferdin uyumluluğu ortaya çıkarttığı kendine has yaygın şahsiyet tipidir. Fert, kimliğini daha da fazla geliştirerek moral özellikleri bakımından kültüre katkı yapabilme kudretine ulaştığı zaman ferdiyet merhalesine ulaşmış demektir. Yaygın şahsiyet tipi, sosyal bir çevrenin etkilerini yansıtan bir tiptir ve taşıdığı karakteristik vasıfları iki yönde inceleyebiliriz. Birinci yönü, karakterlerin bir bölümü bölgelere, sosyal sınıflara ve mesleklere göre değişmeyen genel karakterlerdir. Yani bu tanımı “ortak temel bölüm” olarak adlandırabiliriz. Diğer yönü ise meşguliyet nevine, bölgeye, mahalli adetlere ve özelliklere sosyal sınıflara göre farklılık arz eder. Şahsiyet tiplerine göre çeşitli karakteristik özellik vardır ve bu milletlere göre değişiklik gösterebilir. Mesela genel yerlerde alt tabakada olan fertlere “hanım” veya “bey” hitabıyla değil de “abla”,

³¹³ Türkdoğan, a.g.m. ss.7-12

“ağabey” olarak seslenirler ki, orta ve üst tabaka açısından bu hitap, genel-işyeri atmosferinin ciddiyetine ters düşen bir laubalilik olup ayırıcı bir etkiye sahiptir. Standart tip kavramı, her milletin kendine has olan şahsiyet tipidir. Bu kavram az önce de bahsettiğimiz gibi milletten millete göre değişkenlik gösterebilir. Aynı dine mensup olan iki farklı millette bile dinin özünün anlayış bakımından farklı olabilmektedir. Bu bölümün sonucu olarak şahsiyet ve ferdiyet kavramları, zıt bir kavram değildir. Bu kavramların her ikisi de kimlik kavramının unsurlarıdır.³¹⁴

Yazının ikinci başlığı olan “İslamiyet Kavramı” özetlersek; “İslam” kelimesi “teslim” kökünden gelmekte olup, Din olarak kişinin kendini Allah’a teslim etmesinden gelmektedir. “Teslimiyet” kavramı ne demektir? “Ferdin Müslümanlığı, kendini Allah’a teslim etmesidir” derken neyi kastediyoruz? Sorusuna cevap arayan Bilgiseven, teslimiyet kavramı iki aşamada gerçekleşir; İlk aşama ferdin, gerek kendinin gerek başka insanların ve varlıkların hak vücuduna dâhil olduğunu idrak etmesidir. İkinci aşama ise, teslimiyet kendini doğru yola yönlendirmek, fesattan, sömürüden, insan haklarını çiğnemekten, emanete hıyanet etmekten kaçınma ve Kuran’ın verdiği garantiye inanmak gibi objektif âlemde zaten mevcut olan Allah iradesine teslimiyeti sübjektif olarak tam bir itimatla yaşamaktır. İçgüdülerine göre hareket eden hayvanlardan farklı olan insan, cüzi irade sahibidir. Bundan ötürü de hareketlerinden sorumludur. Böylelikle hürriyet de dahi, tabiat kanunu durumunda bulunan sebep-sonuç ilişkisini dikkate alma mecburiyetinde sınıflandırılmıştır. Yani bu sebepten tabiat kanunlarının yani Tevhid kanunlarının dışına çıkan bir kişi ceza çekmek durumunda kalır. Bu durumda İslam, hem iradede yoksun tabiat varlıkları için hem de cüzi iradeye sahip olan insan açısından bir teslimiyet düzenini vaz etmektedir. Kuran’da teslimiyet üç şarta dayanmıştır. Bunlar; “danışmak”, “azmetmek” ve “Allah’a dayanmak” şeklindedir. Teslimiyet kavramının bu safhası bize İslami değerleri idrak etme imkânını verir. Mesela “fark” ve “cem” kavramlarını birleştirdiğimizde “tevhit” kavramını verir. Bu formül ile ilgili örneklerle açıklama getiren Bilgiseven; “Eğer, siz bir parti lideri iseniz, sırf kendi parti menfaatinizi düşündüğünüz takdirde cemsiz fark düşüncesinin peşine takıldığınız için Tevhid gerçeğinden uzaklaşmış olacağınızdan neticede partiniz iktidardan düşer.” Bu

³¹⁴ Amiran Kurtkan Bilgiseven, Türk Kimlik Yapısında İslami Değerler, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 412, Şubat 1993, ss.16-24

cümleleri ile formülü tanımlamıştır. İslami değerler sayesinde, halkın içinde bulunduğu yapı kültür tarifimizi ortaya çıkarır. Bu sebepten ötürü bizim kültür tarifimiz, Batı'nın kültür tarifinden farklı olmalıdır. Çünkü Batı'nın dini değiştirilmiş ve insan eli ile şekillendirilen İncil, bir din haline gelmiştir. Bu sebepten kültürün temelinde din vardır ve sosyologların bu gerçeği kabul ettiği doğrudur. Dinsizleşen cemiyetlerde dahi, bazı ideolojiler din fonksiyonunu ifa etmeye başlarlar.³¹⁵

Yazının üçüncü başlığı olan “Türklük Kavramını” özetlersek; Türkler tarih boyunca kendi Türklükleri hakkında hiçbir biyolojik bir anlayışla hareket etmemiştir. Çünkü tevhitçi bir dine mensup olduğu için ırksal ayrımlar onlar için uzaktır. Türkler, Müslüman oldukları halde geçmişten kalan ve günümüzde de hala devam eden bazı inançlar Şamanizm ve putperestlikten gelmektedir. Türkler İslamiyet’e geçmeden önce “Tek Varlık” inancına sahiplerdi. Bu sebepten sömürüden ayrı, ayrılık yaratıcı değerlerden uzak kalarak, tevhitçi bir kültüre sahiplerdi. Bu konuda diğer milletlerin din tarihine baktığımızda, kendilerine peygamber gönderilen birçok ümmette, peygamberler tevhit mesajını anlatmaya çalışmışlardır. Lakin birçok millet bu tevhit mesajını anlayabilecek olgunlukla olamadıkları için kendi peygamberlerini öldürüp, ona hakaret edip, yalancı peygamber şeklinde hitamda bulunup, Tanrı’ya inanmaya devam etmişlerdir. Bir diğer örnek bazı milletler eski Yunan gibi “zekâ Tanrı” idrakine yükselebilmiş olsalar da Tanrılarının zekâsı tıpkı insan zekâsı gibi kötü maksatlar için dahi kullanılabilen bir zekâdır. Çünkü sayısı çok fazla olan bu Tanrılarının, sadece yemek içmekle kalmaz, tıpkı insanlar gibi çapkınlık yapabilen Tanrılardır. Hâlbuki eski Türklerde böyle bir durum söz konusu bile değildir. Birçok tarihçilerinde belirttiği gibi tek Tanrılı bir inanç seviyesine yükselmişlerdir. Nejat Diyarbekirli, “Hunların tek Tanrılı bir gök dinine sahip olduklarını belirtmiştir.” Bahaeddin Ögel, “eski Türklerin din anlayışının İslamiyet’e çok uygun olduğunu belirtir.” Göktürk Yazıtlarında şöyle bir ifadeye rastlanılır; “Yukarıda mavi gök ve aşağıda yağız yer yaratıldığında, ikisinin arasında kişioğlu yaratılmıştır.” Bu ifadeye göre Türklerin göğü, yaratıcı olarak değil, yaratılmış olarak kabul ettiklerini göstermektedir. Çin’de de böyle bir gök, yer ve insan üçlüsü inancı görülmektedir. Fakat Çin’deki bu üçleme Türklerin üçlemesinde bazı önemli ayrımlar vardı. Türklerde göğü yaratan bir güç vardı. Çin’de ise göğün kendisi

³¹⁵ Bilgiseven, a.g.m., ss.16-24

bir yaratıcıdır. Türk Kozmogonisi yani evren ile insanın yaratılışı ve Türk devletinin doğuşu ile ilgili inanışlar tıpkı vahdet-i vücut anlayışını hatırlatan görüşlerden pek fazla bir ayrılık göstermiyordu. Bu inanışlar, cennet ve cehennem, ferdi irade ve sorumluluk inançları ile birleşmiş durumda olduğu için Türkler bütün dünyada adaletli bir idare kurma fikrini benimsediler. İdareleri altındaki kavimlere dinde zorlama yapmadılar, sömürü gayesi gütmediler ve merhametle muamele ettiler. Bu anlayış İslamiyet inancında da mevcuttur. Eski Türk kimliğinde bugün dahi güçlkle rastlanabilecek bir “İslam Hüviyeti” karakterini veriyordu. Hâlbuki Avrupa Hun tarihine baktığımızda, Hunların zayıf düştüğü son dönemlerde düşmanları karşısında yenildikten sonra zorla din değiştirme muamelesini Marcel Brion şu şekilde belirtmiştir; “Bütün frank İmparatorluğunda büyük sevinç hüküm sürüyordu. Herkes zafer sevinci ile Hunlara ait tüm ganimetleri ve tutsakları, yüklü arabalar ile kendi şehirlerine götürüyordu. Tutsaklar arasında elleri bağlı, başı öne eğik Tudun, Hun kadınları ve Teginler vardı. Bu toplanan ganimetleri İmparator, kiliseye ve soylulara dağıttı. Hunların mağlubiyetini kutlamak için arka arkaya törenler yapıldı fakat bunların en acıklısı tutsakların vaftiz merasimi oldu. Bu tutsaklar piskoposun tahtına doğru ilerletiliyor ve orada yere kapanıyorlardı. Diyakoslar onları suya sokuyor ve üzerlerinden sular akan tutsaklar İmparatorun ayakları önünde sadakat yemini ediyorlardı. Borular acı acı çalarken, çanlar yeri göğü inletiyor, halk da sevinç “viva” çılgınlıkları atıyordu. Chalemagne da eskiden yenilmez olan ve Roma ile Bizans’ı titreten “Barbarları”, kilise ve imparatorluk önünde aşağılamış görmekten zevk duyuyordu.”³¹⁶

Eski Türkler ferdi gayretle statü elde etme esasını da, statü elde etmeyi alplik ve bilgeliğe bağlamak suretiyle uyguladılar. Devlet bu sayede kut kazandı. Devletli olmak ve alplikte veya bilgelikte yahut her ikisinden de üstün kişi olmaya bağlandı. Türkler bilgeler tarafından düzenlenen usullere uyarak kurultay veya divanı bir danışma meclisi haline getirdiler. Sosyal yapıya baktığımızda Türklerde hür-köle kavramının farkları bulunmamakla birlikte kaldırıcı bir tutum sergilemişlerdir. Esirlere iyi muamele edilmesini söyleyen Türk töresi, Türklerin maneviyatına kuvvetle işlemiştir. Bu konuda tarihi kayıtlarda şöyle bir olay vardır. Prof. Dr. Laszlo Rasonyi,

³¹⁶ Bilgiseven, a.g.m., ss.16-24

Erdel'den kendileri ile birlikte hayli esir götüren Tatar ordusunun ardından gönderdiği adamlarından Erdel Prensi Zsigmond'un aldığı istihbaratta şöyle bir ifade yazmaktadır: “Tatarlar esirleri kendilerine o kadar bağlamışlardı ki, esirler onlardan çok güçlükle ayrıldılar, onlarla birlikte girmek istediler. Tatarlarda o kadar insanlık hissi vardır ki, kendilerinden geri alınan esirlere, ekmek, yiyecek, harçlık verdiler ve çok üzüldüler. Giydikleri elbiseleri onlara bağışladılar.”³¹⁷

Son olarak yazının dördüncü başlığı olan “İslamiyet Döneminde Türk Kimlik Yapısındaki İslami Değerler”i özetleyecek olursak; Osmanlı döneminin yükseliş dönemlerinde ve daha sonraki yüzyıllarda da devam edecek bir anlayış bozukluğu ile tevhitçi yapının yozlaşması görülmektedir. Fark ve Cem kavramının birleşmesinde oluşan Tevhit kavramının formülünü, milli menfaatler açısından farksız cem haline getirilmiştir. Bu farksız cem anlayışı, Türk kimliğinde bulunan bazı ritüeller, töre anlayışı ve Türk kimliğine ait sosyal hayat yapısını oldukça değiştirmiş ve yerine Osmanlılık idealini almıştır. Osmanlı imparatorluğunda, ferdiyet gücünü sınırlandıran saltana idaresi, kadınların daha sıkı, daha ezici bir otoriter düzene tabi tutulmaları neticesi vermiştir. Hâlbuki kadın haklarına yönelik yapılan bu kısıtlamalar İslamiyet'in özüne aykırıdır. Fevkalade görevleri olan peygamber zevceleri için getirilen harem tatbikatı, Osmanlı imparatorluğunun konaklarında “haremlik” ve “selamlık” kısımları ayrılarak peygamber eşi olmayan kadınlara da uygulanmıştır.³¹⁸

Bugünkü Türk kimlik yapısını İslami değerlerden uzaklaştıran diğer bir menfi özellik de insanın sevgisini yönlendirmede şaşırtılmış olmasıdır. Milli hayatımızın bundan sonraki safhasında hem Türk, hem Müslüman olarak kendi kimliğimize kavuşmak istiyorsak, idari, hukuki, siyasi tedbirlerin yanı sıra öncelikle şu üç meseleye yönelmeliyiz. Birinci mesele ilk olarak kuvvetli bir moral takviyesine ihtiyaç duymaktır. Öncelikle Hak'kın batıl inancı yenme kuvvetine sahip olduğunu bilmemiz gerektiği gerçeğidir. Çünkü hak gönüllere, batıl ise insanın hayvani yönüne hitap eder. İkinci mesele; yabancı değerlere karşı kendi İslami değerlerimize yeniden nasıl sahip çıkabilmemiz hususunda mekanik ve uzvi müesseseseleşme yolunda adım atmamızdır. Mekanik müesseseseleşme sağlıklı bir müesseseseleşmedir. Mekanik müesseseseleşme,

³¹⁷ Bilgiseven, a.g.m., ss.16-24

³¹⁸ Bilgiseven, a.g.m., ss.16-24

kanun koyarak veya belli programlara göre yürütülen radyo ve televizyon yayınları ile halka, belli davranış tarzlarını kısa zamanda, süratle aşlamaya çalışma şeklinde vuku bulur. Uzvi müesseseseleşme ise halkın benimsediği, aşağıdan yukarıya, halktan devlete doğru varlığını tasdik ettiren davranış tarzıdır. Son olarak üçüncü mesele; uzvi müesseseseleşmenin başlatılıp yürütülmesi gereklidir ve bunu yürütecek olanlar gençlerdir. Bu müesseseseleşme sayesinde kimlik değerlerimizi yeniden canlandıracak olanlar da ilim ve sanat adamlarıdır.³¹⁹

48. BEKİR ÖZTÜRK – ATATÜRK VE MİLLİYETÇİLİK (Sayı 415, Mayıs 1993)

Milliyetçilik, bir millete mensup olup, bu mensubiyet duygusu ile milletin hürriyet, refah ve dünya milletleri arasında şerefli bir şekilde yaşamasını sağlayan bir arzu hareketidir. Milliyetçilik duygusu her millette olup, milletlere göre değişiklik gösterdiği de bir gerçektir. Milliyetçilik, 1789 Fransız İhtilali ile başlayan, mevcut imparatorlukları yıkan ve sarsan bir harekettir. Fertlerin kendi milletine ve milli devletine karşı sorumluluğu, milliyetçilik duygularını bütün şiddetiyle körüklemiştir. Bu huşu Osmanlı imparatorluğunu yıktığı gibi, Atatürk'ün liderliğinde Milli Mücadele sonunda Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasına da sebep olmuştur.³²⁰

Osmanlı imparatorluğunu kuran güç, Türk gücü olduğu gibi parçalanmasına ve dağılmasına mani olmak için kanını akıtan yine aynı güç olmuştur. İmparatorluğu meydana getiren çeşitli kavimleri incitmemek için kendi varlığını bile ihmal etmiştir. Bu hali Atatürk şöyle ifade eder: “Özellikle bizim milletimiz, milletini ihmal edişinin çok acı cezalarını çekmiştir. Osmanlı imparatorluğu içindeki çok çeşitli toplumlar hep milli inançlara sarılarak, milliyetçilik idealinin kuvvetiyle kendilerini kurtardılar. Biz ne olduğumuzu, onlardan ayrı ve onlara yabancı bir millet olduğumuzu; sopa ile içlerinden kovulunca anladık. Kuvvetimizin zayıfladığı anda bizi hor ve hakir gördüler. Anladık ki, kabahatimiz kendimizi unutmuş olduğumuzmuş. Dünyanın bize hürmet göstermesini istiyorsak, ilk önce biz kendi benliğimize ve milliyetimize bu

³¹⁹ Bilgiseven, a.g.m., ss.16-24

³²⁰ Bekir Öztürk, Atatürk ve Miliyetçilik, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 415, Mayıs 1993, ss.35-38

hürmeti, hissi ve fiili olarak bütün davranış ve karakterimizle gösterelim; bilelim ki milli benliğini bulmayan milletler başka milletlerin avıdır.”³²¹

Fransız İhtilali ile çıkan milliyetçilik hareketleri Osmanlı imparatorluğunda, Hristiyan kavimleri daha sonra da Müslüman olan Arap ve Arnavutları isyana sevk etmiştir. Alınan tedbirler yetersiz kalmış. Balkan savaşlarıyla birlikte I. Dünya Savaşı, imparatorluğun parçalanmasını neden olmuştur. Bu nedenle birçok yeri işgal eden devletler karşında, Türk halkı, Anadolu’yu savunmak durumunda kalmıştır. Bu hususta Milli Mücadeleyi başlatan Atatürk, gücünü millettten, tecrübesini ise tarihten alarak milliyetçi bir ruh ile meydana atılmıştır.³²²

Ziya Gökalp, Türkçülüğün tarihini incelerken, Atatürk’ün Türkçülüğünü şu şekilde değerlendirir: “Türkçülüğe dair bütün bu hareketler akim kalacaktı, eğer Türkleri Türkçülük mefkûresi etrafında birleştirecek büyük bir inkıraz tehlikesinden kurtarmaya muvaffak olan büyük bir dahi zuhur etmeseydi. Bu büyük dâhinin ismini söylemeye hacet yok, bütün cihan bugün Gazi Mustafa Kemal Paşa ismini mukaddes bir kelime addederek her an hürmetle anmaktadır. Evvelce Türkiye’de, Türk milletinin hiçbir mevkii yoktu. Bugün, her hak Türk’ündür. Bu topraktaki hâkimiyet hep Türk hâkimiyetidir. Bu kadar kati ve büyük inkılabı yapan zat Türkçülüğün en büyük adamıdır. Çünkü düşünmek ve söylemek kolaydır. Fakat yapmak ve bilhassa muvaffakiyetle neticelendirmek çok güçtür.”³²³

Atatürk ve silah arkadaşları, milli mücadele döneminde memleketin düştüğü bu durumdan çıkarılmasının tek yönü milliyetçilik hareketi sayesinde olacağı düşüncesidir. Türk milletinin kendi azim ve kararı olacağına ve topyekün mücadele ile vatanın kurtuluşuna ulaşmak için milli duyguları beslemek gerektiğine inanıyorlardı. Bu sebeple milleti, milli birlik etrafında toplayan ve milleti, millet yapan soy, vatan, dil, tarih, din gibi ulvi değerler ön planda tutulmuştur. Nitekim bu değerler, milliyetçilik ruhunu doğurduğu için emperyalist güçlere karşı başarılı olunmuştur. Atatürk ile alakalı yapılan araştırmalarda Atatürk’ün milliyetçilik prensibine geniş yer verilmektedir. Prof. Dr. Ahmet Mumcu Atatürkçü düşünce sistemini iki temele

³²¹ Öztürk, a.g.m., ss.35-38

³²² Öztürk, a.g.m., ss.35-38

³²³ Öztürk, a.g.m., ss.35-38

dayandırır. “Akılcılık ve milliyetçiliktir. Millet bugün dünyada, bir devletin kurulup gelişmesindeki en önemli unsur sayılmaktadır. Atatürk’e göre millet; zengin bir hatıra mirasına sahip, birlikte yaşamak konusunda müşterek ve samimi bir arzu gösteren malik olduğu mirası muhafazada iradeleri birleşen insan topluluğudur.”³²⁴

Yirminci asır milliyetçilik kavramı üzerine dünyanın her yerinde kendi varlığının şuuruna kavuşan kavim ve milletler, milli devletlerini kurmuş ve hürriyete ulaşmıştır. Bu mücadele bugünde Asya, Avrupa ve Afrika’nın bazı kavimlerinde hala devam etmektedir. Atatürk’ün milliyetçiliğine gelecek olursak, Atatürk milliyetçiliği milli seciyeye dayanmaktadır. Milli kültürü esas alıp geleneklere bağlıdır. Geleceğin inşasına engel olacak hurafelere saplanmayı reddetmektedir. Bağımsızlığı e ulusal egemenliği her şeyin üstünde tutmaktadır. Gerçekçi ve ölçülüdür. Yabancı düşmanı değil, medeniyetin ve bütün medeni milletlerin dostudur. Atatürk’ün başlıca amacı olarak Türkiye’nin ve Türk milletinin yükselmesini ve mutluluğunu görmektir. Atatürk milliyetçiliği ırk ayrımı yapmaksızın, kendini Türk hisseden herkese kucak açar. Bu anlayış sayesinde Milli Mücadeleyi başararak, Türkiye Cumhuriyeti’ni kurmuşlardır.³²⁵

Türkiye Cumhuriyeti Anayasaları, Türk milliyetçiliğine büyük yer ve önem vermişlerdir. 1921 ve 1924 Anayasalarında milliyetçilik prensibi konmasına ihtiyaç duyulmamıştır. Fakat milliyetçilik prensibine yönelik saptamalar ortaya çıkınca Atatürk, 1937 yılında yapılan bir Anayasa değişikliği ile milliyetçilik prensibine yer vermiştir. 1961 Anayasa’sına milliyetçilik üzerinden baktığımızda; “Bütün fertlerin kaderde, kıvançta ve tasada ortak, bölünmez bir bütün halinde, milli şuur ve ülkeler etrafında toplayan ve milletimizi dünya milletleri ailesinin eşit haklara sahip şerefli bir üyesi olarak milli birlik ruhu içinde daima yüceltmeyi amaç bilen Türk milliyetçiliğinden hız ve ilham alarak...” şeklinde ifade edilmiştir. 1982 Anayasası Türk milliyetçiliğini, Atatürk milliyetçiliği olarak ifade eder. Anayasamızın başlangıç kısmında; “Türkiye Cumhuriyeti’nin kurucusu, ölümsüz önder ve eşsiz kahramanı Atatürk’ün belirlediği milliyetçilik anlayışı ve onun inkılap ve ilkeleri doğrultusunda...” adımlar atmışlardır. Anayasamızın 2. Maddesinde: “Türkiye

³²⁴ Öztürk, a.g.m., ss.35-38

³²⁵ Öztürk, a.g.m., ss.35-38

Cumhuriyeti, toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devletidir.” Son olarak Atatürk’ün milliyetçiliği akılcı, çağdaş, medeni, ileriye dönük, demokratik, toplayıcı, birleştirici, yükseltici, insani ve barışçıdır. Böyle bir milliyetçilik anlayışını, milliyetçilikle taban tabana zıt olan komünizmle yan yana gelemeyeceği gibi, ırkçılıkla, totaliter faşizmle, şovenizmle, teokratik düzen savunuculuğuyla da bağdaşamayacağı bir gerçektir.³²⁶

49. MİTHAT BAYDUR – 21. YÜZYILA DOĞRU DEĞİŞEN DÜNYA DENGELERİ VE KÜRESELLEŞME IŞIĞINDA MİLLİYETÇİLİK KAVRAMI VE TÜRKİYE ÜZERİNE BİR BAKIŞ (Sayı 427, Mayıs 1994)

Bu makalede dünyanın bugün ve geleceğe yönelik sorunlarını dile getirmek amacıyla milliyetçiliğin toplumlar ve ülkeler açısından dış ve iç çevre şartlarını anlamlandırabilecek bir kavram olduğunu ifade etmek gerekiyor. Milliyetçilik unsuru toplumların geleceğine yönelik daha olumlu bir çevre yaratacağını dile getiren yazar bazı varsayım ve tezleri ile makalesini başlıklar neticesinde okurlarını aydınlatmaya çalışmıştır. Öncelikle “Modelin Varsayımı” başlığı altındaki sunduğu bilgileri özetlemek gerekirse; Milliyetçiliği bazı kavramlar ile birlikte geleceğe dair bir vizyon olarak düşünen yazar, metodoloji yöntemi ile bu nüansları veri kabul ederek, uluslararası çevrenin ve milletlerin değerlerini sistematik bir temel varsayımla şu ifadeler ile belirtmiştir: Birinci ifade, “Milliyetçilik: ifadesini, temsil ettiği kendine mahsus özellikleri olan insan topluluklarının töre, tarih, gelenek gibi içsel dinamiklerden bulmakla beraber, kavram itibarıyla dış çevre olarak nitelendirebileceğimiz uluslararası sistemden de etkilenecek bulur.” Yazar bu ifadeye tarihsel bir örneği “Sanayi Devrimi” ile liberal milliyetçi düşünce oluşumunu hatırlatmak istemiştir. İkinci ifadeye bakacak olursak, “uluslararası sistem” deyimini biraz daha açarak şu şekilde dile getirmiştir: “Uluslararası çevreyi devletin dış politikalarının toplamıdır farz eden bir sınırlamayı aşabilir. Şöyle ki, bize göre, uluslararası çevrenin, bütün bu mikro katmanların ötesinde ve üstünde bir yapısı vardır.” Üçüncü ifade ise; “Eğer biz milli değerlerimizin uluslararası sistemin rüzgârlarına dayanmasını, hatta evrenselleşerek dünyanın beğenisini kazanmak

³²⁶ Öztürk, a.g.m., ss.35-38

istiyorsak; kültürümüzü çağın içtihatları gereğince yeniden yorumlamak mecburiyetindeyiz, sanıyorum.” Dördüncü ifade; “ülkelerin yer kürede yalnız başlarına, etraflarına demir perde çekerek yaşamalarının artık mümkün olmadığından hareketle dış çevrenin bir ülkede, özellikle yeni yetişen nesiller üzerinde “sosyalleştirici” etkisinin olduğunu belirtmeliyiz.” Bu başlığın son ifadesi olan beşinci ifade ise; “Şu anda içinde bulunduğumuz ve eşiğini idrak ettiğimiz çağ, tarihteki benzeri dönüm noktalarını kıyasla, çok daha süratle değişmekte ve dahası bu değişmelerin yapısı çok daha köktenci oluşumları getirmektedir.”³²⁷

Makalenin ikinci başlığı olan “Geçmişin Perspektifinde Modeller Portföyü”n de yukarıda belirtilen ifadeler doğru kabul edilirse, uluslararası sistem tarih boyunca özellikle de batıda, bazı milliyetçilik modellerinin gelişmesine ebelik etmiştir. 19. Yüzyıl Avrupası’nda Sanayileşme dönemi başlamış, bu dönemde milli burjuvaların ülke içinde gücü ele alarak yüksek mertebeye ulaşarak siyasi boyutlara taşımışlardır. Sanayi neticesinde hammadde kaynaklarına uzanmak ve pazara çıkmak isteyeler “Serbest Ticaret” anlayışını benimsiyor. Fakat ekonomide Liberalizm siyasi hayata yansıyor. Burjuvaziye iktidara getiren mekanizmaların parlamenterizm tartışarak, savunulmuştur. Bu sayede “Liberal Milliyetçilik” kavramı ortaya çıkmıştır. Sözde ulusun egemenliği adı altında anılan bu kavram, içte burjuvayı hükümete talip kılan, dışta ise milli devletlerine vücut bulmasına meyleden bir modeldir.³²⁸

19. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren milliyetçilik, liberallikten ayrılıyor. Ekonomi alanında ülke aşırı yayılmacılık politikaları izleyerek, Emperyalizm kavramını ortaya çıkarıyor. Bu sebepten iktisadi dürtüler devletleri sömürgeciliğe itiyor. Burada olan hâkim ilke, “Sosyal Darvencilik”; büyük balığın küçük balığı yuttuğu bir dünya düzeni uluslararası sistemin aktörlerince kabul görünüyor. Güç politikası, milletlere daha güçlü bir askeri yapılandırma zorunluluğu getiriyor. Bu sayede militarizm kavramı ortaya çıkıyor. Militarizmin vazgeçilmez partneri ise Sosyal Darvencilığın ırksal boyutudur. Milletler, ırkçılık cetveline göre

³²⁷ Mithat Baydur, 21. Yüzyıla Doğru Değişen Dünya Dengeleri ve Küreselleşme Işığında Milliyetçilik Kavramı ve Türkiye Üzerine Bir Bakış, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 427, Mayıs 1994, ss.16-20

³²⁸ Baydur, a.g.m., ss.16-20

sınıflandırılıyor. Bu boyutların orta çıkarttığı kavram ise “ırkçı-militer” bir milliyetçilik modelidir.³²⁹

Makalenin üçüncü başlığı olan “Çağımızın Değişim Trendleri ve Etkileri” kısaca özetlersek; 21. Yüzyıl yani bugünün çağı olarak bilinen “Bilgi Çağı”; bilgiye dayalı ürün ve hizmetleri rağbet gördüğü bir devir olarak adlandırılır. Bu çağın getirmiş olduğu ve dünyanın gördüğü bilim, sanayi ve Fransız devrimlerinden sonra dördüncü büyük devrim; “İletişim Devrimi”, iletişim alanında olağanüstü keşif ve uygulamalarla dünya artık global bir köy haline geldi. Bu çağın makalenin metodolojik yaklaşıma yönelik, milliyetçi düşünce ve uygulamalardaki tesirine bakacak olursak şöyle bir sınıflandırma yapmak mümkündür. Ekonomik yapılara baktığımızda bugün, pazar mallarının tezgâha konulduğu bir stant değil, bir ağıdır. Alıcı ve satıcının yüz yüze gelmediği, fakslarla iletişim sayesinde ürünü, dünyanın bir ucundan diğer ucuna sunulan bir düzene geçildi. Bu sebepten uluslararası ekonomi ilişkiler ağı ile artık tek taraflı iktisadi hegemonyadan bahsetmek mümkün değildir. Bunun yerine “Karşılıklı Bağımlılık” kavramı egemen oluyor. Bu sebepten ekonomi alanında “Korumacılık” faktörü terk edilip, “Dışa açılma” adı altında sanayisini bile yeterince geliştirememiş ülkeler iktisadi yapılarını dünyaya entegre edebilme azmi içerisindeler. Ekonominin çoğu alanlarında artık devlet faktörü çekilip, yerini özel sektörlere bırakıyorlar.³³⁰

Bir diğer sınıflandırma ise bu çağdaki kültüre bakmak gerekli olacaktır. Ekonomiden başlayan küreselleşme, tüketim bakımından beklentileri olan ve bu beklentiler ile tatmin duygularını harekete geçirecek bir çeşit insan modeli yaratılıyor. Aynı giysiler giyiyor, aynı beyaz eşyalar kullanan, aynı parçaları dinleyen kişiler oluyoruz. Söz konusu standartlaşmış hepimize de evrensel karşı tepkiye de sebep oluyor. Sınırlar arası bütünleşmeler ya da daha evrensel birleşme zeminleri daha geniş sadakat merkezlerine vücut veriyor. Bu bağlam din ögesi, giderek bütün dünyada, evrensele ulaşmada önemli bir noktaya ulaşıyor.³³¹

³²⁹ Baydur, a.g.m., ss.16-20

³³⁰ Baydur, a.g.m., ss.16-20

³³¹ Baydur, a.g.m., ss.16-20

Son olarak bir diğ er sınıflandırma ise siyaset; kurallar ve kurumlar olarak gören klasik, anayasa hukuku anlayışının yetersizliğı kanıtlanmış durumdadır. Siyaseti, insanın davranış sahalarından biri olarak gören ve kuran bir yaklaşım bugün dorukta ır. İnsanın siyasi aranının merkezine çekildiğı ortamın bir baş a adı da “katılımcı” demokrasidir. Siyasi aktörlerin idari mekanizmayı etkileme kanalları artmaktadır. Bu kanalların başında da parti değıl, lobiler gelmektedir. Uzmanlar, halkın kendini örgütleyerek sistemi doldurmasından bahsetmektedir. Bu sayede “sivil toplum” oluşuyor. Kendi kendini yöneten, kendi kaderine hükmeden aktif, bilinçli bir halk sadece özlenen bir vakıa değıl, oluşan bir varlıktır. Bu düzende devletin, y nettiğı insanların hak ve özgürlüklerine daha fazla sahip çıkması doğıal olarak isteniyor. İnsan hakları gerçek kıvamını buluyor.³³²

Makalenin bir diğ er başlığı olan “Türk Milliyetçilik Modellerinin Evrimi ve Temaları” kısaca özetleyecek olursak; yazar bu bölümde Türk Milliyet iliğı d ş nencesi yönünden, kronolojik bir şema ile değıl de makalenin anlatımına uygun bir şekilde, savunduğı temalar neticesinde, 21. Yüzyıl uluslararası sistemdeki oluşumlara ne derece uyup uymadığını ele alacaktır. İktisadi hayata bakış açısı ile Türk milliyetçiliğinin evrimi, gerek Türkçü duygulardan  arlık Rusya’sından gelen soydaş aydınlarımızın Bolşevizm’in geliştiğı ortamdan etkilenmeleri ve gerek ise Osmanlı Devleti’nin 19. Yüzyılında Ekonomik Emperyalizmin kurbanı olarak, devletçi, korumacı ve korporatist çerçevede gelişmiştir. Özellikle, Meşrutiyet ile birlikte Milli İktisat düşünce ve uygulamaları İttihatçı kadronun Avrupa s m rgeciliğı ve onun Osmanlı’daki işbirlikçileri Levanten merkantilistlere karşı mücadelesini yansıtmaktadır. Kültürel yapılanmada ise milliyetçilerin kendi aralarında bile Türk milli kültürünü oluşturan unsurların neler olduğı belirlenmemiş. Gerek gelenekçi aydınlar gerekte inkılapçı kadrolar açısından, ortak nokta, Ahmet Rıza’dan beri türdeş bir toplum modelindeki ısrarıdır.³³³

Türk milliyetçi d ş nencesi siyasi hayatta da seçkinci bir yapıda kalmış, adeta bir bürokratik aydınlar aristokrasisi ile ülkenin yukarıdan, güçlü bir lider ve ekibi ile reforma gidebileceğıne bel bağılamış ır. Böylece siyasi hedefler, devleti ele geçirme

³³² Baydur, a.g.m., ss.16-20

³³³ Baydur, a.g.m., ss.16-20

operasyonu olarak görülmüş; iktidara gelen bir darbeye gönderilinceye kadar, muhalefete tahammülsüzlüğü, çok partili düzende dahi göstermekten kaçınmışlardır. Bu modelde, yönetilenler güvenlik uğruna, insan haklarından fedakârlığa katlanmış ya da katlanmak zorunda kalmıştır. Uluslararası siyasi sistemi ise Türk modeli çoğu kez, belki de tarihindeki acı tecrübelerin ve günümüzdeki jeopolitik konumunun kritikliği sebebiyle, komplo teorilerinin ışığında yorumlamayı bir iş haline getirmiştir.³³⁴

Sonuç olarak bu bilgiler doğrultusunda, Türkiye Cumhuriyeti, evrensel olma yolunda “Batı’nın kenarı olma rolünden çıkıp, dünya sistemindeki merkezi mevkiinin mesuliyetini kavrarsa işte o zaman Doğu ile Batı arasında tam bir köprü özelliğini cihana kabul ettirebilir. Ve böylelikle oluşmakta olan dünya nizamının “moralistik” hem de diplomatik olarak kurucularından biri sayılabilir.³³⁵

50. NEVZAT KÖSOĞLU – TÜRK KİMLİĞİ ÇERÇEVESİNDE (Sayı 435, Ocak 1995)

Öncelikle Nevzat Kösoğlu bu makaleyi yazmayı amaçlarından biri, Bozkurt Güvenç’in yazmış olduğu “Türk Kimliği” adlı kitabın alt başlığı olan “Kültür Tarihinin Kaynakları” adlı bölümünde verdiği bilgilerin ve fikirlerin ele alınıp, tartışılması gereken birçok noktayı kimsenin dikkatini çekmediği için kendisine bu konuları ele alıp bilgiler vermeyi zorunluluk olarak görmüştür.³³⁶

Göktürk Yazıtlarına baktığımızda, Bilge Kağan milliyetçi bir kişiliğe sahip olup, yazıtlarda onun sosyal devlet anlayışını net bir şekilde görebiliriz. Ancak bunların kavramlaştırılması, 19. Yüzyılın bilgi birikimine dayanmaktadır. Fransız İhtilalinin doğurduğu milliyetçilik kavramı sayesinde, ortaya çıkan sosyal ve iktisadi oluşumlar, her toplumun kendi kültürel değerleri içinde yaşamalarına olanak sağlamıştır. Sanayi devri, milli pazarın oluşumu, milli bütünleşmeye gidiş; bunlar o dönemde milliyetçiliğin sosyal ve iktisadi zeminini ve kavramlaştırma dikkatini kazandıran gelişmelerdir. Bu sosyal ve iktisadi zemini Göktürk Yazıtlarında da görmek mümkündür. Çünkü sınırları birlikte koruma zorunluluğu, birlik olmazsa

³³⁴ Baydur, a.g.m., ss.16-20

³³⁵ Baydur, a.g.m., ss.16-20

³³⁶ Nevzat Kösoğlu, Türk Kimliği Çerçevesinde, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 435, Ocak 1995, ss. 3-22

dağılıp yok olunacağını, bu dağınıklık sonrası düşmanlara esir olacağı korkusu, birlikte savaşımlara katılma zorunluluğu ve benzeri faktörler dönemin şartları gereğince zorunluluk haline gelmiştir.³³⁷

Milletlerin kimlik faktörüne bakacak olursak; kimliği ortaya çıkaran unsur, o milletin kültürüdür. Bu sebeple o kültürün oluşturduğu, gelenek ve görenekler kişinin milli kimliğini oluşturur. Son zamanlarda konu ile ilgili ortaya atılan görüşlere baktığımızda kültür buhranı ve kimlik bunalımı meseleleri aslında aynı anlamda bulunan meselelerdir. Kültür buhranı, hızlı bir şekilde değişimlerin yaşandığı kültürlerde maddi ve manevi olmak üzere yapı farklılıkları, kültür ayrılıkları ve kültür şokları yaşanırken aynı zamanda toplumun değer sıralamaları değişip, parçalanmalara sebebiyet vermektedir. Dünyadaki kimlik sorunu, kişilere verilmeyen düzgün eğitim sebebiyle arttığı yönünde düşünceler vardır. Bu sebepten de kişilerde uyum kabiliyetinin sınırlılığı gözükmemektedir. Özellikle ortaya yeni çıkan farklı kültürlerin, değişik batıl inançlar ve sapık mezheplerin dünyaya yayılışı, kişiler tarafından ilgi ile karşılanmış ve benimsenmiştir. Bu gibi meselelere yoğunlaşmanın ana sebebi kimlik sıkıntıları ile ilgilidir.³³⁸

Makalenin, “Kimlik-Kültür-İsimlendirme” başlığını özetleyecek olursak; bireyin kendini idrak etmesinin nedeni bir kültürün temeline dayanıyor ise nesnel denilebilecek bu kimliğin üslubu olarak kabul etmek mümkündür. Birey eğer ne olduğunu dile getirdiğinde içinde bulunduğu kültürün ona kazandırdığı tüm hususları da ifade etmiş olur. Bu sayede kültürün ona kazandırdığı, duygu, düşünce davranış ve hayat tarzlarını net bir şekilde öğrenmemiz mümkündür. Bunun önemi iki ayrı kimlik söz konusu olduğunda ortaya çıkar. “İki ayrı algılamamanın, iki ayrı kültür temeli yoksa burada iki ayrı kimlikten değil, iki ayrı isimlendirmeden söz edilebilir. Türk tarihinde sıkça karşılaşılan durum budur. İnsanlara kim oldukları sorusunu sorduğunda boy yahut siyasi mensubiyetleri ile cevap verirler.” Bu sebepte devirlere göre siyaset ve boy unsurları kimlik oluşturmada önemli faktörler arasındadır. Fakat kültürel açıdan gelişmeyi tam olarak belirleyemediği için kimliği kültürel olarak belirlemek doğru

³³⁷ Kösoğlu, a.g.m. ss.3-22

³³⁸ Kösoğlu, a.g.m. ss.3-22

olmaz. Sadece aynı kültür içerisinde yaşadıkları için kişinin geçmiş kültürü ile yaşadığı kültürü özdeşleşir. Bunun sonucunda da bir siyasi kimliğe sahip olabilirler.³³⁹

Makalenin bir diğer başlığı olan “Osmanlı’da Türk kimlikleri ayrı mıydı?” sorusuna cevap aramak için, Osmanlı döneminde Anadolu’ya gel Türk boylarının dağıtılarak yerleştirilmesi, Osmanlının temel uygulamalarından biriydi. Buradaki topluluklar yaylak-kışlak hayatı yaşadıkları için konar-göçer bir yapıya sahipti. Büyük Selçuklu ve Osmanlı devleti bu toplulukları yerleşik hayata sokmak için çok uğraşmışlardır. Bu toplulukların çoğu hanedan üyesine sahip oldukları için parçalanmak durumunda kalarak, devletçe iskan politikasına uğramışlardır. Türk tarihinin, boyların egemenlik çekişmeleri ile süregeldiğini Osmanlı da biliyordu ve Anadolu’da kılıç zoruyla siyasi birliği korumaya çalışıyordu. Bu siyasetin uygulanması asırlar boyunca devam etti ve kolay olmadı. Anadolu’da yer yer uzun ve kanlı çarpışmalar yaşandı. Bu çekişmelerin sebebi bir kültür mücadelesi olabilir. “Kültür, maddesi ve üslubu ile hayatın bütünüdür. Kültürel kimlik ise bu bütünün, gelenek, görenek ve eğitim yoluyla kişiye kazandırdıkları ve bunun şuurudur. Nesnel kimlik kişiyi hem toplumuna, hem başkalarına tanıtır. Özel kimlik kişiye kendi yerini ve bağlılıklarını hatırlatır.”³⁴⁰

Bu konu ile ilgili nasıl araştırma yapılacağı hususunda makalenin “Araştırma Yöntemi ve Malzemeleri” başlıklı bölümünde, kimlik konusunda araştırma yapmak isteyenlerin ilk olarak başvuracağı kaynaklar, halk yaratıcılığı-folklor ve etnografya malzemelerini kullanmalıdır. Bir toplumun yaşama biçiminin duyuş, düşünüş, kavrayış biçimlerinin yani kültürün ilk araştırma alanı burasıdır. Çocuk yetiştirme usulleri, türkü ve ninnileri söyleme biçimleri, ev düzenleri, karşılama, uğurlama, saygı törenleri, düğün dernekleri nasıldır gibi konuları detaylı bir şekilde ele alması gerekir. Bu konularla birlikte başka topluluklar ile bir mukayese yapılmalı ve farklar ortaya çıkarılmalıdır. Bu konu ile ilgili özetin başında da söylediğimiz kitap değerlendirmesi açısından Nevzat Kösoğlu; “Yazarın, Osmanlı-Türk ilişkilerini irdelerken, ırkla kültürü, kültürel kimlikle, konar-göçerlere verilen ismi sürekli karıştırması, ulaştığı söylediği sonuçları bütünüyle sakatlamakta ve okuyucunun da kafasını

³³⁹ Kösoğlu, a.g.m. ss.3-22

³⁴⁰ Kösoğlu, a.g.m. ss.3-22

karıştırmaktadır.” Türkmen kelimesi, Osmanlının konar-göçerlere verdiği bir isimdir. Bu isim ne kültürel olarak ne de siyasi bir kimlik belirtmez. Osmanlı ise Türklerin siyasi kimliğinin adı olarak kabul edilmektedir. “Yazar, Osmanlı Devleti’nin Türk varlığının adını bile anmadığını ortaya koyduğunu söylerken, yine devlet görevleri değil Türklerin tekelinde, elinde bile değildi derken kimleri kastettiği anlaşılmıyor. Konar-göçerleri mi; Türk soyundan gelenlerimi yoksa Türk kültüründen kimlik alanları mı?” Yazarın Anadolu’ya yerleşen Türkmenleri Türklükten çıkarması ve karşıtlığını vurgulayabilmek için anlamları tarihi zaman içinde ileri-geri yansıtması, olguların kültürel gerçeklerini saklıyor ve olmadık sonuçlara yol açıyor. Yazar; “Osmanlı Devletinin tebaası Türklerle, Türkmenler özetle; Rumeli Anadolu ayrımında Anadolulu, Sünni-Bektaşî-Alevî ayrımında alenî; İstanbul/taşra ayrımında taşralı; yerleşik-göçebe ayrımında göçebe-yörük; hakim-teba sınıflamasında tabî yöneten-yönetilen ayrımında ise yönetilen saymıştır.” Bu ayrımların uygunluğu neticesinde Nevzat Kösoğlu şöyle bir varsayımda bulunmuştur: “Rumeli’de Türk yoktur; İstanbul’da Türk yoktur; yerleşik Türk yoktur; Türkler tabidir, Türkler yönetilendir yönetici yoktur.”³⁴¹

Türk devlet geleneğine baktığımızda hanedan hariç, yönetimde hiç soy hassasiyeti olmamıştır. Çünkü yönetimde bulunan kişiler Osmanlı merkez yönetiminde devşirme denilen yabancı kökenli kişilerdir. Bunlar Balkan topluluklarında belirli kurallar çerçevesinde çocukluk yaşta Anadolu topraklarına getirilip, orada Türk ailelerine verilir ve Türk adetlerine ve terbiyesine göre yetiştirir. Burada yetişen çocuklar Acemi Ocağına veya Enderun’a gönderilirdi. Burada çeşitli alanlarda eğitim alırlardı. Sokullu Mehmet Paşa’da bu çocuklardan biri idi. Salatana, Türk kızıllemasına bağlı idi. Devleti Türk devlet geleneğine göre yönetiyor, serdarlık yapıyordu. Türk gibi yaşıyor, namaz kılıyor ve oruç tutuyordu. Bu gibi insanları Türk saymamak ancak ırkı kültürün ve hayatın önüne almak, kimliği ırka bağlamakla mümkündür.³⁴²

Makalenin “Mozaikçilik ve Irkçılık” bölümünde; kültürler çeşitli unsurların oluşturduğu bir birliktir. Fakat kültürde mozaik unsuru farklı bir olgudur. Her kültür

³⁴¹ Kösoğlu, a.g.m. ss.3-22

³⁴² Kösoğlu, a.g.m. ss.3-22

kendi toplumu açısından zorunlu olarak özgündür. Bu sayede bir kültürün varlığı oradaki toplumun kimliğini gösterir. Kimlik konusu tartışılırken ortak unsurlar veya benzerlikler değil, bu ortaklıklara rağmen doğan farklılaşmalar işaretlenir. Her toplumun kültürü diğer toplumun kültür örtünme biçimleri farklıdır. Mesela Müslüman olan iki kavmi alalım. Mesela Türkler ve Araplar, din olarak aynı şeylere insansak da kültür olarak benzerlikler olsa da farklılıklar oldukça fazladır. Örneğin iki toplumun mimari ve sosyal yapıya baktığımızda, cami mimarileri ve inşa edilen yapılar arasında fazla benzerlik bulunmaz, türkülerimiz aynı değildir. Her alan mimari estetik üslubu iki kültürde de farklıdır. İşte kimliği belirleyen faktörler bu farklılıklardır.³⁴³

Türk kültürü mozaik bir kültür değildir; kültür olabilme niteliğine ulaşan hiçbir kültür mozaik değildir. Türk kültürünün unsurları, Tuna'dan Çin denizine kadar, Orhun boylarından Afrika Ekvator'una kadar muazzam bir coğrafyanın, devirler boyunca yaşayan ve derinliklerde kalan kültürel zenginliklerinden almıştır. Göçebe ve yerleşik hayatta yaşayan insanları farklı kültürlerle sahip olarak görülüyor. Fakat bu doğru değildir. Bunlar yaşayış tarzlarıdır. Göçebe çadırda oturur, yerleşik hayata geçen ise ev yapar onun içinde oturur. Bu sebepten iki ayrı kültür olarak değerlendirmek doğru olmaz. Buna sadece aynı kültürün farklı üslupları olarak değerlendirmek doğru olur. “Konya türkülerinin tezene tavrı ile Kütahya yahut Ankara'nın tavrı ayrıdır; ama bunlar farklı kültürler midir?” Bu sebepten bu üslupları, bağımsız ve ayrı kültürler olarak değerlendirmek, kültür olgusunu yanlış anlamaktan doğar.³⁴⁴

Son dönemlerde Kürt kimliğini vurgulamaya çalışanlar, onları ayrı bir etnik unsur olarak görenler, eğer ırkçılık yapmıyorsa, Kürt'ün Türk'ten gayrı olan kültür farklarını ortaya koymaya çalışmalıdırlar. “Eğer aynı kasabada birlikte büyüdüğüm o insanlar bizden ayrı dünyanın insanları iseler ayrı bir kültürün yetiştirdikleri iseler; kundaklama biçimlerinin, beşiklerinin, laylayların, okşamalarının, sofra adabının, yiyip içtiklerinin, mimarilerinin, edebiyatlarının, musikilerinin, velhasıl dünyalarının bizimkinden ayrı olduğu ortaya konulursa, o zaman doğrudur; Türkiye Türk ve Kürt kültürlerinin iki parçalı mozağini içermektedir.” Bu mozağe eklenmek için ilmi

³⁴³ Kösoğlu, a.g.m. ss.3-22

³⁴⁴ Kösoğlu, a.g.m. ss.3-22

olarak çalışma yapılmalı ve ortaya konulmalıdır. Aksi takdirde bir ırkçılık söz konusudur.³⁴⁵

Nevzat Kösoğlu kitabı değerlendirirken, birkaç eksikliklerinden ve üslubundan bahsetmektedir. Nevzat Kösoğlu'na göre yazar milliyetçi kesimden hoşlanmıyor. Eğer bir bilgi milliyetçi kesimden geliyorsa onları kullanmakta çok seçici olduğunu, bilginin güvenilirliği ve ciddiyetini bu suretle hafifletmeye çalışmaktadır. Bu sebepten yabancı kaynaklara dayanarak bu bilgileri çürütmeye çalışmıştır. Ancak, Peyami Safa, Ziya Gökalp ve Yusuf Akçura'yı anlatırken tarafsız kalabilmiştir. Şöyle anlıyoruz ki dönemin siyasi çekişmelerinden doğan duyguları dikkate alarak kalemini ona göre oynatmıştır. Örneğin, belli bir dönemde yazılmış Türk-İslam sentezi adı altında düşünürlerini açıklayan aydınlara, bir türlü soğukkanlı yaklaşamamıştır. Bu senteze uzak duruşu ve bazı aydınlara atıfta bulmaması oldukça ilginçtir. Örneğin Türk-İslam sentezcilerine göre Türk kültürü, İslamiyet ile başladığını söylüyor. Belli ki yazar, İbrahim Kafesoğlu'nu kaynakları arasında saymış ama Türk Milli Kültürü adlı eserine bakma fırsatı bulamamıştır. Yine aynı sayfada, Ahmet B. Ercilasun'un bir yazısına dayanarak, Türk-İslam sentezcilerinin Anadolu'nun Türkleşmesindeki aceleliklerini hafife alıyor. Anlaşılan o ki, yazar, Ercilasun'un yazısının tamamını okumamıştır.³⁴⁶

Nevzat Kösoğlu yazının “Birikim” bölümünde yazarın birikim eksikliğinden söz etme gereği duymuştur. Bu hususta Türk tarihini, din ve hukuk alanında yeterli birikime ulaşmadan bu yükün altına girdiğini dile getirmiştir. Eserde gerekli olan mimarlık alanına ise nedense hiç girişmediğinden bahsetmektedir. Bu eksikliğin temel faktörü, Anadoluçuluk eğiliminin yanında, kaynak seçimlerini çok etkilemiş görünmektedir. Özellikle Z. Velidi Togan, A. Nimet Kurat, İ. Kafesoğlu, Altay Köymen, Osman Turan gibi bu alanda uzmanlaşmış tarihçilere itibar etmeyip, Türklerden pek hoşlanmadıkları bilinen yabancı birkaç tarihçiye dayanması oldukça ilginçtir. Yazarın eserinde oldukça bilgi eksikliğinden söz eden Kösoğlu, yazarın mizah tarzı ile ilgili eserinde yer yer tatlı mizahi bir üslup kullansa da bu başarıyı, bilgi yanlışları örtüyor. Rumeli-Anadolu ayrımı konusunda, bu ayrımın Bizans'tan kaldığı, İzmir'in “gavurluğu”nun da, adalardan buraya göçenlerle ve İzmir'in batıcılığa

³⁴⁵ Kösoğlu, a.g.m. ss.3-22

³⁴⁶ Kösoğlu, a.g.m. ss.3-22

açıklığıyla ilgili olduğu yanlıştır. Türk tarihini okuyanlar, sağ-sol ayrımının Hunlardan bu yana bütün Türk devletlerinde var olduğunu, Rumeli-Anadolu ayrımının da buna dayandığını bilirler. Yazarın yanlış kaynak seçimleri doğrultusunda eserinde bilgi eksikliğinin yaşanması bu sebeptendir. Nevzat Kösoğlu yazısında yazarın bilgi eksikliği doğrultusun da nerelerde yanlış yaptığını ayrıntılı bir şekilde göstermiştir. Yazar, kaynak gösterirken de yer yer savruk davranmıştır. Metin içerisinde kısaltarak verilen kaynakları, ne bölüm, ne de gelen kaynakça içinde bulamıyoruz.³⁴⁷

Nevzat Kösoğlu'nun bu yazısının “Türk Tarihi Ne Zaman Başladı?” bölümünde, yazarın yine bu konu üzerinde yanlış kaynaklar kullandığını dile getirmektedir. Türk tarihinin başlangıcı üzere yazar, duygusal ve politik düşünerek, Zeki V. Togan, İbrahim Kafesoğlu ve Bahaeddin Ögel'in ortaya çıkarttığı bilgilerden faydalanmak yerine, bir radyo programında konuşan, adını vermediği adını vermediği bir meslektaşının konuşmasını kaynak olarak göstermiştir. Yazar Türk tarihinin başlangıcı ile ilgili yaptığı araştırmalar sonucunda; “Türk olduğu tahmin edilen Huy-huy'ların tarihi en çok M.Ö. 500'ler gidebilir ki beş bin yıllık milliyetçi tarih görüşünün ancak yarısıdır.” Nevzat Kösoğlu bu bilgiyi şöyle değerlendiriyor: “Ben bu Huy-huyları hiç duymamıştım. Demek ki yazar bir yerlerde okumuş. Olabilir, zaten Çinliler bizim adlarımızı hep ezip-büzüp öyle yazarlar.”³⁴⁸

Anadolu'nun Türkleşmesine dair yazar, milliyetçilerin 1071'den sonra, Anadolu'yu süratle Türkleşmelerinden hoşnut değildir; süreyi uzatmak ve mümkün olduğu kadar çok yerli unsur ilave etmek istemektedir. Bu konuda yazar, tekrar diğer bölümlerinde millici yorum ve kişilerin eserlerine atıfta bulunmamış ve onların bilgisinden çok farklı bilgi aktarımı yapmıştır. Nevzat Kösoğlu bu durumla ilgili; “XII.-XIII. Yüzyıllarda, Anadolu'daki Türk nüfusunun %10'a indiren Elen kökenli tarihçinin kökenine yer veriyor da, bu oranı tam tersine çeviren Kafalı'dan niçin söz etmiyor?” sorusu ile ifade etmiştir. Elen kökenli tarihçi Vryonis gibi bir kısım batılı tarihçiler, “Bazı Türklerin, kimlik değiştirmiş Hristiyanlar olduğunu imlemiş oluyorlar. Duygusal sataşma ve kışkırtma, yüzyıllar boyunca ‘İslamiyet’in kılıcı ve kalkanı olmuş’, bir dünya imparatorluğu kurmuş, üç kıtada at koşturmuş, kılıç sallamış

³⁴⁷ Kösoğlu, a.g.m. ss.3-22

³⁴⁸ Kösoğlu, a.g.m. ss.3-22

olan gururlu Türklerin yiğit torunlarını çileden çıkartmaya yetiyor. Hemen savunmaya ve karşı saldırıya geçiyorlar.” Bir diğeri yazar Nikolas Vatini’yi kaynak göstererek, Fatih Sultan Mehmed’in Trabzon’dan yaptığı sürgünler ile “İstanbul’daki Hristiyanların sayısını arttırmaya çalıştığını” dile getiriyor. Fakat bu konu ile ilgili Fatih’in asıl gayesi İstanbul’u Rumlaştırmak değil, Trabzon’u Türkleştirmekti.³⁴⁹

Anadolu Türkleşmesi ile ilgili yazar olayı aynı zamanda bir soy meselesi olarak ele adlığı için, Nevzat Kösoğlu bu konu hakkında Anadolu’ya karışan kanları yoklamak istemiştir. Bu hususta Türk soyunun Anadolu ile tanışması bir hayli eskidir. İlk olarak M.Ö. 2000 yıllara dayanmaktadır. M.Ö. 680 yıllarına kadar Kür, Çoruh ve Aras boylarında yaşayan Kimmerler, M.Ö. 676’da Frigya Krallığını yıkarak Anadolu’ya girmişlerdir. Kayseri ve Sivas topraklarına yerleşen bu topluluk oradan Anadolu’nun çeşitli yerlerine dağılmışlardır. Hatta bazı yer ve isimleri hatıra olarak bırakmışlardır. Buna örnek olarak Gemerek ilçesini gösterebiliriz. Bunların devamı niteliğinde birçok tarihi örnekler vererek, Anadolu’da yaşayan halklar ve Türkler hakkında kaynaklarını belirterek bizlere sunmuştur.³⁵⁰

Makalenin “Devlet ve Teokrasi” başlığında, yazarın kitabında yer alan bilgilere dayanarak şeri ve örfi hukuktan bahsetmiştir. Bu bilgiler sonrasında yorum olarak da; “Özetle Osmanlı Devleti teokratikti.” Bu sonuca varmıştır. Lakin kendisinden önceki birkaç kişinin düştüğü bu hataya kendisi de düşmüştür. Genel olarak Türkiye’de laiklik konusu üzerinde olduğu gibi, teokrasi konusunda da herkes kendi bildiği doğrultuda bir tarif tutturup, ona göre yorumlara girmekte sakınca duymuyor. Bu şekilde olunca da bilgi kirliliği ortaya çıkmasına rağmen, “fitne” faktörünün de ortaya çıkmasına olanak sağlıyor. Teokrasi, kamu hukukunda kullanılan bir kavramdır. Bu kavramın tanımını, günlük siyasi olaylardan değil, kamu hukuku kitaplarında aramak gerekir. Devleti belirleyen dört unsur vardır. Bunlardan biri olan ve olmazsa olmaz olan faktör “hâkimiyet-iktidar” unsurudur. Devletin niteliğini belirleyen ve hâkimiyet hakkı konusundaki beşeri gücün veya kurucu gücün anlayışı belirler. Eğer egemenlik halkın denilip, devlet bu anlayışa göre teşkilatlanıyorsa, o devlet demokratik bir devlettir. Egemenlik bir ailenin veya zümrenin deniliyorsa o devlet aristokratik bir devlettir. Son

³⁴⁹ Kösoğlu, a.g.m. ss.3-22

³⁵⁰ Kösoğlu, a.g.m. ss.3-22

olarak egemenlik Allah tarafından belli bir kişi veya zümreye verilmişse buna da teokratik devlet denir. Bu teokratik devlet anlayışına örnek gösterecek olursak; Kilisenin Roma imparatorluğunu yönettiği ve Şia inancının Arap kavimlerini yönettiği Arap devletlerine teokratik anlayışta yönetilen devletlerdir. Nevzat Kösoğlu'na göre, Sunni anlayışta böyle bir inanç olmadığından, Osmanlı Devleti'nin teokratiklikle uzak yakın bir ilişkisi yoktur. Osmanlı'da iktidar, diğer Türk İslam devletlerinde de olduğu gibi gelenek ve kılıç hakkıdır. Türk hükümdarları, Tanrı'dan kut alırlar ama Şia inancındaki gibi masun değillerdir. Bu inançtan dolayı da teokratik bir devlet kuramazlar. Osmanlıda da diğer devletlerde olduğu gibi egemenliğin temeli ilahi değildir; ancak meşruiyetin temeli adalettir; İslam'dan önceki dönemlerde töreye bağlılıktır. Bu sebepten de adalet temeli üzerine kurulan bir yapıdır.³⁵¹

Yazar kitabını Marksist bir anlayışla yazdığı için, Marksist anlayışa göre; “devlet, hâkim sınıfın sömürü aracı sayılır; ürün olmayınca sömürü de olmaz, sömürü olmayınca devlet de olmaz.” Anlayışı ile Hun İmparatorluğunu bir devlet olarak görmez, ilk kurulan Türk birliğini yani devlet olarak Gök-Türk Devletini kabul eder. “Hunların Türk olduklarını kabulde de zorluk çekmiş olan yazar devamla, Selçuklulardan önceki Türk devletlerinin çağdaş tanıma göre devlet sayılmayacağını; çünkü göçebelerin ‘artık ürün’ üretmediklerini, bu olmayınca da mevcut teşkilatlanmanın devlet sayılamayacağını beyan etmektedir.” Nevzat Kösoğluna göre, “Yazar, Hun ve Göktürk tarihlerini okumuş olsaydı, Çin ile yapılan savaşların sonunda yapılan anlaşmalarda, hudutlarda serbest ticaret bölgelerinin kurulması maddesinin olduğunu görürdü. Hunlar ve Göktürkler buralarda bir şeyler üretiyorlardı ki, Çin'in buğdayı, darısı yahut ipeği ile değiştiriyorlardı.”³⁵²

Son olarak makalenin son başlığı olan “Tarih Nasıl Yazılmalı?” başlığında Nevzat Kösoğlu, kendi bilgileri doğrultusunda bir takım bilgiler vermeye gayret etmiştir. Bu hususta; “Tarih bilgilerinin nesnel gerçeğe sadık olması gerektiği kesindir. Ama her halükarda, bardağın yarisini boş yahut dolu gösteren bir göz vardı. Hele konu eğitim ve kimlik olunca, görmek istediğine göre bakmak, hem gerekli hem de tabiidir. Bunun için gerçeğe sırt dönmek gerekmez; her ülkenin tarihçisinin, kendi

³⁵¹ Kösoğlu, a.g.m. ss.3-22

³⁵² Kösoğlu, a.g.m. ss.3-22

tarihinin kültürel malzemesini görmek istediğini gibi yahut gelecek tasavvuruna göre göreceği ve göstermeye devam edeceği de açıktır. Gökalp'in milli tarih diye nitelendirdiği tarih yazım şekli budur ve eğitim ve kimlik kazandırma açısından zaruridir.”³⁵³

51. MUSTAFA KAFALI – DEVLET, VATAN VE MİLLET (Sayı 438, Nisan 1995)

Türk milletinin hayatında “Devlet”, “Vatan” ve “Millet” değerleri birbirinden ayrılması mümkün olmayan üçlüdür. Türk milletinin hayatında bulunan bu üç değer anlam bakımından Türk aile yapısından almaktadır. Bu sebepten Türk milletine göre, “Devlet, babadır. Vatan, anadır. Millette çocuklarla aynı ölçüde değerlendirilebilir.” Baba, Türklerde hayatı boyunca çocukları ve hanımı için fedakârlıkta bulunan, tüm kötülüklerden korumak için himaye eden, imkânları onlara sunan bir bireydir. Bu yüzden Devlet, babaya benzetilir. Bu sebepten Türklerde devlet anlayışı, tıpkı baba vasfında olduğu gibi hizmet, şefkat, adalet vasıfları yanında vatanın ve milletin korunması ve ona saadet getirmesi için kurulmuştur. Bu anlayış tarihin en eski devirlerine kadar uzanmıştır ve çoğu kavimde de görülmüştür. Batı milletlerine bakacak olursak bu değerler son dönemlerde önem kazanmıştır. Batı yapısındaki devlet anlayışı, “hâkimiyet” esasına dayanmaktadır. Bu sebepten dolayı da batıdaki milletler devletine korku ve saygı ile bağlıdırlar.³⁵⁴

Türk tarihine baktığımızda, Türklerin atası aynı olduğundan, tüm Türk kavimleri kardeştir. Bu kardeşlikten duygusunun kuvvetliliği ile “milletleşme” Türklerde vardır. Milletleşmenin teşekkülünde eşitlik, kardeşlik, dayanışma duygularına dayanan “sevgi” esas olarak ele alınmıştır. Fakat batıdaki milletleşme anlayışına baktığımızda, ilk olarak Fransız İhtilali ile görüyoruz. Bu hususta da onlarda Asiller, Burjuvalar, Ruhban ve Köylü sınıfları mevcuttur. Bu sınıflardan bir diğerine geçiş yoktur ve sınıflar arası kız alıp verme bulunmamaktadır. Sınıflar arası birbirlerine karşı bir sevgi yoktur. Sadece yönetenler ve yönetilenler arasında bir tebaa münasebeti mevcuttur. İhtilalden sonra bu sınıflaşma kırılabilirse bile hala Batı

³⁵³ Kösoğlu, a.g.m. ss.3-22

³⁵⁴ Mustafa Kafalı, Devlet, Vatan ve Millet, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 438, Nisan 1995, ss.3-

milletlerinde bu izler görünmektedir. Bu sebepten bir milletin yapısında sınıflandırmalar varsa orada eşitlikten bahsetmek mümkün değildir. Sevgi, güven ve saygı düşünceleri de meydana gelemeyeceği için milletleşmede teşekkül edemez.³⁵⁵

Türklerde Ana ile özdeşleşmiş kavram olan “Vatan”, milletini bir ana misali gibi bağrında muhafaza eder ve yaşatır. Bu sebepten vatanı korumak için askerlik vazifesi ortaya çıkmıştır ve bu vazgeçilmez bir vazife olarak görülmüştür. Vatan için ölüme gidişte aynı anlayışın neticesidir. Avrupalı milletlere baktığımızda “Vatan” kavramı, “Baba” olarak özdeşleşmiştir. Örnek olarak Almanlarda vatan, “Fatherland” olarak belirtilir. Bir yanlış anlaşılmayı önlemek bakımından, Türklerde de kullanılan “Ata Yurdu” tabiri, Vatan kelimesinin karşılığı olarak gösteriliyor. Fakat bu doğru değildir. Ata Yurdu, vatan içinde bir yer veya şehir olarak kullanılır ki baba memleketi anlamı taşımaktadır. Son olarak Mustafa Kafalı’ya göre; Türkler için önemli kabul edilen bu üç değerleri kendi öz kaynaklarına göre izah etmeliyiz.³⁵⁶

52. OYTUN ŞAHİN – MİLLİYETÇİLİK-ÜLKÜCÜLÜK VE HACİEMİNOĞLU (Sayı 454, Ağustos 1996)

Tanzimat ile süregelen aydın-halk mücadelesi, Türkiye’nin sosyal, kültürel ve siyasi meselelerinin temelini oluşturmaktadır. Bu mücadelenin arka planında Batı’nın, Türkiye’deki aydınlar ile halkın arasını açmak gibi hedefleri olup neredeyse başaracak iken milliyetçi düşünce hareketleri bu durumu ekarte edebilmiştir. Milliyetçi hareketlerin sağladığı, Türk gibi düşünen, inanan ve yaşayan insanların “fikri hür, vicdanı hür” bir aydın tipinin ortaya çıkmasına vesile olmuşlardır.³⁵⁷

Türkiye Cumhuriyeti kurulurken Ziya Gökalp’in Türkçülük anlayışından ilham alındı ve Türklük şuuru uyandırılmaya çalışıldı. Fakat Cumhuriyet aydının halktan kopukluğuna bir çare bulunamadı. 1950 yılında iktidara gelen Demokrat Parti, bir halk zaferi olarak görünse de, aydın-halk bütünleşmesini sağlayabilmiş değildi. Türkiye’de “aydın” kelimesi “solcu” kelimesi ile eş anlamlı bir hale gelmiştir. Öyle

³⁵⁵ Kafalı, a.g.m., ss.3-4

³⁵⁶ Kafalı, a.g.m., ss.3-4

³⁵⁷ Oytun Şahin, Milliyetçilik-Ülkücülük ve Hacıeminoğlu, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 454, Ağustos 1996, ss.16

bir bakış açısı vardı ki, eğer sol görüşlüysen aydın fakat başka görüşte isen sıradan insan olarak nitelendiriliyordu.³⁵⁸

1960'dan sonra Türkiye İşçi Partisi'nin güçlenmesi ile üniversite ve sokaklarda çeşitli faaliyetler yapmaya başlamışlardır. Bu sebepten Milliyetçi Türk aydınları gençlerle ve milletle bir araya gelerek, solcu grupların faaliyetlerine karşılık olarak, gençlere, kadınlara, öğretmenlere, akademisyenlere yönelik dernekler ile işçi sendikaları ve basın kuruluşlarıyla faaliyet düzenleyerek solcu grupların faaliyetlerini engellemeye çalışmışlardır.³⁵⁹

Türkiye'deki meselelerin başında gelen bir diğer konu ise "Türk dili"dir. Makalenin konusunda yer alan Necmettin Hacıeminoğlu, milliyetçi bir dil âlimi olarak bu meselenin dışında kalamazdı. Türk dili üzerine ortaya atılan iftiraları, yanlış bilgileri, Hacıeminoğlu gençlik yıllarında bu mücadeleye katılmış ve yaptığı araştırmaları ilim âlemine duyurmuştur. Hacıeminoğlu'nun ülkücü-milliyetçi hareket içindeki yeri, hem gençlik kesimi ile hem aydınlarla, hem siyasetçiler ile diyalog kurabilmiş olması açısından önemlidir. Bilim adamı olarak alanında mühim eserler vermiş, önemli Türkologların hocası olmuş, aydın gibi düşünüp, yazmış ve mücadele etmiştir. Hacıeminoğlu, profesörlüğe yükselme usullerinde bulunan tez ve sınavları başarı ile bitirmiş, fakat İstanbul Üniversitesi Senato'sunun yaptığı oylama ile siyasi görüşü sebebiyle profesörlüğünü yükseltmemiş, yıllarca oyaladığı işin ucunun Danıştay'a kadar uzandığı tek milliyetçi-ülkücü öğretim üyesi olarak kabul edilmiştir. Yazdığı yazılar sebebi ile birkaç defa tutuklanmıştır.³⁶⁰

Son olarak Prof. Dr. Umay Günay'ın yazısında, Hacıeminoğlu ile ilgili görüşlerini şu şekilde belirtmiştir: "Türkiye'nin yoksul yıllarında yetişmiş, maddenin değil mananın önemine inananlardan olduğu için ülkenin şartlarından payına düşen yoksulluğu hiç dile getirmeden, hatta hiç düşünmeden onurla taşımış, ülkenin kalkınmasının nitelikli insan gücüyle olacağını bildiğinden münevver olma hedefini benimsemiş ve bunu gerçekleştirdiğinden itibaren de yalnız vatanımıza ve milletimize

³⁵⁸ Şahin, a.g.m., ss.16

³⁵⁹ Şahin, a.g.m., ss.16

³⁶⁰ Şahin, a.g.m., ss.16

hizmet ederek, kendisi için hiçbir zaman, hiçbir şey istemeden hayatını tamamlamıştır.”³⁶¹

53. BAYRAM KODAMAN – MİLLİYETÇİLİK VE KÜRESELLEŞME (Sayı 455, Eylül 1996)

İletişim teknolojisinin milli sınırları küçülttüğü ve özellikle Sovyetler Birliği’nin dağılması ile birlikte iki kavram diplomatik, politik ve entelektüel çevrelerde çok konuşulan bir konu haline geldi. Bunlardan biri 19. Yüzyılın gözde ideolojilerinden ve günümüzde de yükselen bir değer haline gelen “milliyetçilik”, diğeri ise “küreselleşme” kavramlarıdır. Bu iki kavram günümüzde de farklı şekilde tartışılıp gündeme getiriliyordur. Bu yazının amacı bu iki kavram arasında örtüşen veya birbirine zıt kavramları ele almaktır.³⁶²

Yazının “Milliyetçilik: Millet-Vatan-Devlet” başlığında milliyetçilik kavramını detaylı bir şekilde bizlere sunmaktadır. Bu başlığın altındaki yazıları özetlersek; Kâinatta var olan canlı ve cansızlar âleminde çeşitlilik, zıtlık, değişim ve özgünlük kavramlarını görürüz. Bu hususta beşeri topluma yakından baktığımızda bu kavramları taşıdığını görmek mümkündür. Bu sebepten insanlarda, toplumlarda, kültürlerde, geleneklerde, dillerde ve inançlarda çeşitlilik-ahenk, çokluk-birlik, zıtlık-denge, sürekli evrim-aslını muhafaza ve özgünlük-varoluş sebebi mevcuttur. Geçmişe baktığımızda bu hususlara dikkat ederek, yeryüzünde nicelik ve nitelik bakımından birbirinden farklı, fakat kendi içinde benzeşen pek çok beşeri toplulukların yaşadığını biliriz. Sosyoloji Bilimi bu beşeri toplulukların en küçüğünden başlayarak, en büyüğüne kadar akrabalık esaslarını ele alıp; aile, kabile, aşiret, kavim, millet vb. şeklinde sıralamıştır. Bütün bunları içine alan “hümanite” kavramı bütünü ortaya koymuştur. Ayrıca bu beşeri grupları sayısına ve işgal ettiği yerleşim birimlerine göre de köy, kasaba, şehir, bölge, ülke ve vatan şeklini ayırmıştır. Bu terimlerin hepsini içine alan ve hepsinin üstünde ise dünya vardır.³⁶³

³⁶¹ Şahin, a.g.m., ss.16

³⁶² Bayram Kodaman, Milliyetçilik ve Küreselleşme, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 455, Eylül 1996, ss.2-7

³⁶³ Kodaman, a.g.m., ss.2-7

İnsanoğlu tarihi süreç içerisinde sosyal ve beşeri açıdan bireyden aileye, aileden kabileye, sonra da millet bilincine ulaşırken, bir diğer taraftan da içtimai ve iktisadi açıdan mezradan başlayarak köye, köyden kasaba ve şehre, şehirden ülkeye, sonuç olarak ise böylelikle vatan kavramına ve şuuruna ulaşmışlardır. Bu ulaşım bir evrimdir. Devlet kavramına baktığımızda ise; “İnsanoğlunun tabiat icabı tek başına hayat sürdürmeye değil, müşterek, yani toplu bir hayat sürdürmeye müsait olduğu görülür... İnsanoğlu gerek fert olarak gerekse toplum olarak kendisine hem dünyevi(cismani) hem de uhrevi(ruhani) bir otorite aramış ve bulmuştur. Tarihten sabit çeşitli safhalardan sonra dünyevi alanda devlet otoritesine, ruhani sahada ise ilahi otoriteye erişmiştir.” Devlet kavramı ve otoritesi site-devlet modeli ile toplumlara yerleşmiştir. Güçlü site devletleri, diğer site devletleri yenmeye başlayıp topraklarını ele geçirince, imparatorluk biçimine dönüşmeye, kontrolü sağlamak içinde merkezileşmeye başlamıştır. Bu merkezi devlet anlayışını Roma İmparatorluğu klasikleşmiş ve statik bir yapıya kavuşmuştur. Bu sebepten toplumların bir arada yaşaması zarureti neticesi olarak hissettikleri otorite ihtiyacından devlet anlayışı doğmuş ve süreklilik arz etmiştir.³⁶⁴

18. Yüzyılda sanayi inkılabı ve teknoloji inkılabı ile 1789 Fransız inkılabı ile doruk noktasına ulaşan liberalizm, kendine özgü bir millet kavramı yaratmış, yeni ve modern bir devlet anlayışı getirmiştir. Bu hususta temelde varılmak istenen hedef her millete bir devlet veyahut her devlete bir millet amacıyla gelişmiştir. Dolayısıyla ulus-devlet anlayışı yükselen değer olarak ortaya çıkmış ve günümüze kadar devam etmiştir. Netice bakımından millet-vatan-devlet kavramları modern anlamda birbiri ile örtüşen kavramlardır. Fakat şöyle bir faktörde var; aynı devlet ve vatan içerisinde yaşayan farklı milletlere mensup olan fertler, yan yana ve iç içe yaşamak durumundadır. Özellikle bunun örneğini Türk ve Arap milletlerine bakmak konuyu oldukça açacaktır bize, bu milletlerin siyasi sebeplerden dolayı tek devlet ve tek vatan içinde bulunma hakları tanınmamış, pek çok devlete ve vatana bölünmüşlerdir. Sosyalist ve liberal sistem azınlıklara kültürel hakları vermekte müsamahalı davranmış ise de siyasi ve iktisadi hakları vermemişlerdir. İşte bu noktada tıkanma ve güçlük başlamıştır. Buna da bir çözüm yol aranmaktadır.³⁶⁵

³⁶⁴ Kodaman, a.g.m., ss.2-7

³⁶⁵ Kodaman, a.g.m., ss.2-7

Yazının bir diğ er başlığı olan ‘‘Küreselleşme’’ konulu bölümü özetlemek gerekirse, entelektüel çevrelerde son zamanlarda özellikle komünist Sovyetler sisteminin yıkılmasından sonra en çok tartışılan kavramlardan biridir. Başka bir deyişle ‘‘yeni bir dünya düzeni’’ arzusudur. İnsanlık Alvin Toffler’in ifade ettiği gibi fert, aile ve aşiret bazındaki statik tarım toplumlarını matbaanın, ilmin, teknolojinin, yeni keşiflerin sayesinde aşmış iki kutuplu bir sanayi toplumu yaratmıştır. Birincisi, millet-devlet-vatan ve sermaye bazında liberal bir dünya, ikincisi, milleti-vatanı-devleti red eden emek bazında komünist veya sosyalist bir dünya. Karşılaştırmalı olarak bu sistemlere bakacak olursak, bunlardan ikincisi olan komünist sistem çökmüş, birincisi olan liberal sistem ise ayakta kalmıştır. İlim, teknoloji ve iletişim araçlarında son dönemlerde yaşanılan bu gelişmeler 30-40 yıl içerisinde dünyayı ve toplumları değişti. Dünya bir önceki yüzyılın aldığı kriterlerin dışına çıkararak farklı bir şekilde gelişim yaşadı. Bu yeniliği vurgulamak için ‘‘bilgi  ağı’’ adında birçok kavramlar ortaya atıldı. Bu gelişmeler karşısında sosyalist anlatış yıkılırken, liberal kapitalist anlayışta ayakta durmaya ve yeni çıkış yolları aramak için çaba sarf etti. Bunun sonucunda ise yeni bir dünya düzeni altında küreselleşme kavramını gündeme getirdi.³⁶⁶

Liberal ve Kapitalist anlayış, dünya düzenine yeni ivme kazandıran hareketler olmuşlardır. Bu hareketler, hümanizm anlayışını doğurarak, milli vatan yerine vatanım dünyadır, milli devlet yerine dünya devleti ve Birleşmiş Milletler anlayışını getirdiler. Böylece millet-vatan-devlet aşılarak yeni bir kimlik verilebilecekti. Küreselleşme kavramı üzerine tartışılan bu yeni dünya düzeninde öngörülen ve reddedilmesi mümkün olmayan hususlar ise; hukukun üstünlüğü, hürriyet ve adalet için milletlerin ve devletlerin ortak sorumluluklar alması, zayıfın hakkının korunması ve kuvvetlinin zayıfa saygı duyması, silahsızlanma ve barışın hâkim kılınması, insan haklarının korunması, etnik hakların tanınması, insanlığı tehdit eden felaketlerin önlenmesi, dünya kaynaklarının insanlık lehine kullanımı ve çevrenin korunması gibi konulardır. Bu konuların gerçekleştirilebilmesi için devletlerden üstü bir güce ihtiyaç vardır ve millet-vatan-devlet anlayışını geride kalması yönündedir. Fakat küreselleşmenin şöyle bir olumsuz yönü de vardır; hız ve servet çağında zengin ve gelişmiş ülkelerin lehine

³⁶⁶ Kodaman, a.g.m., ss.2-7

işleyen bir durumdur. Dünya siyasetinde hem küreselleşme hem de ülkelerin milli ve etnik farklılıklarla bölünme eğilimlerinin aynı zamanda artması, tartışılması ve gündeme getirilmesi zihinleri karıştırmaktadır. Sonuç olarak milliyetçilik ve küreselleşme arasında fikri ve felsefi bir bağ yoktur. Milliyet duygusu tabii ve çok eski olduğu bir gerçektir. Bu karşılık olarak milliyetçiliği siyasi bir kuvvet olarak ortaya çıkması yenidir. Milliyet duygusu içgüdüsel bir dürtüdür. Küreselleşme ise iletişim teknolojisinin ortaya koyduğu somut bir neticedir. Ulaşım ve haberleşme teknolojisi bakımından dünyayı küçülttüğü, toplumları etkilediği, birbirine yakınlaştırdığı doğrudur. Ancak neticelere göre gelecek için henüz yeni bir sistemin teorik temelleri atılmış değildir.³⁶⁷

54. DURMUŞ HOCAOĞLU – ULUS-DEVLET, MİLLET VE MİLLİYETÇİLİK ÜZERİNE BİR TAHLİL (Sayı 455, Eylül 1996)

Giriş olarak makalede Türk dilinin kelime bakımından oldukça eksik olduğunu belirtirken, bu eksikliğin ortaya açtığı sorun, düşünce eksikliğine de sebep olmaktadır. Makalenin konusu ile ilgilide kavram olarak Türkçemizde bulunan “siyaset” kelimesi ile yazar örnek vermek istemiştir. Bu örneği İngilizce de bulunan “Politics” ve “Policy” kelimeleri, özel olarak ifade edildiğinde, Politics; kısa vadeli siyaset, Policy ise uzun vadeli siyaset anlamı taşımaktadır. Policy aynı zamanda siyasetin doktrini ve strateji çerçevesinde taktikleri de temsil eder. Politics anlamındaki siyasetin bir de Dejenere Politics olarak da nitelendirebilecek olan şekli vardır ki, bu herhangi bir kişi veya kuruluş tarafından, çok kısa vadeli çıkar hesaplarına dayalı olan en bayağı olan türden bir siyasettir. Dejenere Politics’e örnek verecek olursak, dış güçlerin Türkiye üzerindeki yaptığı siyasete örnek verebiliriz. Dış güçlerin sözde Türkiye’yi kalkındırmak, refaha erdirmek ve ekonomisini yüksek düzeylere çıkarmak gibi izlediği siyaset, aslında Türkiye aleyhine yaptığı çalışmaları, kamuoyuna iyimser gösterip, hedefi doğrultusunda amacı Türkiye’yi karıştırmak ve parçalamaktan ibarettir.³⁶⁸

³⁶⁷ Kodaman, a.g.m., ss.2-7

³⁶⁸ Durmuş Hocaoglu, Ulus-Devlet, Millet ve Milliyetçilik Üzerine Bir Tahlil, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 455, Eylül 1996, ss.12-22

Başarı kavramı, “hakikat” ve “metot” problemlerini doğurmaktadır. Zira bir şeye hükmetmek, o bir şeyi “hâkimiyet objesi” haline getirmek demektir. Hâkimiyet ise ancak, sağlam bir bilgi ile kabul edilebilir. Bunun üzerine genel geçerli bir prensip olarak bilgi; kuvvet demektir. Gazali’nin de ifade ettiği gibi, “bir şeyin bilgisine vakıf olmadan onunla mücadele edenler, karanlığı taşıyan şaşkınlara benzerler.” Bu hususta bilgi ve hakikat problemini genel geçerli bir prensip olarak kabul edip, hakikate ulaşmak için metot gerekmektedir. Hakikat ve metot kavramlarını sorgulamak gerekirse, öncelikle hakikat problemi iki yönü bulunmaktadır; Ontolojik ve Epistemolojik yönleridir. Hakikat probleminin Ontolojik yönü; Hakikat kavramının “varlık” fikrini analiz ve çözümü ile ilgilenmektedir. “Hakikat, insan zihninin, yani ‘Ben’in bir ürünü, bir fiksiyonu olmayan, zihnin dışında kendinde bir varlığı, bir gövdesi, vücudu bulunma halidir. ‘Hakiki’ ise, bu sıfatlara nail ve sahip olan demektir. İnsan zihni ‘iç dünya’dır, onun dışındakiler ise ‘dış dünya’ veya ‘dışarı’”. Bu cümleden olmak üzere, insanın gövdesi de, tamamıyla dış dünyaya aittir”.³⁶⁹

Hakikat probleminin Epistemolojik yönü ise, hakikat kavramının “bilgi” fikri, analiz ve çözümü ile ilgilenmek demektir. “Hakikatin bilinebilir olduğunu kabul etmek veya reddetmek postullarından birisinin kabulü demektir. Hakikatin bilinebilirliği reddedilecek olursa her şey orada kalır ve başka bir şey yapılamaz. Hakikatin bilinebilirliğini kabul edilecek olursa, ona ulaşmak için takip edilecek bütün yollar, kısaca ‘metot’ olarak anılır.” Düşünce tarihinde bu konu ile ilgili birçok metot geliştirilmiş ve bu metotlar; Apriorik ve Aposteriorik Metot olarak değerlendirilmiştir. Apriorik Metot kendi içinde ikiye ayrılmıştır. Bu metotlar; Skolastik ve Rasyonalist Metot olarak değerlendirilmiştir. Aposteriorik Metot ise; kısaca Ampirik Metot olarak da tanımlanabilir.³⁷⁰

Apriorik ve Aposteriorik Metot köken bakımından Aristoteles’in Theoria-Empeirai ayrımına kadar geri götürülebilmektedir. Bu iki metot farklılık bakımından şu şekilde özetlenebilir; Apriorik Metot’un özü, “Bilgiden eşyaya varmak”, Aposteriorik Metot’un özü ise, “Eşyadan bilgiye varmak”tır. Apriorik Metot’un içinde bulunan Skolastik Metot temel olarak anlayış bakımından; “verilmiş ve dondurulmuş

³⁶⁹ Hocaoglu, a.g.m., ss.12-22

³⁷⁰ Hocaoglu, a.g.m., ss.12-22

mutlak hakikat” anlayışına dayanır. Bu anlayışa göre hakikat mutlak olup, dinamik değildir, tamamıyla statiktir; kazanılmaz, kazanılamaz, bir defalık süreçte ve bir daha değişmemek, ebediyen sabit kalmak üzere verilmiştir. Sonuç olarak bilgi, objeden çıkarım sağlanamaz, sadece objeye eklenir. Aynı zamanda bu metot, talimci, kitabî ve otoriter bir anlayış doğrultusundadır. Apriorik Metot’un içinde bulunan Rasyonalist Metot, tam anlamıyla Skolastik düşünceye karşı şiddetli bir şekilde zuhur eden bir anlayıştır. Bu metodun temel anlayışı, “kazanılan mutlak hakikat” a dayanmaktadır. Bu fikir Skolastik Metot’tan farklı olup, ortak noktası da bulunmaktadır. Ortak nokta, iki metodun da eşyadan bilgiye değil, bilgiden eşyaya yönelik bir anlayışın bulunmasıdır. Sonuç olarak bu metotta, mutlak bir hâkimiyet vardır ve bunun elde edilmesi mümkündür ancak bu statik değil, dinamik bir süreçtir; verilen değil kazanılan bir şeydir. Rasyonalist Metot; soyut akılcıdır.³⁷¹

Apriorik ve Apisteriorik Metot’ların sadece tabiat anlayışında değil, tarih, toplum ve siyaset anlayışlarında da uygulamaları ve etkileri olan metotlardır. Apriorik düşünce ve metot bakımından, ideolojik ve soyut rasyonel fikir olmuştur. Yani bu metodun işe yarayıp yaramadığı, ikincil dereceden önemli olan vazgeçilmez ve Apriorik olarak kutsallaştırılmış bir sembol statüsü verilmiş olan ön şartlar, kesin doğrular ve temel prensiplerdir. Apisteriorik metot ise pragmatik ve ampirik fikirlerdir. Yani düşünce olarak sınırlandırılan ve esas olarak bütün prensipler, iş görebilme prensibine yönelik icra edilmiştir. Zihniyet olarak ideolojizm yerine pragmatizme, kavga yerine uzlaşmacılığa yönelen bir metottur.³⁷²

Milliyetçilik fikrinin temelinde öncelikli olarak bir “hissetme”, “aidiyet” duygusu vardır. Bu duyguya yönelik İbn Haldun kendi felsefesinde bir kavram ortaya atmıştır: “Asabiye”; bağlılık, aidiyet, dayanışma gibi muhtelif anlamlarda tefsir edilmiş olan bu kavram filozoflar tarafından iki türe ayrılmıştır; “Nesebi Asabiye ve Sebebi Asabiye”. Nesebi Asabiye, adı üstünde olduğu gibi “neseb, soy” üzerine temellendirilmiştir veya ondan kaynaklanan bir dayanışma ruhu olup sosyal gelişimi, düşük düzeydeki topluluklarda, örneğin; Bedeviler’de (göçebe topluluklar), buna mukabil Nesebi Asabiye, daha yüksek düzeydeki topluluklar da örneğin; Hadariler’de

³⁷¹ Hocaoglu, a.g.m., ss.12-22

³⁷² Hocaoglu, a.g.m., ss.12-22

(yerleşik hayata geçmiş topluluklar) görülen bir davranış biçimi olmaktadır. Sebebi Asabiye ise bir fonksiyonellik kazanmakta olup ve esas itibariyle nesep, soy ve kan bağı duygusu yerine, sosyal münasebetler hayatının gerekliliği olan menfaat ilişkilerinden ileri gelen bir nevi Sosyal Mukavele olmaktadır.³⁷³

Nesebi ve Sebebi Asabiye'ye örnek olarak Osmanlı Devletini gösterebiliriz. Osmanlı Devleti'nin üç ana dönemi vardır ki bunlar birbirlerinden önemli ölçülerde farklılıklar gösterir. Osmanlı'nın ilk dönemi Beylik dönemi olup, tipik bir Nesebi Asabiye dönemi, İmparatorluk dönemi ise Nesebi'den Sebebi Asabiye'ye geçiş dönemidir. Osmanlı'nın Son dönemi yani İmparatorluğun dağılma dönemi ise yeniden yeni bir tarz ile Nesebi Asabiye'ye geri dönme olarak kabul edilir.³⁷⁴

İbn Haldun, yukarıdaki bilgilere dayanarak bir ampirist idi. Çünkü yaptığı çıkarımlar deney yoluyla yapılmış ve ortaya çıkarılmış bilgilerdi. İbni Haldun'a göre tarihte varlığını gösteren toplumlar, asabiye kavramı üzerine şekillenmiştir ve gelecekte de kavramlar üzerine devam edecektir. Fakat Haldun'un döneminde Ulus-Devlet anlayışı ortaya çıkmamıştı ve o anlayışla tanışmamıştı. Bu sebepten bu anlayış deney alanının dışında kalmıştır. Bu sebepten Haldun, kendi döneminin gözlemlerine dayanarak, deney yoluyla elde etmiş olduğu tikel bilgileri genişlettiirmekle tümel bir sonuca varmıştır. Haldun'dan üç asır sonra Nesebi Asabiye kavramı tekrar gündeme gelecekti. Yapılan çalışmalar doğrultusunda Nesebi Asabiye'den farklı olarak bir asabiye ortaya çıkacaktı. "Milli Neseb Asabiyesi" ya da "Milli Nesebiye Asabiyesi" şeklinde olacaktır. Milliyetçilik kavramı anlam ve şekil bakımından, ana hatları ile bu asabiye anlayışıyla ifade edilecektir. Bu ifade ile toplum ile devlet arasındaki ilişki, Ulus-Devlet anlayışının tanımı olacaktır. Yani, Modern Milli Asabiye, Ulus-Devleti bir taraftan gerektirme ve bir taraftan da sonuçlandırma yönünde olup, iki kavramın arasında bir ilgi bağı kurmaktadır. Ulus-Devlet modelinin diğer modellerden farkı, millet üzerine inşa edilmiş bir yapı olmasıdır.³⁷⁵

Birçok toplum gibi Türk toplumu da Modern Milliyetçilik olgusunu, çok geç ve kısmi olarak, Modernite çağında tanımıştır. Modernite çağından önce Naiv

³⁷³ Hocaoglu, a.g.m., ss.12-22

³⁷⁴ Hocaoglu, a.g.m., ss.12-22

³⁷⁵ Hocaoglu, a.g.m., ss.12-22

Milliyetçilik söz konusu idi. Bu geçişin sağlanmasındaki en temel örnek ise Göktürk kitabelerinde bulunan ifadelerdir. Fakat Osmanlı'nın son dönemlerinde bir takım zorunluluklar Batı ile ilişkilerin çok daha yakın olması, Batılılaşma ve Çağdaşlaşma kavramlarını doğurdu. Bu kavramlarında Milliyetçileşme olgusu ile karşılaşması kaçınılmazdı. Osmanlı'nın Çağdaş Milliyetçilik olgusunu tam anlamıyla kavramasına mani olmak bakımından bilhassa şu iki hususun baskın bir şekilde rol sahibi olduğunu söylemek yanlış olmaz: “Felsefi-Fikri Yetersizlik ile Osmanlı Devlet Doktrini ve İmparatorluk Geleneği”³⁷⁶

Felsefi-Fikri Yetersizlik; Dünya'nın değişmekte olduğunu ve yeni bir dünya kurulduğunu anlayamamak sonucunda ortaya çıkmıştır. Bu yeni dünyanın iki özelliği çok önemli bir yere sahiptir: Birincisi, İnsan-Eşya münasebetlerini, tarihte bir örneği ve modeli olmayacak bir tarzda kurulmasıdır. Bu insanın eşyaya hükmetmesi demek, “Batı Modernitesi” ve “Sanayi Medeniyeti”dir. Bu sayede Batı, dünyada karşı konulamaz bir güce sahip olacaktır. Fakat Osmanlı bu kavramları tam anlamıyla kavrayamadığı için 18. Yüzyıldan itibaren savaşlarda ve siyaseten kaybetmesine neden olacaktır. İkincisi ise Büyük İhtilalden sonra dalga-dalga bütün dünyaya yayılmaya başlayan “Milli Asabiyelerin Uyanışı” olmuştur.³⁷⁷

Osmanlı Devlet Doktrinine göre; Osmanlı Devleti sınırları içerisinde buluna bütün topraklar ayırım yapılmak sızın eşit bir değerde ele alınacaktır. Bu değer ile birlikte “Vatan” kavramını öne süreceklerdir. Fakat “Vatan” kelimesi Osmanlı'nın diline çok geç dönemde girmiştir. O dönemlerde “Vatan” kelimesinin karşılığı olarak “Mülk” kelimesi kullanılıyordu. Yani Osmanlı Devleti'ndeki mülk anlayışı eşittir vatandır. Bu anlayış ile Osmanlı Devleti'nin sömürge imparatorluğu olmadığına da kanıttır. Osmanlı Devleti'nin tebaası kendi milli kimliklerinin farkına varması ve bununla beraber milliyetçilik hareketlerinin başlaması ile dönemin Osmanlı aydınları bu durumu engelleyebilmek için İttihad-ı Anasır teorisini öne sürmüşlerdir. Bu teori; Osmanlı Devleti sınırları içerisinde yaşayan halkın alt kimliklerini serbestçe muhafaza edebilecekti. Üst kimlik ise halkın tamamının millet fark etmeksizin Osmanlı

³⁷⁶ Hocaoglu, a.g.m., ss.12-22

³⁷⁷ Hocaoglu, a.g.m., ss.12-22

vatandaşı olarak belirleyecekti. Aynı zamanda bu teori, Modern Türk Milliyetçiliği'nin de doğuşunu geciktirmiş ve gelişmesini önlemiştir.³⁷⁸

Son dönemlerde de ihya edilmeye çalışan Çağdaş İttihad-ı Anasır Teorisi bir diğer adı da Mozaik Ülke teorisidir. Bu teori şu esaslara dayandırılmaya çalışılmaktadır: “Türkiye Cumhuriyeti mozaik bir ülkedir; bu ülkede birden fazla halk, birden fazla dil vardır.” Buna son zamanlarda “birden fazla din vardır” eklentisi de yapılmaya çalışılmıştır. Buradaki temel motivasyon ise “Etnisite” ve hassaten “Kürt Etnisitesi” olmaktadır. Bu hususta yazar, siyaset doğruları ile ilmi doğruların çok farklı olduğunu ileri sürer. “Siyaset adamı adamı, çok yerde, ilmen doğru olanı değil, siyaseten doğru olanı söylemek durumunda kalabilir; siyasi doğrular ‘true’ olabilir ama ‘correct’ olmayabilir; ilmin doğruları ise mutlaka ‘correct’ olmalıdır.” Bu ifadeler doğrultusunda yazar, bir ilim adamı olarak doğruları söyleyeceğini ve bunu söylemenin mahzur olduğu yerlerde susacağını ve yapacağı tek şey siyaset olacağını vurgulamaktadır. Bu cümlelere dayanarak, “Türkler, tarihlerinin hiçbir döneminde Kürtler ile ortaklaşa ciddi bir iş yapmış değillerdir. Hiçbir Türk devleti Kürtlerin yardım ve himmetiyle ne kurulmuştur ne de yaşatılmıştır... Türkiye, kelimenin tam ve hakiki manasıyla ‘Türklerin Ülkesidir’dir. Türkiye, bir Ulus-Devlettir; temeli Türk Milli Asabiyesidir. Milli Asabiye, bir Neseb Asabiyesidir ve fakat Neseb Asabiyesi, onu tarif eden İbn Haldun’a göre dahi, sadece belirli bir soya ‘kan bağı’ ile bağlı olmak zorunda değildir. Hatta Haldun, kan bağılılığını irade bağılılığına göre daha zayıf ve tali ehemmiyette görmektedir.” Yani bu hususta önemli olan “aidiyet duygusu”dur. Kendisi bir nesebe ait hisseden kişi, o nesebe dâhildir.³⁷⁹

55. MUSTAFA ÇALIK – MİLLİYETÇİLİK VE İDEOLOJİK ÇIKMAZ (Sayı 455, Eylül 1996)

Milliyetçiliğin Türk toplumunun ve Türkiye'nin geleceği için doğru bir yol olacaksa bunun ilk şartı, bütün ideolojik yorumlardan arındırılması ve siyasi bir kimlik aracı olmaktan çıkarılması gerekmektedir. İdeolojik bir çerçeveyi milliyetçilik ile doldurmak mümkün değildir. Fakat bunun mümkün olabilmesi de kaçınılmazdır.

³⁷⁸ Hocaoglu, a.g.m., ss.12-22

³⁷⁹ Hocaoglu, a.g.m., ss.12-22

Bunun için milliyetçiliğin aşırı ölçülerde büyütülmesi, onun özünde var olmayan bir kapsayıcılık ve müdahaleciliğe zorlanması gerekir. Bunlar yapılırken toplumun sosyal, ekonomik ve kültürel alanlarını milliyetçilik kapsamına yeni baştan şekillenmesi, bu kapsamın dışında kalan varlık alanlarının reddedilerek değişme ve gelişme sürecinin tek yönlü, tek hedefli ve tek nitelikli bir kalıba sokulması da gerekmektedir.³⁸⁰

Milliyetçilikten bir ideoloji üretmek sadece bununla yeterli değildir. Milliyetçiliğin esasını teşkil eden tabii ve hissi ilişki formlarının katı birer inanç kategorisine normatif bir alana aktarılması gerekmektedir. Irki menşe veya ana dilini konuşmak, insanlar için tabii ve normal bir durumu ifade eder. Bu irki menşe ve ana dili faktörü, insanlarda mensubiyet duygusu ve bunun beslediği şuuru meydana getirir. Eğer bütün bunlar tabii ve beşeri duygu, şuur ve veri olmaktan çıkartılıp, normatif bir yorumla ideolojinin getirdiği katı ve kesin inançlara dönüşürse, tanımlanmış ideolojik çevrenin dışına çıkar ve mantıksız bir kin, nefret ve saldırganlık haline gelecektir. Nazizm faciası işte buna bir örnektir. Soy ve ırk kavramlarının ağır bastığı milliyetçilik anlayışında ve özellikle bu anlayışın siyasi faktörde katı bir şekilde kullanılması tıpkı Nazi anlayışında olduğu gibi ırkçı bir toplum yaratır.³⁸¹

Türk milliyetçiliğinin temel problemlerinden biri siyasi bir ideolojiye dönüştürülme eğilimidir. Türk toplumunda geleceğe yönelik bir ideoloji bakımından milliyetçilik öngörülüyor. Devamında kültürel bakımdan gelecekte, milli bir kimlik şuuru ve manevi bütünlük tam oluşturulamaz ise gelecek Türk toplumu açısından parlak görülemez. Gelecek için bu hassas noktaların korunmasında Türk aydınına büyük sorumluluklar düşmektedir. Milliyetçilik ile ilgili bir diğer yanlış ise milliyetçiliğin siyasi hayat içerisinde maruz kaldığı politikalar. Milliyetçiliğe verilebilecek en büyük zararlardan biri de onu siyasi bir parti programı ile politika olarak kullanmaktır.³⁸²

³⁸⁰ Mustafa Çalık, Milliyetçilik ve İdeolojik Çıkmaz, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 455, Eylül 1996, ss.28-29

³⁸¹ Çalık, a.g.m. ss.28-29

³⁸² Çalık, a.g.m., ss.28-29

56. REHA OĞUZ TÜRKKAN – MİLLİYETÇİLİK DÜN-BUGÜN-2000’LERDE (Sayı 455, Eylül 1996)

Reha Oğuz Türkkan yazısının daha net bir şekilde anlaşılması için milliyetçilik ile ilgili bazı kavramları ele almış ve bu kavramların kısaca tanımını yapmıştır. Milliyetçilik ile ilgili kavram kargaşasına sebep olanların başında “ırk, soy, etnik grup, millet, ulus-devlet” kavramları gelir.³⁸³

İrk; genlerle ilgili olup, biyolojik bir kavramdır. Toplum kültüründe, ırka dayalı bir psikolojik eğilimler olduğu için toplumun ideolojisindeki kargaşanın sebepleri içerisinde yer alan bir kavramdır.³⁸⁴

Etnik Grup; Sosyologların ve diğer toplum bilimciler bu kavramı şu şekilde ele alıyor: “Ortan bir kültürün özelliklerini bilinçli olarak paylaşan ve aynı kökenden geldiğine inanan bir sosyal grup” olarak değerlendiriyorlardır. Etnik grup, ırk veya soy kavramından sonra gelen bir aşama olup, bu aşamaya “klan, kabile, aşiret, kavim” gibi topluluklardan oluşan grupları örnek gösterebiliriz. Etnik grubun içinde kavram olarak “millet” unsuru da bulunmaktadır. Buna örnek olarak bir devlet içerisinde yaşayan veya geçinen azınlık halklar da bu gruba dâhildir. Bu sebepten etnik grup kavramının içinde ırk ve soy bağlantısını söylemek yanlış olmaz. Etniklik zaman zaman çoğunluk oluşturan gruplara da dâhil olabilir. Bu çoğunluğun ortak yönleri ve inanç bakımından toplum içinde ayrı din veya mezhepten olanlarda mevcuttur. Örneğin bizde Alevi’ler, Ermeni-Rum-Musevi cemaatleri ve Protestan Kuzey İrlanda’da Katolikler gibi dini inançlar ve bağlılıklar kültür de oluşturdıklarından, neticede gene “Etnik Grup” içerisine dâhil edilebilirler.³⁸⁵

Millet; İrk kavramından başlayıp, Etnik grup kavramına gelen, Etnik grup kavramından Millet kavramına gelen son aşamadır. Millet kavramı, daha geniş bir beraberlik bilinci ve duygusudur. Millet kavramı ile ilgili önemli araştırmalar yapılmış ve akademiye sunulmuştur. Reha Oğuz Türkkan’ın millet kavramı ile ilgili yaptığı çalışma ise beş tanımla toplayıp, “millet olmanın olmaz şartları” arasına koymuştur.

³⁸³ Reha Oğuz Türkkan, Milliyetçilik Dün-Bugün-2000’lerde, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 455, Eylül 1996, ss.35-39

³⁸⁴ Türkkan, a.g.m., ss.35-39

³⁸⁵ Türkkan, a.g.m., ss.35-39

Bunlardan birincisi; “Aynı soydan gelen, bunu hatırlayan (veya öyle zanneden)”, ikincisi; “Aynı dili konuşan”, üçüncüsü; “Aynı tarihi olayların (bir dönem içinde olsa) hatırasını paylaşan”, dördüncüsü; “Aynı karakter eğilimlerini taşıyan” ve son olarak beşincisi; “Aynı gelenekleri ve kültürü ana hatlarıyla benimseyen ve toplum hayatında bu ‘aynıları’ yaşayan, bilincinde olan veya hisseden insanlar ‘aynı milletten’ sayılır.” Şeklinde belirtmiştir.³⁸⁶

Millet-Devlet (Ulus-Devlet); bu kavram tarihi olayların oluşturduğu bir toplum olarak kabul edilir ve sosyal yapının en belirleyici özelliği de “Jeo-politik” durumudur. Millet-Devlet, bir coğrafya üzerinde, bayrağıyla, milli parasıyla, ordusuyla ve yönetimiyle kendine özgü bir sosyal varlıktır. Millet-Devlet, çoğunluk bakımından aynı ırktan meydana gelen toplumlar bütünüdür. Bu tanıma Japonları ve İsveçleri örnek gösterebiliriz. Millet-Devlet anlayışının en önemli özelliği ise “beraber olmaz arzusudur.” Bu tanım varsa Millet-Devlet yaşamaya devam eder. Aksi halde parçalanıp, yıkılır.³⁸⁷

Türkkan, bu kavramları kısaca açıkladıktan sonra milliyetçilik konusuna girmiştir. Milliyetçilik konusu ile ilgili sık sık yapılan yanlışlıklara yazısında yer vermiştir. Milliyetçiliğin Batı’da ve özellikle Fransız İhtilali ile başladığı, bize de oradan geldiği, en saygıdeğer bilim adamlarımız tarafından yazılıp çizildiği bir tanımdır. Fakat Türkkan, bu kavramın bazı milletler tarafından doğru olup, Türkler tarafından milliyetçiliğin bu şekilde ortaya çıkmadığını dile getirmeye çalışmaktadır. Türklerdeki milliyetçilik anlayışını M.Ö. 50. Yılına götürüp, Çiçi Yabgu’nun “davranışçı milliyetçiliğinden” sonra, 8. Yüzyıldaki Orhun Yazıtlarında tam anlamıyla ideolojik ve sistemli bir milliyetçiliğin, yazıtlarda bulunan yazının anlamı ile ifade bulunduğunu gösterir. Türkkan’a göre, bu milliyetçilik anlayışının asırlar boyunca devam ettiğini, Kaşgarlı Mahmud, Ebülğazi Bahadır Han ve Ali Şir Nevai’nin eserlerinde bir “Türkçülük” anlayışının olduğunu göstermiştir. Fakat Osmanlı dönemine gelince bu milliyetçilik ateşi kısmen sönmüştür. Fransız İhtilali ile bu sönmeye yakın olan ateş tekrar canlanmıştır.³⁸⁸

³⁸⁶ Türkkan, a.g.m., ss.35-39

³⁸⁷ Türkkan, a.g.m., ss.35-39

³⁸⁸ Türkkan, a.g.m., ss.35-39

Milliyetçilik hakkındaki Türk toplumunun görüşleri açısından Türkkkan, birkaç ilke ile bunları belirtmiştir. “Türk’ü sevmek” ilkesi; Türk’ü sevmek, milletini sevmek olarak nitelendirilip, Türk insanını meziyetleriyle de kusurlarıyla da sevmek. Bununla beraber kendimize has olan tüm değerlerimizi sevmektir. “Türk’e zarar verene düşmanlık” ilkesi; insan sevdiğini korur, yaşatır, daha da iyileştirmeye çalışır. Korumak, sevginin öbür yüzünü gösterir. Öfkeyi, hatta düşman olmayı, kin duymayı gösterir. Türk’e kötülük vermek isteyenlere, düşmanlara karşı bir his hatta Türk bile olsalar, ülkesine ve insanına zarar veren, düşmanla iş birliği yapan kişilere ona karşı gösterilen davranışları gerektirir. Bu sayılanlar milliyetçiliğin gerekleridir, görevidir. “Türklüğümüze iftihar etme ve güvenme” ilkesi; Milliyetçilik, milletini sevmek beraber, onunla övünmeyi, milletine güveni de gerektirir. Buna örnek olarak da 8. Yüzyılda Göktürk kitabelerinde atalarımız; “Ey Türk, Gök çökmedikçe, yer delinmedikçe seni kim yok edebilir.” Sözlerini taşlara kazımışlardır. “Gelenekler akılcı şekilde bağlılık” ilkesi; milleti millet yapan geleneklerinin bozulup, unutulmasına karşı olup, taklitten kaçınılmalıdır. Orhun kitabelerin o dönemin aydınlarına, kağan sık sık uyarılarda bulunmaktadır ve “Ey Türk, ürper, kendine dön” demektir. “Türklerin beraberliği” ilkesi, milliyetçiliğin getirdiği “aynı milletten olanların beraber ve birlik olması” ilkesi Türk toplumunda tarih boyunca çok görülmemiştir. Karakteristik özellik bakımından Türk toplulukları kendi başına buyruk yaşamışlardır. Türkleri bir arada tutan liderler az olmakla beraber olmuştur. Bunlar Mete ve Cengiz Han gibi liderlerdir. Turan ülküsü ile birlikte her Türk’ü bir arada toplayabilmişlerdir. Turancı Milliyetçilik anlayışı son zamanlarda bütün Türk toplumlarının bağımsızlığına kavuşması, Türk devletlerinin birbirleriyle iyi ve sürekli bir iş birliğinde olmasını, geçmişten gelen ortak kültürlerine sahip çıkıp, geliştirmeleri gerektiğine, her alanda birbirlerine yardım ve destek içerisinde olmalarına yönelik bir duruş sergilemektedir.³⁸⁹

Türkkkan makalesinde işlediği bir diğer konu ise Kürtçü ayrıcılık konusu ile ilgilidir. Bu konu ile ilgili “Kürtçü Ayrıcılık ve Çözüm Önerisi” başlığında bulunan konu özetlersek; Türkiye Cumhuriyeti’nin bugünkü nüfusunun yüzde 70’ini Türk kökenliler oluşturup, devlete adının, dilinin, kültürün mührünü bassa da geri kalan

³⁸⁹ Türkkkan, a.g.m., ss.35-39

yüzde 30'luk kısmını ise başka kökenli (Kürt, Çerkez, Arap, Arnavut ve Gayrimüslim) vatandaşlar aynı bayrağı ve aynı yurdu paylaşmaktadırlar. İç ve dış kışkırtmalar sebebi ile dünyada son 20 yıldır (bugüne göre yaklaşık 50 yıldır) etnik ayrıcalıklarla ilgili sorunlar meydana gelmektedir. “Çözüm olarak askeri harekât, ekonomik ıslahat, Kürlerin aslında ‘Türk Kökenli’ oldukları propagandası... ve saire ileri sürülmüşse de, en gerçekçi ve geçerli yol, Türk Millet-Devletinin iftihar edilecek duruma getirilmesidir; o zaman Kürtler de, diğer kökenliler de, böyle bir devlete ait olmaktan gurur duyacaklar ve ayrılmak isteyenler sırt çevireceklerdir. İkinci doğru yol da, bu vatandaşlarında Türk devletinin içinde olmanın kendi çıkarlarına yararlı olduğuna inanmaları, ayrılmanın ise menfaatlerine ters düşeceğini bilmeleridir.” Bu konu ile ilgili de Türkkan, kendi kitabında bir “Çınar Ağacı Modeli” çizmiştir; Türkiye Millet-Devletini ağaç sembolü olarak gösterip, ağacın gövdesini Türk kökenliler temsil ediyor. Ağacın kökü de Türk ve İslam kültürünün ve az da olsa bu kültüre etkisi olan diğer kültürlerin etkilerini sembol olarak göstermiştir. Ağacın dalları ise Türk olmayan başka kökenleri temsil etmektedir. “Ağaç nasıl kök, gövde, dal ve yaprak bir “sembioz” yoluyla birbirine muhtaç ise ve birbirleri ile iç içe yaşıyorsa, bir Millet-Devletin de farklı kökenleri böyledir ve böyle olmalıdır.” Şeklinde ifade etmiştir.³⁹⁰

Yukarıda bahsettiğimiz ilkeler ile ilgili olarak, bu beş ilke Türkçülüğün sistem yapısını teşkil eder. Bütün öteki programlar, çözüm planları ve hedefler, “Doktrin”dir ve sistemden türer. Sistem ve Doktrin arasındaki fark ise, sistem değişmez ve tarihten gelen bir şeydir. Fakat Doktrin, zamana göre değişir ve değişmek zorundadır. Türkkan, Türk milliyetçiliği ile ilgili doktrini gelecek yıllarda Türk milletini bekleyen büyük tehlikeler ve büyük fırsatları şu şekilde öngörmüştür: Büyük Tehlikeler; “Sınırlarımızın ötesindeki tehlikeler, kalitesiz devlet yöneticilerin yaratacağı tehlikeler, kutuplaşma-bölücülük-terör, çevrenin artık yaşanılmaz hale gelmesi, bozuk eğitim sisteminin doğuracağı tehlikeler, ekonomik tehlikeler, nüfus politikasının zıt tehlikeleri, Türk dünyasının beraberliğinin önündeki tehlikeler, toplumun sosyal ve manevi yapısındaki bozulmalar” şeklindedir. Büyük Fırsatlara gelecek olursak; “Türklerin genetik ve tarihi özelliklerinin açacağı fırsat, Türk yurtlarının jeopolitik, turistik ve kaynak değerinin fırsatları, Türk dünyasının

³⁹⁰ Türkkan, a.g.m., ss.35-39

beraberliğinde doğacak fırsatlar” gibi konulardır. Türkkan, Türk Milliyetçileri bu konu ile ilgili nasıl yapılması veya uygulanması gibi konuları iyice araştırıp ele alması gerektiğini vurgulamıştır. Bu sayede 2000’li yıllarda oluşabilecek tehlikeler karşısında daha tedbirli bir durum sergilenmiş olur.³⁹¹

57. NURİ GÜRGÜR – MİLLİYETÇİLİK VE GLOBALLEŞME (Sayı 125, Ocak 1998)

Milliyetçilik milletini sevmek, milleti meydana getiren kültür unsurlarının gelişmesine, toplumun her kademesinde köklü ve etkili şekilde benimsenmesine, uygulanmasına, nesiller boyunca sistemli ve şuurlu şekilde intikal etmesine çalışmak, milli varlığın korunmasına, milli çıkarların gerçekleşmesine hizmet etmektir. Bu tanım neticesinde milliyetçiliği iki tema iki yönü bulunmaktadır. Milliyetçiliğin statik tarafını, millet varlığına duyulan sevgi ve bağlılık milliyetçiliğin duygusal tarafını, psikolojisini oluşturur. Dinamik tarafını ise din, dil, güzel sanatlar, örf ve adetler gibi milli kültürü teşkil eden temel unsurların şuurlu bir şekilde, bu kavramların gelişmesi için mücadele vermek ve uğraşmak, şahsi çıkarların milli hedef ve amaçların varlığına inanmaktır. Bu tanımın felsefe literatüründeki adı “idealistliktir”. Ziya Gökalp ise bu tanımını “mefkurecilik” olarak belirtmiştir. 1960’lardan sonra ise “ülkücülük” olarak tanımlanmıştır.³⁹²

Milliyetçilik, ilk çağlardan beri var olan, insanların topluluk halinde bir arada yaşamaya başladıkları ve topluluk halinde klan, aşiret, kavim gibi sosyal bölünmelerle farklılaşması ve bunun getirdiği mücadele ile münasebetlerin teyididir. Topluluklar modernleştikçe daha geniş sosyal, ekonomik ve kültürel bakımından milletleşmelerin başladığı ve millet hayatının nizam şekline gelip devlet haline geldiği (Ulus-Devlet) görülmüştür. Modern milliyetçilik anlayışı ise 18. Yüzyılda “aydınlanma çağı” olarak kabul edilen bir dünyada, Fransız İhtilali ile başlayıp, milliyetçi kavramı üzerine çeşitli araştırmalar yapıp eserler verilmiştir. Bunun sonucunda ise “Modern Milliyetçilik” anlayışın doğuşu Fransız İhtilali ile belirlenmiştir.³⁹³

³⁹¹ Türkkan, a.g.m., ss.35-39

³⁹² Nuri Gürgür, Milliyetçilik ve Globalleşme, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 125, Ocak 1998, ss.57-59

³⁹³ Gürgür, a.g.m., ss.57-59

21. Yüzyıla gelindiğinde dünyanın teknolojik açısından oldukça geliştiği bir asırdır. Bu teknolojik gelişim sayesinde “bilgi”nin mesafesinin artık bir önemi kalmayarak dünya çapında her yere ulaşılabilmesi sağlandı ve bilgiyi en değerli bir unsur haline getirdi. Aynı zamanda bu gelişim dünyayı küçülttü ve en yaygın ifade ile “bir küçük köy” haline getirdi. Gelişim bakımından bu döneme de “bilgi çağı”, “globalleşme” veya “küreselleşme” adı verildi. Teknolojik iletişim sayesinde milletleri ayıran sınırlar ortadan kalktı ve kültür bakımından etkileşim olduğu için “küresel kültür” kavramını ortaya çıkarttı.³⁹⁴

Milliyet fikrinin somut örnekleri olarak, millet ve milliyet kavramlarının inkarı üzerine inşa edilmiş bulunan Sovyetler Birliği’nin dağılması ile Doğu Avrupa, Türkistan ve Kafkasya’da bağımsız devletlerin ortaya çıkması ile Almanya’nın birleşmesidir. Son dönemlerde Türkiye’yi yakından ilgilendiren AB-Türkiye ilişkilerinin sıkıntısındaki temel sebep din ve milliyet unsurlarının ne derece etkili olduğu tipik örneğidir. Türkiye’nin AB’ye kabul edilmemesinin temel faktörü milli kimliğimizin olduğu gerçeğidir. Fakat ekonomik anlamda da Türkiye’yi kaybetmek istemeyen Avrupa, Türk ve Müslüman yanımızdan çekindiği de apaçık ortadadır. Küreselleşme denilen olay, milli özelliklerin yani milletin eriyip yok olması değil teknolojik gelişmelerde ve iletişim araçları sayesinde bilginin dünyanın her tarafına yayılması, insanların daha mutlu yaşamalarına zemin hazırlayacaktır. Bu sebepten de milletlerin birbirleri arasında daha saygılı davranmaları, demokratik ilkeler, insan hakları, hür ve bağımsız yaşama hakkı gibi insanları müşterek değerlerinin bütün dünyada etkili ve geçerli kılınmaları Türk milliyetçileri açısından ısrarla ve inançla savunulması gerek esaslardır.³⁹⁵

Türk milliyetçilerin ülkemizde bazı çerçevelerce tehlikeli sayılması, etkisiz bırakılmaya çalışması yeni bir olay değildir. Atatürk’ün ölümünden sonra devletin hükümetinde bulunanlar, milli kültür yapımızı bir takım heves ve özentilerle İyon ve Yunan medeniyetleri ile irtibatlandırılmaya çalışılmıştır. Komünizmin etkileri neticesinde Türk milliyetçiliğine yönelik baskı ve sindirme çabaları uygulanmaya başlanmış ve “İrkçılık-Turancılık” şeklinde bir devlet uygulamasının başlatılmasına

³⁹⁴ Gürgür, a.g.m., ss.57-59

³⁹⁵ Gürgür, a.g.m., ss.57-59

yol açmıştır. Türk milliyetçiliğine düşmanca yapılan bu oyunlara bir yenisi daha eklenerek, 1953 yılında “Türk Milliyetçiler Derneği” anlamsız bir gerekçe ile para cezasına çarptırılıp kapatılmıştır. 1971 yılında askeri yönetimin, komünist ve sosyalist ihtilal heveslilerini, sol örgütçülerini tutuklayıp milliyetçilere ilişmemesi, bazı kesimi rahatsız etmiştir. Oysa vicdani olarak bir muhakeme yapılsa, milliyetçilerin cezai işlemi hak edecek herhangi bir fiil ve organizasyonların bulunmadığını kabul ederdi. Fakat böyle bir muhakeme yapmak yerine kin ve öfke içinde olup, plan tertip ettiler. 12 Eylül’de yüzlerce milliyetçinin ceza evlerine tıklımları bu tertibin eseridir.³⁹⁶

1990’larda değişen dünya şartları büyük Türk Dünyasını bir siyasi ve sosyal realite olarak ortaya çıkardı. “İrkçı-Turancı” safsatasının bir ayağı kırıldı. Fakat eski Mao’cu, Kastro’cu, Lenin’ci örgütlerin ve onların düşünce güdümündeki bazı entelektüellerin elinde sadece “ırkçılık” düşüncesi kaldı. Türkiye’de ırkçılık kavramının siyasi örgütü PKK’dır. İrkçılık, gerek fikir ve düşünce esaslar bakımından, gerekse milli kültüre ve millet hayatımız açısında Türk milliyetçilerine giydirilmesi kabul olmayacak bir kisvedir. Bunu Türk milliyetçisine izafe etmeye çalışanlar hata içerisinde dirler. Bu sebepten milletimizin düşmanlarını sevindirecek, suni kutuplaşmalara ve gereksiz gerginliklere yer vermememiz gerekmektedir. Milliyetçilere düşen görev ise doğruları anlatmak, kendilerinin gerçek kimliklerini herkese tanıtmak, bunu yaparken toplumdaki gerginlikleri süratle azaltacak sevgi, saygıyı ve sıcaklığı davranış metodu olarak uygulamaktır.³⁹⁷

58. DURMUŞ HOCAOĞLU – CUMHURİYET TARİHİNDE MİLLİYETÇİLİK SERÜVENİ (Sayı 134, Ekim 1998)

Türk milliyetçiliğinin Cumhuriyet tarihi içerisindeki serüveni, kavram olarak modern milliyetçilik tam anlamıyla oluşmuş değildir. Türk milliyetçiliğinde modern milliyetçilik anlayışı modern olmayan bir modern milliyetçiliktir. Türk milliyetçiliği, ilk yıllarda Osmanlı’da bir tepki hareketi olarak meydana gelmiş ve bu karakterini Cumhuriyet tarihi boyunca da büyük ölçüde muhafaza etmiştir. Bu sebepten Türk milliyetçiliğinin Cumhuriyet tarihi serüveni “tepkiler tarihi” olarak tanımlamak yanlış

³⁹⁶ Gürgür, a.g.m., ss.57-59

³⁹⁷ Gürgür, a.g.m., ss.57-59

olmaz. Türk milliyetçiliği, İstiklal Harbi’ni kazandıran ve Cumhuriyet’i kuran bir iradedir. Mustafa Kemal Atatürk döneminde devletin adeta resmi ideolojisi haline gelen, laik ve total bir karakteri kendi içerisine alan Türk milliyetçiliği, İsmet İnönü döneminde bu karakter özelliğini kaybetmiştir. Türk milliyetçiliği, laik ve total anlayış yerine, sivil ve muhafazakâr bir karaktere bürünmüştür. Bu sebepten Türk milliyetçiliği Cumhuriyet tarihi ana hatları ile birlikte iki ayrılmıştır. Cumhuriyet öncesindeki Türk milliyetçiliği anlayışı, Cumhuriyet döneminde milliyetçilik anlayışı.³⁹⁸

Cumhuriyet öncesi Türk milliyetçiliği, batıdaki milliyetçiliğin gelişmesinden farklı olarak ortaya çıkmıştır. Batı’daki milliyetçilik, modern anlamda Avrupai şekli ile Nasyonalizm, Sanayi Devrimi’nin bir ürünüdür. Sanayi Devrimi’nden yaratmış olduğu toplum, bu devrimin yapısı icabı bağdaşık bir kitleyi zorunlu kılmakta ve onu yaratmaya yönelmektedir. Dil ve tarih bakımından ortak noktalarda buluşmuş bir toplumu gösterir. Bu kitleye de “millet” adı verilmiştir. Bunun yanında milliyetçiliğin felsefi yönleri icabında ünlü filozoflar, milliyetçilik üzerine araştırmalar yapmış ve milliyetçilik toplumlar arası farklılıklar göstermiştir. Örneğin Alman milliyetçiliği, Fransız milliyetçiliğinde göre daha katı ve ırksal bir yaklaşım görünmektedir. Fakat Osmanlı topraklarında böyle bir gelişme gerçekleşmemiştir. Aydınlanma hususunda Osmanlı’da, Avrupa’daki gibi gelişmeler yaşanmamıştı. Bu sebepten de Cumhuriyet öncesi dönemde modern milliyetçilikten söz etmek mümkün değildir. Modern anlamda bir milliyetçilik olmayan “modern Türk milliyetçiliği”ni doğuran en önemli, asli saik, çok derin, çok köklü, bir “teпки”den ibarettir. Bundan ötürü kutlu bir imparatorluğun dağılmasında en büyük ve birinci sebebi teşkil eden ayrılıkçı hareketlere karşı duyulan kin, nefret ve düşmanlıkların yarattığı tepkidir. Osmanlı Devleti’nin yıkılmasında rolü olan Rum, Bulgar, Arap vb. milliyetçilik hareketleri, modern milliyetçilik anlayışı olmamasından kaynaklanmaktadır. Bu kabilecilik karakteri, bağımsızlık arzusu, dış güçlerin destekleri ve takviyeleri sayesinde vuku bulup, önlenemez bir yükselişe girmiştir. Osmanlı Devleti’nde, dünyada yaşanan bu gelişmeleri takip edecek bürokrat ve entelektüel kadrolardan mahrum idi. Bu sebepten bu yaşanan gelişmeleri tam anlamıyla idrak edemedi ve eski devirlerin geri

³⁹⁸ Durmuş Hocaoglu, Cumhuriyet Tarihinde Milliyetçilik Serüveni, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 134, Ekim 1998, ss.7-13

getirilmesi, eskiyi yaşama, eski günlere dönme anlayışı benimsedi. Fakat Osmanlı bu durumu kavradığında “İttihad-ı Anasır”, yani “unsurların birliği” şeklinde bir projeye başladı. Bu projeye göre, Osmanlı Devleti’nde yaşayan halkların iki adet kimliğe sahip olacaklardı. Bu kimliklerden biri alt kimlik olup, özel alana hitap edecekti. Diğer kimlik ise kamusal alana hitap edecekti. Kısacası; alt kimlikte vatandaş, kendisini özgür bir şekilde tanıtacakken, üst kimlikte Osmanlılık adı altında vatandaşları birbirine bağlayan bir ortak nokta olacaktır. Bu proje Osmanlı’da yaşanan milliyetçilik hareketlerine karşı koyamayıp yetersiz kalacaktı. Bunu gören Osmanlı yöneticileri “İttihad-ı İslam” projesine başvurmayı deneyeceklerdi. İttihad-ı İslam, yani “İslamlar Birliği” projesi, “aynı dine inanmanın aynı siyasi organizasyon çatısı altında toplanabilmek için olduğunu” varsaya dayanmaktadır. Din birliği bir ülke için önemlidir. Fakat tek başına yeterli değildir. Bunun tespitini 14. Yüzyıl düşünürü olan İbn Haldun, “Asabiye” kavramında bahsetmiştir. Asabiye kavramında din ve devlet işlerini incelerken, Nesebi Asabiye’ye yani, aynı soy birliğine daha fazla öncelik tanımıştır. Haldun’a göre hem devlet hem de din gerçekleşmek için Asabiye’ye muhtaçtırlar. Devletin kurulmasında yalnız başına Asabiyet yeterlidir. Din’in Asabiye’ye yardımı ancak “katkı” niteliğindedir. Bu bilgilere bakarak siyasi sorunlarla ilgili olarak dinin rolü ikinci derecededir diyebiliriz. Son olarak Osmanlı Devleti’ni bu milliyetçilik ateşlerini söndürmek veya düşürmek için yapılan bu projeler bir netice gösterememiş aksine milliyetçilik ateşini harlamıştır.³⁹⁹

Cumhuriyet dönemi Türk milliyetçiliğinde, Atatürk dönemine (1923-1938) baktığımızda, Türk milliyetçiliği fikri kültür ortamının beslenme kaynakları bakımından batılı bir tarzda olmuştur. Bu dönemde Türk milliyetçiliği, devletin bir nevi resmi ideolojisi haline gelmiş, aynı zamanda laik, pozitivist, din ve gelenek karşıtı bir karakter taşımaktadır. Zira Türk milliyetçiliği, Alman ırkçılığının, Fransız laikliğinin ve pozitivistizmin tesiri altındadır. Milliyetçilikte ırkçılığa kadar varan aşırılıkların en mümtaz örneklerinden biri “Güneş-Dil Teorisi”dir. Yani bu dönemde Türk milliyetçiliği, tarihe, İslam’a ve geleneklere bir tepki şeklinde gelişmiş, hatta bu tepkinin bir ifadesi haline dönüşmüştür. Fakat olaylar bu şekilde gelişirken, dikkat edilmesi gereken noktalardan biride Cumhuriyetin kurucuları, tarihte belki de ilk defa,

³⁹⁹ Hocaoglu, a.g.m. ss.7-13

Anadolu'nun bu kadar Türkleşmesini ve Müslümanlaşmasını sağlamıştır. Bunun gerçekleşmesindeki politika ise İttihat ve Terakki'nin uyguladığı “Ermeni tehciri” politikasıdır.⁴⁰⁰

İsmet İnönü döneminde Türk milliyetçiliği, bir yol ayrımına girmiştir. Bu dönemin Türk milliyetçiliği açısından nitelikleri, devletin resmi ideolojisi özelliğini kaybetmiştir. Bu dönemden itibaren Türk milliyetçiliği, Türk devleti dışında yaşama alanları arayacaktır. Devlete din ve gelenek karşıtlığı özellikleri biraz daha artınca buna milliyetçilik karşıtı ve düşmanlığı eklenmiştir. Milliyetçilikten boşaltılan yere ise, iki ideoloji yerleştirilmeye başlatılmıştır. Bunlar, Kozmopolitizm ve Komünizm. Bu dönemde özellikle Kozmopolitizm anlayışının daha ağır bir şekilde işlendiğini görmekteyiz. Bunun en önemli örneklerinden biriside Hasan Ali Yücel'in başlatmış olduğu tercüme serisidir. Komünizm ise devlet ideolojine tam anlamıyla benimsenmemiş bir ideoloji olup, sayıca az ama etkin bir entelektüel kitlenin arasında din ve geleneklerin milliyetçilik ile birlikte pasif bir hale getirilmesi amaçlandırılmıştır. Bu pasif hale getirme çalışmaları, dönemin siyasetinde “tepkici İslami muhalefet” ile “tepkici milliyetçi muhalefet” doğurmuştur. Tepkici milliyetçi muhalefet, günümüzde de varlığını sürdüren “Ülkücü milliyetçilik” olarak ortaya çıkmıştır.⁴⁰¹

Ülkücü milliyetçilik hareketlerinin bazı önemli nitelikleri o dönemde, devletin Türk milliyetçiliğini resmi görüş olmaktan ihraç etmesi sebebi ile ortaya çıkmıştır. Bu durumun olum ve olumsuz tesirleri olmuştur. Olumsuz tesirleri; Türk milliyetçiliğinin devletin hamiliğinden mahrum bırakılması, onu belirli bir ölçüde zayıflatmıştır. Bir taraftan devleti müdafaa etmek bir taraftan da devlet ile itilaf ve çatışmalar içerisine girmek gibi karmaşık durumlar ortaya çıkmıştır. Bu karmaşık durumlar Türk milliyetçiliğinin olgunlaşmasını zorlaştıran etkiler arasına girmiştir. Bu olumsuz durumlar, Türk milliyetçiliğini “tepki hareketi” şeklinde bir mana almasına sebebiyet vermiştir. Olumlu tesirler ise, Türk milliyetçiliği devletin resmi ideolojisi olmaktan çıkınca, bir “medeni-sivil hareket” haline dönüşmüştür. Sivilleşmek mecburiyetinde kalan Türk milliyetçiliği, devlet katmanlarında kendisine yer kalmadığı için kendini

⁴⁰⁰ Hocaoglu, a.g.m. ss.7-13

⁴⁰¹ Hocaoglu, a.g.m. ss.7-13

halk katmanlarına, yani bizzat milletin sinesine sığınmak mecburiyetinde kalmıştır ki bunun neticesinde, millet tarafından kabul olunarak ortak yanlar aranmaya başlanmıştır. Bu ise Türk milliyetçiliğin “sivilleşmesi” ile birlikte “millileşme” olarak gerçekleşmiştir. Bu millileşme, ırkçı öğeler taşıyan, din ve gelenek karşıtı laik bir milliyetçilikten kendini arındırarak, muhafazakâr ve dindar bir milliyetçiliğe yönelmiştir. Bu yönelme “İslamcı Milliyetçilik” akımlarına dahi yol açmıştır. Ülkücü Milliyetçiliğin en bariz olumlu vasfı ise “millet-severlikte ve vatanseverlikte son sınır” olarak kabul edilmesidir.⁴⁰²

Ülkücü Milliyetçiliğin, Cumhuriyet tarihinde üç dönem şekilde gerçekleşmiştir: Birinci dönem; “1944-50 Kuluçka Dönemi: Kozmopolizm’e ve Komünizm’e karşı asistematik bir tepki” olarak meydana gelmesidir. İkinci Dönem; “Komünizme karşı tepkinin sistematikleştirilmesi ve büyümesi” şeklinde gerçekleşmiştir. Son olarak üçüncü dönem ise “Kürt etnikçiliğine tepki” olarak gerçekleşmesidir.⁴⁰³

59. ABDULKADİR YUVALI – MİLLET, MİLLETLEŞME VE MİLLİYETÇİLİK (Sayı 139-141, Mart-Nisan-Mayıs 1999)

Abdulkadir Yuvalı, milletleşme kavramını sosyal bir pencereden bakarak, tarihi devirlerden günümüze kadar gelen insanların, aile ve aşiret konumundan, milli teşkilatlanma yani millet olabilme konumunu ele almıştır. Bu millet olabilme konusu bir sosyal değişimdir ve birçok araştırmacı, sosyal değişmeyi ilmi açıdan farklı şekillerde izah etmişlerdir. “Millet konumuna ulaşmayı, Fransa’da Le Play, Almanya’da Ratzel coğrafi, Kautsky’de iktisadi açıdan” izah etmişlerdir. Ziya Gökalp ise milleti ırki bir zümre olarak değil, bir kültür meselesi olarak ele almış, buna da “hars” adını vermiştir.⁴⁰⁴

İnsanlık tarihinin dönemlerinde “millet, milletleşme ve milliyetçilik” kavramları arasında yakın bir bağ bulunup, birbirlerini tamamlanma özelliği taşıdığı görülür. Bu kavramlar yönü ile dünyaya rol model olmuş batı dünyası, birçok

⁴⁰² Hocaoglu, a.g.m. ss.7-13

⁴⁰³ Hocaoglu, a.g.m. ss.7-13

⁴⁰⁴ Abdulkadir Yuvalı, Millet, Milletleşme ve Milliyetçilik, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 139-141, Mart-Nisan-Mayıs 1999, ss.11-16

evrelerden sonra millet gerçeğini ön plana çıkarmış ve buradan hareketle de milletleşme sürecine ulaştığını görmek mümkündür. Milliyetçiliğin, kavram ve teoriden kurtulup yaşanır bir hale gelmesinin ilk örneğini de yine batıda görebiliriz.⁴⁰⁵

Türk kültür tarihinde millet tanımı, konar-göçer hayat tarzı ile yerleşik şehir hayatında önemli ölçüde farklılık göstermektedir. Türk tarihinde devletlerin kurulmasında ve yıkılmasında bu hayat tarzlarının önemli etkileri olmuştur. Fakat değişmeyen unsurlar yüzyıllar boyunca kendisini muhafaza etmiştir. “Göktürk hakanı Türk Bilge Kağan ile Türkiye Cumhuriyeti’nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk’ün meseleye bakışı incelendiğinde ortak değerleri yani Bilge Kağan ve Atatürk’ün Türk, Millet ve Milletleşmeden ne anladıkları ve bunları nasıl ifade ettikleri kolayca anlaşılmaktadır.” Mustafa Kemal Atatürk; “Türkiye Cumhuriyeti’nin temeli Kültürdür.” İfadesini kullanırken milliyetçiliği ve milletleşmeyi bugünkü manada tanımlamıştır.⁴⁰⁶

İmparatorlukların dağıldığı zamanda milletlerin tarihi sahneye çıktıkları kaynaklarda mevcuttur. Bu döneme de “milletler çağı” denmiştir. I. Dünya Savaşı’ndan sonra millet kavramı siyasi bir faktör ile “Birleşmiş Milletler” olarak ortaya çıkmıştır. Böylece siyasi, iktisadi ve kültürel değişme, çekişme ve gelişmeler milletler bazında kendini göstermiştir. Bu çekişme ve gelişme özellikle millet olamamış toplumlarda var olan diğer toplumun içinde kaybolmuşlardır.⁴⁰⁷

“Millet” kelimesinin çok yönlü bir tanımı olduğunda bazı problemleri de beraberinde getirmiştir. Bazı çevrelerin “millet” yerine “ulus” veya “halk” kelimelerini kullanmaları ilmi ve milli açıdan yanlıştır. Çünkü her iki kelimedede “millet” kelimesinin anlamını tam olarak taşıyamamaktadır. Moğol kökenli olan “ulus” kelimesi, belirli bir yörede yaşayan insanlar olarak kullanılmaktadır. “Halk” ise belirli bir dönemde yaşayan insanları ifade etmektedir. “Millet” ise geçmiş ve gelecek nesilleri kapsayan manevi bir varlıktır. Mustafa Kemal Atatürk’e göre millet; “zengin bir hatırat mirasına sahip bulunan, birlikte yaşama hususunda ortak arzu ve olurda

⁴⁰⁵ Yuvalı, a.g.m., ss.11-16

⁴⁰⁶ Yuvalı, a.g.m., ss.11-16

⁴⁰⁷ Yuvalı, a.g.m., ss.11-16

samimi olan, sahip olunan mirasın korunmasında iradeleri ortak insanların birleşmesinden meydana gelen cemiyete millet adı verilir.”⁴⁰⁸

Milletleşme ise sosyo-ekonomik, kültür ve siyasi hadiselerin temelinde milletleşme hadisesi vardır. Bu konunun daha çok anlaşılabilmesi için Batı’da gerçekleşen hadiselerle bakmamız yeterli olacaktır. Batı’da dine dayanan imparatorlukların yerlerini krallıklara bırakmaları bir milletleşme hadisesinin ilk adımı olarak kabul edilir. Çünkü milli sınırlar, ortak değerler ve çıkarlar ön plana çıkmıştır. Yine aynı şekilde sosyal, ekonomik ve kültürel gelişmeler bu milletleşme hadisesinden kaynaklanan gelişmelerdir. Batı dünyasında milletleşme konusundaki ilk başarıyı İngiltere, Fransa, Almanya vb. ülkeler göstermiştir. Milletleşme olayı bir bakıma mahalli gelenek, görenek, anlayış ve düşüncenin milli bir kimliğe dönüşmesi olarak da yorumlanabilir. Türkiye’de ise fikri bakımdan olmasa bile fiilen milletleşme, cumhuriyet döneminde meydana gelmiştir. Aslında Türk kültür tarihine baktığımızda, eski devirlerde kurulan Türk devletlerine dönem olarak ele alarak, milletleşmenin Türk devlet anlayışında olduğunu görmemiz mümkündür. Eski Türk sosyal yapısındaki devlet anlayışı, aileden başlayıp obaya, obaların bir araya gelmesi ile boy, boyların bir araya gelmesi ile budun ve budunların birliği ise millet olup, bu birliğin siyasi beraberliği devleti temsil etmektedir.⁴⁰⁹

Milletleşmenin önemli faktörlerinden birisi de kültürdür. Bir milletin belirli bir dönemde sahip olduğu milli ve manevi müştereklerin toplamına milli kültür denilmektedir. Bu konunun daha çok aydınlatılması için “Bölge Kültürleri”ni ele almak yanlış olmaz. Bölge Kültürleri; sadece bir milletin ferdi olarak değil, aynı zamanda yaşadığı çevrede kültürünü oluşturan ve ona olan hissi bağlılığıdır. Bir de mahalli kültür vardır. Mahalli kültür, coğrafi bölgenin iklimi, bitki örtüsü, sosyo-kültürel yapısı, din ve ekonomik yapıları ile yakından ilgili olan kültüre verilen addır. Mahalli kültürün kendine has bir özelliği sayesinde mahalli kültürlerle uyumluluğu söz konusudur. Bu şekilde hem kendi kültür değerlerini hem de bulunduğu ana kültürü zenginleştirmiş olur. Sonuç olarak milli kültürün zenginleşmesindeki temel faktörler farklı bölge ve kültür birimlerinden kaynaklanmaktadır.⁴¹⁰

⁴⁰⁸ Yuvalı, a.g.m., ss.11-16

⁴⁰⁹ Yuvalı, a.g.m., ss.11-16

⁴¹⁰ Yuvalı, a.g.m., ss.11-16

Milletleşme olaylarının gerçekleşmesinde mahalli ve kültür birimlerinin önemi bir yeri vardır. Çünkü bünyesinde mahalli kültürlere yer vermeyen bir kültürün milli kültür konumuna ulaşması mümkün olmayabilir. Bu sebepten milli kültürler ayırıcı değil, bütünleştiricidir. Diğer yandan kültür birimlerinin, ayrı ayrı milli kültür kabulleri yönündeki gelişmeler ise çağımızda etkili ve geçerli olan kültür savaşı olarak adlandırılmaktadır. Günümüzde de sık sık gündeme getirilen “mikro milliyetçilik” veya “kültürü siyasallaştırma” hadiseleri de aynı şekilde bir kültür savaşıdır. Türk toplumu kültür temasları bakımından Batılı toplumlardaki değişme ve gelişmeyi takip ederek, evlenmeler, çeşitli dayanışma yolları ve ortak dini hayatın yaşanması ile milletleşme veya sosyalleşme, kültürleşme olayının sonuçlandırılması aynı zamanda bir çağdaşlaşma meselesidir. Tarih sahnesinde bu gelişmeyi takip etmeyen milletler sadece tarihi kayıtlarda varlığını gösterebilmişlerdir. Tarihi devirlerden günümüze kadar ulaşan milletler zengin ve orijinal kültüre sahip milletlerdir.⁴¹¹

Milliyetçilik, 19. Yüzyıllarda damgasını vurmuş, kaynağını liberalizmden alan ve kısa zamanda dünyanın her yerine ulaşan bir akımdır. Liberalizmin fert için öngördüğü hürriyet ve eşitlik, zamanla millet kavramına da dâhil olmuştur. İnsanlık tarihinin değişik zaman ve mekânlarında ferleri birleştiren, bir arada tutan ekonomik, savunma, siyasi ve din faktörleri olmuştur. Milletler çağının en güçlü birleştirici güç kaynağı milliyetçiliktir. Milliyetçilik kavram olarak vatan, millet, tarih, kültür, dil, din, gelenek ve görenek, iklim, kan bağı, psikoloji vb. yarattığı farklılar ile yakından ilgilidir. Batı dünyasında milletleşme rolünün üstlenmesinde, tarihçiler, yazarlar, şairler, sanatçılar, filozoflar, bilim ve siyaset adamlarının katkıları oldukça büyüktür. Her bir kişi farklı fikirlerde olduğu için milletleşme faktörünü, çeşitli fıkırlar ile ele almışlardır. Son olarak Ulu Önder Atatürk’ün, millet, milletleşme ve milliyetçilik meselesine bakışı; “Benim yegâne fahrim, servetim Türklükten başka bir şey değildir. Bu memleket tarihte Türk’tü, halen Türk ve ebediyen Türk olarak yaşayacaktır.”⁴¹²

⁴¹¹ Yuvalı, a.g.m., ss.11-16

⁴¹² Yuvalı, a.g.m., ss.11-16

60. ACAR OKAN – TÜRK DÜNYASININ YENİDEN DİRİLİŞİNİN MİLLİYETÇİLİĞE ETKİLERİ (Sayı 139-141, Mart-Nisan-Mayıs 1999)

Sovyet İmparatorluğunun dağılmasıyla birlikte, Sovyet rejiminin içinde olan toplumlara da milliyetçilik akımı sirayet etmiştir. Doğu Avrupa, Kafkasya, Türkistan, Orta Asya ve Sibiry'a'da, 19'u Türk boyu olmak üzere toplam 41 etnik grup geç kalmış bir milliyetçiliği yaşamaya başladılar. Bu geç kalma ile birlikte ister istemez aşırıya kaçılması, mikro milliyetçilik abartmalarını da beraberinde getirdi. Netice itibariyle yeni bir milliyetçilik döneminin yaşandığını görmek mümkündür. Sovyetler Birliği'nin dağılması konusunda, milliyetçilik tek başına komünizmi yıkamadı ama bu yıkılış milliyetçiliği diriltti.⁴¹³

Yeni Türkiye Cumhuriyetlerinin ve muhtar Türk bölgelerinin zuhuru ve diğerlerinde de milli şuurun uyanışı ve birçok etkileri ile Türkiye'deki millet tarifi yerine oturmuştur. Bu hususta düşünürlerin, sosyologların, antropologların, kültür adamlarının ve konu ile ilgili araştırma yapan kişilerin çok az farklı tanımlar ile birlikte ulaştığı bilgilere baktığımızda sonuç olarak aynı noktaya değinmektedirler. Fakat bazı ilim adamlarının mensup olduğu millete daha uygun gelen ve siyaset açısından işine yarayan, kısmen sübjektifliğe dayanarak, unsurları sayarken ağırlık noktalarının kaydırıldığı millet tarifine sıkça rastlanılmıştır. Her ne kadar sübjektif fikirler verilse de sonuç olarak objektif gerçeğe dayanmak durumunda kalırlar. Milliyetçi fikir adamları, yazarlar ve objektif ilim adamları, Türk milletini doğru tarif etmişler ve sadece Türkiye'deki Türklerden ibaret bulunmadığımızı, büyük bir Türk dünyasının parçası olduğumuzu defalarca söyleyip, yazmışlardır.⁴¹⁴

Türk dünyasındaki dirilişin milliyetçiliğimize en önemli etkisi, öncelikle millet tarifini yaparken Türk dünyasından bahsetmek, iç ve dış politik mülahazalar ile uzun süre fiili bir sansüre uğradı, dışlandı ve hatta alay konusu oldu. Fakat sosyal realite sonunda hükmünü icra etti; "Münkirlerin şaşkın bakışları arasında aysbergin asıl gövdesi su yüzüne çıktı ve 200 milyonluk Türk dünyası zuhur etti. Hiç kimse sözleri, kavramları, tarifleri kelimeleri eğip bükmesin bunların tamamı Türk'tür. Bazı farkların

⁴¹³ Acar Okan, Türk Dünyasının Yeniden Dirilişinin Milliyetçiliğe Etkileri, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 139-141, Mart-Nisan-Mayıs 1999, ss.17-20

⁴¹⁴ Okan, a.g.m., ss.17-20

mevcudiyeti sonucu değiştirmez. 2500 yıllık çok hareketli bir tarihi, üç kıta gibi çok geniş bir coğrafi ya da büyük milletlerle ve kültürlerle yan yana yaşamının yarattığı farklar o kadar önemli değildir.” Türk dünyasının dirilişi ile milliyetçiliğimize olan bir diğer etkisi ise özel olarak, milliyetçiliğin bütün resmi yönleri ve faaliyetleri arttı, zenginleşti. Bağımsız ve muhtar Türk cumhuriyetleri ile birlikte devletlerimizin sayısı 16’ya yükseldi. Türk toprakları sadece Türkiye’den ibaret olmadığı anlaşıldı ve Türk dünyasındaki topraklarla birlikte koca bir Türk devletleri haline geldi. Nüfus bakımından 200 milyon gibi dev bir sayıya ulaştı. Bunlar sadece nicelik gücümüzü ifade ediyor. Nitelik durumumuza baktığımızda asıl zengin daha belirgin olarak kültürde ortaya çıkıyor. Türk dili bütün şive ve lehçeleri ile kavram ve dil yapısı olarak zenginleşiyor. Tarih, siyaset, askerlik, ilim ve sanat kavramlarına bakıp Türk büyükleri denince akla önemli isimler geliyor. Edebi eserlerimiz, romanlarımız, şiirlerimiz, destanlarımız, manilerimiz, ninnilerimiz, deyişlerimiz, atasözlerimiz, masallarımız, fıkralarımız, tekerlemelerimiz vb. eski mevcut bilgilerimizi misli misli katlayacak şekilde artırıyor ve zenginleşiyor. Bunların asli amacı milleti, milli değerleri ve milli kültürü geliştirme ve yüceltmeye yöneliktir. Bu amacı benimseyecek ve faaliyetleriyle Türk milleti için fayda sağlayacak, gönüllü olacak milliyetçilerdir. Türk dünyasının dirilişi ile teorik bakımdan Türk milliyetçiliğine üçüncü etkisi ise; her sahada güçleri birleştirerek, işbirliğini arttırmak, dünya siyasetinde söz sahibi olan büyük bir “Devletler Birliği”ni yaratma fırsatıdır. Güçleri birleştirmek ve işbirliği yönünde yapılacak faaliyetler, bilim ve teknik alanda, teknoloji bakımından en üst seviyelere gelmek ve üretkenliği sağlamaktır. Eğitimde, dayanışma, yardımlaşma ve üniversiteler arası müşterek kuruluş ve çalışmalar, ortak ilmi araştırmalar vb. faaliyetler bu gelişmenin kapısını açacaktır. Ekonomik bakımdan da ziraat, sanayi, enerji, ulaşım, telekomünikasyon ve benzeri iktisadi faaliyetler tam bir iş birliği ile dünyanın en güçlü ekonomik yapılarından birisini oluşturur. İstiklalini kaybetmiş büyük Türk kitlelerinin varlığı dikkate alınarak, acı tarihi yeniden yaşamamak için askeri alanda da iç ve dış sahaların güvenliği için iş birliği yapılmalıdır. Seçilen bu etkiler sayesinde, Türk dünyasındaki gelişmelerin milliyetçiliğe katkısı ile şüphesiz üst seviyelere ulaşacaktır. Türk dünyasının dirilişi ile milliyetçilik malzeme ve muhteva olarak hiç bu kadar zengin olmamıştı.⁴¹⁵

⁴¹⁵ Okan, a.g.m., ss.17-20

61. AMİRAN KURTKAN BİLGİSEVEN – XXI. YÜZYILDA TÜRK MİLLİYETÇİLİĞİNİN HEDEFLERİ (Sayı 139-141, Mart-Nisan-Mayıs 1999)

Millet unsurunun tarifini, “aynı kandan gelen, aynı din, dil ve kültürü taşıyan, müşterek bir tarih şuuruna ve geleceğe ait aynı ülkülere sahip olan topluluğa millet diyoruz.” Bu tarife göre, “tarih şuuru ve ülkü” unsurları sübjektif olarak değerlendirilirken, bunun dışında kalan diğer unsurlar da objektif olarak değerlendirilmektedir. Fakat bu objektif ve sübjektif unsurları arasında karşılıklı bir etkileşim vardır. Nitekim aynı kandan gelen insanlar çok eski tarihlerden beri, zorunlu olarak aynı yerde, birlikte yaşam sürdürüp tarih sahnesinde yer aldıkları için aynı kültürü, tarih şuurunu ve bu şuardan etkilenen ortak bir ülküyü geliştirirler. Bu bilgilere bakarak, tarihten günümüze kadar varlığını sürdürmüş köklü milletler, kan birliği sebebiyle milliyet duygusunu yaratan ve milleti oluşturan objektif unsur içine dâhil edilmişlerdir.⁴¹⁶

Millet için dil unsuru da düşüncelerde beliren ortak manevi bir lisan olarak kabul edilir. Bir nüfusun milliyet duygusuna yükselebilmesi lisanın anlaşılabilmesine bağlıdır. Duygularla beraberlik dilde beraberliğe yol açar. Kısacası millet ilkesinde dil unsuru, dini ve milli değerlerimiz açısından, belli olayları yorumlamada kullandığımız ortak nitelikli sübjektif lisanımızdır, genel düşünce ve kanaatlerimizdir. Lisan konusunda çok daha fazla ortak olabilirsek, daha kuvvetli ölçüde “millet” olabiliriz.

417

Amiran K. Bilgiseven’e göre, bazı batılı sosyologların millet tarifi, bizim tarifimize uymadığını belirtir. Çünkü bazı kriterler açısından batılı sosyologların düşüncesi bizim düşüncemizden farklıdır. Milletin kriterleri her açıdan geçerli olmak üzere tespit edebilme zorluğu karşısında, batı aleminde üç fikir ortaya atılmıştır;

“- Milleti bugünkü sosyal realitede rastlanan en büyük ‘cemaat’ olarak kabul etmek ve ‘milliyet’ duygusunu da yaygınlık alanı en geniş olan müşterek ‘biz’ duygusu olarak görmek.

⁴¹⁶ Amiran Kurtkan Bilgiseven, XXI. Yüzyılda Türk Milliyetçiliğinin Hedefleri, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 139-141, Mart-Nisan-Mayıs 1999, ss.59-62

⁴¹⁷ Bilgiseven, a.g.m. ss.59-62

- Bu müşterekliğin fiilen sağlanabileceği en büyük cemaat alanının, her devletin sınırlarının içindeki kendi toprakları olduğu fikrini benimsemek.
- Devlet sınırları içindeki halkın tek bir ‘biz’ duygusu etrafında tek bir cemaat olmasını kolaylaştırmayı ‘siyasi gelişme’ olarak tarif etmek ve gerçekleştirmeye çalışmak.”

Konunun da başlığı olduğu 21. Yüzyıl Türk milliyetçiliğinin hedefleri, bu üç fikir doğrultusunda ne olması gerektiği meselesi, ülkemiz açısından taşıdığı geçerlilik derecesini ortaya koymakla mümkün olan bir meseledir. 21. Yüzyıl cemaat duygusunun nasıl olması gerektiğini gözden geçirmek gerekir. Milliyetçilik duygusunun bir cemaat duygusu olduğu çok açık bir gerçektir. Çünkü milliyet hissi “biz” duygusudur. MacIver ve Page’e göre bütün milli cemaatlerin hepsini kapsayan tek bir milletlerarası cemaat yoktur. Cemaat olarak adlandırdığımız bu sosyal grubun iki önemli şartı vardır; “müşterek yer ve müşterek biz duygusu”. Bu iki şarttan birincisi son dönemlerde gelişen teknoloji ile birlikte gerçekleşmiştir. Çünkü haberleşme ve ulaşma imkânları en uzak yerleri bile yakına getirmiş ve yer ayrılığı engeli bir bakıma ortadan kalmıştır. İkinci şarta baktığımızda da henüz gerçekleşmemiştir. Çünkü dünya, biz duygusunu tam olarak insanlara aşılatabilmiş değillerdi. Bu duygu daima ekonomik ve askeri bakımdan zayıf ülkelerin hayalini süslemekte, fakat kuvvetli ülkeler tarafından da az benimsenmektedir. Bunun sebebi ise kuvveti elinde bulunduran batı ülkelerinin hepsi de kültürlerinde “kuvvet haktır” prensibi hâkimdir.⁴¹⁸

Milliyet, bir cemaat duygusu olarak hiyerarşik bir durum değil aksime demokratik bir duygudur. Bu anlayış bizim milliyet tanımımıza uymakta olup, MacIver ve Page’e göre de bu şekilde gelişmiştir; “Milliyet duygusunun alanı ise millet çapında bir cemaat hissinin farklı rütbede, sınıfta ve etnik özellikte olan milyonlarca insanın onu eşit olarak paylaşmakla adlandırdığı bir alandır.” Bu demokratik duygudan sonra milliyetçilik duygusu belirlenmesi en önemli rolün devlete düştüğünü ifade edilir. Bu ifade birkaç araştırmacılar tarafından kabul edilmese de Amiran K. Bilgiseven için doğru bir ifadedir. Çünkü devlet, sosyal yapının

⁴¹⁸ Bilgiseven, a.g.m. ss.59-62

bütünü değildir ama önemli bir kısımdır. Bundan ötürü siyasi sınırlar milleti meydana getirmede en önemli role sahiptirler.⁴¹⁹

Son olarak Amiran K. Bilgiseven'in yaptığı bu çalışma ile 21. Yüzyıldaki Türk milliyetçiliğinin hedeflerini şu şekilde tespit etmiştir: “Çok iyi donatılmış ve eğitilmiş bir orduya sahip olmalıyız. Orduyu modern silah ve teçhizatlar ile donatıp aynı zamanda ekonomik refahı sağlamak için çok kaliteli bir aydınlar sınıfını yerleştirmeliyiz. İlim ve İslam arasındaki uyumu daha iyi idrak etmeli ve millet realitesini İslam'ın, bizim töremize de uygun olan birlik hakikatini yansıtabilen bir siyaset ilmi yardımıyla anlayıp anlatabilmeliyiz. Kendi siyasi sınırlarımız içinde bir 'milli ümmet' olma yolu olduğunu idrak etmeliyiz. Milli bağın ırki bağ olmadığını ve ümmet birliğinin birçok Müslüman ülkelerde uygulanan şekilsel İslam'dan kaynaklanamayacağını, İslam'ın tevhit esasına bağlı ilmi hakikati ve Türk töresi etrafında birleşmek olduğunu görüp bütün vatandaşlarımıza gösterebilmeliyiz. Müşterek bir tarih şuurunda birleşebilmenin eğitimde fırsat eşitliği sağlanmadan ulaşılabilecek bir hedef olmadığını da çok iyi bilmeliyiz. Gençlerimizi kolaylıkla hayatlarını kazanabilecekleri teknik ve mesleki eğitime daha fazla yönlendirmeliyiz.”⁴²⁰

62. BAYRAM KODAMAN – MİLLİYETÇİLİĞİN TARİHİ SEYRİ (Sayı 139-141, Mart-Nisan-Mayıs 1999)

İnsanlığın gelişmesi ile ilgili ortaya atılan ve geliştirilen sistemlere borçluyuz. Her yeni sistem veya ideoloji, kendisinden öncekini ya iptal etmiş, ya onun eksikliğini tamamlamış ya da tamamen yeni bir fikri ortaya çıkartmıştır. Bu şekilde fikri hayat zincirleme usulü ile birbirini tamamlamış ve gelişmiştir. Bu sistem veya ideolojilerin gelişmesinde din, felsefe ve ilimler vesilesi ile gerçekleşmiştir. Dünya tarihine bir göz attığımızda özellikle ortaçağdan itibaren pek çok fikir ve sistemlerin ortaya çıktığı görülmektedir. Her bir ideoloji kendine bir dayanak noktası bulmuştur ve bu şekilde gelişmiştir. Örnek olarak Hümanizm; insan, ferdiyetçilik; fert, kapitalizm; sermaye, komünizm; işçi sınıfı, liberalizm; burjuva sınıfı, kavmiyetçilik; kavim, devletçilik;

⁴¹⁹ Bilgiseven, a.g.m. ss.59-62

⁴²⁰ Bilgiseven, a.g.m. ss.59-62

devlet, natüralizm; tabiat üzerine inşa edilmiş ve sistemleştirilmiştir. Konumuz olan milliyetçilik ise tabii, tarihi ve sosyolojik açıdan millet üzerine inşa edilmiş, bir anlayıştır.⁴²¹

Makalenin birinci başlığı olan “Milliyetçiliğin Doğuşu” bölümünü özetlersek; Aydınlanma çağında meydana gelen teknoloji ve sanayi devrimlerine paralel olarak bir de zihniyet devrimi gerçekleştirilmiştir. Zihniyet devrimi ile entelektüeller, filozoflar ve ilim adamları, toplumda meydana gelen sosyal ekonomik değişiklikler ve sosyal değişimler çerçevesi ile her şeyi yeniden sorgulama ihtiyacı hissetmişlerdir. Bu sorgulamalar ile birlikte yeni bakış açıları ortaya atıldı. Bunlar; liberal anlayış ve liberal felsefe idi. Esas bakımından rasyonalizm yani akılcılık yolu ile insanın tek kılavuzu akıldır anlayışı ile gerçekleşti. Bu sebepten akıl kutsal bir varlık olarak nitelendirilip, fertlerinde kutsallığı ön plana çıkarıldı. Bu sebepten fert, merkezli bir sosyal, siyasi, iktisadi bir sistem oluşturmak durumunda kaldı. Ancak bunu oluşturabilmesi için fertlerin hür ve eşit olması gerekmektedir. Aydınlanma çağı ile ilmi ve teknolojik gelişmenin aynı zamanda sanayi devriminin yarattığı sosyal ve ekonomik şartlar kısacası yeni düzen ile eski düzen arasında bir mücadele başladı. Bu mücadelede fiilen Fransız İhtilali ile rasyonalist düşünceye sahip olan toplum kazandı. Bu galibiyet ile artık fertlerin özgürlüğü ve eşitliği anlayışına doğru ilk ve önemli adımlar atıldı.⁴²²

Milliyetçilik akımının ortaya çıkmasına gelince; bu akım da liberal düşüncenin bir uzantısıdır. Şöyle ki liberal düşünce ile birlikte toplum içinde ve iç politikada fert temel birim olarak ele alınmış, merkeze konmuş ve her şey onun etrafında, onun menfaati yönünde şekillenmiş ve gelişmiştir. Bu şekillenme ve gelişim sayesinde liberal düşünce anlayışı kapsam olarak biraz daha büyütülerek “millet” çapında ele alınmaya başlamıştır. Böylece dış politikada “millet” temel birim olarak nitelik kazanıyor ve “fertten millete ferdi şuurdan milli şuura” bir anlayış gerçekleştiriliyor. Bu arada aile, köy, şehir, bölge gibi geleneksel, mahalli kimlikler ve aidiyet duyguları bir sistemin, bir ideolojinin konusu olmaktan çıkarılarak, millet ve vatan şuuruna

⁴²¹ Bayram Kodaman, Milliyetçiliği Tarihi Seyri, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 139-141, Mart-Nisan-Mayıs 1999, ss.67-72

⁴²² Kodaman, a.g.m., ss.67-72

götüren birer ara istasyonu haline getiriliyor. Millet ve milliyetçilik bir realite olarak kabul edilince milletlerin hürriyeti, istiklali ve eşitliği, dolayısıyla milli devlet anlayışı temel prensip hala geliyor.⁴²³

Makalenin ikinci başlığı olan “Osmanlı’da Durum” bölümünü özetlersek; Bu bölümde Osmanlı’da Türklük duygusunun nasıl bir seyir izlediğini ele alan Bayram Kodaman, ilk olarak Osmanlı Devleti’nin milliyetçilik fikri ile tanışması Avrupa’ya göre biraz daha geç bir dönemde ortaya çıkmıştır. Bunun sebebi de Osmanlı’da milliyetçilik fikrinin doğuşunu sağlayacak iktisadi, siyasi, sosyal ve kültürel bir zemin olmamıştır. Çünkü Osmanlı toplumunun o dönemdeki ekonomik geriliği ve kültürel geriliği bu fikrin ortaya çıkmasına engel olmuştur. Bununla birlikte bu fikrin ortaya çıkmamasın da Osmanlı Devleti’nin izlediği politikalar da önemli bir faktördür. Çünkü Osmanlı’nın ilk dönemlerinde baskın görülen Türklük duygusu zamanla azaldığı tarihi kaynaklarda bir gerçektir. Bu Türklük duygusunun azalmasındaki en önemli faktör, Osmanlı toplum yapısının kozmopolit olmasından ve dini vasfının ağır basmasından kaynaklanmaktadır. Fakat 1918 yılına gelindiğinde Osmanlı Devleti çökmüş ve kurtarılması önlenemeyecek hale gelince, Türk milletini kurtarmaya ve milli devleti kurmaya teşebbüs etmişlerdir.⁴²⁴

Kronolojik bir şekilde ilerleyen konunun diğer başlığı “Milliliği Başlatan Zeminin Hazırlanması” bölümü özetlersek; milliliğe giden yolun açılması ilk olarak 19. Yüzyılda II. Mahmud’un modernleşme ve batılılaşma hareketleriyle başlamış, daha sonraki dönemlerde de devam etmiştir. Bilindiği üzere Osmanlı’da ilk modernleşme hareketleri orduda başlamıştır. 1826 yılında Yeniçeri Ocağı’nın kaldırılmasıyla, yerine batılı tarzda Asakir-i Mansure-i Muhammediye adı ile bir ordu kurulmuştur. İlk ve modern ordunun ortaya çıkışı bu şekilde oluşmuştur. Bu ordunun subayları ve askerleri Türklerden oluşmaktaydı. Arkasından 1834’de Mekteb-i Harbiye ve Askeri Mızıka Mektebi kurulmuştur. Mekteb-i Harbiye açıldığında ilk olarak yabancı hocalar getirilmiş ve yetiştirilmek üzere olan öğrencileri yurtdışında daha iyi eğitim alabilmeleri için gönderilmişlerdir. Bu öğrenciler vasıtasıyla Avrupa’da gelişen milliyetçilik akımıyla temasa geçmişlerdir. Bu sebeple Osmanlı

⁴²³ Kodaman, a.g.m., ss.67-72

⁴²⁴ Kodaman, a.g.m., ss.67-72

Devleti’ni kurtarmaya kalkışan, Türkçülük fikrine öncülük eden hatta Milli Mücadele’ye önderlik eden pek çok milliyetçi paşalar Mekteb-i Harbiye’de yetişmiş öğrencilerdi. Milliyetçiliğin ve modernliğin ikinci zemini ise Tanzimat, Islahat, I. ve II. Meşrutiyet döneminde açılan sivil ve askeri okullar ve 1901’ de açılan Darülfünun Türkçülük hareketini başlatan aydın kadroların yetiştiği okullar olmuşlardır.⁴²⁵

Makalenin dördüncü başlığı olan “Milliyetçilik Zirvede” bölümü; 1918 ile Osmanlı Devleti’nin yıkılması ile birlikte Osmanlıyı oluşturan bütün unsurlar birer birer köptular. Bu durum karşısında Mustafa Kemal Atatürk; “kültürel alanda var olan Türkçülük akımını, siyasi eyleme dönüştürerek, milli sınırlar içerisinde müstakil milli bir vatan ve müstakil milli devlet kurma hedefine yöneldi. Bu hedefe varmak için milli kuvvetlerden, milli ordudan ve milliyetçi sivil kadrodan” istifade etti. Bu düşünceler ile hareket eden Mustafa Kemal Atatürk, Milli Mücadeleyi kazandı ve 1923’te Milli Türk devletini kurdu. Siyasette, savunmada, kültürde, eğitimde, millilik; ilimde, teknikte ve kalkınmada modernlik anlayışı esas hareket tarzı olarak benimsendi.⁴²⁶

Makalenin son konusun yani son başlığı olan “21. Yüzyılda Türkiye’nin Hedefleri”; İlk imkân olarak, Türkiye konum ve güç olarak, Balkanların, Kafkasya’nın ve Orta Doğu’nun merkezi konumunda olan bir ülkedir. Bu bölgelerde de Osmanlı’nın sayesinde ortak tarihi, kültürel ve siyasi bağımız mevcuttur. İkinci imkân olarak, Sovyetler Birliği’nin dağılmasıyla doğmuştur. Orta Asya’da ve Kafkasya’da Türk devletleri bağımsızlıklarını ilan etmiştir. Bu sayede hem ekonomik, hem siyasi, hem sosyal hem de kültürel bakımdan ilişkilerin sağlanması ve bu ilişkiler sayesinde kardeş Türk devletlerimizin sınırları içerisinde bulunan değerli madenler, Türkiye için büyük bir nimettir. Bunun içinde Rusya ile iyi ilişkiler kurmak çok önemlidir. Son olarak üçüncü imkân ise Türkiye’nin Batı ile olan ilişkileridir. Oradaki ilim, bilim ve teknolojik gelişmeleri yakından takip edip, kendi mahsulümüzü üretmek zorundayız. Özellikle de dünya süper gücü olan ABD’nin Orta Doğu, Orta Asya, Kafkasya Politikası ve bu bölgelerdeki iktisadi ve siyasi çıkarları açısından Türkiye ile

⁴²⁵ Kodaman, a.g.m., ss.67-72

⁴²⁶ Kodaman, a.g.m., ss.67-72

dostluğunu muhafaza etmek durumundadır. Türkiye bu dostluktan istifade ederek, vaziyetini hem Avrupa’da hem Orta Doğu’da güçlendirme imkânına sahiptir.⁴²⁷

63. ERCÜMENT KURAN – DÜNYADA MİLLİYETÇİLİĞİN DOĞUŞU VE GELİŞMESİ (Sayı 139-141, Mart-Nisan-Mayıs 1999)

Milliyetçilik kavramının tanımları bakımından oldukça çeşitlidir. Bu çeşitliliğe en yakın tanımlar içerisine sokacağımız tanım ise; “Kendilerini birleştiren dil ve kültür bağlarından ötürü ulusal bir topluluk oluşturmaları gerektiğinin bilincine varan ve bağımsız bir devlet kurmak isteyen kimselerin yarattığı siyaset hareketidir.” Milliyetçilik konusuna yönelik tarihe baktığımızda ilk olarak Yahudi toplumlarında görülmektedir. Yahudilerin ataları olan İbraniler, kendilerini Tanrı tarafından seçilmiş bir kavim olarak inanıyorlar.⁴²⁸

Orta Çağ Avrupası’nda yaklaşık bin yıllık bir sürede Kilise, halklara cemaat şuurunu benimsettirdi. Fakat 15. Yüzyılda İtalya’da Rönesans’ın başlamasıyla birlikte Machiavelli’nin “Prens” adlı eserinde İtalya milliyetçiliğinin temelini atmıştı. Bununla birlikte Almanya’da da milliyetçilik hareketler ilk olarak Martin Luther’in başlattığı Reform hareketleri ile görmekteyiz. Reform hareketlerinin etkisi ile Hristiyanlığın beynelmilel anlayışını yıkılıp, milli dillerin ve edebiyatların gelişmesi sağlandı. İhtilalin başladığı yer olarak Fransa’daki milliyetçilik anlayışı dünyanın çeşitli ülkelerinde de etkisini gösterdi. Bu anlayış ile ilk olarak Almanya’da “pancermanizm” anlayışı ile birlikte Avrupa’nın siyasi ve sosyal yapısı değişti. Pancermanizm; bütün Almanları bir devlet halinde birleştirmek gayesi güdüyordu. Güce dayanan bu ideoloji karşında Rus milliyetçiliğini buldu. 19. Yüzyılda başlayan Panslavizm etkisi ve yapılan kongreler ile birlikte Slav dili konuşan kavimlerin Rus hâkimiyetinde birleştirilmesi kararları alınmıştı. Aynı zamanda bu kararları ünlü Rus edebiyatçısı Dostoyevski’de desteklemekteydi. Bu ideolojinin ana gayesi Doğu Avrupa’da bulunan Slav kavimlerini Rus Çarlığına bağlamaktı.⁴²⁹

⁴²⁷ Kodaman, a.g.m., ss.67-72

⁴²⁸ Ercüment Kuran, Dünyada Milliyetçiliğin Doğuşu ve Gelişmesi, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 139-141, Mart-Nisan-Mayıs 1999, ss.118-120

⁴²⁹ Kuran, a.g.m., ss.118-120

Bu ideolojiler ile birlikte artık siyasi çatışmaların başlaması kaçınılmazdı. Bunun üzerine 1870’te Fransa ve Prusya arasında savaşın Fransa’nın mağlubiyete uğraması sonucunda Alzas-Loren eyaletinin yeni Alman İmparatorluğunun sınırlarına dahil edildi. Bu savaşla birlikte Almanya, Avrupa Büyük Devletleri arasında söz sahibi olacak bir konuma yükselmişti. Nitekim Almanya, 1867 Avusturya-Macaristan İmparatorluğu’nda nüfusunu artırdı. Almanya’nın Doğu Avrupa siyaseti, Rusya’nın çıkarlarını oldukça tersti ve bunun üzerine Rusya’nın kışkırtması ile birlikte Osmanlı-Rus savaşı Türklerin aleyhine gerçekleşince Romanya ve Sırbistan bağımsız, Bulgaristan da özerk bir devlet konumuna geldi. Bu netice ile birlikte 1878’de toplanan kongre ile Bismarck, bu özerk ve bağımsız devletleri tanıdı. 1890’larda Bismarck’ın siyasi gücü yavaş yavaş sona ermesi ile birlikte Başkanlık makamına II. Wilhelm getirildi. Sanayi dönemi ile gelişmekte olan Almanya, ekonomik anlamda dünya yarışına girmek için yeni sömürge yolları aramaya çalıştı. Bu arayış İngiltere, Fransa ve Rusya’nın çıkarlarına tersti. Bununla birlikte devletlerarasında bir silahlanma yarışı ile 1914 yılında I. Dünya Savaşı gerçekleşti. Dört yıl süren bu savaş Almanya ve müttefiklerinin yenilgisiyle sonuçlandı ve 1917 yılında Rus Çarlığı, Bolşevik ihtilali ile dağılmış ve savaştan çekilmek zorunda kalmıştır. Bu savaştan sonra Avrupa haritası büyük değişikliklere uğradı. Osmanlı, Avusturya-Macaristan ve Rus İmparatorlukları parçalanarak, toprakları üzerinde birçok milli devlet kuruldu.⁴³⁰

I. Dünya Savaşı’ndan sonra İngiltere ve Fransa’nın kurduğu düzen 20 yıl geçerli kalabildi. İtalya ile birlikte Almanya’da totaliter bir rejim başladı. Mussolini’nin İtalyan faşizmi, Hitler’in nasyonal sosyalizmi ve Rusya’da Stalin’in komünist diktatörlüğü aşırı milliyetçi akımlar olarak liberal demokrasileri tehdit ediyordu. Bununla birlikte Bağımsızlık Savaşı’nın muzaffer kumandanı Mustafa Kemal Atatürk’ün Türkiye Cumhuriyeti’nde uyguladığı milliyetçilik anlayışının hususiyle İslam ülkelerinde etkili olduğu bilinmekteydi.⁴³¹

Diktatörlükleri ile aşırı milliyetçi akımları benimseyen devletlerin tehdidi ile başlayan bu siyasi çatışmalar somut anlamda ilk olarak 1939 yılında Hitler’in Polonya’ya saldırması ile başladı. Bunun üzerine A.B.D., İngiltere, Fransa ve

⁴³⁰ Kuran, a.g.m., ss.118-120

⁴³¹ Kuran, a.g.m., ss.118-120

1941’den sonra Sovyet Rusya savaşa dahil oldu. İkinci Dünya Savaşı, Almanların ve müttefiklerinin yenilmesi ile sonuçlanıp, bu savaşın asıl galipleri A.B.D. ve Sovyet Rusya dememiz yanlış olmaz. Çünkü İngiltere ve Fransa savaşlarda aşırı yıpranmışlar ve A.B.D ve Sovyet Rusya’ya bazı sömürgelerini vermek zorunda kalmışlardır. 1950’ler ve sonrasında “Soğuk Savaş” olarak adlandırılan siyasi çekişmeye yönelik dünya artık iki blok haline gelmişti. Batı bloğu liberal devletlerin öncülüğü yapan A.B.D. ile Doğu Bloğunda komünist rejiminin öncülüğünü yapan Sovyet Rusya. Dünya tarihinin en önemli büyük olaylarından biri 1991 yılında gerçekleşmiştir. Sovyet Rusya’nın dağılması ile birlikte, Rus esiri olan milletlerin çoğu bağımsızlıklarını ilan etmişlerdir. Bu dönemden sonra A.B.D. dünyanın süper gücü unvanını almıştır. Son olarak günümüzdeki devletler uluslararası sermayenin yönetimi altına girmişlerdir. Bununla birlikte “kimliklerini korumak isteyen milli devletler globalleşme çağında “mikrorasyonalizm” tehditi altındadır. Bu tehdit milli sınırlar içerisinde yaşayan alt-etnik grupların bağımsızlık istemek hakkına oldukları iddiasından doğmaktadır.”⁴³²

64. CENGİZ ALYILMAZ – ATATÜRK, MİLLİYETÇİLİK VE TÜRK DÜNYASI (Sayı 152, Nisan 2000)

Tarihi kaynaklara baktığımızda Türk milleti, neredeyse dünya coğrafyasının her yerinde var olmuş, buralara kendi kültürünü ve medeniyeti taşımıştır. Tarih sahnesinde Türk Devletleri, Anadolu’yu sadece verimlik topraklar olarak yerleşmeyip, asıl Kızıl Elma ülküsünü gerçekleştirmek için o coğrafyayı fethetmişlerdir. Bu ülkü sayesinde farklı farklı zamanlarda Batı’ya açılmışlar ve asıl hedefi olan İstanbul’u fethetmek için mücadele vermişlerdir.⁴³³

Türk düşmanları, Anadolu dışındaki Türk yurtlarını bin türlü oyunla, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Azerbaycan, Türkmenistan, Yakutistan, Çuvaşistan, Tataristan, Başkırdistan... adlarla böldükleri gibi; Türk milletini de Kazak, Kırgız, Özbek, Azeri, Türkmen, Yakut, Çuvaş, Tatar, Salar, Uygur, Karakalpak, Başkırt, Gagauz... diye boy adlarını öne sürüp ayırırlar. Bu şekilde

⁴³² Kuran, a.g.m., ss.118-120

⁴³³ Cengiz Alyılmaz, Atatürk, Milliyetçilik ve Türk Dünyası, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 152, Nisan 2000, ss.12-16

ayrıştırılan Türkistan toprakları, Türk kimliğini unutturulması için yapılan sistemli bir çalışmadır. Buradaki amaç Türkistan’da yaşayan Türk milletini birbirinden ayırıp, uzaklaşmasına ve kopmasına sebebiyet vermektir. Aynı şekilde Anadolu Beyliklerini ve devletlerini bir arada toplayan, kendi egemenliği altına alan Osmanlı Devleti, yüzyıllar boyunca süren bu ihtişamın ardından benzer emperyalist oyunları sebebiyle tarih sahnesinden uzaklaştırılmıştır. Nitekim Türk Milleti, Türk devlet geleneğinin içinden gelen; ilmi, askeri ve siyasi alan bir dahil olan Mustafa Kemal Atatürk liderliğinde yeniden şahlanır, devlet kurar: “...Tarihi cihanda bir Cengiz, bir Selçuk, bir Osman devleti tesis eden ve bunların hepsini hadisat ile tecrübe eyleyen Türk milleti, bu defa doğrudan doğruya kendi nam ve sıfatında bir devlet tesis ederek bütün felaketlerin karşısında meftur olduğu kabiliyet ve kudrete ahz-i mevki etti.”⁴³⁴

Mustafa Kemal Atatürk, başarısının, becerisinin ve dehasının kaynağını, verdiği demeçler ile daima yüce Türk Milletinin bir ferdi olmasına bağlamıştır: “Ben, 19 Mayıs içinde Samsun’a çıktığım gün, elimde hiçbir kuvvet yoktu. Yalnız Büyük Türk Milletinin asaletinden doğan ve benim vicdanımı dolduran yüksek ve manevi bir kuvvet vardı. İşte ben bu ulusal kuvvete, bu Türk Milletine güvenerek işe başladım. Ben, Türk ufuklarında bir gün mutlaka bir güneş doğacağına, bunun hararet ve kuvvetinin bizi ısıtacağına, bundan bize bir güç çıkacağına o kadar emindim ki, bunu adeta gözlerimle görüyordum.” Bir diğer demeç ise; “...Millet kendi büyüklüğünü olduğu gibi cihana göstermişse, fazlalık bende değil, şekl-i hazrın mahiyetindedir.” Bu gibi demeçlere baktığımızda Mustafa Kemal Atatürk’teki Türklük şuurunu ve gururunu, milletine duyduğu saygı ve güveni açıkça ortaya koyar niteliktedir.⁴³⁵

Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra akıllara “Peki ne oldu da Türkiye Cumhuriyeti kurulduğunda Türk dünyası unutuldu, unutturuldu?” şeklinde bir soru sorulabilir. Aslında unutilan bir şey yok. Cumhuriyetin kurulduğu dönemde, emperyalist güçlerin üzerimize çöreklandığı dönemlerde güçlü ve düzenli ordumuz bulunmamaktaydı. Aynı şekilde Türk coğrafyasının tamamının kurtuluşu için gerekli teçhizattan mahrum oluşumuz sebebiyle, Rusya’nın Türk dünyasına yapmış olduğu baskı ve zulümlerine yönelik, Türk dünyasının kendi aralarında yardım ve destek

⁴³⁴ Alyılmaz, a.g.m., ss.12-16

⁴³⁵ Alyılmaz, a.g.m., ss.12-16

sağlamalarına engel olmuşlardır. Hadiselerin ayrı ayrı coğrafyalarda ve aynı zamanda vuku bulması devleti kendi kaderiyle baş başa bırakır. Bütün bunlara rağmen Kafkasları ve Türkistan'ı kurtarmak amacıyla girişimler olur fakat başarılı olunamaz.⁴³⁶

65. ALTAN DELİORMAN – ATATÜRK VE TÜRKÇÜLÜK (Sayı 160, Aralık 2000)

Mustafa Kemal Atatürk, milliyetçilik bilincine çocukluk ve öğrencilik yıllarında okuduğu şiirler ve eserler vasıtasıyla onda milli duyguların uyanmasına yol açmıştır. Atatürk'ün milli duygusunun uyanmasında etkili olan şiirlerden biri de Mehmet Emin Yurdakul'un "Ben bir Türküm, dinim cinsim uludur" diye başlayan manzumesidir. Yurdakul, Milli Mücadeleye katılmak için Anadolu'ya geldiği zaman, Atatürk, Yurdakul'a çektiği telgrafta kendisine atıfta bulunmuştur: "Türk milliyetseverliğinin ilahi müjdesi olan şiirleriniz, bugünkü mücadelemizin kahramanlık ruhuna doğuş ufku olmuştur."⁴³⁷

20. yüzyılın ilk yıllarında, Türk aydınlarının çoğunluğu "meşrutiyet" öncelikli bir hedef olarak belirlendi. Meşrutiyet rejimi kurulursa Osmanlı Devleti'nin eski dönemlerdeki gücüne ulaşılacağı düşüncesi vardı. Bu düşünce ile siyasi ve fikri düşünceler pek önemli sayılmayıp, bağımsızlığın geleceği günler ipe çekiliyordu. Osmanlı Devleti, Osmanlılık ideali ile devletin sınırları içerisinde yaşayan tüm halkların huzur ve ahenk içerisinde yaşayacağını ümit ediyordu. İtilaf devletlerinin meydana getirdiği cemiyetlerin çıkarttığı isyanlar göz ardı edilerek, sorunun kolayca çözüleceğine inanılıyordu. Devamında, Makedonya'da ortaya çıkan örgütçülük faaliyetleri ise askeri tedbirler ile bastırılmaya çalışılıyordu. Bütün bu yaşanan gelişmeler, Osmanlılık bağını çürük gösteren gelişmeler olarak değerlendirilebilir. Lakin Avrupa'da da örnekleri olduğu gibi, hanedanın otoritesi etrafında yaşanabileceği hayali, dönemin pek çok aydınları tarafında kolay çözümlenebilecek bir düşünce içerisindeydiler.⁴³⁸

⁴³⁶ Alyılmaz, a.g.m., ss.12-16

⁴³⁷ Altan Deliorman, Atatürk ve Türkçülük, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 160, Aralık 2000, ss.21-

26

⁴³⁸ Deliorman, a.g.m., ss.21-26

1908 Meşrutiyet'in ilan edilmesi ile hürriyet kavramı bakımından çeşitli düşüncelerin ortaya çıkmasına vesile olmuştur. Bu dönemlerde Türkçülük ideali sesini edebiyat ve tarih alanlarında duyurmaya başlamıştır. Selanik'te ortaya çıkan "Genç Kalemler", dil ve edebiyat alanında özellikle de Ziya Gökalp'in "Turan'a Doğru" şiiri ile Türkçülük idealine siyasi açıdan yeni hedefler çiziliyordu. Bu dönemde Türk Ocağı kurulup faaliyetlerine başlıyor ve devamında "Türk Yurdu Dergisi" de yayımladığı yazılar ile önemli bir dergi haline geliyordu. Balkan Savaşları döneminde Rumeli'de Osmanlı Devleti'ne ait topraklarda ulus-devletler ortaya çıkarak, Osmanlı bünyesinden ayrılıyorlardı. Osmanlı bünyesinden ayrılan son millet ise Arnavutlar, Osmanlı Devleti'ne isyan ederek kendi ulus-devletlerini kurmak için girişimlerine başlıyordu. Yaşanan bu gelişmeler ile Osmanlılık hayalide ortadan kalkıyordu. Osmanlılık idealinin bir çözüm getiremeyeceği anlaşıncı, Müslüman Arnavutlarda isyan ederek, İslamcılık düşüncesini suya düşürmüşlerdir. Buna karşılık olarak da Türkçülük ideali günden güne güçleniyordu.⁴³⁹

Ziya Gökalp'in, ülkede yaşanan bu sıkıntılı dönemlerde kaleme aldığı eserleri ve konferanslardaki konuşmaları, ülkenin o dönemki zor şartlarından kurtulabilmesi adına genç aydınlar adeta bir rehber olmuştur. Gökalp, "Millet" şiiri ile Türklük şuurunu canlandırmaya gayret etmiştir. Gökalp'i yakından tanıma fırsatı bulmuş ve fikirlerini anlamış bazı batılı şarkiyatçılar da, bu fikirlerin etkisi bakımından, Cumhuriyet Türkiye'sinin temel yapı taşlarını oluşturduğuna işaret etmişlerdir. Bunun üzerine Ünlü şarkiyatçı Jean Deny'nin bu konu üzerine görüşü şu şekildedir: "Yeni Türkiye'de yapılan yeniliklerden hiçbiri yoktur ki Ziya Gökalp'in hadiseleri tarif ve tasnif hususundaki yenilmez kuvvetli ile münakaşa ve tetkik edilmiş olmasın. Hatta anlaşıldığına göre o, bunların ekserisini ilham da etmiştir." Bir diğer görüş ise, Prof. Dr. Mehmet Kaplan'ın, Ziya Gökalp'in eseri olan "Türkçülüğün Esasları"nda ileri sürülen fikirlerin çoğunun Cumhuriyet Türkiye'sine rehber olduğu görüşündedir: "Atatürk inkılaplarının temelinde Ziya Gökalp'in fikirleri vardır." Gerçekten de öyledir ki, Ziya Gökalp ile Atatürk'ün görüşleri arasında ciddi benzerlik vardır. Gökalp'in "Türkçülüğün Esasları" kitabında Türkçülüğün programı da, Cumhuriyetin

⁴³⁹ Deliorman, a.g.m., ss.21-26

ilanından sonra yapılan yeniliklerin ve düzenlemelerin büyük ölçüde ilham kaynağı olarak görülmektedir.⁴⁴⁰

Atatürk'ün Milli Mücadele'nin ilk günlerinden ölümün kadar, bütün faaliyetlerinde milliyetçilik ülküsünü daima birinci planda tuttuğunu gösteren sayısız örnekleri vardır. Bununla birlikte Atatürk, yeni nesillerin milli ve çağdaş fikirlerle yetişmesine büyük önem veriyordu. Bunun üzerine Ankara'da yeni kurulan Telif ve Tercüme Heyet'inde çalışan Ziya Gökalp, Mustafa Kemal Atatürk'ten genç nesillerin okuyacağı kitapları hazırlamak için orada bulunan heyete dâhil edilmesini istemişti. Yine aynı yıl genel seçimlerde Ziya Gökalp, Diyarbakır milletvekili olarak meclise girmiştir. Yeni Türk devletinin milli ve manevi temellerinin oluşturulmasında, önüne yeni bir hizmet ufku açılmıştır. Türkçülüğü sistemleştiren ve ilmi esasları "Türkçülüğün Esasları" adlı eserinde belirten Gökalp, bu eserini Cumhuriyetin ilan tarihi ile aynı yıl yayımlamıştır. Yazık ki Gökalp en verimli çağında iken 25 Ekim 1924 yılında hayata gözlerini yummuştur. Ebedi âleme göçerken, arkasında eserler, yazılar, edebi verimler, geniş tesirler ve yeni bir ülkenin temellerini bırakmıştır. Bütün bu değerler, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk 15 yılına damgasını vuracak değerlerdir.⁴⁴¹

"Türkçülüğün Esasları" kitabında yer alan "Türkçülüğün Programı" bölümünde Ziya Gökalp dilde Türkçülük, ahlaki, hukuki, dini, iktisadi ve siyasi Türkçülük konularını ele almıştır. Bu programın 1923 yılında hazırlandığını düşünersek, adeta yeni Türk devletine yol göstermek amacıyla kaleme aldığını varsayabiliriz. Dilde Türkçülük konusunda Gökalp'in teklifleri şöyledir: "Dilimizi lüzumsuz Arapça ve Farsça deyimlerle tamlamalardan temizlemek, henüz varlıklarını bilmediğimiz milli deyimleri ve ifade tarzlarını ilave etmek, Henüz malik olmadığımız için yaratmaya mecbur olduğumuz milletlerarası dile katmak." Bu konu üzerine Atatürk, Türk dilinin sadeleşmesi ve zenginleşmesi hareketini milliyetçiliğin tabii bir icabı olarak kabul etmiştir. Türk Dil Kurumu'nun faaliyete geçirilmesi, Türk dilinin araştırılması ve geliştirilmesi yolunda bir dönüm noktası olmuştur. Türkçe'nin sadeleşmesi, yabancı dillerin etkisinden kurtarılmak için birkaç yıl çeşitli araştırmalar

⁴⁴⁰ Deliorman, a.g.m., ss.21-26

⁴⁴¹ Deliorman, a.g.m., ss.21-26

ve çalışmalar yapılmıştır. Sonunda Atatürk, aşırılıkların dili bir çıkmaza götürdüğünü grerek tabii yola dönülmesini istemiştir.⁴⁴²

Ziya Gökalp'in ahlaki Türkçülük konusundaki görüşlerine bakacak olursa; kadınlara sosyal, siyasi ve hukuki olarak medeni hakların tanınmasına, devlet içerisindeki ve sosyal yaşam alanındaki tüm alanlarda kadın-erkek eşitliliğın sağlanması yönünde görüşlere sahiptir. Gökalp'in modern devlet anlayışındaki görüşlerinin uygulanması Atatürk'ün döneminde çıkartılan Medeni Kanın ile kadınlara yeni hakların tanınmasıyla görülmektedir. Ziya Gökalp, Türkçülük bahsinde kanunlarımızda teokrasiye ait izlerin ortadan kaldırılıp yerlerine hukuki ve sosyal alan eşitliliğ yönelik kanunların oluşturulmasını çalışmalarında belirtmiştir. Ayrıca Türklüğün hukuki gayeleri bakımından da ağdaş aile düzeninin oluşturulmasının önemini vurgulamıştır.⁴⁴³

Ziya Gökalp, siyasi açıdan Türkçülük hakkındaki düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir: "Siyasette mesleğimiz halkçılık ve kültürde mesleğimiz Trklktr." Ziya Gökalp'in bu düşüncesi ile Atatürk'n Halkçılık düşüncesi bir birine çakışmaktadır. Halkçılık ilkesi önce Cumhuriyet Halk Fırkası programında, sonra anayasa da yer alması, Gökalp ile Atatürk'ün ortak görüşlerinin uygulamaya geçirilmiş olması anlamına gelmektedir. Son olarak şöyle bir çıkarımda bulunabiliriz; Türkçülüğün fikir babasının Ziya Gökalp, ilk ve radikal uygulayıcısının da Atatürk olduğunu kabul edebiliriz.⁴⁴⁴

66. BAYRAM KODAMAN – ATATÜRK VE MİLLET-MİLLİYETÇİLİK (Sayı 160, Aralık 2000)

Makalenin "Fert-Ferdiyetçilik ve İnsan Hakları" başlıklı konusunda, Avrupa da 16. Yüzyıldan itibaren Rönesans ve reform hareketleri sonunda insanın kutsal bir varlık olduğu tescilleniyor. Bununla beraber insanları şerefli yapan unsuru da akılda buluyorlar. Bu durum anlaşıldıktan sonra ferdin toplum içinde ve devlet karşında konumu tartışılıyor. Sonuç itibariyle fertlerin toplumu veya milletin de devleti ve diğr

⁴⁴² Deliorman, a.g.m., ss.21-26

⁴⁴³ Deliorman, a.g.m., ss.21-26

⁴⁴⁴ Deliorman, a.g.m., ss.21-26

kurumların teşkil ettiği görülüyor. Dolayısıyla sosyal ve beşeri nizamın alt yapısını fertler oluşturduğu anlaşıyor. Bu şekilde başlayan ferdiyetçilik akımları 1776 Amerikan Halklar Bildirisi ve 1789 Fransız İnsan ve Vatandaş Hakları Bildirisiyle doruk noktasını ulaşıp, evrensel bir karaktere büründü. Bu iki bildiri insanları temel hak ve özgürlüklerini korumak için devletin, siyasi iktidarın ve diğer kurumların yetkisini kanunla belirlenmesini öngörür. Bununla birlikte Liberal felsefenin Avrupa medeniyet ve kültürünün temelinde ferdiyetçilik yattığı bilinen bir husustur. O halde Ferdiyetçilik çağın gereği ve yükselen değeri idi.⁴⁴⁵

“Millet-Milliyetçilik-Millet Hakları” başlığında ise, ferdiyetçilik kavramı nasıl liberalizm doğurdu ise, liberal sistem de dünya sathında, uluslararası ilişkiler düzeyinde ve insanlık çerçevesinde birim olarak millet esas almış ve bu milletin hak ve hürriyetini koruma eylemi, fikri olan milliyetçiliği doğurmuştur. Millet aynı dili konuşan, aynı duygu, düşünce, aynı kültür ve tarih şuuruna sahip, belirli bir coğrafyada oturan, tasada, sevinçte bir fertlerin bütününe verilen addır. Bu sebeple millet, dil ve tarih merkezli tabii bir kültür birimidir. Her millete bir devlet, her devlete de bir millet prensibine dayanmıştır. Sonuç olarak 19. Yüzyıl ve 20. Yüzyılın gereği millet-devlettir, yani milli devlettir.⁴⁴⁶

Milliyetçilik, birim olarak milleti esas alan, bu milletin temel hak ve hürriyetini savunmaktan ve bunun gerçekleşebilmesi için milletin devlet halinde örgütlenmesi şeklinde gerçekleşen liberal bir fikir akımıdır. Millet haklarının temel özelliği; milli iradeye ve milli hâkimiyete dayanmasıdır. Dolayısıyla milletin, başka milletler veya başka millet-devletler karşısında korunması esastır. Sonuç olarak bütün olan ve millet olarak adlandırılan bu birimler, dünyada, hem birbirinden çok farklı, hem de çok sayıda mevcuttur. Bu itibarla dünyamız, milletler, kültürler ve etnik gruplar mozaikidir. Yani farklı sosyal ve ekonomik yapılar, farklı kültürler ve farklı zihniyetler yeryüzünde mozaik görünümü arz eder. Millette ise bütünlük, teklik, benzerlik söz konusudur. Bu sebepten milli devlet bütünlük ve teklik üzerine inşa edilmiştir.⁴⁴⁷

⁴⁴⁵ Bayram Kodaman, Atatürk ve Millet-Milliyetçilik, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 160, Aralık 2000, ss.43-46

⁴⁴⁶ Kodaman, a.g.m., ss.43-46

⁴⁴⁷ Kodaman, a.g.m., ss.43-46

“Evren-Evrensellik Evrenselcilik” başlığında ise, evrensellik tanım bakımından farklı olanı kabul eder. Evrenselcilik ise farklılıkları gidererek dünya insanlığına tek modelin, tek biçimin, tek düzenin, tek düşüncenin empoze edilmesini savunur. Akıl ve bilim yoluyla bu hedefe varılacağı düşünülür. Pozitivist bir yaklaşımdır. Evrenselcilikte, insanların ve toplumların ister tabii farklılıklarını ister tarihi, kültürel ve sosyal yapı farklılıklarını ortadan kaldırmak ve dünya vatandaşlığını tesis etmek iddiasıyla yola çıkan, işi diktatörlüğe kadar götürdüğü, insan hak ve hürriyetlerini yok ettiğini, milletleri köleleştirdiği bilinen bir husustur.⁴⁴⁸

“Mustafa Kemal Atatürk ve Milliyetçilik” başlığında, Mustafa Kemal Atatürk, ferdiyetçiliğin, milliyetçiliğin ve evrenselciliğin ne demek olduğunu biliyordu. Zaten Avrupa’daki fikri gelişmeleri yakından takip etmiş, özellikle 1789 Fransız İhtilaliyle ortaya çıkan fikir akımlarının yabancısı değildi. Mustafa Kemal Atatürk ayrıca Osmanlı Devleti’ndeki Osmanlılık, İslamcılık ve Türkçülük akımlarıyla yakın temas halinde bulunmuş ve bu akımlar içerisinde yaşamıştır. 30 Ekim 1918 Mondros Mütarekesine kadar Avrupa ve Osmanlı toplumundaki fikir akımlarına karşı kişisel ve entelektüel bir yaklaşımı olmuştur. 19 Mayıs 1919’dan itibaren ise bu yaklaşımı kişisel olmaktan çıkmış, hem milli, hem coğrafi, hem kültürel, hem siyasi, hem de evrensel boyutu olan bir düşünce-eylem haline dönüşmüştür. Atatürk, 1923’ten sonra Türk milletine yeni ve çağdaş bir kimlik kazandırmaya çalışan inkılapçıdır, politikacıdır. Aynı zamanda felsefi ve siyasi fikir akımlarına milli sorumluluk hissederek bakmış, onları bu sorumluluk duygusuyla değerlendirmiş ve neticede Türk milletine uygun gelebilecek şekilde sunmayı denemiştir.⁴⁴⁹

Mustafa Kemal Atatürk’ün imparatorlukların yıkılması ile ilgili düşünceleri ise, imparatorluğu milliyetçilik akımı yıkmıştır. İmparatorluklardan pek çok milletler çıkmıştır. Osmanlı İmparatorluğu bir istisna teşkil etmeyeceğine göre, yıkılmak üzeredir. İmparatorluğun asli unsuru Türkler yeni bir devlet kurmalıdır. Millet ve milliyetçilik fikri yeni bir milli devlet kurmanın motor gücü olmalıdır. Böylece Milli Mücadele’de milletin müşterek menfaatleri, tutkuları, duyuları, hedefleri tarafından başlatılmış ve yönlendirilmiştir. Mustafa Kemal Atatürk’ün diğer bir tespiti ise,

⁴⁴⁸ Kodaman, a.g.m., ss.43-46

⁴⁴⁹ Kodaman, a.g.m., ss.43-46

Osmanlı zamanında görülmeyen halk-millet-sivil-asker ve kuvay-ı milliye-kuvay-ı nizamiye işbirliği idi. Bu işbirliği de halkın sağduyusu ve şuur altındaki milli duyguları sayesinde kendiliğinden gerçekleşmiştir. Yani millet halinde hareket etmede milli menfaat görülmüştü. Son olarak Mustafa Kemal Atatürk'ün milliyetçiliğinde “fert ve ferdiyetçilik adına fert için millet veya millet menfaati feda edilemez. Milliyetçilik adına Türk insanı sebepsiz yere feda edilemez, hak ve hürriyetlerinden mahrum bırakılamaz. Aynı şekilde evrenselcilik adına Türk milleti sahip olduğu değerlerden vazgeçemez. Milliyetçilik adına da kabul görmüş, evrensel değerleri görmezden gelemiz. Bu tür anlayış zaten bizim geleneğimize ve terbiyemizde mevcuttur.”⁴⁵⁰

67. İSMAİL YAKIT – ATATÜRK VE MİLLİ HAYSİYET (Sayı 160, Aralık 2000)

Mustafa Kemal Atatürk, iç ve dış politikalarında “milli haysiyet” kavramına çok önem vermiştir. Atatürk'ün sözlerinde ve davranışlarında milli haysiyet ile ilgili, özellikle de yabancılara karşı takip ettiği milli siyaset hakkında pek çok örnekler gösterilebilir. Bu konuya dair iki anekdot vardır ki, bu konudaki tavrını ve siyasetini en güzel şekilde belirtmektedir. Bu anekdotları İsmail Yakıt, zamanında kendi hocası olan Prof. Dr. Hikmet Tanyu ve Prof. Dr. Nihat Keklik'ten dinlediğini vurgulamıştır.⁴⁵¹

Prof. Dr. Hikmet Tanyu'dan dinlediği ve aynı zamanda “Atatürk ve Türk Milliyetçiliği” adlı kitabında da yer verdiği İbrahim Necmi Dilmen'e ait olan anekdottur. Bu anekdot Balkan Antantı ile ilgili olarak İtalya ve İngiltere'ye verilen cevap hakkındadır: “...Faşistler Habeşistan'ı yuttuktan sonra; aleyhine bu Antantın kurulması için müracaat ve hatta ricalarda bulunup sefirlerini kapı kapı gezdirmişti. İngiltere'nin verdiği cevap şuydu: Diğer üç devlet yani -Türkiye, Yugoslavya ve Yunanistan- herhangi bir tecavüzde bulunmayacağını İtalya taahhüt ettiği takdirde, İngiltere bu Antantın feshine razı olur. Fakat bu ittifakın Reisi Türkiye ve Türkiye'nin başı da Atatürk olduğu için onun cevabı esas olarak tutuluyordu.” Bunun üzerine Hariciye Vekaleti, siyasi olarak uzun çalışmalar sonucunda bir cevap hazırladı. Fakat

⁴⁵⁰ Kodaman, a.g.m., ss.43-46

⁴⁵¹ İsmail Yakıt, Atatürk ve Milli Haysiyet, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 160, Aralık 2000, ss.47-

48

Atatürk bunu beğenmedi. Bu konuyu arkadaşları arasında münakaşa ile çözmek istedi. Yapılan bu münakaşa sonucunda Atatürk, hiç kimsenin mütalaasını tasvip etmemişti. Atatürk, meclisteki konuşmaları ile adeta meclis üyelerinin gözlerini açmıştı. Atatürk'ün sözleri şu şekildeydi: “İngiltere bermutat satvetine mağruren, Akdeniz kıyılarındaki üç devleti küçümsemiş... Düşünmüş: Haşmetim karşısında, İtalya kim oluyor ki, bana tecavüze yeltenebilsin?.. Olsa olsa küçüklere hücum eder!.. Onun için cevabı: Onlara saldırmadığın takdirde; ben razıyım! Olmuş. Değil mi?” Bunun üzerine Atatürk, sözlerine devam eder: “Haşmetli İngiltere düşünmemiş ki, bu üç devletin içinde; Faşistlerle en az kendisi kadar, başa çıkabilecek Türkiye vardır... Şimdi, düşünün bakalım, nasıl cevap verelim?” Mecliste bulunan zevatın, birbirlerinin yüzüne bakarak bocalaması üzerine Atatürk, Necmi Bey'e dönerek; “Yaz Necmi... İtalya'nın dileğine cevabımız: İtalya eğer İngiltere'ye asla tecavüz etmemeyi taahhüt eylerse, Antantı feshe razıyız...” Atatürk, milli haysiyet düşüncesinin ışığında siyaseten düşmanı kendi silahı ile böyle vurmuştur.⁴⁵²

İkinci anekdotu Prof. Dr. Nihat Keklik'ten dinleyen İsmail Yakıt bize şu şekilde sunmuştur: Fransızca “Larousse” sözlüğünün 1931 yılındaki baskısında genelde “boynunu vurmak, idam etmek” anlamında olan “decapiter” fiilinin arkaik anlamlarından biri de “kazığa çakmak”dır. Sözlükte “decapiter” fiilinin örneklerini göstermek amacıyla “kazığa çakmak” eyleminin örneği; “Les Turcs decapites encore leurs captives” (Türkler esirlerini hala kazığa çağar) şeklinde yer verilmiştir. Bu konu Atatürk'e intikal ettirilir ve Atatürk Fransız sefirlerini köşke yemeğe çağırır. Fransızcası çok iyi derece de olan Atatürk, Fransız sefiri ile sohbeti ilerlettikten sonra “decapiter” fiilinin üzerine odaklanır. Atatürk, sefire bu fiilin Fransız dilinde kaç anlamı olduğunu sorar. O da birkaç anlamının olduğunu söyler. Diğer anlamları ancak bir sözcük yardımı ile açıklayabileceğini söyleyen sefir, Atatürk'ün “herhangi bir sözlük olur mu?” sorusuna cevaben “Olur” diyen sefire “Larousse” sözlüğünü masaya getirtir. “decapiter” fiilinin bulunduğu sayfa açılı ve sefir bu fiilin teker teker anlamlarını okumaya başlar. “kazığa çakmak” anlamına gelince ancak yarısına kadar okuyabilir ve faka bastığını anlamakta gecikmez. Bunun üzerine Atatürk; “Demek ki biz esirleri kazığa çakıyoruz öyle mi?” der. Sefir sözlüğün kapağına ve basan matbaayı

⁴⁵² İsmail Yakıt, a.g.m., ss.47-48

tetkik ettikten sonra; “Efendim bu sözlük Katolik matbaasında basılmıştır. Bu bir Kilise neşriyatıdır. Dolayısıyla bu sözlüğün Fransa Hükümeti ile alakası yoktur. Biliyorsunuz Fransa laik bir devlettir. Kilisenin işine karışmaz.” Der. Atatürk: “Demek Kiliselere karışmıyorsunuz? Güzel, ben de yarından itibaren İstanbul’daki Kiliselerin kapılarına koca birer kilit astırıyorum.” Deyince sefir ayağa kalkar. “Protesto ederiz.” Deyince, Atatürk: “Hani karışmıyordunuz?” der ve ilgililere sefire kapıyı göstermesini söyler. Sefir mahcup bir şekilde köşkten çıkar ve “Larousse”un o baskısı Fransa Hükümeti tarafından toplatılır ve ertesi sene, 1932’de yapılan baskısında “kazığa çakmak” anlamının örneği tamamen çıkarılmıştır.⁴⁵³

68. MUSTAFA KESKİN – ATATÜRK’E GÖRE TÜRK MİLLİYETÇİLİĞİ (Sayı 160, Aralık 2000)

Geçmişte millet kelimesinin yerine ümmet kelimesi kullanılıyordu. Şemsettin Sami’ye göre millet kelimesi yanlış olarak ümmet yerine, ümmet kelimesi de millet yerine kullanılıyordu. Millet ve ümmet kelimelerinin bugünkü anlamını belirten büyük Türk düşünürü Ziya Gökalp; aynı dini benimseyen toplulukların bütününe “ümmet”, aynı dile ve kültüre ait topluluklara da “millet” olarak nitelendirmiştir. Devamında eski Türklerden gelen “budun” kelimesinin bugünkü karşılığı bakımından “millet” kelimesi olarak değerlendirilmiştir. “Millet” kelimesi Osmanlı’da Müslüman olmayan topluluklar için kullanılıyordu. Müslüman olanlar bir ümmet sayılarak “Ümmet-i Muhammed” adını alıyordu.⁴⁵⁴

Ziya Gökalp, Türkiye’de ilk defa millet kavramının bugünkü anlamıyla tanımlamasını yapan en önemli düşünürlerimizden birisidir. Gökalp’e göre millet kavramı: “dilce, dince, ahlakça ve güzellik duygusu bakımından ortak olan, yani aynı terbiyeyi almış fertlerden meydana gelen topluluktur... İnsan kanca ortak olduğu insanlardan çok, dilde ve dinde ortak olduğu insanlarla beraber yaşamak ister. Çünkü insani şahsiyetimiz bedenimizde değil, ruhumuzdadır.” Aynı şekilde 1931 yılında CHP’nin yaptığı programda buna benzer bir tanımla karşılaşmaktayız: “Millet, birbirine dil, kültür, ideal birliğiyle bağlanmış vatandaşların meydana getirdiği siyasi

⁴⁵³ Yakıt, a.g.m., ss.47-48

⁴⁵⁴ Mustafa Keskin, Atatürk’e Göre Türk Milliyetçiliği, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 160, Aralık 2000, ss.49-55

ve içtimai bir varlıktır.” Atatürk millet kavramının tanımını şu şekilde ifade etmiştir: “Zengin hatıra mirasına sahip bulunan, beraber yaşamak hususunda ortak arzu ve olurda samimi olan, sahip olunan mirasın korumasına beraber devam hususunda iradeleri ortak olan insanların birleşmesinden meydana gelen cemiyete millet adı verilir.”⁴⁵⁵

Dilimizin kuralları bakımından “millet” ve “milliyet” kelimeleri anlam bakımından aralarında ciddi bir fark bulunmamaktadır. Türkçe de “ciddiyet” kelimesinin anlamı nasıl ciddi olmaksın, “milliyet” kelimesinin anlamı da milli olmaktadır. Milliyet kavramı hukuken “vatandaşlık” kavramını temsil ederken, sosyolojik açıdan da vatandaşın aynı türe mensup olma duygusunu temsil eder.⁴⁵⁶

Atatürk’ün inkılaplarında değişmez iki kavram bulunmaktadır. Bunlar; “milliyetçilik” ve “medeniyetçilik”tir. Atatürk medeniyetçilik kavramını kökü bakımından Batı dünyasının metoduna ve düşüncesine bağlar. Milliyet kavramını da kökü bakımından Orta Asya’daki ve Doğu’daki kaynaklarımıza ve tarihimize dayandırır. Atatürk’ün milliyet prensibine baktığımızda, milletin diğer milletlerden farklı olarak karakteristik açıdan kendine has bir özelliğe sahip olması, diğer milletlere benzemek için taklide başvurmaması ve onlardan bağımsız bir şekilde gelişmeye açık olmasının niteliğidir.⁴⁵⁷

Atatürk’e göre Türk milliyetçiliği prensibi, Türklüğü korunması adına özen gösterilecek bir prensip olmasıdır. “Asri olan milliyet prensibi milletlerarası genelleşmiştir. Bizde Türklüğümüzü muhafaza etmek için gayetle itina edeceğiz. Türkler medeniyette asildirler.” Bu sebepten yeni Türk devletinin temellerinden en önemlisi milliyetçiliktir. Milliyetçilik bugünkü birçok milleti esaretten kurtarıp kendi milli hâkimiyetine kavuşmuştur. Türkiye’de bu merhaleden geçmiş bulunmaktadır. Atatürk; “Yeni Türkiye Devleti cihana hâkim o kadar fikrin (milliyetçiliğin) Türkiye’de tecellisidir, tahakkukudur.” Demektir. Atatürk, milletin geleceğine yönelik çocukların ve gençlerin eğitilmesi hususunda o kadar hassastır ki, bu hassaslığını şu sözleri ile belirtmiştir: “Efendiler, yetişecek çocuklarımıza ve gençlerimize,

⁴⁵⁵ Keskin, a.g.m., ss.49-55

⁴⁵⁶ Keskin, a.g.m., ss.49-55

⁴⁵⁷ Keskin, a.g.m., ss.49-55

görecekları tahsilin hududu ne olursa olsun, en evvel ve her şeyden evvel Türkiye'nin istiklaline, kendi benliğine, an' anat-ı milliyesine düşman olan bütün anasırla mücadele etmek lüzumu öğretilmelidir.”⁴⁵⁸

Atatürk, milliyetçilik akımının getirdiği imparatorlukların ve aynı zamanda Osmanlı Devleti'nin ağır sarsıntılara uğradığına, dünya düzeninin bu ideoloji ile değiştiğine bizzat şahit olmuş ve bu konuda önemli fikirlere sahip olmuştur. O dönemde Osmanlı Devleti'nin varlığı sürdürülmesi için ortaya çıkan “İslamcılık, Osmanlılık ve Türkçülük” fikirlerine iltifat etmemiş, Osmanlı hükümet adamlarının Türk milliyetçiliğine karşı olumsuz tavırlarını da tasvip etmemiştir. Bununla birlikte Türk Ocakları, Türklük ülküsünün canlandırılması ve aksiyona geçirilmesi amacıyla kurulmuştu. Türklük akımının Türk milletine anlatılması, Türk kültürü araştırılarak ortaya konulması ve milletin bundan haberdar edilmesi Türk Ocakları için önemli bir görevdi. Mustafa Kemal Atatürk, bu münasebetle “Türk Ocakları, milletin harsı üzerine önemli tesirler yapmalıdır.” Diyordu.⁴⁵⁹

Mustafa Kemal Atatürk'ün milliyetçilik alanı, Misak-ı Milli sınırları içerisindeki Türkiye'dir. Bu sınırlar içindeki toprakların işlenmesi, mamur hale getirilmesi ve bu topraklar üzerinde yaşayan insanların refah ve saadetlerini yükseltmek yegâne amaçtır. Bugünkü sınırlarımız dışından olan soydaşlarımız için Atatürk, olumlu bir düşünceye sahip olup, bütün Türklerin bir bayrak altında toplanmasını hedefleyen bir politikayı asla benimsemediğini, böyle bir politika uygulamayı imkânsız gördüğü bir düşüncedir. Fakat en büyük dileğidir.⁴⁶⁰

Atatürk'e göre Türk milleti, millet, dil, kültür ve ülkü birliği ile birbirine bağlı vatandaşların teşkil ettiği siyasi ve içtimai heyettir. “Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran Türk halkına Türk Milleti denir.” Bugünkü Türk milletine baktığımızda; “Türk milleti, halk idaresi olan Cumhuriyet ile idare olunur bir devlettir. Türk milleti laikdir. Her reşit dinini intihapta serbesttir.” Aynı şekilde Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun 68. Maddesinde de: “Her Türk hür doğar, hür yaşar” denilmektedir. 1961 Anayasası'nın 54. Ve 1982 Anayasası'nın 66. Maddesinde “Türk Devleti'ne vatandaşlık bağı ile bağlı

⁴⁵⁸ Keskin, a.g.m., ss.49-55

⁴⁵⁹ Keskin, a.g.m., ss.49-55

⁴⁶⁰ Keskin, a.g.m., ss.49-55

olan herkes Türk'tür." Denilmektedir. Mustafa Kemal Atatürk içinse; Türk milleti her şeyin ana kaynağıdır. "Millet sevgisi kadar büyük sevgi yoktur. İstiklal Harbi'nde milletime ettiğim bir takım hizmetler olmuştur zannederim. Fakat bunlardan hiçbirini kendime mâl etmedim. Yapılanın hepsi milletin eseridir. Aranacak olursa da doğrusu budur. Mazide sayısız medeniyet kurmuş bir ırkın ve milletin çocukları olduğumuzu ispat etmek için yapmamız lazım gelen şeylerin hepsini yaptığımızı ileri süremeyiz... Benim arkadaşlarıma tavsiyem şudur: Şahsınız için değil, fakat mensup olduğunuz millet için elbirliği ile çalışalım. Çalışmaların en büyüğü budur." Şeklinde ifade etmiştir.⁴⁶¹

Son olarak "Onuncu Yıl Nutuk"u, Mustafa Kemal Atatürk'ün milliyetçiliğinin özünün belirlenmesi bakımından çok önemlidir. Bütün Türk milletini kucaklayan onları birleştiren ve ortak ülküler etrafında hareket etmelerini tavsiye eden bu konuşma şu şekildedir: "Türk Milleti(!) Kurtuluş Savaşı'na başladığımızın on beşinci yılındayız. Bugün Cumhuriyetimizin onuncu yılını doldurduğu en büyük bayramdır. Kutlu olsun. Bu anda Büyük Türk Milleti'nin bir ferdi olarak bu kutlu güne kavuşmanın en derin sevinci ve heyecanı içerisindeyim. Yurttaşlarım(!) Az zamanda çok ve büyük işler yaptık. Bu işlerin en büyüğü, temeli Türk kahramanlığı ve yüksek Türk kültürü olan Türkiye Cumhuriyeti'dir... Türk Milleti, ebediyete akıp giden her on senede, bu büyük millet bayramını daha büyük şereflerle saadetlerle, huzur ve refah içinde kutlamayı gönülden dilerim. Ne Mutlu Türküm Diyene."⁴⁶²

69. MÜJGAN CUMBUR – ATATÜRK MİLLİYETÇİLİĞİ (Sayı 160, Aralık 2000)

Atatürk'ün gençlik yıllarında ve özellikle Harp Okulu dönemlerinde, çok sevdiği, hürriyet ve vatan duygularını paylaştığı şair Namık Kemal'in şiirlerini yastığında sakladığı bilinir. Namık Kemal, Osmanlı Devleti'nin birliği ve bütünlüğü bozulmaması, koca imparatorluğun parçalanmasına sebep olmamak için milletinden ve milliyetinden ne şiirlerde ne de yazılarında bahsedememiştir. Ne acıdır ki şair birliğini bozmayayım diye kendi milletinden söz edemezken, "hürriyet" için yazdığı

⁴⁶¹ Keskin, a.g.m., ss.49-55

⁴⁶² Keskin, a.g.m., ss.49-55

eserlerinde, milliyetlerini idrak eden, mensup olduklarını milletin adlarını söylemekten çekinmeyen toplulukların hürriyetlerini kazanmalarında büyük rol oynamıştır. Aynı şekilde o yıllarda “Türk” kelimesinin imlasının tartışma konusu olduğu, Türk’ün “vav- Arap yazısındaki ve” harfi ile yazılıp yazılamayacağının tartışıldığı “vav”la yazılmadığı zamana “terk” olarak okunacağını söyleyenlere “Vavlı Türk” adının takılıp alay edildiği, “Türk”ün yazılıştaki bile “terk”e terk edildiği yıllardır. Genç Mustafa Kemal o yıllarda bu terk edilişin, bu bahsedemeyişin, bu yokluğun acısını, sonradan bütün yazı sözlerinde “Türk Milleti”ni sıkça anarak çıkarmıştır. Bu yıllar genç Mustafa Kemal’in milliyetçiliği hissettiği, araştırıp öğrendiği ve bu ideali kendi yurdunda da gerçekleştirmek için hazırlandığı yıllar olmuştur. Mustafa Kemal Atatürk, o dönemi ve kendi benliğindeki milliyetçiliğin yer etmeye başlayışını şu şekilde dile getirmiştir: “Bizim neslin gençlik yıllarına Osmanlılık telkin ve tesirleri hâkimdi. İmparatorluk halkını meydana getiren Türk’ten başka uluslara... özel bir değer veriliyor... memleketin sahibi ve devletin kurucusu olan biz Türkler, ikinci planda gelen önemsiz halk yığınları sayılıyordu.”⁴⁶³

Atatürk, milliyetçilik prensibini milletin büyük bir kesimini ve özellikle de gençlere anlatıp öğretmek için, ders kitaplarının hazırlanmasına büyük ilgi göstermiştir. Bu eserlerden biri de Prof. Dr. Afet İnan’ın “Medeni Bilgiler” adlı ders kitabıdır. “Medeni Bilgiler” yazılırken Atatürk bizzat konuyu ele almış ve önemli gördüğü yerleri doğrudan kendi el yazısı ile yazmıştır. Prof. Dr. Afet İnan, “Atatürk’ten Yazdıklarım” adlı eserinde bu el yazılarından bir kısmını yayımlamıştır.

Atatürk konuyla ilgili olarak başta “milletin tarifi” ile giriş yaparak, Türk milletinin oluşmasında etkili gördüğü tabii ve tarihi olayları şu şekilde sıralamıştır: “Siyasi varlıkta birlik, dil birliği, yurt birliği, ırk ve menşe birliği, tarihi karabet, ahlaki karabet.” Atatürk “vakıa” dediği bu yedi temel unsuru yani bir devletin bayrağı altında birlik, dil, vatan ve soy birliği, tarihte ve ahlakta akrabalığı saydıktan sonra “millet”in genel tarifini şu şekilde veriyor: “Bundan sonra, müşterek milli fikrin, ahlakın, hissin, heyecanın hatıra ve an’anelerinin millet efradında meydana gelmesini ve kökleşmesini temin eden müşterek mazinin, birlikte yapışmış tarihin, vicdanları ve zihinleri

⁴⁶³ Müjgan Cumbur, Atatürk Milliyetçiliği, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 160, Aralık 2000, ss.123-129

doğrudan doğruya birleştiren müşterek dilin, milletlerin teşekkülünde en mühim amiller olduğunu bir defa daha kaydettikten sonra, millet hakkında ikinci derecede unsurları kaale almayarak, mümkün olduğu kadar her millete uyabilecek bir tarifi biz de alalım:

- a) Zengin hatıra mirasına sahip olunan;
- b) Beraber yaşamak hususunda müşterek arzu ve muvafakatte samimi olan;
- c) Ve sahip olunan mirasın muhafazasına beraber devam hususunda iradeleri müşterek olan insanların birleşmesinden vücuda gelen cemiyete Millet namı verilir.”

Mustafa Kemal Atatürk, millet tarifini yaptıktan sonra hem bu tarifi açıklamasını hem de milliyet prensibi kendi sözleri ile ifade etmiştir.⁴⁶⁴

Atatürk’ün 1930 yılında yaptığı bir konuşmada milliyetçilik ile ilgili hatırlanması ve unutulmaması gereken açıklamayı şöyle ifade etmiştir: “Milliyet davası şuursuz ölçüsüz ve bir dava şeklinde düşünülmemeli ve savunulmamalıdır. Milliyet davası... şuurlu bir ideal meselesidir. Şuurlu ideal demek, müspet ilimlere, ilmi usullere dayandırılmış bir hedef ve amaç demektir... Hareketlerin imkân sınırları ve öncelikleri mutlaka hesaba katılmalıdır.” Atatürk bu sözleri ile milliyetçilik fikrinin ne derece şuurlu hareket ettiğini, bu ilke üzerinde düşünüp, faydalarını ve zararlarını detaylı bir şekilde ele alıp göstermesi bakımından önemli olduğunu vurgular. Aynı zamanda başka ilkelere bağlılık konusunda da o ilkenin şuurlu bir ilke olması gerektiğini vurgulamaktadır.⁴⁶⁵

Atatürk milliyetçiliğinin dayandığı temel unsurların başında hiç şüphesiz Türk tarihi ve Türk dili gelmektedir. Türk Tarih ve Türk Dil Kurumlarının kuruluşlarıyla ve çalışmalarıyla bizzat ilgilenmiştir. Yine Ankara Üniversitesinin Atatürk döneminde temelleri atılan fakültelerinden Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi’ne bu adı verişindeki amaç da bu konudaki çalışmalara gösterdiği özen ve önemin delilidir. Atatürk milliyetçiliği kökleri tarihe bağlayıp tarihten alınacak derslerle Türk milletini aydınlık geleceğe hazırlayan bir ilkedir: “Türklüğün unutulmuş bir vasfı ve büyük medeni

⁴⁶⁴ Cumbur, a.g.m., ss.123-129

⁴⁶⁵ Cumbur, a.g.m., ss.123-129

kabiliyeti, bundan sonraki inkişafı ile atının yüksek medeniyet ufkunda, yeni bir güneş gibi doğacaktır.” Cümlesi yine Türk milletinin yüreğinin ve beyninin ümit ve gururla doldurmak için söylenmiş olmalıdır.⁴⁶⁶

Atatürk Milliyetçiliğini daha iyi anlayabilmek için, Atatürk’ün “milli” sıfatıyla birlikte kullandığı bazı kavramları ele almak gerekir. Kurtuluş savaşına başlarken giriştiği büyük işe “Milli Mücadele” adını vermiş ve konumuz bakımından “Misak-ı Milli” ve “Milli Hâkimiyet” kavramları oldukça önemlidir. Milletin haklarını ele alan “Hâkimiyet-i Milliye” kavramını Atatürk bir cümlesinde; “Bir devletin istinat ettiği esaslar, istiklal-i tam ve bila kayd u şart hâkimiyet-i milliyedir.” Şeklinde ifade etmiştir. Yine “milli” sıfatını ele almak için bir diğer cümlesine bakarsak; “Milli mücadelata şahsi hırs değil, milli mefkûre, milli İzzet-i nefis saik olmuştur.” Bu cümlede Milli Mücadelenin Saikleri ve sebeplerini açıklarken “Milli Mefkûre” ve “Milli İzzet-i Nefis” gibi iki yeni kavramla karşılaşırız. Milli mefkûreyi Atatürk, “Milli gaye”, “Amal-i Milliye”(Milli emeller) ve “Milli ülkü” diye adlandırmaktadır.⁴⁶⁷

Atatürk’ün “Milli” sıfatıyla kullandığı diğer kavramları da şu şekilde sıralayabiliriz: “Milli Ahlak, Milli Cemiyetler, Milli İstiklal, Milli Karar, Milli Kudret, Milli Kültür, Milli Şiar, Milli Terbiye” şeklinde olup, Atatürk bu milli sıfatında olan kavramlarını açık bir dil ile Türk milletine ifade etmiştir. Atatürk “milli” sıfatının yanında “Türk” adını da sık sık kullanmıştır. Türk gençliği gibi değer verdiği her şeyin başını adeta Türk sözüyle süslemiştir. Sonuç olarak Müjgan Cümhur, Atatürk’ün milliyetçiliği hakkında sadece bir kısmını anlatabildiğini ve bu anlattıklarının yanında bir çok örneklerinin bulunduğunu da ifade etmiştir.⁴⁶⁸

⁴⁶⁶ Cumbur, a.g.m., ss.123-129

⁴⁶⁷ Cumbur, a.g.m., ss.123-129

⁴⁶⁸ Cumbur, a.g.m., ss.123-129

70. NURİ GÜRGÜR – KÜRESELLEŞME VE MİLLİYETÇİLİK ÜZERİNE (Sayı 161, Ocak 2001)

20. yüzyıl, diğer yüzyıllardan farklı olarak, bilim ve teknoloji alanında önemli gelişmelere imza atmıştır. Özellikle de iletişim teknolojisindeki gelişmeler, dünyadaki zaman ve mekân kavramını adeta ortadan kaldırmıştır. Bilimin öne çıktığı bu yüzyıla “Bilgi çağı”, oluşan şartlara “Küreselleşme” adı verilmiştir. 2000’lerde dünya üretiminin yüzde 77’si sanayileşmiş 25 ülke tarafından gerçekleştirilirken sadece ABD’nin payı yüzde 27’yi bulmaktadır. Bununla birlikte son on yılda giderek çoğalan gelir ve üretim çarpıklıkları birkaç uluslu firmanın tekelleşme olgusunu doğurmaktadır. Yıllara göre dağılan bu çarpıklık oranları küreselleşme sürecinde ortak değerler üzerine kurulu olup olmadığı konusu ciddi endişelere yol açmaktadır. Aynı zamanda bu yapısal çarpıklıklar, bilim ve teknolojinin ilerlemesi, huzurlu ve güvenli bir toplumsal yapı oluşturması yerine, her ülke için tehlike ve tehdit ortamları hazırlıyor. Bu gelişmeler sadece gelişmemiş ve gelişmekte olanlar için bir tehdit değil, dönemin süper gücü olan devletler içinde ciddi bir tehdit ve tehlike oluşturmaktadır.⁴⁶⁹

Küreselleşmenin insan ve kültürler üzerindeki etkisini yorumlayan Toffler; “insanın yerine bilgi hükmetmektedir ve beşeri faktörler artık önemli değildir. İnsan tabiatı kavramı ise fanteziden başka bir anlam taşımıyor. İnsan ve toplum gibi faktörlerin bilginin hükmettiği çağda tarihe tesir edebilecek güçleri yoktur. Bu güçsüzlük kültürel planda da kendini gösterecek ve kültürel güçsüzlükte zayıflıktan dolayı hiçbir milletin kurulan bu düzeni alt üst etmesi, dünyayı değiştirmesi mümkün olmayacaktır.” Böylece Toffler, bilgi çağının fiziki alt yapısı ve günlük hayata sağladığı kolaylıkların dışına çıkarak, buna beşeri ilişkilerde araç olma konumunda başka anlamlar yüklüyor, adeta yeni bir din olarak düşünüyor.⁴⁷⁰

Küreselleşme strateji bakımından dünyayı tek bir Pazar haline getirerek, siyasi bakımdan dış politikaların, iç politikalara rahatça erişebilmesinden söz edebiliriz. Bu erişim sadece siyasi ve ekonomik alanda olmayıp, hukuki boyutu da sermayelerin rahatlıkla işleyebileceği bir sisteme dönüştürmesidir.⁴⁷¹

⁴⁶⁹ Nuri Gürgür, Küreselleşme ve Milliyetçilik Üzerine, Türk Turdu Dergisi, Sayı 161, Ocak 2001, ss.4-6

⁴⁷⁰ Gürgür, a.g.m., ss.4-6

⁴⁷¹ Gürgür, a.g.m., ss.4-6

Günümüzde milliyetçilik ideolojisi, gelişmiş ülkelerde resmi olarak açıklamaya gerek duymasalar bile hala devlet sınırları içerisinde yaşanmaktadır. Buna örnek olarak da Fransa'nın kendi dil ve kültür değerlerini yozlaştırmadan korumak onlar için çok önemli bir meseledir. Dil bakımından da Fransa'nın çıkartmış olduğu özel bir yasası vardır. Bu yasanın nedeni ise dışarıdan aktarılan yabancı kelimelere karşı koruyup, Fransız dilinin sadeliğinin bozulmamasına yöneliktir. Bir diğer örnek ise İngilizler, asırlar öncesinde yapılan mahkemelerde kullanılan kıyafetleri bugün bile kullanmaktadırlar. Fakat Türkiye bu yüzyılın getirdiği gelişmelerin karşısında milli kültürümüz üzerinde büyük bir baskı ile karşılaşyoruz. Türkçe, yabancı kelimelerin istilasına alabildiğince açık bir durumdadır. Bununla birlikte yabancı dil ile eğitim yapan üniversitelerin sayısı oldukça artmış bulunmaktadır. “Yabancı dil öğrenimiyle eğitimin farklı şeyler olduğunu kavrayamayan yöneticiler sayesinde, kültür kökleri ile bağlantıları kesilen, öğrenmeye çabaladıkları, eğitim yaptıkları dillerin kültürleri çerçevesinde düşünme alışkanlığına itilen nesiller yetiştiriyoruz.” Bu gibi olumsuzluklar karşısında Türk milliyetçilerinin görev ve sorumlulukları oldukça ağırlaşmıştır.⁴⁷²

Son olarak Nuri Gürgür su ifadeleri ile yazısını noktalamıştır: “Milliyetçilik bu ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasi ortamda yüzeyselliğe ve kolaycılığa kaymadan gerçekçi tespit ve çözümler aramasını zaruri kılmaktadır. Başka bir deyişle, günümüzün Türk milliyetçileri mevcut problemlerle ilgili ciddi projeler hazırlayıp topluma sunabildikleri ölçüde fikir ve inanç sorumluluklarının hakkını vermiş olacaklardır. Bunun kolay olmadığı, çok yoğun fikri mesai ve emek gerektirdiği, bilgi ve beceri ihtiyaç gösterdiği aşikârdır. Ancak her şeyin bir bedeli olduğu gibi, milleti çok seviyorum demenin de ödenmesi gereken karşılığı vardır. Bunun yapılabildiği ölçüde milliyetçilik fikri, sosyal ve siyasi alanlarda uygulama kabiliyeti kazanır; kalıcı etkiler sağlar. Milli varlığın yani devlet ve millet hayatının milli kültür mihverinde gelişimini sağlar.”⁴⁷³

⁴⁷² Gürgür, a.g.m., ss.4-6

⁴⁷³ Gürgür, a.g.m., ss.4-6

71. ÜMİT ÖZDAĞ – TÜRK MİLLİYETÇİLİĞİ, AVRUPA BİRLİĞİ VE DEĞİŞEN KIZIL ELMA (Sayı 178, Nisan 2002)

Makalenin, “Avrupa Birliği ve Türk Milliyetçiliğinin Tavrı” başlıklı konuyu özetlersek; 1990’alrın sonunda ve 2000’lerin başında ortaya çıkan belirsizlik, hatta Gümrük/Avrupa Birliği’ne “evetçilik” tavrı ve 1980 ve 1990’lardaki ilgisizlik, siyasal Türk milliyetçilerinin 1980 sonrasında yaşadıkları ideolojik-politik ve kültürel dönüşümün bir sonucudur. 1980 yılları öncesinde Türk milliyetçileri, aydınlar ve bazı örgütler, Avrupa Ekonomik Topluluğu karşısında kesin bir ideolojik tavır geliştirmişlerdir. Bu tavır Türkiye’nin Avrupa’nın temsil ettiği ekonomik birliğe eşit bir yapı içinde giremeyeceği için dışında kalması şeklinde ortaya çıkmıştır. Türkiye, öncelikle bir ulus-devlet olup, askeri bakımdan zorunluluk olarak gördüğü NATO içinde kalmak ile birlikte, Batının genel sistematiğinden bağımsız hedefler geliştiren, gelişmiş bir devlet anlamında ekonomik yönden güçlü ve dışa bağımlı, bir devlet olarak tasarlanmıştır. Bu politik tasarımın vizyon tarafı ise hep sınırları belirlenmemiş, siyasal olarak tanımlanmamış “Türk Birliği” ideali oluşturmuştur. Yani Kızıl Elma.⁴⁷⁴

“Türk Birliği” ideali, Atatürk milliyetçiliği konusu ile ilgili farklı yaklaşımları olmuştur. Devlet politikası, siyasal Türk milliyetçilerinin devletin yanlış yorumladığını düşündükleri bir “Yurtta Sulh Cihanda Sulh”a dayandırılmıştır. Türk Dünyasına yönelik belirli bir politika izlenmemiş, hatta Türk Birliği idealinin savunulması “ırkçı-Turancı” zararlı akım olarak görülmüştür. 1980 ve 1990’larda Türk milliyetçilerinin politik yönleri yıpranınca, önce gelecek tasarımı, neye karşı olması ve neyin yanında olması gerektiği belirsizleşmiştir. Aynı zamanda Gümrük/Avrupa Birliği’ne karşı somut bir görüş belirlenememiş ve tam olarak fikri anlamda bir çalışma yapılamamıştır. Gümrük/Avrupa Birliği, Türk milliyetçileri açısından sadece ekonomik yönü ile ele alınmış olması bu konu ile ilgili ne kadar ilgisiz bir yaklaşım olduğunun göstergesi olarak kabul edilmiştir. Fakat bu proje ekonomik olmaktan çok politik bir projedir. Politik bir proje olarak anlaşılınca ve Türkiye, AB ile ilişkileri arttırdınca, Türk milliyetçileri kendilerini tavrı almak zorunda

⁴⁷⁴ Ümit Özdağ, Türk Milliyetçiliği, Avrupa Birliği ve Değişen Kızıl Elma, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 176, Nisan 2002, ss.7-14

hissetmişlerdir. Bu tavır sayesinde kesin bir AB yanlığundan, kesin bir AB karşıtlığına dönüşmüştür.⁴⁷⁵

“Avrupa Birliği’nin Politik Temellerine” başlıklı konuya baktığımızda, Avrupa Birliği, 2. Dünya savaşından sonra iki kutuplu olarak tasarlanan dünyada 16. Yüzyıldan bu yana dünyanın politik merkezini oluşturma niteliğini kaybeden Batı Avrupa’nın tekrar küresel bir güç merkezi haline gelmesi çabasının politik, askeri, ekonomik ve kültürel ürünüdür. Zaman içerisinde, devletlerin toprakları, kültürleri ve nüfus yapıları ile birlikte genişleyen bu birliği tarihi açıdan incelediğimizde eski Roma’nın veya yakın tarihte Sovyetler Birliği’nin sahip olduğu bir kültürel heterojenliği barındırmaktadır. Bu proje tarihin gördüğü en hırslı ve en hızlı ilerleyen siyasal projelerden biri olup, böyle bir projenin getirileri büyük olacağı gibi riski de büyüktür. Roma imparatorluğunun yıkılmasından sonra Avrupa, hep bir Pax Romana’nın arayışı içinde olmuştur. Pax Romana, Ruslarda da dâhil olmak üzere bütün Avrupa ulusunun Kızıl Elmasıdır. AB projesi öncesinde böyle bir girişime kalkışan devlet adamları da olmuştur. Örnek olarak; Şarlman’ın Kutsal Roma Germen İmparatorluğundan sonra gerçekleşmeye en çok yaklaştıran devlet adamları Napolyon ve Hitler olmuştur. Fakat AB girişimi kadar başarılı olamamışlardır.⁴⁷⁶

Avrupa Birliği’nin temeline bakarsak üç kültürel süreç bulunmaktadır. Bunlar; Yunan düşünsel mirası, Roma hukuku ve Yahudi-Hıristiyanlığın özellikle Katolik ve Protestan görünümleridir. Ortodoksluk ise küçük bir boyutta temsil edilmektedir. Böyle tarihsel, siyasi ve ekonomik dev bir yapının uzun bir süre yaşayabilmesi için nihai anayasal ve politik bir düzen içerisinde olması gerekir. Bunun bilincinde olan Avrupalı devlet adamları, AB’yi akıllı bir stratejik konsept ile emin adımlarla siyasal birleşme çerçevesinde ilerletirken bir yandan da nihai politik konseptin bir “Avrupa Federasyonu” mu yoksa “Avrupa Konfederasyonu” mu olacağı tartışmalarını başlatmışlardır.⁴⁷⁷

Birleşme yolunda Avrupa için meydana bir diğer sorun ise bu birleşmelerin alt kültür ve çeşitli bölgelerde ortaya çıkarttığı ayrılıkçı yapıları teşvik eden özelliğidir.

⁴⁷⁵ Özdağ, a.g.m., ss.7-14

⁴⁷⁶ Özdağ, a.g.m., ss.7-14

⁴⁷⁷ Özdağ, a.g.m., ss.7-14

Avrupa Birliği, federal devlet yapısını desteklerken, üniter devlet yapısını, AB'nin kendi yapısına karşı olarak görmektedir. Buna örnek olarak Britanya'daki İskoçya ve Galler'deki ayrılıkçı yapılanmaları gösterebiliriz. Bu konu üzerinden AB'nin sadece Türkiye'de üniter devleti sona erdirmek gibi bir amacı yoktur. Ancak Türkiye ile ilgili boyutu farklı bir jeopolitik ve politik paradigma içinde aşağıda incelenecektir. Çünkü Türkiye, AB içinde değil dışında bir parçalanma sürecine girecektir. Daha açık bir ifade ile Türkiye'nin parçalanma, federalleşme için uygun hale getirilmesi süreci “aday üyelik” süreci içinde gerçekleşecektir. Konu ile ilgili Ümit Özdağ şöyle bir soru ile düşüncelerini ifade etmiştir: “Böyle bir durumda Türk milliyetçileri, Kızıl Elmalarını değiştirerek, Avrupa'nın Kızıl Elmasını yeni hedef olarak seçip, Avrupa Federasyonu veya Konfederasyonuna dönüşecek bir AB'nin parçası olmayı kabul etmeliler mi yoksa kendi Kızıl Elmalarının peşinde mi koşmalılar?”⁴⁷⁸

“Türkiye-AB İlişkilerinde Temel Açılımlar” konusunda da; Türkiye-Avrupa ilişkilerinin tarihine bakarsak 1071 Malazgirt Savaşı ile Türkler sadece Anadolu'ya girmemiş, Bizans topraklarına da girmişlerdir. Daha sonraki dönemlerde Türkler Doğu Akdeniz'de de varlığını gösterince Avrupa bunu kabul etmemiş ve Türkleri hem Doğu Akdeniz'den hem de Anadolu'dan çıkartmak için çeşitli siyasi ve askeri girişimlerde bulunmuşlardır. Bu girişimler yüzyıllar boyunca sürmekle beraber en sonra Sakarya Meydan Muharebesi'ne kadar gelmiş ve büyük deha Mustafa Kemal Atatürk'ün ulusumuzu bugünkü sınırları içerisine varlığını dünya ya tanıtmıştır. Bu şekilde Türkiye, Avrupa'nın saygı duyduğu ve çekindiği bir devlet olarak belirlenmiştir. Çünkü Atatürk, ulusların bağımsızlıklarının ve onurlarının başkalarının merhametlerine değil, kendi güçlerine bağlı olduğunu önce Türk milletine sonra da tüm dünyaya göstermiştir.⁴⁷⁹

Avrupa Birliği'nin Türkiye'den talepleri iki genel başlık altında toplanabilir. AB üyesi ülkeler ile AB'ye girecek bütün aday ülkelerden yerine getirilmesi talep edilen koşullar ve Türkiye'ye özel koşullar. Bu koşulların Ankara'yı birçok çifte standartlara maruz bırakmasına rağmen AB'nin talep ettiği koşullara bakarsak, AB üyelerinin yerine getirdiği uygulamalardır. Kısacası, Türk milletinin hassasiyeti

⁴⁷⁸ Özdağ, a.g.m., ss.7-14

⁴⁷⁹ Özdağ, a.g.m., ss.7-14

konusunda vurgulanan birçok değerler AB için olumlu bir karşılık alması pek mümkün değildir. AB ile her ülke belirli pazarlık yapma alanına sahiptir. Ancak, AB bazı şeyleri pazarlık dışı olarak kabul etmekte, bunları “kulübe girmenin temel şartları” olarak ilan etmektedir. Yani bir federasyon olan İspanya’ya, dış ilişkiler ve savunma politikaları dışında İskoçya’ya tam serbestlik tanımış İngiltere’ye, hatta Korsika’da kültürel hakları kabul eden Fransa’ya “bizim hassasiyetlerimiz ve özel koşullarımız var” gibi bir yaklaşımı Ankara’nın kabul ettirmesi mümkün değildir. Sonuç olarak AB’ye girmek isteyen ülkeler minimum koşulları yerine getirmek zorundadır.⁴⁸⁰

Kopenhag kriterlerinin 31. Ve 36 maddesi arasında gerçekleşen minimum koşulların Türkiye’ye yansımaları, Türkiye’de kendisini Türk’ten başka bir etnik gruba ait hissedenden, birey olarak bazı kültürel, folklorik ve dini haklara sahip olacaktır. Bu haklar eğitim, televizyon, dini inançları gerçekleştirme gibi bir alana sahiptir. Bu çerçevede AB kaynaklarına göre Türkiye’de yaklaşık 20’in üzerinde etnik grup olduğu ileri sürülmektedir. Yani kısacası AB’nin amacı, Türkiye’yi etnik cehenneme çevirebilecek adımların atılmasını talep etmesidir. Bu konu ile ilgili Ümit Özdağ’ın yorumu; “Türkiye’yi bir an için şu şekilde düşünelim: Kürtçe, Gürcüce, Arapça, Lazca, Boşnakça, Kuzey Kafkas dillerinin değişik unsurları vd.leri ile televizyon ve radyo yayınları yapılan, bunların yerel olarak okutulmasının zorunlu olduğu bir Türkiye. Etnik aidiyet duygularının, alt kimliklerin Türkiye Cumhuriyeti ulus-devletinin yurttaş kimliğinin öne geçtiği, Türkiye Cumhuriyet nüfus cüzdanı taşıyan insanların Türkiye’nin çıkarlarını arka plana iterek etnik kimliklerine sarıldıkları ve etnik kimliklerinin menfaatlerini ulusal menfaatlerin önünde tuttukları bir Türkiye. Dışarıdan kışkırtmalara bugün olduğundan çok daha açık, duyarlı bir Türkiye. Etnik fay hatları üzerinde bölünmüş bir Türkiye.” Bu kelimeler ile ifade etmiştir.⁴⁸¹

Makalenin son konusu olan “Avrupa Birliği’nin Jeopolitiği ve Türkiye ile Çatışması” konusunu şöyle özetlersek; Avrupa Birliği’nin kendi düzenleri çerçevesinde yayılcı bir stratejik izlediği görülmektedir. Bu yayılcı politika her yeni dönemde birkaç devleti kendi sınırları içerisini dâhil etmekte olup, sınırlarını genişletmektedir. Böyle bir geniş coğrafyaya yayılan AB, belki de dünyanın en kaliteli

⁴⁸⁰ Özdağ, a.g.m., ss.7-14

⁴⁸¹ Özdağ, a.g.m., ss.7-14

nüfuslarından birisine sahip olan, dünyanın en büyük GSMH'ya sahip AB'nin 2010'dan sonraki temel hedefi yayılmak değil, mevcut yapı üzerinden de derinleşmek olacaktır. Bu süreçler içerisinde Türkiye'nin AB'ye girmesi demek AB'nin jeopolitiğinin kökten değişmesi, kıtasal jeopolitikten ayrılıp AB'yi küresel angajmana zorlayan yeni bir jeopolitiğe kayması demektir. Yani bu sayede AB; Kafkasya, Orta Asya, Orta Doğu ve Basra Körfezi ile komşu haline gelecek, bu bölgelerin sorunlarında tavrı almak zorunda kalacaktır. Netice bakımından AB'nin Türkiye'yi 2025'ten önce içine alması pek mümkün görülmemektedir. Eğer 2025'lere kadar AB kendi içinde arzu ettiği ortak siyasal iradeyi oluşturabilir, süper güç olma yolunda bazı temel adımları atabilirse Anadolu'nun, Türkiye'nin değil, AB'ye girme süreci başlayacaktır. Çünkü Avrupa, Anadolu'yu tarihsel olarak Avrupa'nın, Yunan'ın ve Roma'nın bir uzantısı olarak görmektedir. Aynı zamanda AB'nin süper güç olma iddiasını gerçekleştirmek için kıtasal jeopolitiği bırakıp, Orta Doğu, Basra Körfezi, Kafkasya ve Orta Asya ile komşu olması gerekmektedir. Sonuç olarak Ümit Özdağ'ın yorumu; Türk milliyetçilerinin artık Gümrük/Avrupa Birliği tavrılarını netleştirmesi gerektiğini, Kızıl Elmalarının değiştirip değiştirmediklerini Türk ulusuna, dünya Türklüğüne söylemek zorundadır. Türk milliyetçileri, Avrasya'da bir birliği mi politik proje olarak savunmaktadırlar yoksa bu ideali artık gerçekçi bulmayıp Türkiye'nin Avrupa Birleşik Devletlerine bağlı bir konfederal veya federal devlet olmasını mı politik proje olarak desteklemektedirler?" bu şekildedir.⁴⁸²

72. ÖZCAN YENİÇERİ – BİÇAK SIRTINDA TÜRK LÜĞÜN VAR OLUŞ STRATEJİLERİ (Sayı 180, Ağustos 2002)

Makalede, tarihte Türklüğün var olma stratejilerine ve onların sırat köprüsünde özgürlük arayışına değinmektedir. Bu hususta ilk olarak, İlinski'nin Türkler arasında oluşabilecek birliklerin yok edilmesine yönelik stratejilerinden bahsetmektedir. 20. Yüzyılın başlarında bütün Rusya'daki Türkleri, bir uyanma hareketi olarak "Ceditçilik" hareketleri görmektedir. Özellikle Rusya'daki Türk toplulukların arasında ortak paydanın genişletilmesi ve paylaşılan değerlerde birliklerin sağlanması için büyük bir hareketlenme yaşanır. Genel Türk kimliği arayışı ve Türk adının bütün boylara ait bir ortak ad ve bir üst kimlik işareti olarak kullanılması bu döneme aittir.

⁴⁸² Özdağ, a.g.m., ss.7-14

1920'den sonra ortak kimlik ve isimlendirme arayışı durduruldu. Rusya'da yaşayan Türk soylu toplulukların "iş, fikir ve dil birliği" içine girerek bütünleşmesi, Rusya'nın Panslavizm idealinin çıkarlarına zarar verecekti. Bu şekilde Türk topluluklarının aynı kökün farklı boyları olduğunu fark etmelerinin Rusya için üreteceği tehdidi ilk fark etmelerinin birisi de İlminski olmuştur. Gaspıralı İsmail'in Rusya'daki Müslümanları birleştirmek, Osmanlıca'yı Türk soyundan gelen bütün Müslümanların ortak dili yapmak amacıyla olduğunu ileri süren İlminski, Gaspıralı'ya karşı büyük bir savaş başlatmıştır. Bunun üzerine İlminski ve arkadaşları önlerindeki tüm engelleri kaldırarak, ortak bir Türk-Tatar dili yerine, boyların şivelerine göre bir ana dil kabul ettirildi. Aynı zamanda Türk toplulukların bulundukları yerlere yabancı okullar açarak misyonerlik faaliyetlerini yürüttü. Bunun üzerine İlminski, bu tür okulların amacı daha çok Rus ve diğer milletlerin köylerindeki mekteplere öğretmen yetiştirmek adı altında yaptıkları yayılcı politika ile orada yaşayan milleti kendine yaklaştırma ve bünyesine çekme amaçlıdır. Kısacası sonuç olarak İlminski'nin esas aldığı ilke; ne kadar küçük olurlarsa olsun her topluluğun şivesini ayırma, farklılıkları derinleştirme ve birbirlerini anlamalarını engellemeye çalışmaktır.⁴⁸³

Rus entelektüelleri ve siyaset adamları Türklerin Rusya dışındaki ve içindeki tarihi misyonuna bir son vermek amacıyla strateji ve politika üretirken Kırım'da bir Türk Tatar İsmail Gaspıralı Bey sahneye çıkar. Gaspıralı İsmail, İslamiyet ile modernliğin bağdaşacağı düşüncesindedir. Aynı zamanda Rusya Türklerini tek bir dilde birleştirmeye çağırıp, dillerinin sade ve temiz bir Türkçe dili kullanmaları tavsiye ediliyordu. "Milli kültür kurumlarının ıslah edilmesi ve genişletilmesi, bütün Rusya Müslümanlarını kapsayan milli basının oluşturulması; Müslüman toplumunun modernleşmesi ve Avrupalılaştırılması ve Müslüman kadınların özgürleştirilmesi; halkın yaratıcı güç ve düşüncesini temsil etmesi gereken milli aydınlar kadrolarının yetiştirilmesine yönelik faaliyetleri örgütledi."⁴⁸⁴

Rusya'da Türk toplulukları üzerine yapılan zulmün tavana vurduğu zaman, Sultan Galiyev ve Zeki Velidi Togan, Rusya'daki Türk Müslüman toplumunun iki

⁴⁸³ Özcan Yeniçeri, Bıçak Sırtında Türklüğü Var Olma Stratejileri, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 180, Ağustos 2002, ss.14-24

⁴⁸⁴ Yeniçeri, a.g.m., ss.14-25

önemli lideri olarak temayüz ederler. Toplumlarının özgürleşmesinde ancak kimliklerine ve kendi kaderlerine sahip çıkmakla mümkün olacağını düşünen iki Türkçü. Hem fikir hem de eylem adamı olan Zeki Velidi Togan, Bolşeviklere rağmen halkına özgürlük ve bağımsızlık arayan liderdir. Sultan Galiyev ise komünist ihtilalinden yararlanarak Türk-Müslüman halkın birliğini, bütünlüğünü ve ezilmişliğini sona erdirmeye çalışan komünist bir Türkçüdür. Zeki Velidi, Galiyev'den farkını şöyle anlatır: “Ben Volga doğusundaki Doğu Türkleri meseleleri ile meşgul olduğum halde Sultan Galiyev Kafkasya ve Kırım Türkleri meselesi ile meşgul oluyor ve onların arasında bir bağlılık kurmak istiyordu... Galiyev'in bizden diğer farkı komünizme bizim gibi bir zaruret icabı değil, bizzat buna inanarak intisap etmiş ve samimi olarak din aleyhtarı kesilmiş olması idi...” Aynı zamanda Zeki Velidi, Bolşeviklere ve onların söylemlerinin samimiyetine inanmıyordu. Fakat Zeki Velidi Togan, Sultan Galiyev, Ahundzade, Gaspıralı ve diğer Türkçülerin tartışmaları ve mücadelelerinin kuşkusuz Türkçülük hareketinin sistemleştirilmesine büyük katkıları olmuştur.⁴⁸⁵

Cedidçilerin tartıştıkları konu üzerinde iki husus vardı: “Geri Kalmak Sonu ve Müslümanlık”; bu hususta Gaspıralı ve Akçura gibi laik reformcularla, Rızaeddin b. Fahreddin ve Musa Carullah gibi dini ıslahatçılar bazı noktalarda fikir bakımından birleşmiş olsalar da yaklaşım bakımından farkları oldukça belirgindir. Bu yaklaşım farklarını ortaya kocayacak misaller verirse; Rızaeddin b. Fahreddin, toplumların ilerlemeleri ve gerilemelerini dayandıkları akidenin sağlamlığına bağlar. Ona göre İslam milletlerinin geri kalmasının sebebi, son asırlarda İslam dünyasında din anlayışının özünden sapması, yani akidenin bozulmasının bir sonucudur. Eğer Müslümanlar tekrar eski güçlerine ulaşmak istiyorlarsa, İslam'ı selefın anladığı yolda anlamaya çalışmalıdırlar. Musa Carullah'da bu konu ile aynı fikirdeydi. Gaspıralı ve Akçura gibi laik bir reformcu olan Zeki Velidi Togan ise bunun aksine doğru olduğunu ileri sürer. Ona göre İslam akidesinin bozulmasından değil, maddi medeniyetteki bir sonucudur. Medeniyet yozlaştığı için din de sükûta uğramış, harap olmuştur.⁴⁸⁶

⁴⁸⁵ Yeniçeri, a.g.m., ss.14-25

⁴⁸⁶ Yeniçeri, a.g.m., ss.14-25

“Müslümanlık ve Türklük Sorunu”nda Emin Resulzade; “Hristiyan adında bir millet olmadığı gibi, bir milletin adı da Müslüman olamaz. Biz büyük Türk milletinin çocuklarıyız. Ama bununla beraber İdil boyu Tatarlarının, Türkistanlıların, Kazak-Kırgızların, Azerbaycanlıların her birinin kendine has milli özellikleri, kendi edebiyatları var. Bu farklardan ayrılmak mümkün değil, bundan hiç kimseye fayda gelmez. Türklük denen deniz var, bu deniz onları birleştirir.”⁴⁸⁷

Türklüğün istiklali ve geleceğine yönelik olarak uygulanan ya da üzerine düşünülen stratejilere bakarsak; “Unitarist ve Fedaratif Strateji”: 20. Yüzyılda Rus Çarlığı yıkılarak yerine Bolşevik bir kurulması sonucu Türkler yeni rejimin vaat ettiği “kendi kaderlerine tayin hakkı”nın yollarını aramaya başladılar. Galiyev ve Togan bu konu ile ilgili “ünitarist ve federatif” olmak üzere iki farklı tez ileri sürmüştür. Bu tezler ile Türk soyu halkının özgürlüklerini sağlamayı düşünmüşlerdir. Her ikisi de amaçları aynı, yöntemleri farklı iki büyük Türkçüdür. Galiyev’in tezi şu şekilde idi: “Katıksız ve kayıtsız bağımsızlık ilkesinden hareketle, bütün ezilmiş halkların merkezi bir devlet içinde, kültürel özerkliğine dayanan bütüncül bir yapı oluşturmaları” Zeki Velidi Togan ve Türkistanlı Cedit aydınları tarafından ısrarla savunulan federatif tezi ise şöyleydi: “Her ne kadar aynı dil, aynı soydan gelsekte, ayrı dil, ayrı kültür özelliklerine sahibiz. Herkesin kendine mahsus bir edebiyatı, basını, kültürü var. Bunlardan hiçbirini bütünlük adına feda edemeyiz. Bu özellikleri kaldırmak gereksiz ve faydasızdır.”⁴⁸⁸

“Usulü Cedit ve Usulü Kadim Stratejisi”: Usulü cedit: Türkçülük hareketinin babası olarak adlandırılabilir Gaspralı ve arkadaşları tarafından son derece kötü şartlarda uygulamaya konulmuştur. Ceditçilik, sadece maarif alanında yeni bir pedagojik yöntemin taraftarlarını değil, Rusya Türkleri arasında modernist bir İslami reform tasarısını milliyetçilikle telif eden unsurların yürüttüğü bir siyasi hareketi de nitelendirmektedir. Ceditçilerin eğitim alanındaki reformlarına, çok evliliğin yasaklarına yönelik girişimlerine, “başlık” âdetinin kaldırılmasına ilişkin tekliflerine ve kısaca söylemek gerekirse, modernleşme yolunda atılan bütün adımların eski usul taraftarlarına karşı çıktılar.⁴⁸⁹

⁴⁸⁷ Yeniçeri, a.g.m., ss.14-25

⁴⁸⁸ Yeniçeri, a.g.m., ss.14-25

⁴⁸⁹ Yeniçeri, a.g.m., ss.14-25

“Mevcudu Muhafaza Stratejisi”(Anadoluculuk): Anadoluculuk düşüncesi savunmacı, mevcutla yetinmeyi öneren ve önceliğin Anadolu coğrafyasının vatanlaştırılmasına verilmesini esas alan bir stratejidir. Temelinde mevcut siyasi şartlar, emperyalist güçlerin yeniden hedefi olmamak ve öteden beri ihmal edilen Anadolu’nun inşa düşüncesi vardır. Bu stratejiyi savunan düşünürlerden başlıcaları; Nurettin Topçu, Mehmet Kaplan ve Remzi Oğuz Arık’tır.⁴⁹⁰

“Göç ya da Çekiliş Stratejisi”: Vatani üreten kültürdür. Kültürü de üreten millettir. Demografi bir coğrafyayı vatan yapmada ve vatan kalmasını sağlamada en temel faktördür. Göç, siyasal, ekonomik ve askeri yenilginin bir sonucudur. Bu bakımdan her büyük yenilgi kendi boyutu içerisinde göçlere neden olmaktadır. Türkler yer-yurt edinme, vatan yapma ve genişleme olarak olumlu anlamda bir de var olmak için yerini yurdunu terk etmek zorunda kalarak çekilme gibi olumsuz anlamda göçü en fazla yaşayan uluslardan birisidir. Göç Türklerde neredeyse bin beş yüz yıldır süren aktif bir gelenektir. Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra göç olgusu tamamen Türklerin aleyhine işlemiştir. Diplomasi ve uluslararası konjonktür son raddesine kadar kullanılarak Türk nüfusun bulunduğu yerlerde var olmasını sağlamak gerekirken en küçük bir çatışmada sürekli Anadolu’ya göç kabul edilmiştir. Başta Bulgaristan olmak üzere, Afganistan, Kafkaslar, Irak, Batı Trakya, Kıbrıs, Yugoslavya’dan Türkiye’ye göç hiç durmamıştır.⁴⁹¹

Son olarak “Ayr-Buyur Politikasının Türk Dünyasındaki Tortuları ve Milli Kimlik Arayışı” konusunda; Kolakowski bir makalesinde şöyle yazmaktadır: “İdeoloji, yalnızca her şeyi kapsadığı iddiasıyla yetinmez, sadece herkesin kabule mecbur olduğu ve yanılmaz niteliğe sahip bulunduğunu iddia etmekle kalmaz, hedefinin kişisel hayatını tümüyle ortadan kaldırıp, vatandaşların günlük hayatını da istediği gibi düzene sokacak ve insanları ideolojik sloganların ruhsuz kobayları haline getirecek şekilde çok daha geniş olduğunu ilan eder. Yani başka bir deyiş ile şahsi hayatı ve benliği kökünden yok eder.”⁴⁹²

⁴⁹⁰ Yeniçeri, a.g.m., ss.14-25

⁴⁹¹ Yeniçeri, a.g.m., ss.14-25

⁴⁹² Yeniçeri, a.g.m., ss.14-25

Bugün için Orta Asya Cumhuriyetlerinin lideri ve yönetim kadroları, toprakları üzerinde yüce otoriteye sahip ve bu konumlarını devam ettirmeye yöneliktir. Her devlet kendi para birimine, milli marşına, bayrağına ve henüz istenildiği gibi olmasa da milli ordusuna sahiptirler. Örgütlü Sovyet baskısı ortadan kalkınca Türk halkları öncelikle kimlik sorunlarını halletmek ihtiyacını duymuşlardır. Çünkü bu bölgedeki soy, kabilecilik gibi topluluk unsurları sömürge döneminin bir ürünüdür. Bugün Gaspıralı ve İlminski bir kez daha Orta Asya’da karşı karşıyadır. Kurduğu devletin temelini kültür olduğunu ilan eden Atatürk’ün izlediği yola ve Gaspıralı’nın zamana direnen stratejisine bugün Türk Dünyası yüksek bir ivme kazandırmalıdır. Türk Dünyasının geleceği buna bağlıdır.⁴⁹³

73. AHMET B. ERCİLASUN – MİLLİYETÇİLİK TARTIŞMALARI (Sayı 189, Mayıs 2003)

Türkler tarih boyunca dünyada, yaklaşık 1000 yıldır hâkimiyet süren ve “en üstün ırk” sıfatını almış bir millettir. Diğer milletlere baktığımızda örneğin Arap, İngiliz ve Rus milletleri tarih boyunca 500 yılı aşmış bir hâkimiyete sahip değillerdi. Bu yüzden objektif olarak hâkimiyet yeteneğine baktığımızda Türk ırkının üstünlüğü kuru bir övünme değildir. İnsanların eşitliği konusuna bakarsak, insanlar yaradılıştan itibaren eşit değildir. Eşitlik ancak ahlaki bir değer olarak mevcuttur. Örneğin; insanlar kanun karşısında, ırklar ve milletler devletlerarası hukuk karşısında eşit sayılabilirler. Yoksa yetenekler açısından ne insanlar eşittir, ne de ırklar. Burada bahsettiğimiz üstünlük olgusu, 17. Yüzyıldan itibaren Türklüğün gittikçe dünya üzerinde etkisinin azalması gerçeğini ortadan kaldırmaz. Şöyle bir gerçek vardır; Türk ırkının yaradılıştan itibaren potansiyel gücü söz konusudur. Buna genetik güç veya Atatürk’ün ifadesiyle “damardaki asil kudret” diyebiliriz. Nitekim bu kudret son olarak kendisini Türk İstiklal Savaşı’nda göstermiştir.⁴⁹⁴

Mustafa Kemal Atatürk, çağdaşlık ve laiklik kavramlarıyla birlikte Türkiye Cumhuriyetini milliyetçilik temeli üzerine kurmuştur. Lakin Atatürk’ten sonraki dönemlerde bu ideolojiden gittikçe uzaklaşmış, yerine milletlerarası ideolojileri

⁴⁹³ Yeniçeri, a.g.m., ss.14-25

⁴⁹⁴ Ahmet B. Ercilasun, Milliyetçilik Tartışmaları, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 189, Mayıs 2003, ss.15-21

halka açık bir şekilde sunmuştur. Marksizm de, kapitalizm de, siyasi ümmetçilikte milletlerarası ideolojiler statüsünde olum Türk milliyetçiliğine aykırı birer ideolojilerdir. 1940’lardan sonra ders kitaplarında milliyetçilik ideolojine uygun eğitim politikası değiştirilmeye başlamış yerlerine milletlerarası ideoloji yönünden dersler anlatılmaya başlanılmıştır. Bu sebepten öğrencilerin zihinleri milletlerarası ideolojilere daha yatkın hale gelmiştir. 1960 yılında Moskova’da yürürlüğe giren “Türkiye’yi Afganistanlaştırma” projesine karşın bu dönemde Alparslan Türkeş ve arkadaşları, bu projenin gerçekleşmemesi üzerine mücadeleler vermişler ve başarılı olmuşlardır. Aynı zamanda Türk milliyetçileri 1960’ların şartlarına uygun doktriner açılımlar kazandırmışlardır. Milliyetçi toplumculuk, millet sektörü, tarım kentleri ve bunların hepsini toparlayan Dokuz Işık Doktrini bu çalışmaları ürünüdür. Türk milliyetçiliğine karşı yapılan bu saldırılara karşı, Türk milliyetçisi olan siyaset adamları ve bilim adamları yaptığı konferanslarla, yazdığı kitap ve makalelerle bu saldırılara karşı Türk gençlerine ve akademiye hem fikir olarak milletlerarası ideolojilerin devlet için zararlarını sunmuş hem de literatüre katkıda bulunmuşlardır.⁴⁹⁵

1940’lardan sonra devletin eğitim sistemi üzerinde izlediği politikalar, dış ideolojilere açık yönde olup, Türk tarihi, dili ve edebiyat dersleri, içi boşalmış, duygu ve heyecan vermekten uzak, zevk alınmaz, kupkuru dersler haline getirilmeye başlandı. Sistemin kötü gidişatı üzerine, dergiler, dernekler, gazeteler ve partiler devreye girdi. Bunlar vasıtasıyla Türk millete ve Türk gençlerine çeşitli faaliyetler düzenlendi. Yapılan bu faaliyetlerin bazıları dönemin hükümet taraftarı olmadıkları için durdurulma ve kapatılma durumunda kalındılar. Örnek olarak Türk Milliyetçiler Derneği, dönemin hükümeti olan Demokrat Parti tarafından 1953 yılında kapatıldı. Bunun üzerine Türk milliyetçisi olan Alparslan Türkeş ve arkadaşları, tek yolun siyaset yapmak olduğu yönünde hem fikirdiler. Türk gençlerin, aydınları ve hatta genç subaylarında desteklerini almışlardır. Alparslan Türkeş, Dündar Taşer, Muzaffer Özdağ, Rıfat Baykal, Ahmet Er, Mustafa Kaplan, Münir Köseoğlu, Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi’ne girdiler; parti yönetimini ele geçirerek, Milliyetçi Hareket Partisi’ni kurdular.⁴⁹⁶

⁴⁹⁵ Ercilasun, a.g.m., ss.15-21

⁴⁹⁶ Ercilasun, a.g.m., ss.15-21

Milliyetçilik fikri ile ilgili olarak 1940'ların sonlarına doğru yapılan hatalara bakılırsa, Türk milliyetçiliğinin fikir sistemi içinde din ağırlığı gittikçe artar. Oysa özellikle Atatürk döneminde din, Allah'la kul arasında kutsal bir kurum olarak kabul edilmiş; sosyal, hukuki ve ekonomik düzenin, dinden çıkarılan kurallara göre belirlenmemesi demek olan laiklik milliyetçiler tarafından da benimsenmişti. Fakat zamanla din ağırlığı, "Türk-İslam Sentezi, Türk-İslam Ülküsü, Tanrı Dağı Kadar Türk, Hıra Dağı Kadar Müslüman" gibi kavramlar Türk milliyetçileri tarafından sürekli tekrarlanan bir kavram oldu. Bütün bunların anlamı Türklük ile Müslümanlığa ideolojide eşit yer vermektir. Oysa Türklük bir ideolojidir, Müslümanlık da bir dindir. Bu iki kavrama da ideoloji demek doğru olmaz. Çünkü biri beşeri kavram iken, diğeri de ilahi kavramdır. Fakat dini bir ideoloji kavramına koymak isteyenler, din kavramını her zaman başka ideolojilerin karşısına koymakta ısrarlılardır. Bunun üzerine de CHP'nin din üzerindeki tutumu da, Türk milliyetçileri dini, ideoloji olarak kabul etmesinde etkili oldu. Türk milliyetçileri açısından buna benzer bir diğer tutum ise "köylülük" ve "mahallilik" diye adlandırabileceğimiz bir çizgi milliyetçiler açısından ağırlık kazandı. Köylü gibi davranmak, köylü gibi konuşmak, milliyetçilik zannedildi. Oysa bu tutum ve davranış milliyetçilik olarak değil, ancak mahallcilik olarak ifade edilebilir ve aslında milliyetçiliğe zıttır. Ziya Gökalp'in "Türkçülüğün Esasları"nda halk kültürünün tezhibinden, yeni medeni araçlar vasıtasıyla inceltip yüceltilmesinden bahsedilir. Gökalp düşüncesinde hayli önemli yer tutan bu ilke, köylülüğün olduğu gibi bırakılmasını değil, onun inceltip medeni hale getirilmesini hedef alır. 1930'lardaki Türkçülerin köycülük ilkesi de köylümüzün ekonomik ve medeni bakımdan kalkındırılmasını hedefler.⁴⁹⁷

1980 sonrasının ilk yılları Türk milliyetçilerinin, Kenan Evren ve arkadaşları tarafından yargılanmasıyla geçer. Durumu kendilerinden önce tespit eden ve canları pahasına gerekli tedbirleri almaya çalışan Türk milliyetçilerini tutuklayıp, yargılatarak ortaya büyük bir çelişki koymuştur. Aynı zamanda yapılan bu tutuklamalar, ülkenin saldırıya uğraması ve devletin güvenlik güçlerinin aciz kalması durumunda vatandaşa tabii olarak görülmesi gereken milli direniş refleksine de büyük bir darbe vurmuştur. Bu tutuklamada, çeşitli sorgulamalara ve işkencelere maruz kalan Türk milliyetçileri,

⁴⁹⁷ Ercilasun, a.g.m., ss.15-21

ceza evlerinden çıktıktan sonra birçoğu başarılı bir gelecek hazırlayabildiğini görmekteyiz. Ancak dışında kalan milliyetçilerin iyi sınav verdiğini söylemek mümkün değildir. Bu dönemde Türk milliyetçilerinin en çok övüneceği isim, topladığı mektuplarla hem içerdekilerin hem de onların dışarıdaki yakınlarının az da olsa ihtiyaçlarını karşılayan Galip Erdem'dir. O yalnız topladığı mektuplarla değil, tutuklu ailelerin ulaşabildiği her ferdiyle birebir ilgilenmiştir.⁴⁹⁸

Alparslan Türkeş'in vefatı ile Türk milliyetçileri için tam bir deprem olmuştu. 1980 öncelerinde ve sonraların da MHP'nin başarılarında liderin ve lider anlayışının önemli bir rolü olmuştu. Alparslan Türkeş'in, Türk milliyetçilerinin canlarıyla, kanlarıyla, emekleriyle, kol, yürek ve beyin güçleriyle MHP'yi getirdikleri noktada partiyi devralan yönetici kadro ve 1998 seçimiyle meclise giren milletvekilleri bu ağırlığı taşıyamadılar. Ağırlığın hep birlikte taşınması için gerekli olan bir kısım kadroyu partiden uzak tuttular. İzlenilen bu anlayış partinin çeşitli alanlarda gerilemesine sebep oldu.⁴⁹⁹

74. HÜSEYİN ERDEM – MİLLİYETÇİLİK ANLAYIŞI NE OLMALIDIR? (Sayı 202, Haziran 2004)

Türkiye'de aydınlar arasındaki tartışmalara bakacak olursak, bunlardan biri kavramlar üzerindeki anlaşmazlıklar olagelmıştır. Bu kavgadan nasibini almayan kavram yoktur. Özellikle milliyetçilik ve Türk milliyetçiliği de bu kavramların önde gelenlerinden birisi olmuştur. İnsanların kendisinin seçme sansına sahip olamadığı şeyler anne-babası ve yaratıldığı ırktır. Ama bunun dışında insan her şeyi seçme şansına sahiptir. Hangi ülkede yaşayacağına, hangi millete mensup olacağına, hangi dine inanacağına, mesleğine, evleneceği insana, konuşacağı dile kadar kendisi karar verir.⁵⁰⁰

Devletler genellikle isimleri bakımından, yaşadığı coğrafyanın, devleti yöneten hanedanın adını, nüfus bakımından çoğunluğu teşkil eden ve kurucu ırkın adını alırlar. Millet sosyal bir grup olduğu ve devletin sınırları içerisinde yaşayan topluluğun

⁴⁹⁸ Ercilasun, a.g.m., ss.15-21

⁴⁹⁹ Ercilasun, a.g.m., ss.15-21

⁵⁰⁰ Hüseyin Erdem, Milliyetçilik Anlayışı Ne Olmalıdır?, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 202, Haziran 2004, ss.28-29

bütününü ifade ettiği için devlet ve millet adı birbiri ile iç içe geçmiştir. Fakat tarihte içinde yaşadıkları toplum tarafından farklı olduğu kabul edilerek benimsenmeyen ve kendilerine karşı farklı davranılan topluluklar olmuştur. Bu farklı davranışlar zamanla iç karışıklıklara sebebiyet vermiştir. Ancak milletleşme sürecinde, aynı millete mensup insanlar, ortak yaşamların garantisini, ortak menfaatlerini birlikte savunmada gördükleri için dışarıya karşı birlik olma ve dayanışma gereğini fak etmişlerdir.⁵⁰¹

Millet olma, millete mensup olma bilinci, aynı ırka mensup olma bilincinin önüne geçerek milli devletlerin gelişmesini sağlamıştır. Bu bilincin geliştiği ülkeler kaç farklı ırkı kendi bünyesinde bulundurursa bulundursun güçlü ülkeler statüsündedir. Aynı zamanda sosyal yapısı sağlam, mensubiyet duygusu pekişmiş, vatandaşlık şuuru oluşmuş devletlerdir. Yaşadıkları toplum ve mensup oldukları millet içinde farklılığı öne süren topluluklar ise ilkel yanı hala ağır basan, kabile aşamasını geçememiş, geri kalmışlığın bütün özelliklerini bünyesinde barındıran aşiret tipi toplumlardır.⁵⁰²

Yusuf Akçura'nın "Üç Tarz-ı Siyaset" adlı makalesinde, "Osmanlı milleti oluşturulması, İslam birliğine dayalı 'din ve milleti birdir' anlayışından hareketle bütün Müslümanları tek bir millet haline getirme düşünce ve çabaları ile 'ırk üzerine müstenit bir Türk siyasi milliyeti husule getirmek fikri' tartışılmaktadır." İmparatorluğun son asrında Osmanlılık, İslamcılık ve Türkçülük olarak ortaya çıkan bu fikirler, sonunda Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun da fikri temelini teşkil etmiştir. "Bir arada yaşama iradesi gösteren topluluklarda birlikte milli devlet kurulmuştur. Tabii olarak birlikte yaşama iradesi göstererek milli devletin vatandaşı olan herkes de Türk milliyetçisi olmak zorundadır." Buradaki hassas nokta; "Türk milliyetçiliği" kavramının "ırkçılığı" değil, "bir millete mensup ve bağlı olma" iradesini ifade etmesidir. Kısacası, Türk Cumhuriyeti adındaki milli devlette yaşamayı kabul eden herkes Türk milletine mensuptur. Son olarak milli devletlerin varlığını devam ettirebilmelerinin temelinde, o devlet vatandaşının tamamının kendilerini o devlete mensup hissetmeleri ve devleti geliştirme, koruma ve kollama görevlerine hep birlikte sahip olmaları anlayışı yatmaktadır.⁵⁰³

⁵⁰¹ Erdem, a.g.m., ss.28-29

⁵⁰² Erdem, a.g.m., ss.28-29

⁵⁰³ Erdem, a.g.m., ss.28-29

75. ABDULKADİR İLGEN – MİLLİYETÇİLİK ÜZERİNE DÜŞÜNCELER (Sayı 218, Ekim 2005)

Milliyetçilik kavramı yeni bir kavram olması ile birlikte karmaşık bir anlama sahip olmaktadır. Kavram Avrupa menşei olduğu için dönemin devletleri milliyetçilik kavramından oldukça etkilenmiştir. Türkiye’deki milliyetçilik anlayışı, Fransa’daki milliyetçilik anlayışına oldukça yakındır. Bu anlayış, belirli bir devlet ve vatana sadakat ile bağlı siyasal aidiyeti esas alan milliyetçiliktir. Bu kavramla birlikte yurttaş bilinci oluşturulup ortak bir gaye etrafında toplanması Cumhuriyet elitlerinin birinci hedefi olmuştur. Fakat Cumhuriyet elitleri milliyetçi oldukları kadar aynı zamanda batıcı bir karakteri temsil etmektedirler. Bu tarz milliyetçilik inşasında normalde “öteki” olması gerek batılı unsurlar, benzemeye çalışırken, içinden geldiğimiz ve sosyolojik anlamda kopma imkânımız bulunmadığı tarihi geçmişimiz “öteki” haline gelmiştir. Yenilikçiye açık olduğumuzu göstermek amacıyla biraz da romantik diyebileceğimiz duygularla ve coşkulu bir biçimde işe başlamış ve bu hususta “Güneş Dil Teorisi”nden başlayan ve hatta Türklerin tıpkı Avrupalılar gibi “Aryani” bir ırktan geldiğini ileri sürüşlerdir. Fakat kısa süre sonra bu tezden vazgeçilmiştir. Döneminde hâkim ideolojilerin halka benimsetilmesi için modernlik olarak ortaya atılıp, bunu modernlik olarak kabul edenler ve çizgi dışında kalanlar (köylüler veya köy kökenli) arasında ciddi gerilimle yaşanmıştır. Bu durum sadece batılılaşma karşıtı hareketlere değil, aynı zamanda modernleşme ve demokrasi karşıtı eğilimlere de yol açmıştır.⁵⁰⁴

Ülkemizin sadece tarihi, kültürel ve sosyolojik şartları değil, aynı zamanda coğrafi konumu ve etnografik yapısı, tercihler itibariyle batıya yönelik olmuştur. Tercih edilen yurttaş modeli ile birlikte mevcut yapıyı değiştirip yerine yenisini koymak projesi ciddi tartışmalara sebebiyet vermiştir. Buna yönelikte her şeyin zihinde başlayıp bittiğine inanan bu elitlerin zihni faaliyetleri “kendi üzerinde kıvrılmış bir düşünce” yapısını temsil ettiği için, başarısızlıklarının sebebini objektif sebeplerde aramak yerine, yine aynı şekilde açıklama ve hal çareleriyle meseleyi halledeceklerini düşünmüşlerdir. Buna göre mesele, zihni uyumsuzluk meselesinden başka bir şey değildir. Uygulamayı sekteye uğratanları mevcut zihniyette sahip olan

⁵⁰⁴ Abdulkadir İlgen, Milliyetçilik Üzerine Düşünceler, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 218, Ekim 2005, ss.46-50

insanların üzerine yıkmışlardır. Düşünce bakımından problem karşısında soğukkanlı ve rasyonel çözümler üretmek yerine, agresif ve kaprisli tavırlarla mevcut yapıyı ötekileştirmişlerdir.⁵⁰⁵

Siyasal aidiyet bağlamında çok samimi ve ciddiye alınması gerek açıklıkta söylenmiş ve manasın hiçbir ayrılık bulunmayan “Ne Mutlu Türküm Diyene!” özdeyişi, siyasal yurttaşlık bağlamından çıkarılarak etnik bir temele indirgenmiş ve çok farklı yerlere çekilmiştir. Hâlbuki bu sözün anlamı bakımından hiçbir etnik ayrılıkçı yönü olmayıp, tam aksine yurttaşlık kimliğini ifade etmek amacıyla kullanılmış batılı anlamda kültürel bir milliyetçiliği ifade etmektedir. Bununla birlikte etnik milliyetçilik yapan bir kısım dış destekli ayrılıkçı akımlar, Türkiye’de yayılmaya başlamış ve gayesi bakımından ülkenin en büyük müştereğini oluşturan kültürel zemin büyük zarara uğramıştır. Millet ve milliyetçilik kavramları her önüne gelen kişiler tarafından kullanılması sayısal çoğunluk sürecini değil, tam terzine zayıflatılması sürecini hızlandırmaktadır.⁵⁰⁶

Son olarak Abdulkadir İlgen, milliyetçilik algısı ile ulusalcılık kavramını ve muhafazakar milliyetçi akımına yönelik analizler yapmıştır. Milliyetçilik algısı ile ulusalcılık analizi; “II. Dünya Savaşı’ndan sonra ortaya çıkan ve ekonomik bir renge de bürünen reaksiyoner ve antiemperyalist anlamdaki milliyetçilik, yapısı bakımından halka dayanan ve bu anlamda halkçı olan bir milliyetçilikten ziyade, jakoben ve buyrukçu nitelikleriyle halkçı değil elitist ve totaliter, demokrasi karşıtı bir çizgi izlemiştir.” Muhafazakar milliyetçilik analizi ise; “Tanzimat’tan bugüne yaşanan yeni-eski kavgası halen devam etmektedir. Yaşanan kültürün kendi tabii seyrinde devam ederek değişmesi sağlanamadığı için, değişime direnen büyük halka kitleleri, eski hayatı donmuş bir halde muhafaza cihetine gitmişlerdir. Yenileşme taraftarları aydınlar ise yerli kültürü geri kalışımızın yegane sorumlusu yaşayan bir fosil, zamanı geçmiş nostaljik bir hatıra gibi horlarken, büyük halk kitleleri ise mevcut eğitim ve görgüleriyle bu kültürü geliştirme imkanından zaten mahrum bulunuyorlardı. Münevver kitlenin kendi kültürel kaynaklarına gösterdiği bu aşırı ilgisizlik, toplumun

⁵⁰⁵ İlgen, a.g.m., ss.46-50

⁵⁰⁶ İlgen, a.g.m., ss.46-50

yekpare bir bütün olmasını sağlayan bütün değerleri fonksiyonunu yitirmiş müzelik birer eşya haline getirmiştir.”⁵⁰⁷

76. ERDAL AKSOY – KÜRESELLEŞME VE MİLLİYETÇİLİK (Sayı 218, Ekim 2005)

Erdal Aksoy bu makalesinde, Haziran 2005’te yayımlanan Fahri Atasoy’un “Küreselleşme ve Milliyetçilik” kitabının, sosyal olgu ve olayların bir bütünlük içerisinde teorik bir analiz biçiminde değerlendirmeye çalışmıştır. Kitabın birinci bölümünde sosyal süreçlerin birbiriyle iç içeliğini göstermek bakımından daha önceki yüzyılın evrenselcilik ve tikelcilik tartışmalarını teorik biçimde ele almıştır. İkinci bölümde ise küreselleşme ve milliyetçilik kavramlarını süreç olarak ele alarak bütün yönü ile ortaya koymaya çalışmıştır. Küreselleşme sürecinde iki temel unsur olarak “soğuk savaş sonrası” ve “bilgi devrimi” ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Son bölümde ise küreselleşme ve tikelci kavram süreci içerisinde milli kültür, milli kimlik ve ulus-devlet gibi sosyal olguların süreçleri değerlendirilerek, çözüme odaklı bir araştırma yapılmıştır.⁵⁰⁸

Kitapta kavramsal çerçeve niteliğinde teorik yaklaşımlar çerçevesinde ele alınarak, son yüzyılda evrensellik kazanmaya çalışan küreselleşme kavramı ile milliyetçilik kavramları birbirine zıt görünmesine rağmen bu iki sürecin sosyal gerçeklik alanında aynı anda var oldukları ve birbiriyle son derece ilişkili olduklarını ortaya koymuştur. Aynı zamanda son yıllarda ulus-devlet bakımından dünyada sadece Türkiye Cumhuriyeti kalmışçasına bu devlete yönelik “küreselleşmeciler” tarafından yürütülen propaganda faaliyetlerin artarak yoğunlaştığı, küreselleştirme süreci karşısında milli kültür ve alt kavramlarının mücadele edemeyeceği yönünde bir tartışmanın sürüldüğü zaman ve mekânda bu eser, çok boyutlu ve farklı perspektiflerle yapıldığı bir ortama doğru sürükleyecektir. Son olarak kitabın içeriğini bize anlatan Erdal Aksoy; böyle bir eseri ulusal literatüre katan yazar ve yayımcı kuruluşuna teşekkürleri iletir ve yazısını noktalar.⁵⁰⁹

⁵⁰⁷ İlgen, a.g.m., ss.46-50

⁵⁰⁸ Erdal Aksoy, Küreselleşme ve Milliyetçilik, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 218, Ekim 2005, ss.78-79

⁵⁰⁹ Aksoy, a.g.m., ss.78-79

77. İSKENDER ÖKSÜZ – GLOBALLEŞME ÇAĞINDA MİLLİYETÇİLİK NE OLACAK? (Sayı 227, Temmuz 2006)

Milliyetçilik meselesine o dönemde 45 yılını veren İskender Öksüz, 45 yılın boyunca inanılmaz değişimler yaşandığını vurgularken, "... çağında milliyetçilik ne olacak?" sorusunun 45 yıldır değişmediğini dile getirir. Bu soruya yönelik çeşitli ifadeler konulmuştur: "Endüstri çağında", "Atom çağında", "Füze çağında", "Uzay çağında" olup verilen cevaplar ise "eh çağ bu kadar değiştiğine göre milliyetçiliğinde modası geçmiştir." İdi. Dünya çok hızlı ilerliyor ki yaşanan tüm gelişmeleri yakalamak oldukça zordur. Dünyanın bir ucunda yaşanan olayla ilgili bilgilere diğer bir ucuna erişim sayesinde haber alınabiliyor. Buna bilgilendirmenin hızlı ve sürtünmesiz dolaşımı denmektedir. Buna bir de paranın, mal ve hizmetlerin katılımıyla sürtünmesiz ve hızlı dolaşımını da eklersek ortaya çıkan kavram "globalleşme"dir. Bu tanımlar ile birlikte İskender Öksüz şöyle bir soruyla karşılaşılıyor: "Enformasyonun hızlı, sürtünmesiz ve yaygın dolaşımı, milliyet duygusunu azaltır mı, artırır mı?" İskender Öksüz, bu soruyu daha iyi cevap vermek için öncelikle Göktürk kitabelerindeki milliyet duygusunu bakar. Bu milliyet duygusunun o çağın dünyasının her yerinde yaşamadığına şüphesi yoktur. Yerleşik toplumlarda önce aile, klan, kabile bağlarının olduğu ve bunların uzun sürdüğü gerçektir. Başka milletleri tanımayan, kendisinin de bir millet olduğunu fark edemez. Milliyetçilik ve millet, ancak toplumların birbiriyle yoğun bir temasta bulunduğu dönemde ortaya çıktı. İletişim ağlarının geliştiği dönemde milletler artık birbirlerini tanıtabiliyor, rekabete girebiliyor ve alış-veriş yapabiliyorlar. Bu sebepten millet denilen toplum birimi ve milliyet duygusu, 21. Yüzyılın başlarındaki gibi hiçbir asırda bu kadar güçlü olmamıştır.⁵¹⁰

II. Dünya Savaşı'ndan sonra dünya iki bloğa ayrıldı; Doğu ve Batı bloğu şeklinde. Doğu Bloğu, kızıl ordu ve uydu rejimleri sayesinde bir birlik oluşturdu. Batı bloğu ise Doğu'nun tehdidi sayesinde bir birlik oluşturmuştur. Blokların liderleri Batı'da ABD, Doğu'da Rusya idi. Bu birliğe yönelik hiç seçici değillerdi. Devletlerin demokrasisine, kültürüne, diktatörlüğüne bakmaksızın seçim yaptılar. Kısacası nükleer silah tehdidi ile bir arada duran dünya düzeni idi. Bu düzen 9 Aralık 1989

⁵¹⁰ İskender Öksüz, Globalleşme Çağında Milliyetçilik Ne Olacak?, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 227, Temmuz 2006, ss.5-7

Berlin Duvarı'nın yıkılması ile son buldu. Bu yeni dünya düzeninde her devlet kendi milli çıkarları üzerine ikili ilişkilerin sıklığı ve tam merkezci bir yapı haline dönüşmüştür.⁵¹¹

78. NEVZAT KÖSOĞLU – MİLLİYETÇİLİK, ASABİYET VE ÜLKÜCÜLÜK (Sayı 228, Ağustos 2006)

Aileler halinde yaşamını sağlayan ilkel toplumlarda her zaman sevgi ve güven duygusu ön plana çıkmaktadır. Fakat saldırgan aile yapısı da vardır ve aileler bu duygulara yönelik gelişir. Klan düzeyindeki toplumlarda aynı şekilde bir düzen görünür ve ötekilerine göre şekillenir. Kabileler halinde birleşmiş toplumlardaki bu gerilime İbni Haldun “asabiyet” kavramını öne sürmüştür. İbni Haldun’un öne sürmüş olduğu asabiyet kavramı 19. Yüzyılda yerini milliyetçilik kavramına bırakır. Milliyetçilik ile asabiyet kavramlarının anlam bakımından farklı olduğunu ileri sürenler olduğu gibi, dönemleri bakımından farklı ama anlam bakımından aynı olduğunu ileri sürenlerde vardı. İbn Haldun’un “Mukaddime” eserini çeviren Prof. Süleyman Uludağ, eserin girişinde bu konu ile ilgili kısa bilgiler vererek, sonuç olarak da 18. ve 19. yüzyıldaki milliyetçiliği, asabiyet kavramına bağlamaktadır. Yine aynı konu ile ilgili Zeki Velidi Togan, “Tarihte Usul” kitabında asabiyet kavramını; içtimai ve kavmi bir dayanışma olarak “toplumların iş yapabilme kabiliyeti” şeklinde ifade eder. İbn Haldun’un kendisi de şu ifadelerle konuyu açıklar: “Himaye, müdafaa, mutalebe ve ortaklaşa yapılan her türlü içtimai faaliyet o sayede husule gelir. Memleketlerin fethi, zaptı, istilas, işgali, zaferlerin kazanılması bu şekilde tahakkuk eder.”⁵¹²

İbn Haldun, asabiyet kavramı ile ilgili sadece kan bağına yönelik asabiyet duygusunu değil başka nedenlerden doğan asabiyet duygusunu da bizlere açıklar. Bu asabiyet kavramının üç türünden bahseder: “Köle ile efendisi arasındaki velâ olarak isimlendirilen ilişkinin yarattığı ve kölenin özgürlüğüne kavuşmasından sonra da devam eden asabiyet. Bir anlaşmaya dayalı olarak yahut doğal dostluklarla oluşan ve hilf denilen asabiyet. İnsanların bakım ve gözetimleriyle ilgili ilişkilerden doğan bir

⁵¹¹ Öksüz, a.g.m., ss.5-7

⁵¹² Nevzat Kösoğlu, Milliyetçilik, Asabiyet ve Ülkücülük, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 228, Ağustos 2006, ss.6-13

asabiyet ki, sultana bu şekilde bağlanan ve mevali olarak nitelenen özel birliklerin asabiyetidir.”⁵¹³

İbn Haldun’a göre devlet olan toplum asabiyetinin 150 yıl kadar varlığını koruyup, daha sonra çeşitli siyasi sorunlara girerek yıkılması kaçınılmaz olduğunu dile getirir. Haldun’un tarihi gözlemlerine bakacak olursak, her devletin en fazla üç nesil boyunca gücünü koruyabileceğini ileri sürmüştür. Bunun üzerine İbni Haldun geleneğine bağlı olan Osmanlı aydınlarından Cevdet Paşa bunun üzerine gözlemler yapmış ve Haldun’a dayanarak devletin halden hale geçtiğini, her halin mizacının farklı olduğunu ve bu hallere göre tedbirler alındığında ömrünün uzayacağını söylemiştir.⁵¹⁴

Asıl dikkat çekilen nokta ise İslam devletlerinde kültür bakımından asabiyetin hiçbir zaman yadırganmamış olmasıdır. Devlet anlayışına göre güçlü isen kılıç hakkı olarak meşrulaştırılmıştır. Aynı zamanda adil olunması istenmiştir. Hukuki açıdan bütün Müslüman toplulukların eşitliği söz konusudur. Osmanlı Devleti’nde Müslümanlar tek bir millet olarak kabul edilirken, gayrimüslimler devletin himayesinde olarak, sosyal ve kültürel hayatlarını yaşama hakkında da serbesttirler. Fakat gayrimüslimlere siyasi hak verilmezdi. Devletin idari sisteminde görev alamazlardı. Bu siyasi hak sadece devletin kurucu asabiyetinden olan, Müslümanlara verilmiştir. Fakat bu hak 1856 yılında yayımlanan Islahat Fermanı ile Müslüman olmayanlar için de geçerli kabul edilmiştir.⁵¹⁵

Milliyetçilik kavramında ise bu kavram 19. Yüzyılda Avrupa’da ortaya çıkıp, toplumların feodaliteden evrilip yeni yapıya yani millet kavramına dönüşmesi ile gerçekleşmiştir. Bu evrim, unsurlar bakımından farklı ülkelerde farklı şekillenip ülkelerin kendi aydınları vasıtasıyla tarihi gerçeklerine göre bir millet tarifini oluşturup, benimsemişlerdir. Bu tariflere de dil, din, soy, coğrafya veyahut devlet gibi kavramlara yöneliktir. Bu yapının değişmesine yönelik özellikle Marksistlerin geniş kapsamlı faaliyetleri olmuştur. Aynı gelişme modelini Türk ve diğer doğu topluluklarına uygulamakta sıkıntı çekenler yeni kavramlar ortaya atarak, tarihi

⁵¹³ Kösoğlu, a.g.m., ss.6-13

⁵¹⁴ Kösoğlu, a.g.m., ss.6-13

⁵¹⁵ Kösoğlu, a.g.m., ss.6-13

gerçeklikleri bu açıklamalara uydurmaya çalışmışlardır. İdeolojik açıdan bakılmadığı takdirde, üretim ilişkilerinin yarattığı ortak ruhi zemin yanında, aynı aileden olmak, aynı dili konuşmak, aynı ülkede oturmak, aynı türküyü söylemek vb. de bir ortak gerilim yaratmaktadır. Eğer çeşitli kaynaklardan doğan bu gerilimler örtüşürlerse, gerilimin gücü artar; çelişkiler ise zayıflar. Gerçekten de I. ve II. Dünya Savaşı'nda yapılan propagandalara rağmen, hiçbir millet kendi milletlerine karşı taarruz etmemiştir. Örnek olarak da, Sovyetler Birliğinin, yeni bir Sovyet insan tipine dayalı yeni bir toplum yaratma çabaları, diğer etmenler bir yana bırakılırsa, temelde milli asabiyetleri kıramadığı için başarısız kalmıştır.⁵¹⁶

Osmanlı kültür ve siyasi yapısı bakımından geleneksel kavmi asabiyet unsuru başarıya geri itilmiş olup, fakat İslam ve Osmanlı iman ve değerleri ile terbiye edilmiştir. Müslümanlık ve hâkim millet gibi olumlu ve birleştirici iki unsura vurgu, kimlik için yeterli oluyordu. Hâlbuki yeni gerilim, Müslüman toplumun içindeki farklı kültür unsurları motive edilerek büyütülüyordu, yani farklılıklar vurgulanıyordu. Bu yüzden Ziya Gökalp bu yeni akımı, İslam dünyasını parçalayan bir “içtimai mikrop” olarak nitelendirmiştir. Devir milliyetçilik devri olduğu için bu gidişattan kaçmak mümkün değildi. Ayrıca, umulan bütün içtimai ve siyasi hamleler içinde bu gerilime ihtiyaç vardı. Geleneksel Osmanlı ve İslam gerilimi, o dönem için yeterli olmamış ve Osmanlı Devleti'nin parçalanmasını durduramamıştı. Bunun içinde milliyetçiliği, İslam toplumlarının hizmetine sunmaktan yani bu gerilimi İslam milletlerinin kurtuluşu için kullanmaktan başka yol yoktu. İslam topluluklarının birlikte yapamadıkları şeyi tek tek denemek zorunda idiler. Çünkü milliyetçilik gerilimi uyuyanları uyandırıyor, yorgunları yeni bir hamle gücüne kavuşturuyordu⁵¹⁷

Marksist ideolojisini destekleyenler işçi sınıfına bir şuur kazandırmak için çeşitli faaliyetlerde bulunmuşlardır. Toplumsal bakımdan işçi sınıfının varlığından söz ederken, sınıf şuurunun olmaması ve buna bir şuur kazandırmaya çalışmak başlı başına bir propaganda olarak değerlendirilir. Bu şuurlanmaları Fransız sosyologlar ve özellikle Ziya Gökalp, içtimai teriler olarak ifade ile açıklamışlardır. Ona göre içtimai teriler; toplum içerisinde bulunan sosyal sınıflara, bir grup tarafından kimlik oluşturma

⁵¹⁶ Kösoğlu, a.g.m., ss.6-13

⁵¹⁷ Kösoğlu, a.g.m., ss.6-13

haline denir. Aynı zamanda bu kimliklere bir şuur kazandırmasına da “mefkure” adını vermiştir. Mefkure; daha çok devlet içerisindeki sosyal ve siyasi bunalımın çıktığı dönemlerde meydana gelen derin coşkunluklar olarak ifade etmiştir.⁵¹⁸

İlimcilik ve Ülkücülük açısından milliyetçilik, uluslar açısından halkların bir tarihi ve kültürlerinin farkına varıp anlamlandırmasından doğan ruhsal bir durumdur. İlgili bilinçlenme aynı anda bir uyanış stratejisi olarak değerlendirilir ki gerilimi yaratanda budur. Bununla birlikte milliyetçilik esasında bir düşünce hareketi olmayıp bir perspektif yaratır: bu perspektifte Türk’e yöneliktir. Yani milliyetçilik dünya meselelerine bakıştaki temel ilkesi budur. Bu temel ilke aynı zamanda ilimciliği milliyetçiliğin zorunlu bir unsuru haline getirir. Çünkü mesela Marksizm gibi ideolojilerin ön kabulleri olmadığından, Türk için ve Türk’e göre nasıl yapılacağının cevabını ilim verecektir. Milliyetçiliğin, milli asabiyet olduğunu ifade eden Nevzat Kösoğlu: “milli asabiyetin gücü, topluma mensup bireylerin aldıkları eğitimin düzeyi ve başarısıyla ilgilidir.”⁵¹⁹

Son olarak “Ülkücülük” kavramı ise, milli asabiyeti meydana getiren imanın şartları bakımından, toplum içerisinde dayanışma ve fedakârlık gibi davranışların milliyetçiliğin ahlakını üstün bir değer olarak kabul etmesine denir. Ülkücülük, kazanılan bir nitelik bakımından toplumsal bakımdan önemli olduğu gibi, bireysel açıdan da çok önemlidir. Çünkü kişi sadece mensubu olduğu topluma hizmetleriyle faydalı olmakla kalmaz, aynı zamanda kendi kişiliğini de yüceltir ve olgunlaştırır.⁵²⁰

79. ABDULKADİR İLGEN – EVRENSELÇİLİK VE ULUSALCILIK ARASINDA MECRASINI ARAYAN BİR KAVRAM: MİLLİYETÇİLİK (Sayı 237, Mayıs 2007)

Abdulkadir İlgen’e göre içinde bulunduğumuz çağın temel sorunları bakımından, kültürel kavramları sınır dışı etmeye çalışan ve her şeyi ticari mekanizma alanına bağlayan batı merkezli küresel kapitalizmin insanlık dışı yayılmacılığına karşı, yerel kültür birimlerinin çelişkili tepkilerinden oluşan şüpheli davranışlarının

⁵¹⁸ Kösoğlu, a.g.m., ss.6-13

⁵¹⁹ Kösoğlu, a.g.m., ss.6-13

⁵²⁰ Kösoğlu, a.g.m., ss.6-13

karmaşasından başka bir şey değildir. Batı merkezli küresel kapitalizme dayalı insanlık dışı yapılar bakımından O. Spengler'in şöyle ifadeleri bulunmaktadır: “Anavatana karşılık kozmopolitlik ve megalopolis; yürek dilinin yerine bilimsel dinsizlik ya da soyut ölü metafizik; saygı, gelenek ve yaşlılara karşı düşünceli davranmaya karşılık soğuk olgusallık; benim ülkem ve devlet yerine uluslararası toplum; verimli toprak ve gerçek değerler yerine para ve soyut değer; halk yerine kitle vs.”⁵²¹

Anglo-Sakson kültürü, modernleşme sürecimizin belli bir safhasını milli enerjimizin nihai açılımı olarak savunan statükocu dar bir elitizmin kısılcasına sıkışan zihinler, kendilerine yol bulmaya çalışırken, bu iki güç arasında mücadele de milliyetçilik üzerinden yürütölmeye çalışılmaktadır. İki farklı yolda ilerliyor görüntüsü veren her iki akımın da “baticılık” kültürel bakımdan beslenildiği kolaylıkla anlaşılmaktadır. Oysaki milliyetçilik, tanım gereği doğal ve özgün bir kavram olup, dışarıdan gelen taklide dayalı ve yapay olan tüm kavramları reddeder. Bu sebepten de demokratik yönlü milliyetçilik kavramları ile hiçbir gerçeğe dayalı olmayan antidemokratik kavramları aynı rafa koymazlar. Balkan Savaşı'ndan sonra milliyetçiliği mecburi bir istikamet olarak benimsemeyen aydınlarımızın ayrıştığı nokta, milliyetçilik kavramından farklı olarak bu kavramın içeriğini oluşturan içerik üzerinde yaşanmıştır. Falih Rıfkı ile Hamdullah Suphi'yi birbirinden ayıran temel nokta, Türkçülükleri değil, medeniyetçilik konusunda farklı tavırlara sahip olmalarıydı. Bugüne baktığımızda ise sivil karakterli demokratik milliyetçilikleriyle, liberal aydınlarla ulusalcı seçkinlerden ayıran temel nokta, medeniyetçilik konusundaki yaklaşımlarının farklarından kaynaklanmaktadır.⁵²²

İlgen; İlerlemecilik, demokrasi, insan hakları, çoğulculuk vb. gibi kavramların, ilk defa duyulan kavramlar olmamakla birlikte, geniş halk irfanı ve bazı çevreler tarafından şüpheyile karşılanmaktadır. Bu türden bir karşı çıkmayı sadece cehalet ve bağnazlık olarak veya birilerine yaranma duygusuyla açıklamak ve bir çırpıda geçiştirmek çok kolay olsa bile, asıl sebebi açıklama konusunda yetersiz kalmasıdır. Aynı zamanda bu türden dirençlerin kaynağı asla anlaşılamaz. Batı Türklüğü

⁵²¹ Abdukadir İlgen, Evrenselcilik ve Ulusalcılık Arasında Mecrasını Arayan Bir Kavram: Milliyetçilik, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 237, Mayıs 2007, ss.23-26

⁵²² İlgen, a.g.m., ss.23-26

dediğimiz büyük kütlenin tarihi, neredeyse hepsi, birleşik haçlı saldırganlığına karşı topyekûn bir “var olma, yok olma” mücadelesine sahne olmuştur. Arkasından devletimize “evrensel değerler” adıyla ıslahat ve reform biçiminde dayatılan bir sürü düzenlemede asıl hedefin, kitlenin yerli çoğunluğunun haklarından ziyade, henüz rüşütünün ispat edememiş azınlık gruplara kimlik kazandırma operasyonu şeklinde bir keyfiyet haline getirildiği ve en nihayet saptırılan mecranın her seferinde aleyhimize bir seyir izlediği gerçektir. Bu sebepler asırlar boyunca nifak tohumu ekilerek, derin yaralar açmaya sebep olmuştur.⁵²³

İlgen makalesinde; ulusalcı olarak kendilerini nitelendiren grupların antidemokratik bir çizgide olduklarını, hem liberal anlayışına hem de Türk sağına karşı olarak bir profil çizdiklerini dile getirir. Aynı zamanda bu gruplar milliyetçilik ve milliyetçilik ile bağdaşmış kavramların yerine, ekonomik ve sınıf temelli yaklaşımları olan kavramları desteklemesi dikkat çeken noktalar olarak dile getirmiştir.⁵²⁴

Son olarak İlgen şu sözleri ile yazısını noktalamıştır: “Her kültür ve uygarlık birimi “biricik”tir. Bizim kültürel birikimimizin eşliğinde ise sadece diğer kültür birimlerinden farklı oluşuyla ilgili bir benzeşmezlik değil, ürettiği yapılar arasında “anlamli” ve “fonksiyonel” bir bağ kurabilme kudretini gösterebilmiş nadir bir sentez yapabilme yeteneğine sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Milliyetçilik gibi hem romantik hem de işlevsel fonksiyonlara sahip bir kavramı, sadece kuru şemalarla izah ve inşaya kalkışmanın yalıtkanlığı ile bir yere varamayacağımız gibi, sadece his ve heyecanlarla bir yere varılmayacağı da aşikârdır.”⁵²⁵

80. TANER TATAR – TÜRKÇÜLÜĞÜN ESASLARINDAN TÜRKÜLÜĞÜN İLKELERİNE (Sayı 239, Temmuz 2007)

Öncelikle Türkçülük, dönemin milliyetçilik akımlarından etkilenmiş olmakla birlikte, esasında zamana ayak uydurmak değil aksine direnen ve meydan okuyan bir hareket olarak gelişmiştir. Aynı zamanda Ziya Gökalp’in “Türkçülüğün Esasları” adlı

⁵²³ İlgen, a.g.m., ss.23-26

⁵²⁴ İlgen, a.g.m., ss.23-26

⁵²⁵ İlgen, a.g.m., ss.23-26

çalışmasında, gerek döneminde gerekse sonraki yıllara ileri sürülen siyasi ve fikri akımlara hem cevap niteliği taşımış hem de meydan okumuştur. Türkçülük kavramı Taner Akçam’a göre; “Türk ulusçuluğu veya daha genel bir ifadeyle Türk ulusal kimliği tarih sahnesine çok geç çıkmıştır. Türk ulusal kimliğinin ne olduğu veya ne olması gerektiği üzerine ciddi ciddi düşünölmeye başlaması ancak 20. Yüzyıl başlarıdır. Bu gecikmenin doğal bir sonucu ‘arayı kapatma’ telaşıdır ki bu diğer ulusal gruplara karşı açık bir saldırganlık biçimini almıştır.” Taner Akçam’ın bu ifadesi, Taner Tatar’a göre; “Türk kimliğinin tarih sahnesine çok geç çıktığını” söylemek doğru bir yaklaşım değildir. Çünkü kimliğin yaşayan boyutu ile ifade boyutu farklıdır. Kimliğin yaşanan boyutu, tarihi kaynaklara göre üç bin yıllık Türk devletlerine dayanır. Osmanlı Devleti’nde kimliğin siyasi mecraya taşınması ise bir gecikme değil, ertelenmeye dayalı, iradi kararlılık sürecinin sonucu olarak değerlendirir. Bununla beraber Akçam’ın bahsettiği saldırganlık, arayı kapatma telaşından değil, yalnız kaldıktan sonraki zorunlu bir karşı çıkmaktır. Dolayısıyla söz konusu olan saldırganlık değil savunmadır.⁵²⁶

Taner Tatar yazısında “Türkçülüğün ilkelerini” toplam 18 ilke şeklinde sıralamıştır:

- Toplumun faydası dikkate alınmakla birlikte, toplumun yapısını, düşünölen faydaya etmemek, farklı olacağını bilmek, bu sebeple de hukuki değil sosyolojik esaslardan hareket etmek gerekir.
- Batıda icat veya inşa edilmiş kavramlara mahkûm olmadığımız bilinmelidir. Çünkü Türk milletinin gerçekleri ithal edilen kavramlarla izah edilemez. Nitekim Türkiye’nin siyasi sınırları kültürel sınırlarıyla örtüşmemektedir. Türklük coğrafi bir ifade olan Türkiye veya Anadolu nitelendirmelerinden hareketle izah edilemez, sınırları çizilip, belirlenemez.
- Tehditleri göz önünde tutmakla birlikte, bunların zaman içerisinde sınırlı dönemler için geçerli olduğundan hareketle, tüm zamanların kuşatan bir yaklaşımla, savunmacı değil, atılımcı olunmalıdır. Hareket noktası bakımından “hakikat”i almalıdır.

⁵²⁶ Taner Tatar, Türkçülüğün Esaslarından Türklüğün İlkelerine, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 239, Temmuz 2007, ss.32-35

- Birlik ve bütünlük esaslı değerlendirmeler yaparken gerçekler gölgelenmemelidir. Türkiye'nin gerçekleri Türklüğün gerçeklerinden ayrı tutulamaz. Aksi takdirde birlik ve bütünlük sağlanmaya çalışılırken, aksi sonuçlarla karşılaşmamak elde değildir.

- Sosyolojik manada, müşterek hafızayı ve ortak geleceğe dair ülkeleri içerisine alan “gelenek”ten yola çıkılmalı, böylece Türk’e rağmen Türkçülük değil, Türklükle Türkçülük yapılmalıdır. Gelenek bir bütündür, parçalanarak anlaşılamaz ve ilerletilemez.

- Atatürk’ün Türk milliyetçiliğini, gerçekleri daha gür ifade ederek, istismardan kurtarmak gerekir. Cumhuriyetin ilk yıllarında “Türkler medeniyet kuramaz” propagandası ile yabancılar, devleti yüceltme ve geliştirme davasını güden devlet adamlarını, yönetici kadroları ve aydın tabakasını psikolojik yılgınlığa sürüklemek istemiştir. Her ne kadar bazı köksüz aydınlar bu oyuna kanmış ise de, Atatürk’ün bizzat kendisi, Türklerin medeniyetin yaratıcısı ve yaşatıcısı olduklarına yönelik araştırma ve çalışmaları, yabancıların oyununu bozmuştur. Atatürk, Türk milletinde olan bu ruh ve ülkünün mevcudiyetine inanmış ve onuncu yıl nutkunda bu psikolojik gücü çok iyi tasvir etmiştir: “Türk milletinin karakteri yüksektir. Türk milleti çalışandır. Türk milleti zekidir. Çünkü Türk milleti milli birlik ve beraberlik içerisinde güçlerini yenmesini bilmiştir.” Bu sözlerle Atatürk, Türk devletinin kalkınmanın yolu olarak sağlam bir milli kültüre dayanmayı ilke edinmiştir. Bütün bu faktörler Türk milliyetçiliğinin gelişmesinde ve amaçlarının belirlenmesinde etkin bir rol oynamıştır.

- Türkiye kurtarılması değil, ihya edilmesi gereken bir ülkedir. Sürekli kurtarıcılık düşüncesi, milliyet şuuru zedelemekte, kurumlaşmayı engellemektedir. Ya statükoculuk ya da sürekli devrimcilik anlayışıyla, bir taraftan kurumlar kalın duvarlar içerisine hapsedilmekte diğer taraftan da yapılmadan bozulan bir inşa anlayışıyla bir türlü yapılaşma sağlanamamaktadır. Hâlbuki Türkiye çoktan halkla birlikte kurtarılmıştır.

- Biyolojik temelli ırk kuramları bize ait değildir. Bizi yansıtmadığı gibi, esasen çıktığı medeniyetsizlik üzerine inşa edilerek, üstünlük-aşağılık karşıtlığı çerçevesinde, Avrupalıların dünyanın geri kalanını aşağı ilan ederek sömürme mücadelelerine kaynaklık teşkil eden günahkâr bir kavram, ırkçılık ise zalim bir ideolojidir. Bizde ırk kavramının soya olan vurgusu bulunmakla birlikte, aslında beden-ruh bütünlüğünü

ifade eder. Irk gerçeğini yok saymakla birlikte, biyolojik temelli ırk Türklüğün ilkelerini belirlemede doğru bir hareket noktası olamaz.

- Din birleştirici unsur olabilir. Ancak tek başına dinden hareket edildiğinde bunun gerçekleşmesi mümkün değildir. Şayet birlik ve bütünlüğün teşekkülünde din yeterli bir etken olsaydı bir zamanlar Türk'ün adil yönetiminde huzurlu bir hayat süren Müslüman toplulukların sınırları mürekkeple çizilmiş devletleri olmakla birlikte hala millet olamamışlardır. Dini idrak sahasının dışına itmiş Türkçülük, en nihayetinde bir taraftan dini istismar edenler, diğer taraftan da misyonerlerle mücadele etmek zorunda kalır.

- Türklük mevcut “şartlar” dâhilinde tanımlanamaz. Zira şartlar geçici, Türklük ise bakidir.

- Dışarıya yönelik olarak hezeyanlardan ve hayranlık duygusundan hareket edilemez. Bu duygulardan kurtulmanın yolu geleneğin gücüne vakıf olmaktan geçer.

- Türklük aklın dışında bir olgu olmamakla birlikte akılla özellikle de birilerinin akli ile sınırlandırılmaz.

- Moderniteci Türkçülük, sömürgecilere kapı aralayabilmektedir. Kutlu kılınması gereken modernizm değil, Türklüktür.

- Türkçülük veya milliyetçilik sağına veya soluna eklenen ideolojilerle bir arada tutulamaz.

- Türklüğü besleyen damarlar milli ve manevi değerlerdir. Değerlerden soyutlanmış bir milliyetçilik ruhunu kaybetmiş bir bedene döner.

- Milliyetçilik her şeyden evvel ülküde birliktir. Ülküde parçalanma ve zıddiyet ortaya çıkarsa, birliğe vesile olacak duygu ve düşünceler çatışmaya yol açar. Ülküsüzlükte yabancı ideolojilere nüfuz alanı açar ve dış kaynaklı ideolojilere bağımlılığı arttırır.

- Türkçülük, korku değil, güven duygusu üzerine temellendirilmelidir.

- Milliyetçilik, nefret değil sevgi duygusunun üzerine temellendirilmelidir.⁵²⁷

Sonuç olarak milliyetçilik geçmişte olduğu gibi günümüzde de önemi devam ettirmektedir. Zira “globalizm”, olgu bir sömürü sistemi olarak bir yayılma hali ve bunun karşısında durabilecek güç de milliyetçiliktir. Batının yapmış olduğu sömürü

⁵²⁷ Tatar, a.g.m., ss.32-35

meşru kılmak için milliyetçilik kavramını kullandığı bir gerçektir. Yapmış olduğu bir durumlar dünyaca kullanılan milliyetçilik anlayışına farklı ve kötü anlamlı yönler vermektedir. Bu itibarla Türk milliyetçiliği sadece kendisi küresel sömürü ile mücadele etmeye kalmayacak, İstiklal Harbi sonrasında olduğu gibi mazlum milletler içinde hem bir lider hem de model olacaktır⁵²⁸

81. ALİ KÜLEBİ – UNUTTURULMAK İSTENEN TÜRKLÜK DAYANIŞMASI (Sayı 240, Ağustos 2007)

Ali Külebi makalesini yazdığı dönemle ilgili, o dönemde yaşanan bazı siyasi olumsuzluklara değinmiştir. Bunun üzerine AB ve ABD'nin Türki Cumhuriyeti'ne, Atatürk ilkelerine ve Kemalizm'e sahip çıkmasından duydukları rahatsızlıkları ve verdikleri tepkiler ile egemenlik anlayışıyla bağdaşmayan bir düzeye ulaşmıştır. Bununla birlikte Batıların, Türkiye iç işlerine karışıp, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Türkiye Cumhuriyeti Anayasasından aldığı hakla yayınladığı bildiriye tepki vermeleri, Türkiye üzerindeki emellerini açık bir şekilde dile getiriyorlar. Eski sömürge alışkanlıklarını devam ettirip, Türk milletinin birliğine ve bağımsızlığına duyduğu rahatsızlıkları belirtiyor. Bu noktada ortaya çıkan özellik ise de dönemin iktidarının sessiz kalışını, batı kapsamlı Türkiye üzerinde çıkan bu yorumlara kayıtsız kalması ve eleştirilerden memnun bir izlenim vermesi oldukça ilginçtir. Hâlbuki sorumlu bir iktidardan beklenen, iç işlerine bu şekilde küstahça müdahale edilmesine tepki gösterip, protesto etmesi idi.⁵²⁹

Külebi'ye göre, Türklük anlayışının, Türklüğün milli çıkarlarının erozyonu ile yabancı teslimiyet ve ümmetçi bir yaklaşımın yükselen belirtileri olan bütün benzeri davranışlar hesap sorulması gerek olgulardır. Çünkü bugün ülkemizin üniter yapısına ve ulusal bütünlüğümüze içten ve dıştan, dört koldan bir saldırı söz konusudur. Bu saldırılar geçmişte de olup bugünde halen devam etmektedir. Bu dış saldırıların geçmişteki örneği bakımından “kışkırtılan bir sağ ve sol ayrımcılığı ile milletimiz bölünmek istendi. İçimizdeki hainlerden de yararlanarak bir PKK terör kışkırtıldı.

⁵²⁸ Tatar, a.g.m., ss.32-35

⁵²⁹ Ali Külebi, Unutturulmak İstenen Türklük Dayanışması, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 240, Ağustos 2007, ss.33-34

Bütün bunların arkasında yabancı eller, güçler vardı. Bugün ise yeni bir yaklaşım ve stratejiyle parçalanmamız içinde din faktörü kullanılmak istenmektedir.”⁵³⁰

Yapılan bu tehditlere karşılık olarak Türk milleti laik düzeni koruma kararlılığından vazgeçmemelidir. Bu yolda en büyük güvencemiz Atatürk’ün “Ne mutlu Türküm diyene” sözlerinin çizgisindeki anlayışında olup, Cumhuriyet’in temel değerlerine sahip çıkmaları, Türk milletinin görevidir. “Türk milletinin çıkarlarına ancak, Türklüğün hasletlerine inananların sahip çıkacağı gün geçtikçe ortaya çıkarken bu noktada bizi yönetenlerin de “sözde değil, özde Türk olmaları” olgusu önem kazanmaktadır. Sonuç olarak Ali Külebi; “Türk devletinin, milletinin nihai hedefi, eskisi gibi saygınlığı olan, yabancılara eyvallah demeyen, dik duran, Türklüğe saldıranlara dersini gereken zamanda kararlılıkla veren bir devlete sahip olmalıdır. Aynı şekilde, Irak’ta, Azerbaycan’da ezilen bütün Türklere yardım elini uzatmak, onlara sahip çıkmak, Türk milletinin çıkarlarını gerektiğinde güç kullanarak korumak da büyük ve onurlu bir devlet olmanın koşullarındandır. Bu emperyalizm değildir, olmayacaktır. Çünkü bir milletin kendisinin ve ırkdaşlarının çıkarlarının koruyucusu olması, istiklalini korumak gibi en doğal hakkıdır.”⁵³¹

82. AHMET B. ERCİLASUN – TÜRK MİLLİYETÇİLİĞİ HAKKINDA (Sayı 246, Şubat 2008)

Ahmet B. Ercilasun yazısında öncelikle “millet” kelimesinin anlamını ve karşılığını, dilimize nereden girdiği ve anlamı bakımından doğru kullanılıp kullanılmadığını, yapılan tartışmaları bize sunmuştur: “Öncelikle ‘millet’ kelimesini Arapçadaki anlamıyla yani ‘ümme’ edenleri bir yana bırakalım. Biz ‘millet’in Türkçedeki anlamını esas alıyoruz. ‘Millet Arapçadan dilimize girmiştir; Arapçadaki asıl anlamı da ümmettir; dolayısıyla millet sözünü bu anlamda kullanmak gerekir” diyenlerde vardır ve ‘millet’ kelimesinin başında ‘Türk’ sözünü ısrarla kullanmayanların zahirinde de bu düşünce bulunmaktadır.” Ziya Gökalp bu konu ile verdiği örnek adeta susturucu bir cevap niteliğinde olmuştur: “Misafirlikte size terlik verdikleri zaman ‘gerek yok, ayağım terli değil’ dersiniz gülünç olmaz mı? Terliğin

⁵³⁰ Külebi, a.g.m., ss.33-34

⁵³¹ Külebi, a.g.m., ss.33-34

asıl anlamı ter için kullanılan şeydir; ancak bugün anlamı değişmiş ve bildiğimiz anlamı kazanmıştır.”⁵³²

Türkçülüğe gelecek olursak, Türkçülük; en kısa tanımıyla Türk milletini sevmek ve onun yükselmesini istemektir. Sevmek ve yükselmek kavramları arasından doğan korumak kavramı da bununla beraber gelir. “Türk Milleti nedir, Türk Kimdir?” sorusuna yönelik Ercilasun kendi fikirleri doğrultusunda şu cevabı vermiştir: “Türk milleti; Türk soyundan gelen, Türk dilini konuşan, ortak bir kültüre sahip olan, genellikle ortak bir tarih ve toprağı paylaşan, geçmişten geleceğe devam eden ve bu ortaklıktan birine, birkaçına veya hepsine sahip olduğu için kendini Türk kabul eden insanlar topluluğudur ve bu biyolojik-psikolojik-sosyolojik bir olgudur.” Kısacası dini ve yaşadığı coğrafya her ne kadar farklı olursa olsun kendini Türk hisseden kişi, Türk’tür.⁵³³

Mensubiyet duygusu ile ilgili olarak Sadri Maksudi Arsal’ın “Milliyet Duygusunun Sosyolojik Esasları” adlı eseri, mensubiyet duygusunun kaynaklarını önemli bir şekilde ele alan eserdir. Mensubiyet duygusu, insanların kendi içinde gelişen ve kendiliğinden ortaya çıkabilen bir his olabilir fakat bunun kesinliği yoktur. Bu sebepten toplumlar, çeşitli kanallar ile kişilerdeki mensubiyet duygusunu güçlendirmeye çalışır. Bu kanallar ise öncelikli olarak aile ve yakın çevrede gelişir. Daha sonra eğitim, iletişim araçları, devletin resmi ve özel kuruluşları tarafından sağlanır. Bu kanallar o kadar önemlidir ki içlerinden bir kaç çalışmaz ise fertlerdeki mensubiyet duygusu zayıflar. Bu kanallardan eğitim o kadar önemlidir ki mensubiyet duygusunun güçlülüğünü belirleyen kanallardan birisidir. Bugüne baktığımızda insanlarımızın bir kısmının kendilerini Türk hissetmemelerinin sebebi eğitimdeki sistemidir.⁵³⁴

Sonuç olarak Ahmet B. Ercilasun şu sözlerini özetlersek: Milliyetçilik anlayışında sanat, kültür ve bilgi olmazsa milliyetçilik gerçekleşemez. Günümüzde karşılaştığımız bir milliyetçilik değil, milli tepkidir. Kültür, bilim ve sanat

⁵³² Ahmet B. Ercilasun, Türk Milliyetçiliği Hakkında, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 246, Şubat 2008, ss.17-19

⁵³³ Ercilasun, a.g.m., ss.17-19

⁵³⁴ Ercilasun, a.g.m., ss.17-19

adamlarından yoksun toplumun derneklerle, siyasi partilerle ve iletişim araçlarıyla toplum üzerinde herhangi bir etki bırakamaz. Böyle toplumlarda yetişen bilim ve sanat adamları gerekli çalışma alanları sağlamayıp, onlara ilgi duyulmazsa yaşadığı toplumda uzaklaşarak geçimlerini sağlamak için başka milletin faydalarına çalışırlar.

535

83. İSKENDER ÖKSÜZ – BUGÜN VE 1912’DE TÜRK MİLLİYETÇİLİĞİ (Sayı 249, Mayıs 2008)

Bu yazı Türk Ocakları’nın 96. Kuruluş yıl dönemi münasebetiyle düzenlenen “Milliyetçilikte Yeni Arayışlar” adındaki panelde İskender Öksüz’ün konuşmalarından özetlenmiş yazıdır. İskender Öksüz öncelikle 1912 yılında yaşanan sorunları ve o günkü durumları bize kısaca açıklamaktadır; 1912 yılında Batı teşvikli etnik ayrımcılığın sorunlarıyla uğraşıp, aynı zamanda o dönemlerdeki medeniyetin Batı’dan geldiğini ve onların peşinden koştuğumuzu dile getirir. Osmanlı’nın son dönemlerinde yaşanan ekonomik sıkıntılar sebebiyle kurulan Düyun-ı Umumiye, dış borçlarımızı ödememiz için faaliyete geçmişti. Bir başka sorun olarak yine o dönemlerde meclis çok karışık olup, doğru kararların alınmadığı, bu kötü gidişatın önüne geçilemediği bir durumu bize hatırlatır. Batılı güçler tarafından “milliyetçilik” kavramının ateşlendiği zamanlarda, Osmanlı topraklarında bir kimlik arayışı söz konusu idi. Bunun üzerine çeşitli teoriler atılıp bu ateşi söndürmeyi çalışmışlardır. Bu teorilerden biri; Osmanlı coğrafyasında yaşayan, millet fark etmeksizin herkes Osmanlıdır. Fakat bu teoriye sadece Türklerden başka inanan olmamıştı. Bunun üzerine bir başka teoride İslam inancı üzerine atılıp, düzenin sağlanmasını amaç edinmişlerdi. Bu teoriye de sadece Müslüman Türkler inandı. O dönemlerde bizi bağlayan bir hususta Türklüğümüzdür diyen “Türkçülük” akımı, bugünde var olan Türk Ocağını doğurdu.⁵³⁶

Fransız ihtilalinden sonra ortaya çıkan “milliyetçilik” ve “millet” kavramın fikir bakımından doğduğu dünyada ve Türkiye’de yaygındır. Fakat bu fikirleri tarih doğrulamıyor diyen İskender Öksüz, bu çürütme delillerinin başına ana kaynağımız

⁵³⁵ Ercilasun, a.g.m., ss.17-19

⁵³⁶ İskender Öksüz, Bugün ve 1912’de Türk Milliyetçiliği, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 249, Mayıs 2008, ss.38-39

olan Göktürk kitabelerini önümüze serip, o kitabelerde millet ve milliyetçilik kavramlarının, o dönemlerde varlığını kaynaklar üzerinden sunuyor. Fransız ihtilalinden önce olan bu şuurun sadece bizde değil, diğer milletlerde de olduğunu öne sürüyor. Buradaki tezi de 17. Yüzyılda Japonya’da bir okulda sorulan soruya binaen okul Konfüçyüs öğretisine dayanıyor. Sınavın sorusu ise; “Çin Japonya’yı işgale kalktı. Çin ordusunun başında General Konfüçyüs var. Yardımcısı da General Mençiyus. Ne yaptınız?” şeklinde olup, doğru olan cevabı da şu şekilde kaydetmişlerdir: “Kanımızın son damlasına kadar vatanımızı koruruz. Fakat bu değerli kişileri de sağ yakalamaya çalışırız.”⁵³⁷

Kimlik krizi üzerine dünya da bu krizi yaşayan biz olduğunu ifade eden Öksüz, milliyetçilik konusunda da Fransa’da, İngiltere’de veya Amerika’da her hangi bir yeni tartışma arayış var mı? Sorusu ile milliyetçilik artık oralarda tartışılan bir şey olmadığını bizlere ifade eder. Çünkü milliyetçilik, o devletlerinin ve egemenlerinin dayandığını bir kavramdır. Fakat biz Türkler nedense devletimizin ve egemenliğimizin dayanağımızı devamlı tartışmak zorunda kaldığımızı ifade etmektedir. Son olarak ise Türk Ocağı’nın kuruluşuna sebep olmuş, Askeri Tıbbiyeli gençlerin mektubunu okuyup ve değerlendirip, o dönemin Türk milliyetçiliği ile bugünün Türk milliyetçiliğini mukayese edebilmeleri için dinleyicilere aktarıp, düşünmelerini teşvik etmektedir.⁵³⁸

84. MUSTAFA KÖK – EROL GÜNGÖR’DE MİLLİYETÇİLİK VE “MİLLİYETÇİLİK ARASINDA BİRLİK” MESELESİ (Sayı 264, Ağustos 2009)

Mustafa Kök bu yazısında öncelikle Erol Güngör’ün “milliyetçilik ve “milliyetçiler arasındaki birlik meselesi” konusu üzerinden Erol Güngör’ün görüşlerini ele almıştır. Erol Güngör, kaynaklarında da gördüğümüz gibi milliyetçilik konusunu, Türk-İslam terkibi çerçevesi üzerinden görüşlerini ele almış bir fikir ve bilim adamıdır. Erol Güngör, akademiye katkısı üzerinden yirmiye aşkın seçkin telif ve tercüme eser, toplam da 300’ü bulan yayınları mevcuttur. Yabancı dil bakımından Erol Güngör, iki Batı diline, Arapça ve Farsça dillerine hâkimdir. Ortaokul döneminde

⁵³⁷ Öksüz, a.g.m., ss.38-39

⁵³⁸ Öksüz, a.g.m., ss.38-39

eski yazıyı, lisede özel Arapça dersleri almış ve o dönemde İslam-Türk tarihinin eserlerini okumaya başlamıştır. Bu alt yapı ile birlikte önemli eserler veren Güngör, “İslam’ın Bugünkü Meseleleri” ve “İslam Tasavvufunun Meselelerini” yazmıştır. Aynı zamanda mesleki çalışmalarının dışında, milliyetçilik kavramı üzerine üç eser ortaya koymuştur. Bunlardan birincisi 1970’lerin başında itibaren “Töre Dergisi”nde çıkan makalelerin ağırlıklı olarak yer aldığı “Türk Kültürü ve Milliyetçilik”, ikincisi “Kültür Değişmesi ve Milliyetçilik” ve son olarak üçüncüsü de “Dünden Bugünden Tarih-Kültür-Milliyetçilik” adlı yazılarıdır. Bu eserlerinde Ziya Gökalp’in de yer aldığı milliyetçilik ile ilgili eserler kaleme alan bazı yazarların görüşlerini eleştirmiş, Türk toplumunda doğru kabul edilen kanaatlerin yanlışlarını tespit ederek, okur-yazar çevresinde büyük bir yankı uyandırmıştır.⁵³⁹

Erol Güngör’e göre milliyetçilik; “kaynağını ve gücünü halktan alan bir kültür hareketidir. Bütün milliyetçilik hareketleri, zorunlu olarak halkçı olmakla beraber, programında halkçılık bulunan bütün siyasi cereyanlar milliyetçi değildir.” Aynı zamanda Güngör’e göre halkçılıkta şu şekildeydi; “sosyal ilim mensupları ‘halk’ terimini bir memleketin bütün insanlarını ifade edecek şekilde ‘milli’ terimi ile eş değerli olarak kullanılır. Halk kavramı, modern milletlerin teşekkülünden önceki devirlerde, idarece tabakanın dışındaki geniş kitleyi yani idare edilenleri gösteriyordu. Osmanlı devrindeki reaya ve ahali, bu anlamda halk demektir.”⁵⁴⁰

Sosyal bilimlerin ortaya koyduğu milli kültürdeki farklılaşmalar, aydın ve halk kitleleri arasında gerçekleşip, bazı cemiyetlerde bir derece farklı, bazılarında ise mahiyet farklı haline gelmektedir. Erol Güngör bunu ifade etmek için, “bir şoför ile bir makine mühendisinin motor karşısındaki tavrı arasında derece farkı varken, buna karşılık materyalist bir filozof ile bir mistik dervişin dünya görüşleri arasındaki mahiyet farkı vardır” der. Burada anlatmak istediği konu Tanzimat öncesi toplumla sonraki arasındaki aydın-halk ikiliğine işaret etmektedir. Yine Erol Güngör’e göre; “Aydın ile halk arasındaki kültür farklılaşmasını anlamada hata yapanlardan en önemli fikir adamı, Türkiye’de ‘modern milliyetçilik’ düşüncesini de temellerini atan Ziya

⁵³⁹ Mustafa Kök, Erol Güngör’de Milliyetçilik ve “Milliyetçiler Arasında Birlik” Meselesi, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 264, Ağustos 2009, ss.67-73

⁵⁴⁰ Kök, a.g.m., ss.67-73

Gökalp olmuştur.” Erol Güngör, ilk büyük sosyologlarımızdan olan Ziya Gökalp’in “Türkçülüğün Esasları” eserini ilk olarak bilimsel metot ile eleştiren düşünürümüzdür. Gökalp, Osmanlı aydınını Doğu medeniyetinin, Osmanlı halkını da geleneksel milli kültürün temsilcisi olarak belirtmiştir. Aydının konuştuğu dil uydurma ve ayrı bir Türkçe olup, halkın dili saf Türkçedir. Mesela Karagöz Oyunu, esas bakımından halk kültürü ile Osmanlı medeniyetinin mücadelesini bizlere sunar. Aydın ile halk sınıfı birbirlerini sevmezdi. Osmanlı sınıfı kendini “hâkim millet” suretinde görür, idare ettiği Türklere “mahkûm millet” gözüyle bakardı. Ziya Gökalp’in bu düşüncelerini Erol Güngör bilimsel açıdan şu şekilde eleştirmiştir: “Gökalp’in bu fikirleri, Anadolu’dan İstanbul’a tahsile gelen delikanlıların ilk aylarda çektikleri ruhi sıkıntının tesiri altında söylenmiş gibidir. Türk tarihi ve kültürü hakkında bugün de pek çok yazarlarımız ondan daha sağlam bir görüş kazanmış değillerdir. Bu yüzden biz Gökalp’i burada Türk kültürünü yanlış anlayanların en kaliteli örneği olarak bahis konusu yapmıyoruz... Kozmopolit ve cahil insanların, büyük bir devleti, yüzlerce sene idare etmesi, üstelik bunları Türk halkını uşak gibi kullanarak saltanat sürmesi her şeyden evvel eşyanın tabiatına muhaliftir.”⁵⁴¹

Yukarıda da belirttiğimiz Erol Güngör’ün eseri olan “Dünden Bugünden, Tarih-Kültür-Milliyetçilik” adlı eserindeki bir makalesinde “Milliyetçiler Arasındaki Birlik Meselesi”ni tartışır. Bu esere göre, Türkiye’deki milliyetçilik anlayışlarının tarihi bakımından asırlarca ileriye götürmekle birlikte, modern anlamda milletin oluşmasında fikir bakımından ilk atılımlar Ziya Gökalp’in düşünceleri ile ortaya çıkar.⁵⁴²

1950-1960 yılları arasında Türkiye’de sosyal ve ekonomik değişmelerle beraber ideoloji hareketleri gittikçe yaygınlık göstermeye başlamıştır. Gençlik grupları daha çok Türkçü yayınlara ilgi duymuştur. Ancak Türkçü liderlerin kapalı bir kulüp havasında çalışmaları yüzünden hareket dar bir çerçevede kalmıştır. Bunun üzerine o dönemin gençleri bağlılık gösterdikleri ve faydalandığı fikir adamlarını bir araya getirebilmek için, 1950-60 yılları arasındaki, milletin oluşumunda İslami değerlere ağırlık verenlerle Türkçüleri birleştirme çabası içine girdiler. Böyle bir birleşme niçin

⁵⁴¹ Kök, a.g.m., ss.67-73

⁵⁴² Kök, a.g.m., ss.67-73

gerekliydi? Sorusuna cevaben; inkılapçı cereyanı meseleleri çözmede başarısız kaldığı için onu temsil eden siyasi kadro, millet tarafından tasfiye edilmişti. Bu yolda atılacak ilk adım Türk Milletinin kültür değerlerini ortaya çıkarmak ve onların etrafında milli bir birlik kurmaktır. Gençlerin bu çabası, fayda getirmese bile, realist, birleştirici bir milliyetçilik hareketi devam ediyordu. “Türk Gençlik Teşkilatı, Türk Kültür Ocağı, Türk Milliyetçiler Derneği hep bu liderlerle beraber fakat onlara rağmen kuruldu ve çalıştı.” 1950-60 yıllarındaki milliyetçilik, hep bir “kültür hareketi” olarak kaldı. Milliyetçiler bir siyasi güç olmayı düşünmediler. Oysa Erol Güngör’e göre; “Milliyetçilik bir ideoloji hareketidir; ideoloji hareketleri ise asgari geçim seviyesinin üstüne çıkmamış bir memlekette kuvvet kazanamaz.”⁵⁴³

Mustafa Kök sonuç olarak Erol Güngör’ n 26. Ölüm yıldönümünü rahmetle anarken şu sözleri ile yazısını noktalamıştır: “Erol Güngör hemen her sosyal konuda fikirlerinden yararlanacağımız, filozof karakterli, geçtiğimiz yüzyılın d hi düşünürlerinden birisidir. Tarih, kültür ve milliyetçilik anlayışımızı doğru yere oturtmak için ondan da yararlanmak, gençlerimize onu da rehber göstermek, her samimi Türk bilim adamının, özellikle de ‘milliyetçi düşünür ve araştırmacıların görevi olsa gerek!..”⁵⁴⁴

85. FAHRİ ATASOY – TÜRK YURDU YAZARLARININ MİLLİYETÇİLİĞE BAKIşINA BİR ÖRNEK: ZİYA GÖKALP (Sayı 282, şubat 2011)

Bu çalışmada, kuruluşundan beri T rk l ğ n yeşerdiği bir organ olan Türk Yurdu dergisinde, T rk l k ve milliyetçilik üzerine, dönemin o günkü tartışmalarına, analizlerine ve yorumlamalarına yer vermiştir. Türk Yurdu’nda çok sayıda önemli yazarlarımız, bilim adamlarımız ve siyaset ilerimiz, dönemin konularını ve uzmanlık alanları hakkında bilgiler vererek çalışmalar yapmışlardır. Bu hususta Fahri Atasoy, Türk Yurdu’nda çok sayıda T rk  yazar ve düşünürün makalesi olduğu için çalışmasının tamamlanması için bir şahsiyet üzerine yoğunlaşır. Bu isimde Ziya Gökalp’dır⁵⁴⁵

⁵⁴³ Kök, a.g.m., ss.67-73

⁵⁴⁴ Kök, a.g.m., ss.67-73

⁵⁴⁵ Fahri Atasoy, Türk Yurdu Yazarlarının Milliyetçiliğine Bakışına Bir  rnek: Ziya Gökalp, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 282, şubat 2011, ss.51-57

Fahri Atasoy, çalışmasının ilk başlığı “Ülkeyi Tanzimat ve Meşrutiyete Götüren Dönemin Şartları” olarak belirtmiş ve bu konu üzerine çalışmalarını bizlere sunmuştur. Bu başlık altındaki bilgileri kısaca özetlersek; Osmanlı Devleti’nin bu dönemlerinde Batılı devletlerin karşında yenilgiler almaya ve toprak kaybetmeye başlamıştır. Bu durumun düzelebilmesi ve eski gücüne geri dönebilmesi için yöneticiler ve aydınlar arasında çeşitli fikir üretmeleri ve çalışmalarını görmekteyiz. Batılı devletler Osmanlı Devleti’ni parçalamak ve buralardan çıkar elde etmeye çalışmak için, milliyetçilik fikrini Osmanlı toprakları üzerinde, propaganda ile kışkırtarak gerçekleştirmeye çaba göstermiştir. Bu çabalar sonrasında kışkırttıkları topluluklar, çeteler ve birlikler kurarak sözde bağımsızlıklarını almak için Türk halkına çeşitli zulümler yapmışlardır. Bu gidişat Batılı devletlerin, bu azınlıklar üzerinden hak iddia etmeleri ve ayrıcalık tanınmaları için Osmanlı Devleti’ne çeşitli baskılar yaparak, Osmanlı yönünden tehlikenin boyutunu daha da arttıracaktı. Tanzimat Fermanı ile Osmanlı’nın Batılı Devletler karşında boyun eğdiği resmi bir yenilgi olarak kabul etmemiz yanlış olmaz. Tanzimat dış baskı ile yapılan bir ferman olup, iç yansımaları da önemli bir şekilde etkilemiştir. Bu anlamda Türkiye’de düşünce akımlarının gelişmesine de sebebiyet vermiştir. Bunun sebebi olarak da yaşanan bu sosyal problemlerin çözümü bakımından da gelişmiş, bir takım fikirlerin ileri sürülmesine yol açmıştır. Bu fikirleri, Garpcılık, Osmanlıcılık, İslamcılık ve Türkçülük olarak örnek gösterebiliriz.⁵⁴⁶

Osmanlı’da bu kötü gidişatın üzerine, Osmanlı aydınları ilerlemenin yollarını ararken, devlette ve toplumda Batı’ya benzer bir şekilde yenileşme hareketini görmekteyiz. Bu Batılılaşma hareketlerinin edebiyat alanındaki öncüleri bakımından Şinasi, Ziya Paşa ve Namık Kemal gibi önemli aydınlarımız yer almaktadır. Aydınlarımızın Batıcılık fikri vatansever bir çizgide olup, dünyada yaşanan gelişmeleri, Türk kültürüne harmanlayıp, Osmanlı toprakların da uygulamaya çalışmışlardır. Modern Batı toplumlarında ortaya çıkan milliyetçilik etkisini bu dönemlerde Osmanlı topraklarında görmek mümkündür: “Şinasi, ‘Tasvir-i Efkar’ ismiyle çıkardığı gazetesinde Türkçeyi kullanmak suretiyle ilk edebi Türkçüler arasında yer aldı. Namık Kemal ise ‘İbret’ gazetesinde yayınladığı ‘Aile, Görenek,

⁵⁴⁶ Atasoy, a.g.m., ss.51-57

Medeniyet ilah...' adlı makalelerinde Batı aile tipinin üstünlüğünü ve hürriyet düşüncesini savunarak Batılılaşma akımındaki yerini aldı.” Fakat ilmi araştırmaları ile Türkçülük fikrini farklı bir boyuta taşıyan Ahmet Vefik Paşa olmuştur.⁵⁴⁷

Tedbirlerin alınması hususunda Osmanlı aydınları Türkçülük fikrine çok yaklaşmayıp, Osmanlılık ve İslamcılığı, imparatorluğun dağılmaması için kullanmak istemişlerdir. Fakat bu iki ideoloji Osmanlı Devleti'nin bu kötü gidişatına fayda sağlamayınca, Türkler arasındaki milli şuurun uyandırılması, Türk milliyetçiliği ile sağlanabileceği düşüncesini savunmuşlardır. Edebi Türkçülük bakımından asıl temsilcilerimiz Türk Yurdu yazarları arasında, nazımda Mehmet Emin Yurdakul, nesirde Ahmet Hikmet Müftüoğlu olarak karşımıza çıkmaktadır. Edebiyattaki bu tutum hem dönemin aydınlarına hem de gelecekte yetişen aydınlara örnek olmuşlardır. Şemsettin Sami ilmi olarak yaptığı çalışmalarda Türkçülüğe ve Türk diline çeşitli katkıları oldu. Bu katkılara değinecek olursak Kutadgu Bilig ve Orhun Abidelerinin Osmanlı Türkçesine çevrilmesi, Kamus-u Turki ve Kamusül-alem'in yazılması Türkçülüğün gelişmesinde çok önemli adımlar olmuştur. Ayrıca Osmanlı toprakları dışında da Türkçü aydınlarımız bulunmaktadır. Buna örnek olarak İsmail Gaspıralı gibi Türk fikir adamları, Türkçülüğe önemli katkılarda bulunmuştur. “Turan” fikrini Türkçülüğe temel olarak alan Hüseyinzade Ali'nin etkisiyle, Ziya Gökalp'te bu akımın içine katıldı. Gökalp, Türkçülük ile ilgili fikirlerini Türk Yurdu dergisinde “Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak” şeklinde formüle ederek “Turan” ideali uğruna çalışmıştır.⁵⁴⁸

Türk Yurdu dergisinde Türkçülüğün temellendirilmesi bakımından ilk olarak Yusuf Akçura'nın yayın müdürlüğünde 30 Kasım 1911 tarihli ilk nüshasında Mehmet Emin bir şiirle, Ahmet Hikmet bir hikâyeyle, Can Bey bir siyaset yazısı, Ahmet Agayef Türk âlemi üzerine bir yazıyla ve Yusuf Akçura Cengiz Han üzerine bir yazı ile yer alıyor.⁵⁴⁹

Ziya Gökalp, milliyetçiliği sosyolojik bir tanımla şöyle ifade etmektedir: “Sosyoloji her milletin kendi kültürel özelliklerinden ve tarihi tecrübelerinden ortaya

⁵⁴⁷ Atasoy, a.g.m., ss.51-57

⁵⁴⁸ Atasoy, a.g.m., ss.51-57

⁵⁴⁹ Atasoy, a.g.m., ss.51-57

çıkan milli hareketlerini bilimsel bir tespitle ‘milliyetçilik’ olarak adlandırır.” Yaptığı çalışmalarla birlikte Türk milleti ve Türk milliyetçiliği bakımından Ziya Gökalp’ın milliyetçilik düşüncesi ve Türk Yurdu sembolik olarak son derece önemlidir. Ziya Gökalp, “Türkçülüğün Esasları” adlı kitabında yer verdiği Türkçülük mücadelesinde Türk Yurdu ve Türk Ocaklarının kuruluşunu Türkçülük hareketlerinin gelişmesi içinde ortaya çıktığına işaret etmektedir. Türkçülük ülküsüne gönül verenler gerek Türk Yurdu’nda gerek Türk Ocağında birleşerek beraber çalıştılar.⁵⁵⁰

Gökalp’e göre Türkçülük, Türk milletini yükseltmek demektir. O halde, Türkçülüğün özünü anlamak için millet adı verilen topluluğun tanımı bilmek gerekir. Bir milleti ırka, kavmiyete, coğrafyaya, imparatorluk tebaasına göre tanımlamanın doğru olmadığını savunan Gökalp, millet kavramının tanımını yapmak için sosyoloji ilmine başvurur. Bu konudaki tanımı ise; “insan en samimi, en içten duygularını ilk terbiye zamanlarında alır. Ta beşikte iken, işittiği ninnilerle ana dilinin etkisi altında kalır... Millet, dilce, dince, ahlakça ve güzellik duygusu bakımından ortak olan, yani aynı terbiyeyi almış fertlerden oluşan, bir topluluktur. Türk köylüsü onu ‘dili dilime uyan, dini dinime uyan’ diyerek tarif eder.”⁵⁵¹

Ziya Gökalp, millet kavramının içinde olan dil ve kültürün önemini belirlemek için “medeniyet ve hars” ayrımına gider: “Medeniyetin insanlığın ortak geliştirdiği yüksek değerler manzumesi olduğunu ve bundan her milletin istifade etmesinin doğal olduğunu belirtir. Milleti oluşturan asıl unsurların hars olarak adlandırılan ve halkın bağrında yüzyıllardır yaşamakta olan özelliklerdir.” Gökalp bu tanımlarında milliyetçilik için halka doğru gitmenin öneminden bahsederken, halkı milli harsın bir canlı müzesi olarak görür. Bunun üzerine de “Halka Doğru” adında bir dergi çıkarır ve halka doğru gitmenin Türkçülüğün esaslarından biri olarak görür.⁵⁵²

Millet kelimesinin anlamı bakımından yakın anlamlar taşıyan ırk, kavim, ümmet, halk, devlet kelimelerinden ayırmak gerekir. Öncelikle ırk kelimesi, biyolojik bir terim olup, sosyal bir münasebetle millet ile ırkın hiçbir münasebeti yoktur. En sık karıştırılan kavramlardan ikincisi de kavimdir. Kavim lisanda ve teamüllerde müşterek

⁵⁵⁰ Atasoy, a.g.m., ss.51-57

⁵⁵¹ Atasoy, a.g.m., ss.51-57

⁵⁵² Atasoy, a.g.m., ss.51-57

olan bir zümredir. Ümmet, aynı dine mensup olan toplum için kullanılan bir kelimedir. Bu sebepten de millet kelimesinden ayrıdır. Halk kelimesi bazen bir kavim anlamında, bazen bir devletin tebaası anlamında, bazen de millet anlamında kullanılır. Son olarak devlet ise kendine bir mahsus hükümete, bir araziye ve bir ahaliye sahip olan zümre demektir. Gökalp bu çerçevede devletleri kavmi, sultani ve milli olarak üçe ayırır. İmparatorlukların çözülmesiyle ortaya çıkacak olan yeni devlet çağımızda milli devletler denmektedir.⁵⁵³

Gökalp, kavim ve millet ilişkisine dair düşüncesi; “kavimler gelişip modern hale dönüştüğünde millet olur.” Bu düşünceye yönelik ilk olarak kavimlerin ortaya çıkışının safhaları vardır. Klandan, kabileye ve aşirete doğru meydana gelen gelişme kavimleri oluşturur. Ona göre ilkel kavimler dört çeşide ayrılır: “Birbirine zıtlamış semiyeli kavimler. Zıtlama başlamış semiyeli kavimler. Aşirete bağlı kavimler. Soysuzlaşmaya uğramış iptidai kavimler. Bir de bugünkü modern milleti anlamak için dünyada ki milletleri dört çeşide ayırır ve açıklar: “İmami Milletler, Teşrii Milletler, Harsi Milletler, İstiklalini Kaybetmiş Milletler.” Son olarak Gökalp’in bu araştırmalarındaki maksadı Türkler arasında milliyet duygusunu güçlendirmektedir. Bunun içinde millet olmanın en önemli vasfı olarak harsı iyi tanımak ve canlandırmak olduğunu dile getirir.⁵⁵⁴

86. AHMET ŞİMŞEK – ZİYA GÖKALP-MÜMTAZ TURHAN-EROL GÜNGÖR ÇİZGİSİNDE MİLLİYETÇİ TARİH GÖRÜŞÜ (Sayı 284, Nisan 2011)

Bu çalışmada Ahmet Şimşek, üç Türkçü düşünürün, hayatlarına, çalışmalarına ve Türkiye’deki ilmi boyuta farklı yönler veren, bu büyük düşünürleri çalışmasında ele almıştır. İlk olarak Ziya Gökalp’ten başlayarak, Gökalp’in hayatını ve yaşadığı dönemde gerçekleşen olaylardan kısaca bahseder. Gökalp yaşadığı dönemin sorunlarının yapısal niteliğini fark ederek, bunların çözümü için ilmi ve fikri olarak çeşitli çalışmalar ve araştırmalara yapmıştır. Gökalp, devrin yenilikçi hareketi olan İttihat ve Terakki’ye katılarak ve daha sonrasında milletvekili seçilerek aktif siyasete

⁵⁵³ Atasoy, a.g.m., ss.51-57

⁵⁵⁴ Atasoy, a.g.m., ss.51-57

girmiştir. Elde ettiği saygınlıkla, o dönemin üniversitelerinde derslere ve konferanslara katılma imkânı bulmuştur. Gökalp, 1913 ve 1914 yıllarında Edebiyat Fakültesi'nde İctimaiyat müderrisliği görevinde bulunmuştur. Böylece İstanbul Üniversitesi'nde ilk sosyoloji profesörü olmuştur. 1918'de “Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak” eserini yayınlamış ve bu eserinde Türkçü düşüncenin ana sorunlar karşısında tavrını belirlemeye yönelik fikirlerini belirtmiştir.⁵⁵⁵

Gökalp, başta ailesi olmak üzere, lise yıllarında Dr. Ahmet Cevdet ile görüşmeleri, Doktor Yorgi'den aldığı felsefe dersleri, özellikle Mehmet Ali Ayni'den tarih dersleri alması ve tarihin nasıl yargıya varılacağını öğrenmiştir. Gökalp'in asıl esin kaynağı Emile Durkheim'dır. Durkheim, metodoloji bakımından pozitivist gelenekte yer almakla birlikte idealist bir epistemolojiyi bu geleneğe katmış, dayanışmacı-solidarist korporatizmiyle görece demokratik ve çoğulcu bir siyaset kuramı geliştirmiştir. Her ne kadar esin kaynakları olsa bile salt bir taklitçi olmak yerine Durkheim'in dayanışmacı-solidarist toplum görüşünü Türk toplumuna yönelik uyarlayarak “ictimai mefkurecilik” tezini ortaya atmış ve “Türk Sosyoloji Ekolu”nü kurmuştur.⁵⁵⁶

Gökalp, sosyoloji alanından farklı olarak eserlerinde eski Türklere ait gelenek ve kültür değerlerini ortaya çıkarma bakımından etnoloji ve antropoloji alanlarında çalışmıştır. Durkheim'den ilham aldığı bir bakış açısı ile tarihi başlı başına bir ilim olmaktan ziyade sosyolojisine katkı sağlayan, malzeme sunan bir çalışma alanı olarak baktığı söylenilebilir. Gökalp'e göre sosyoloji, pozitivist ilkeler ışığında objektivist yaklaşımı benimsediği ölçüde bilimleşebilirdi. Bu konu ile ilgili de “Tarih İlim mi? Sanat mı?” adlı makalesinde şu şekilde ifade etmiştir: “Görülüyor ki objektif tarih tamamıyla ilim mahiyetindedir. Bu ilim, geçmiş vakaların müstakil bir ilmi suretinde başladığı halde neticede sosyoloji ile birleşiyor.” Aynı zamanda Gökalp, modern tarih araştırmalarının bilimsel ve metodik bir biçimde nasıl yapılması gerektiği ile ilgili olarak tavsiyelerde bulunmuştur. Bu tavsiyeler yaptığı çalışmalar; “Tarih İlim mi Sanatı mı?” ile “Tarih ve Kavmiyet” makaleleri yanında, “Tarihte Usul”, “Tarih

⁵⁵⁵ Ahmet Şimşek, Ziya Gökalp-Mümtaz Turhan-Erol Güngör Çizgisinde Milliyetçi Tarih Görüşü, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 284, Nisan 2011, ss.219-228

⁵⁵⁶ Şimşek, a.g.m., ss.219-228

Usulünde Şahitler”, “Tarih Usulünde Ananeler”, “Tarih Usulünde Abideler”, “Vesikalar”, “Milletimizin Tarihi Nereden Başlar” başlıklı makalelerini kaleme almıştır. Bu husustaki görüşlerini ise şöyle özetleyebiliriz: Ziya Gökalp için tarih, objektif olan ve bu ölçüde bilim derecesine yakınlaşan bir çalışma alanıdır. Tarih ilminin bilimsel yapacak kriterleri ise tarihin bir metodoloji çerçevesinde yazılması gerektiğidir. Objektif bir tarih çalışmasında kanıtlar belirtilmeli ve bu kanıtlar üzerinden analiz yaparak yararlanılmalıdır. Bu kanıtlara örnek olarak abideler, ananeler ve tarihi vesikalara dayanmaktadır. Tarih ilminde Tarihçi, tarihte yaşanan olayların sebebi, kaynaklara dayanarak doğru ve objektif bir biçimde izah etmelidir. Tarih yazımı bakımından pragmatik bir bakışa sahip olup, doğru bir şekilde yorumlamanın altını çizmiştir. Tarihi ilmi ve milli olarak ele alınmalı ve bu kavramlar üzerine tarih yazılmalıdır. Çünkü Gökalp; “milli tarih pedagojik, terbiyevi bir sanattır. Milli tarihin serbest usulleri ile ilmi tarihe yaklaşılmamalıdır. Şen’i tarih insanlığın hafızası, milli tarih ise milletin vicdanıdır” şeklinde ifade etmiştir. Gökalp, o döneme kadar gerek Türk gerekse Avrupalılarca pek araştırılmamış olan Türk tarihiyle ilgilenerek, Türk’ün menşei, ilk Türk kabileleri, soyları, bunların arasındaki ilişkileri, tabi oldukları teşkilat vb. konuları işlemiştir. Türk tarihi uzun bir geçmişe dayanarak, tek bir coğrafyaya sığmayacak kadar geniş bir alana değinmektedir. Millilik kavramının en temeline inen Gökalp, Türklerde bu kavramın çok eskiden var olduğunu tarihi kaynaklara dayanarak belirtir.⁵⁵⁷

Mümtaz Turhan, İstanbul Üniversitesi Felsefe bölümünden mezun olup, Berlin ve Frankfurt’ta psikoloji eğitimi almış, Cambridge’de ise sosyal psikoloji alanında çift doktora yapmıştır. Turhan, kültür değişmelerinin olgusunu ve Türk tarihinde Batılılaşma konusu üzerine sosyal bilimler alanında yeni kavram ve bakış açıları üzerine ilgi duymuştur. Turhan’da tıpkı Gökalp gibi tarihçi değildir. Buna rağmen Turhan, Türk tarihçiliğinin Batılılaşma ve değişim sürecimizi anlamak için bugün bile temel başvuru eserlerinden biri olan “Kültür Değişmeleri”ni yazmıştır. Bu eserde, o döneme kadar yapılmamış bir sınıflama ile Türk Batılılaşma sürecini dönemlere ayırarak Türk toplumunun ve yöneticilerin değişmeye yönelik bakış açısını konu edinmiştir. Turhan’a göre Batılılaşma çabasının üç ana döneme ayırmak mümkündür:

⁵⁵⁷ Şimşek, a.g.m., ss.219-228

Birincisi; “Lale Devri ile başlayan serbest Batılılaşma dönemi.” İkincisi; “III. Selim ile II. Mahmut arası serbestten mecburi Batılılaşmaya geçiş.” Son olarak Üçüncüsü; “II. Mahmut ile mecburi batılılaşma döneminin başlaması.” Aynı zamanda Turhan, Batılılaşma sürecini günümüze kadar şu şekilde bağlar: “II. Mahmut – 1839 Gülhane Hattı Hümayunu (Tanzimat) arası”, “Tanzimat ile 1876 I. Meşrutiyet arası”, “1876 I. Meşrutiyet ile 1908 II. Meşrutiyet arası”, “II. Meşrutiyet 1908 ile 1923 Türkiye Cumhuriyet arası”, 1923 Türkiye Cumhuriyeti’nden günümüze kadar olan süreç”.⁵⁵⁸

Turhan eserinde Batılılaşma süreçlerini ayırarak sosyal ve siyasi gelişmeler ile birlikte açıklarken aynı zamanda her birinin psikolojik tahlillerini de yapmaya çalışmıştır. Bu tahlil ile birlikte bir nevi zihniyet tarihçiliğinin Türkiye’deki ilk örneklerinden birini vermiştir. Turhan’ın zihniyet tarihçiliğinin tespitini şu ifadeleri ile yapabiliriz: “İlkin Garbın varlığını teslimle başlayıp onun üstünlüğünü kabul ile meyleden Osmanlı atitüdü zamanla hayranlığa inkılap edecek ve bunu sonu da aşağılık duygusu olacaktır.” Bunun düşüncelerinin nedeni olarak da Batı’nın o dönemlerde bilim ve bilimsel düşünmenin bize göre çok ileri ve farklı olmasından dolayı bu fikrini ileri sürmüştür.⁵⁵⁹

Sosyal değişme ile ilgili olarak öne sürülmüş tezler bakımından iki önemli kavram ortaya atılmıştır. Bunlar; “tekamülcülük” ve “yayılmacılık”tır. Fakat Turhan, sosyal değişme ile ilgili olan bu tezlerin eksik ve karmaşık olduğunu öne sürmektedir. Bu eksik ve karmaşıklığı yaptığı analizler doğrultusunda tekamülcülüğü şu şekilde ifade etmiştir: Birçok sahalarda sosyal değişmelerin aynı istikamette bir hat takip etmekten ziyade, devirden devire tahavvül eden bir gidip gelme şeklinde vukua geldiğini göstermektedir. Onun içi tekamülcülerin tasavvur ettikleri bir tekamülün izleri, ne muayyen safhaların birer alameti olmak üzere her kültürde rastlanan bakiyelerde, ne de tabiatüstü kuvvetlerin şekil almış ifadelerinde bulmak mümkündür.” Bu ifadeler ile birlikte Turhan’ın fikir olarak tekamülcülere katılmadığı anlaşılmaktadır.⁵⁶⁰

⁵⁵⁸ Şimşek, a.g.m., ss.219-228

⁵⁵⁹ Şimşek, a.g.m., ss.219-228

⁵⁶⁰ Şimşek, a.g.m., ss.219-228

Erol Güngör, 1938 yılında Kırşehir’de doğmuş, ortaokul ve lise hayatı burada geçmiştir. Küçük yaşlarda din eğitimi dedesi tarafından almıştır. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinde bir süre okuduktan sonra, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesine geçerek Felsefe Bölümünü bitirmiştir. Mümtaz Turhan’ın yanında sosyal psikoloji asistanı olmuştur. 1965 yılında doktorasını bitirmiş, iki yıl ABD’de bulunan Colorado Üniversitesinde çalışmalar yapmıştır. 1982’de Konya Selçuk Üniversitesi Rektörü iken hayata veda etmiştir.⁵⁶¹

Erol Güngör, sosyal psikoloji üzerine çalışmalar yapmasıyla birlikte, tıpkı Ziya Gökalp ve Mümtaz Turhan gibi Türk tarihine ilgi duymuş ve çalışmalarında Türk tarihini temel olarak almıştır. Fakat Güngör’ün tarih ilgisi, Gökalp ve Turhan’dan biraz daha fazla olup, tarihe bakış açısı onlara göre daha farklı olmuştur. Örnek olarak Güngör’ün tarihçi olmamasına rağmen, tarihçilerinde önemseyeceği düzeyde “Tarihte Türkler” gibi bir eseri koyabilecek kadar tarih bilgisine ve bakış açısına oldukça hâkimdir. Güngör’e göre genel olarak tarih; “günümüzün problemlerini çözmek isterken geçmiş örnekler hakkında yaptığımız yorumdur.” Bu cümledeki günümüz vurgusuna baktığımızda, pragmatik çağrışımlar yapmasının yanında onun sosyal psikoloji alanında çalışmasıyla da ilgilidir. Güngör’e göre tarihe böyle ilgi duymasının kaynağı olarak iki ana sebep vardı: Birincisi, “Yaşamakta olan hayatı geçmişte temellendirmek suretiyle ona bir meşruluk kazandırmak, bir mana vermektir. Bu yüzden yakın zamanlara kadar yazılan tarihlerin pek çoğu hanedanların tarihi olmuştur.” İkincisi ise, “geçmişe bakarak gelecek hakkında kehanette bulunmak, ‘kader’in neden ibaret olduğunu anlamaktı. Eski tarihlerde çok defa bu iki maksat bir arada bulunurdu.”⁵⁶²

Güngör’ün tarihe bakış açısı ile ilgili, tarih ilminin hem bilgi ile hem de bu bilgiye dayanarak yapılan yorumun gerekliliğine dikkat çekmektedir. Bu bilgilerin bir yorumdan çıkacağını savunmuştur. Fakat bu yorumların sadece tarih ilmi ile ilgili olarak objektif bir şekilde ifade edilmesi gerektiğini, dış kaynakların bu yoruma empoze edilmesi tarihçilik anlayışına uymadığını da ifade eder. Güngör, tarihe yönelişin analizini yaparken aynı zamanda toplumsal değerler ve algılayışın geçmişle

⁵⁶¹ Şimşek, a.g.m., ss.219-228

⁵⁶² Şimşek, a.g.m., ss.219-228

ilgili olduğunu ve değerlerimizden kaynaklı tarihle ilgilenişimizin kuvvet ya da zaaf kaynağı şeklinde iki sonucu olabilir. Buna örnek olarak: “İnkılapçılarımız nefret ettikleri bir tarihten kalan her şeyi hakir görerek atarken, gelenekçilerimiz o tarihten kalan şeyleri kılına zarar vermeden devam ettirmeyi düşünmeleri”dir. Fakat Güngör’e göre bu ikisi de yanlıştır. Çünkü; “geçmişten istediğimiz her şeyi alıp bugüne aktarmamız kafamızda kolay görünse bile gerçekte imkansızdır.”⁵⁶³

Güngör’e göre tarihle ilgilenmemizin nedeni ise tarihten ibret almaktır. “Bu vazgeçilmez bir insan düşüncesidir. Sosyal hayatın, kişisel tecrübeleri aşan bir tarihi olduğunu vurgulayan Güngör; bu yüzden daha iyi bir perspektif kazanmak isteyenler, kendi tecrübelerinin sınırlarını aşıp daha geriye gitmek, ‘tarihe eğilmek’ zorundadırlar.” İnsanların tarihe ilgi duymasının bir diğer nedeni ise soylarını araştırarak şahsiyetlerine dayanak oluşturmalarıdır. Bu durum sadece aristokrat ailelerde değil, tüm insanlarda mevcuttur. Güngör, bu psiko-sosyal ihtiyacının anlayışının doğrultusunda, milliyetçilik fikrinin gelişmesini milli tarihe ilgi duymakla birlikte olduğu düşüncesindedir. Bunun içinde Güngör, şu sözleri ile açıklamıştır: “İnsan nasıl aile kökünü bulduğu zaman kendini belli ve bağımsız bir hüviyete sahip olarak görürse, milletlerde milli tarihlerinin eseri olarak kendilerinin bağımsız olduklarını idrak etmektedirler. Milliyetçiliğin doğuşu bir bakıma milli tarihin doğuşu demektir.” Aynı zamanda millet ile tarih arasındaki ilişkiyi milliyetçilik bakımından iki bakımdan önem taşımaktadır: “Tarihin millet hayatında objektif bir önemi vardır. Fakat tarihin millet için asıl büyük önemi sübjektif manadadır. Bir milletin insanlara çok eskilere dayanan ortak bir tarih içinden gelmiş olmasalar bile kendileri ortak bir tarihe sahip görebilirler. Biz bu manada millet-tarih ilişkisine ‘tarih şuuru’ diyoruz. Tarih şuuru, millet fertlerinin kendi tarihleri hakkındaki düşünceleridir.”⁵⁶⁴

Sonuç olarak Ahmet Şimşek, Türk milliyetçiliğinin en önemli düşünürlerinden üç abide isim olarak Ziya Gökalp, Mümtaz Turhan ve Erol Güngör çizgisinde Türk milliyetçiliğinin tarih görüşünün tekâmülünü ele almaya yönelik bir çalışma yapmıştır. Bu çalışma doğrultusunda yaptığı karşılaştırmaları yedi maddede ele almıştır. Bunlardan birincisi: “Ziya Gökalp’te ‘şen’i olarak adlandırılan ‘bilimsel tarih’ ile

⁵⁶³ Şimşek, a.g.m., ss.219-228

⁵⁶⁴ Şimşek, a.g.m., ss.219-228

‘milli tarih’ ayrımının, millet hayatındaki etkisi bakımından Erol Güngör’de ‘objektif tarih’, ‘sübjektif tarih’ şekline d n  t       s  ylenebilir.” İkincisi; “Her üç sosyal bilimcinin de   ncelikle tarihin milli yönünü dikkat çekerek, ona millet hayatı için anlam yükledikleri görülür.”     nc   ; “Yine her üç sosyal bilimci de tarihin bilimsel yapılması için objektiflili i bir zorunluluk olarak sunmuştur.” D rd nc   ; “Tarihe yaklaşım bakımından her üç sosyal bilimcinin de pragmatist davrandıkları g r lm   tur.” Beşinci; “Türk tarihinin eskili i, y celi i konusunda her üç sosyal bilimcinin de hem fikir olduğu söylenebilir.” Altıncısı; “Her üç sosyal bilimcinin de sosyoloji alanıyla doğrudan ilgilendikleri için Türk toplumunun batılılaşma sürecini tahlil ve ortaya çıkan sorunları teşhis etmeye  alı mı lardır. Son olarak yedincisi; “Yaşadıkları dönem bakımından üç sosyal bilimcinin de farklı bir takım imk nlara ve farklı ruh ve kişilik hallerine sahip oldukları vakidir.”⁵⁶⁵

87. MEHMET ALİ ÜNAL – TÜRK MİLLİYETÇİLİĞİ VE DEMOKRASİ (Sayı 289, Eylül 2011)

Türk milliyetçiliğinin do u u 20. Yüzyılın ba larına dayanması ile birlikte, II. Me rutiyetten sonra ortaya çıkan fikir akımları içerisinde en güçlü olanı Türkçülük idi. II. Meşrutiyet’in ilanını sağlayan İttihat ve Terakki Cemiyeti Türkçü bir siyaset izlemekteydi. Türkçülük fikrinin en önemli isimlerinden Ziya Gökalp bu cemiyetin merkezinde bulunuyordu. Bu dönemlerde Türk Ocağı’nın bünyesinde toplanan aydınlar, Türkçülük fikri üzerine çeşitli çalışmalar yapıyorlardı. Osmanlı Devleti’nin 17. Yüzyıldan beri izlediği ve geliştiği siyaset yeterli olmayıp, I. Dünya Savaşı’nda alınan ma lubiyet ile cihani  mul politikaları son bulmakla birlikte, Türkçülük ve Turancılık siyaseti daha güçlü bir politikaya dönüştü. II. Meşrutiyet ile birlikte Türkiye’de demokrasi hareketinin temellerinin atıldığı bir dönemdir. Her ne kadar bu temel atılsa bile, demokrasinin tam i lenemedi ini, siyasi partilerin kurulu  ve seçim yapılma süreçlerinde görmek mümkündür. Demokrasinin uygulanmaması ve izlenilen yanlış politikalar ile birlikte 1913 yılında gerçekleşen Babıali Baskını ile hükümet ele geçirilmiş ve böylece demokrasi ba lamadan bitmişti.⁵⁶⁶

⁵⁶⁵  im ek, a.g.m., ss.219-228

⁵⁶⁶ Mehmet Ali  nal, Türk Milliyetçiliği ve Demokrasi, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 289, Eylül 2011, ss.185-189

Milli Mücadele’de kazanılan zaferle birlikte TBMM’de Mustafa Kemal Paşa, 9 Eylül 1923’te Cumhuriyet Halk Fırkası’nı kurmuştur. Devamında bir yıl sonra Mustafa Kemal Paşa’ya muhalif olan kadro 17 Kasım 1924’te Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası’nı kurmuştur. Bu fırkanın kurucu kadrosu Mustafa Kemal Paşa’nın silah ve okul arkadaşları olan Ali Fuat Paşa, Rauf Bey ve Kazım Karabekir Paşa, Kurtuluş Savaşı’nda önemli görevlerde yer almışlardır. CHF’ye göre daha çok liberal ve demokrasi esaslarını benimseyen bu fırka, Tahrir-i Sükûn yasası gereğince 5 Haziran 1925 tarihinde kapatıldı. Aynı zamanda TCF kurucu kadrolarından bazıları İzmir Suikastı davası sebebiyle yargılanarak idam edilmiştir. Fakat bazı idamlar yerine getirilmemiş olsa da muhalif siyasi hareket tamamen tasfiye edilmiş oldu. Bununla birlikte tekrar muhalif partilerin kurulması görüldü fakat çok fazla ayakta kalamadılar ve Tek Parti idaresi kuruldu, 1945 yılına kadar devam etti. Atatürk’ün sadece devleti değil, topyekûn toplumu değiştirmeye yönelik projeleri vardır. Bu projelerin demokrasi ile başarılması beklenemezdi. Zaten devir demokrasilerin zayıflayıp totaliter rejimlerin güçlendiği devirdi.⁵⁶⁷

İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra gelişen dünya siyaseti totaliter devletleri yıkmış ve demokrasi devletlerinin gelişmesini sağlamıştır. Türkiye’nin bu düzene katılması mecburi idi. CHF’nin tek partili idare sistemi bu dönemden sonra değişmek durumunda kalmıştır. Demokrasi ile birlikte başlayan bu değişimler, siyasi hayatta Türkiye’de yeni partilerin kurulması görülmekteydi. Bunlardan ilki Demokrat Parti olup ve sonralarında yeni partilerin kurulması ile takip etti. 1950 yılında halkın büyük desteğini alan Demokrat Parti, ilk büyük hatasını Milliyetçiler Derneğini kapatarak işledi. Tek partili dönemde yetiştikleri için bu gibi sivil toplum kuruluşuna tahammülleri olmamış ve direkt olarak kapatma girişimine gitmişlerdir. Fakat ülkenin ekonomik kalkınma ve bayındırlık alanındaki başarıları ile DP halktan çok büyük destekler aldı ve üst üste üç kere seçimleri kazanmayı başardı. Dördüncü seçimde de belki başarılı olacaklardı fakat dönemin muhalefeti sabredemeyince 27 Mayıs 1960 yılında darbe ile hükümeti devirmiştir.⁵⁶⁸

⁵⁶⁷ Ünal, a.g.m., ss.185-189

⁵⁶⁸ Ünal, a.g.m., ss.185-189

1960 yılların sonunda Alparslan Türkeş, Milliyetçi Hareket Partisi'ni kurdu ve Türk milliyetçiliğinin siyasi alanda ilk defa temsil edilmesi demekti. Türkeş, MHP'nin başına geçtikten sonra partide önemli bir düzeyle disiplin kurmuş ve milliyetçi bir gençlik kadrosu yetiştirmek için harekete geçmiştir. Bundaki amaçlarından biri olarak 1968 yılında Avrupa'dakine paralel olarak gelişen Marksist gençlerin aşırılıklarını dengelemek politikası da etkili olmuştur. Aynı zamanda Türkeş, Marksist ideolojiye karşı olarak 1960 yılında kaleme aldığı "Dokuz Işık Doktrini" adını verdiği bir fikir sistemini ortaya atmıştır. Aynı zamanda bu doktrin, o dönemin Türkiye'sinin şartlarına göre hazırlanan bir ekonomik kalkınma planı olarak da değerlendirilmektedir. Dokuz Işık denilen 9 ilkenin içerisinde; milliyetçilik, ülkücülük, köycülük, ahlakçılık, ilimcilik vs. bulunduğu halde demokrasi ile ilgili bir kavram da yer almaz. Türk milliyetçiliği açısından geçmişe de baktığımızda demokrasi üzerine yeterince durulmadığı görülmektedir. Türk milliyetçiliği katıksız bir millet ve vatan sevgisi demektir. Oysa milliyetçilik siyasi bir program olarak ortaya konulduğu zaman demokrasi zorunu haline gelir. Çünkü milletin fertlerinin kendi yeteneklerini ve kabiliyetlerini ortaya koyması demokrasi ve hürriyet sayesinde mümkün olabilecektir. Demokrasi aynı zamanda liberal bir felsefenin ürünüdür. Millet temeline dayanan doktriner anlamdaki milliyetçilik anlayışı da esasen Fransız ihtilali ise açığa çıkan liberal felsefenin ürünüdür.⁵⁶⁹

Ünal son olarak demokrasi ile ilgili ifadeleri özetlersek; demokrasi açısından önemli bir yol kat edilse de, tam olarak gelişmiş bir aşamada olmadığımızı ifade etmektedir. Dünyada bazı devletler isim olarak yönetim biçimi Cumhuriyet olsa da hala diktatörlük yönetim biçimini uygulamaktadır. Bu nokta da Cumhuriyeti önemli kılan tek şey demokratik bir rejim anlayışına sahip olmasıdır. Fakat demokrasi sadece halkın sandığa gideceği dönemde uygulanmasının doğru olmadığını ve Cumhuriyet'in yapısına ciddi zararlar verdiğini dile getirmiştir.⁵⁷⁰

⁵⁶⁹ Ünal, a.g.m., ss.185-189

⁵⁷⁰ Ünal, a.g.m., ss.185-189

88. CEZMİ BAYRAM – MİLLİYETÇİLİĞİN TARİHİ SEYRİ VE GÜNÜMÜZDEKİ HEDEFLERİ (Sayı 290, Ekim 2011)

Tanzimat'tan II. Meşrutiyete kadar süresince Osmanlı aydınları devletin varlığını ve eski gücüne kavuşma bilmesi için çeşitli çareler arayıp, çeşitli faaliyetlerde bulunmuşlardır. Bununla birlikte Islahat hareketleri ve meşrutiyet teşebbüsleri gerçekleşmiştir. Bu faaliyetler sonrasında devletin yönetici sınıfında bulunan hakların artık eskisi gibi olmadığı ve siyasi eşitliliği kabul etmek için reayaya yani gayrimüslimler ile haklarını paylaşmak zorunda kalmıştır. İzlediği bu siyasetle birlikte Osmanlı topraklarında ateşlenen milliyetçilik meselelerini ve kışkırtma politikalarını en aza indirgenmesine yönelik, kiliselerin ve okulların devlet denetimine geçmiştir. Aynı zamanda bu okullarda Türkçe dersin zorunluluğu hedeflenmiştir. Böylelikle Osmanlılık kavramını meydana getirmeyi düşünmüşlerdir.⁵⁷¹

Türklük meseleleri ile ilgili olarak bu dönemde Türk tarihi, dili ve medeniyeti konusunda Osmanlı dışında çeşitli çalışmaların sayısı oldukça artmıştı. Bunlardan en önemlileri ise Şıpkı Kahramanı Süleyman Paşa askeri okullarda okutulmak üzere, Türk tarihini Osmanlı'dan önceye götüren Tarih kitabını, Ahmet Vefik Paşa “Kamus-u Alam”ı, Şemsettin Sami “Kamus-u Türki”yi kaleme aldılar. Bununla beraber 1856 Hatt-ı Humayun’u ve I. Meşrutiyet Anayasa’sı Türkçeyi resmi dil olarak kabul etti.⁵⁷²

II. Abdülhamid’in Türkçülüğü konusunda, II. Abdülhamid, devletin devamlılığını sağlamak için siyasi açıdan Osmanlılık ve İslamcılık politikasını takip ederken, aynı zamanda devletin eski dönemlerindeki gücün şuuruna sahip olması için çaba göstermiştir. Bu sayede millete yeni bir gerilim kazandırmak isteyen II. Abdülhamid, atalarının beylikten, cihan devletine dönüşmesindeki şuuru ve ruhu, Osmanlı halkına hatırlatıp, gündeme taşımıştır. Bununla birlikte Ertuğrul Gazi şenliklerine önem vermiş; Ertuğrul Gazi, Osman Gazi ve arkadaşlarının türbe ve mezarlarını ihya etmiştir. Şeyh Ede Balı’nın türbesi düzenlenmiş, Türbe eteğindeki Orhan Gazi Camii yeniden inşa edilmiştir. Sadece bununla kalmayıp bu şuuru uyandırmak için çeşitli faaliyetlere girişmiştir. II. Abdülhamid’in Türkçülüğü sadece

⁵⁷¹ Cezmi Bayram, Milliyetçiliğin Tarihi Seyri ve Günümüzdeki Hedefleri, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 290, Ekim 2011, ss.7-23

⁵⁷² Bayram, a.g.m., ss.7-23

bunlarla sınırlı olmayıp, tarih ve dil eserleri bu dönemde meydana gelmiştir. Kurduğu modern okulların ve eğitim kurumlarının öğretim dili Türkçe olmuş ve Türkçe dilinin edebiyatta ve ilimde gelişmesini sağlamıştır.⁵⁷³

Üç Tarzı Siyaset makalesi Yusuf Akçura tarafından 1904 yılında Türk Gazetesinde yayınlandı. Bu makalede Osmanlı da ortaya çıkan Osmanlılık ve İslamcılık kavramları ile Türkçülükten bahsedilerek, bu kavramların hangisinin insanlığın, Osmanlı'nın, Müslümanlığın ve Türklüğün menfaati olduğu sorusunun cevabı aranmaktadır. Akçura'ya göre Osmanlılık kavramı; “hem Devlet'in, hem Müslümanların, hem de Türklerin menfaatine uygun olacağını, ancak bunun özellikle dış sebepler ve bunun dahildeki gayrimüslim unsurlarda başlayan Türk düşmanlığı ve milliyetçilik sebebiyle mümkün olmayacağını ifade etmektedir.” Esas olarak Akçura; “Osmanlı Devletinin menfaati, bütün Müslümanların ve Türklerin menfaatlerine aykırı değildir. Zira tebaası olan Müslümanlar ve Türkler onun kuvvetlenmesiyle kuvvetlenmiş demek olduğu gibi, diğer Müslümanlar ve Türkler de kuvvetli bir destek bulmuş olurlar.” Şeklinde ifade eder bu üç kavramın Osmanlı Devleti'nin bekası ve güçlenmesi anlamında incelenmek arzusundadır.⁵⁷⁴

“Siyaset Fırsat ve İmkânları Değerlendirmektir” konusunda Cezmi Bayram, Ahmed Ferid'in görüşlerine yönelik, daha sonraki dönemlerde gelişecek olan milliyetçiliğin anlayışına binaen, Osmanlı Türk'ü ile diğer bölgelerde yaşayan Türklerin anlayışları farklı bir biçimde olabileceği kanaatindedir.⁵⁷⁵

Yusuf Akçura'nın Üç Tarzı Siyaset eserinin etkileri bakımından son dönemlerde büyük önem atfedilmiştir. Eseri analiz ettiğimizde Yusuf Akçura'nın, yukarıda da bahsettiğimiz Osmanlı aydınlarından Ahmed Ferid'in düşüncelerini karşılaştırdığımızda benzer görüşleri görmemiz mümkündür. Yusuf Akçura ve Ahmed Ferid, devletin bekasının teminine ve vatan topraklarının daha küçülmesinin önlenmesine daha çok önem vermiş kişilerdendir. İslamcılık ve Türkçülük konusunda da bu gayelerin faydaları sebebiyle herhangi bir itirazları olmamıştır. Yusuf Akçura'nın bu eseri Cezmi Bayram'a göre 1930'dan sonra daha çok önem

⁵⁷³ Bayram, a.g.m., ss.7-23

⁵⁷⁴ Bayram, a.g.m., ss.7-23

⁵⁷⁵ Bayram, a.g.m., ss.7-23

kazandığından söz etmektedir. Buna yönelikte Akçura'nın bu makalesi Türkiye'nin 1930'daki siyasetine yön vermektedir: "İslam dini, büyük Türk milliyetinin teşekkülünde mühim bir unsur olabilir. Milliyeti tarif etmek isteyenlerden bazıları, dine bir amil gibi bakmaktadırlar. İslam Türklüğün birleşmesinde şu hizmeti yerine getirebilmek için, son zamanlarda Hristiyanlıkta olduğu gibi, içinde milliyetlerin doğmasını kabul edecek şekilde değişmelidir. Bu değişme hemen hemen mecburidir de: Zamanımızın tarihinde görünen umumi cereyan ırklardadır. Dinler, din olmak bakımından, gittikçe siyasi ehemmiyetlerini, kuvvetlerini kaybediyorlar. İçtimai olmaktan ziyade şahsileşiyorlar. Cemiyetlerde vicdan serbestliği, din birliğinin yerini alıyor... Dolayısıyla dinler ancak ırklarla birleşerek, ırklara yardımcı ve hatta hizmet edici olarak, siyasi ve içtimai ehemmiyetlerini muhafaza edebiliyorlar."⁵⁷⁶

Türk Ocakları ve Türk Yurdu ile ilgili olarak Cezmi Bayram'ın ifadesiyle; "Türklükle ilgili çalışmalar, Türkçenin daha sade ifade dili haline gelmesi, her alanda eserler ortaya konması, dışında Türklükle ilgili çalışmaların Türkçeye aktarılması, kısaca edebiyat, sanat, tarih ve ilim alanında devam etmekte, kadrosunda Akçura'nın da olduğu "Türk Derneği" gibi kurumlar teşekkül etmekte ve "Türk Yurdu" gibi dergiler neşrolunmaktadır." Osmanlı Devleti'nin Balkanlardaki toprak kayıpları ve sosyal çöküntünün yaşandığı dönemlerde, siyasetten Osmanlıcılık ve İslamcılık politikaları izlenilse bile, devletin kurucu unsurunun da şuurlanmasını temin maksadıyla, cemiyet teşkili talebi, Türk Ocaklarının kurulmasına vesile olmuştur.⁵⁷⁷

Milli Mücadele döneminde milliyetçilik bir tercih olarak değil, mecburi olarak kabul edilmişti. Gökalp'in düşüncesinde milliyetçilik, Osmanlı Devleti'nin parçalanmasına sebep olan bir zehir olarak nitelendirmişti. Zehirden kurtulmak için bir panzehrin bulunmasına yönelik yani Osmanlıyı ihya etmek olan temel anlayış, devlete düşmanlık yapmamak kaydıyla kimseye ve hiçbir millete düşman kabul etmemeyi gerektirir. Gökalp, Osmanlı Devleti'nin güçlenmesine yönelik "Turan" düşüncesi vardı. Bu düşünce ile birlikte Cihan Harbi'nin menfi neticesine rağmen, boyun eğmeyen iki milyonluk diri, heyecanlı ve mücadele azmi yüksel olan ordu, Milli Mücadeleyi başarabilmişlerdir. Osmanlıcılık ve İslamcılığı siyasi olarak geçersiz

⁵⁷⁶ Bayram, a.g.m., ss.7-23

⁵⁷⁷ Bayram, a.g.m., ss.7-23

kılan, Türkçülüğün gücü değildir. I. Dünya Savaşı'nın aleyhte sonuçlanması, Osmanlı da oluşan bu kavramların siyasi ömrünü fiilen ortadan kaldırmıştır.⁵⁷⁸

Türk ve Türkiye adı konusunda çeşitli düşünceler ortaya atılmıştır. Fakat bunlardan en ilginç de milleti meydana getiren bir etnik unsurun adının, diğerlerini inkâr ve asimile etmek kastiyle, bütün topluluğa verildiği gibi değişik bir iddialardan biridir. Fakat düşününce böyle bir şeyin doğruluğu söz konusu bile değildir. Çünkü Milli Mücadeleyi başlatan Anadolu ve Rumeli Müdaffaayı Hukuk Teşkilatı'dır. Ancak, mücadelenin meşruiyetini sağlayan organın adı: "Türkiye Büyük Millet Meclisi"dir. Bu topraklar üzerinde hâkimiyet ve varlık mücadelesi verilen, en geniş haliyle Osmanlı toprakları, 12. Yüzyıldan beri bu topraklara Batılı devletler tarafından "Türkiye" adı verilmiştir. Burada yaşayanlara "Türk" denmiştir. Eğer iddia edildiği gibi etnik endişelerle bir ad konulmuş olsaydı, o zaman "Türkiye" değil, "Türk-eli" veya "Türk-ili" isimlerinden biri tercih edilirdi. Milli Mücadelenin lideri olan Mustafa Kemal Atatürk; "Milli Mücadeleyi yapan halka Türk denir" ifadesiyle bu kapsayıcı anlayışla birlikte hakikati de ifade etmiştir.⁵⁷⁹

Cumhuriyet ve sonrasındaki dönemde, esas itibariyle Türk Ocaklarındaki milliyetçilik anlayışı kurulduğu yıllardan beri her hangi bir değişime uğramadı. Fakat yeni devletin milli devlet oluşu sebebiyle, bir de devletin milliyetçilik anlayışı gelişti. Özellikle laikliğin kabulü ve cemiyetin sekülerleştirilmesi ile Almanya'da ve İtalya'da gelişen ırkçı milliyetçilik anlayışı, Türkiye'de de taklit edildi. "Millet" kelimesi, hem Osmanlı millet anlayışına sahip olduğu için hem de İslam'ın mündemiç bulunduğu için, o kelimenin yerine dini bir çağrışım yapmayan "Ulus" kelimesi tercih edilmiştir. Aynı zamanda kafatası ile ilgili çalışmalar yaparak milletimizin ırki özelliklerini belirlemeye yönelik çalışmalar yapılmıştır. Fakat bu anlayışlar Türk Ocaklarının düşüncesine oldukça tersti. Bunun üzerine yapılan çalışmalar doğrultusunda Türk Ocakları bu tehlikeyi sezerek, dönemin devlet partisi olan CHP'ye yaklaşma gayretleri işe yaramayarak, Ocak kapatıldı. Birçok resmi evrakta, askeri okullara, öğretmen okullarına öğrenci alımı ilanlarında görüldüğü üzere, ırka vurgu yapıldı. Bir yandan da İslam'ı tamamen cemiyet hayatı dışına atmayı hedef alan bir sekülerleşme ve hatta

⁵⁷⁸ Bayram, a.g.m., ss.7-23

⁵⁷⁹ Bayram, a.g.m., ss.7-23

yeni bir millet inşa etme gayretinin neticesi ise de aynı zamanda siyasi maksatlar taşımaktaydı. Irk kavramının siyasi olarak bir diğer önemli meselesi ise “Hatay Meselesi”dir. Bilindiği üzere Hatay, Milli Mücadele sonunda sınırlarımız dışında kalmıştır. Ancak Türkiye, Hatay ile alakasını devam ettirdi. Önce Hatay’ın Suriye’de muhtar bir bölge olması sağlandı. Sonra halkoyu ile kaderi tayin edildi. Ancak Hatay’da Türk nüfus çoğunlukta değildi. Bu sebeple, Hatay’daki Nusayrilerinde desteğini almak zaruridi. Bunun içinde Hatay’da yaşayan Nusayrilerin “Türk” olduğu tezi öne sürüldü. Önemli çalışmalar ve yayınlar yapıldı. Nusayrilerin, Yavuz Sultan Selim dönemine kadar Türkçe konuştuğu, Şii oldukları için Yavuz’a kızarak, ondan sonra Arapça konuşmaya başladıkları iddia edildi. Hatta Adana Valisi’nden, boş bulunan milletvekilliği için aday teklifi istendi. Vali, Milli Mücadele’de Nusayrilerin Fransızlara karşı, Türklerle beraber hareket ettiklerinden bahsederek teklifini sundu ve iki Türkiye vatandaşı Nusayri milletvekili yapıldı. Bu çalışmalar önemli sonuçlar verdi. Hatay’daki Nusayriler kendilerini “Türk” olarak yazdırdılar. Netice bakımından da Hatay meselesi lehimize sonuçlanmıştır. Bir zaman sonra da Nusayrilerin Türklüğü meselesi gündemden düşmüştür.⁵⁸⁰

Bir diğer konu olan Demokrasi döneminde Türkiye, II. Dünya Savaşı’nın sona ermesiyle çok partili demokratik sistemine geçiş vuku bulmuştur. Bununla birlikte yeni partiler kurulmuştur. Artık sadece bir merkezin telkin ettiği fikirler değil, farklı fikirlerde ifade edilmeye başlandı. Daha çok halka yönelik bir sistem gerçekleştirildi. 1947 Kurultay’ında Türkiye’nin meseleleri, en önemlisi laiklik uygulamaları geniş şekilde ele alındı ve tartışıldı. Kurultay sonunda ise önceki laiklik anlayışından tamamen vazgeçilmemekle; din yine de bir vicdan meselesi ve milletin lafzi vasıflarından biri olduğu fikri muhafaza edilmekle beraber, bazı uygulamalar gerçekleştirildi. İmam Hatip okulları açıldı, Ankara Üniversitesine bağlı İlahiyat Fakültesi kuruldu. İlkokullarında 4. Ve 5. Sınıflarına din dersi konuldu. Öncelerinde kapatılan bazı cemiyetlerin açılmasına izin verildi. Çeşitli yayın organları faaliyete geçmesiyle birlikte 1949 yılında Türk Ocakları yeniden teşkilatlanarak faaliyetlerine devam etti. Bu gibi gelişmeler 1950 yılında Demokrat Parti’nin iktidara gelmesiyle de devam etti. Çeşitli faaliyetler düzenlenerek, din eğitime yönelik kurumlar geliştirildi

⁵⁸⁰ Bayram, a.g.m., ss.7-23

ve inşa edildi. 1960 darbesi ile bu geliştirmeyi durdurma hedefini gütse de, artık ülke demokratik bir hayata alışmış, idareyi reyile tayin etme geleneği geri dönmez hale gelmiştir. Bu sebepten de kısa sürede serbest seçime gidilerek, halk iktidarı tesis etmişti. ⁵⁸¹

Çok partili demokratik hayata geçmekle birlikte zengin bir fikir ve düşünce hayatı gelişti. Bunlar; “Türk Yurdu, Türk Düşüncesi, Büyük Doğru Hareket, Serdengeçti, Orkun, Ötüken, Ocak, Töre ve benzeri dergiler ve gazeteler milliyetçilik fikirlerini muhtelif veçheleriyle ifadeye çalışmışlardır.” Aynı şekilde, Peyami Safa, Necip Fazıl, Hüseyin Nihal Atsız, Remzi Oğuz Arık, Osman Turan, İbrahim Kafesoğlu, Fındıkoğlu gibi önemli ilim adamları sayesinde milliyetçi düşüncenin gelişmesinde büyük katkıları bulunmaktadır. Bu dönemin milliyetçiliğin, İslam artık milletin sözel yorumlarında kalmayarak, sosyal hayatın her alanında etkili bir birleştirici unsuru olarak gelişmiştir. Yine bu dönemde milliyetçiliğin en önemli özelliklerinden birisi de anti-komünizmdir. Zira komünizm Sovyet ve Çin yönetimlerinde milyonlarca Müslüman Türk’ün hürriyetine engeldi. ⁵⁸²

Milliyetçilik hakkında düşölen hatalar konusunda, Türk milliyetçiliği, cehaletten ve ideolojik sebepler yüzünden yanlış düşöncelere sevk edilmiştir. Özellikle II. Dünya Savaşı’ndan sonra ortaya çıkan ve yaygınlaşan ırkçılık kavramları, Türk milliyetçiliği ile örtöştürölmeye çalışıldı ve bunun yüzünden suçlamalar durumunda kaldı. Fakat Türk milliyetçiliğini, Avrupa ırkçı milliyetçiliklerden ayıran özellik, bir şahsa veya zümreye değil, topyekün milleti esas aldığı için tabii olarak millet hâkimiyetini temel ilke olarak kabul eder. Milliyetçiliğin menfi algılanmasının sebebinde Marksist ve liberalci fikirlerin propaganda kapsamında yaptığı faaliyetlerdendir. Bir diğer sebep ise emperyalist güçlerdir. Çünkü onlar bilmektedirler ki, milliyetçilik duygusu topluklara varlıklarını müdafaa gücü, milli bir hassasiyet kazandırmaktadır. Bu da onların hedeflerine engel olmaktadır. O sebeple bu nefsi müdafaa duvarlarını ve milli direniş kaynağını çökertmek için propagandalara başvuracaklardır. Burada yapılan yanlış ise milliyetçilerin mücerret devlet anlayışı sebebiyle, somut devletin uygulamaları öne sürölerek itham edilmeleridir.

⁵⁸¹ Bayram, a.g.m., ss.7-23

⁵⁸² Bayram, a.g.m., ss.7-23

Milliyetçiliğe yöneltilen bir diğer itham ise militarizmdir. Fakat böyle bir kavram yerli olmamakla beraber, çağrışımları da menfidir. Tarihimizde de görüldüğü üzere, milliyetçiler askerliği önemsemektedirler. Fakat Batı manasında militarist değildirler.⁵⁸³

Fakat milliyetçiler hakkında yapılan bu yanlış düşüncelerin sebebi olarak üstte saydığımız ideolojik düşünceler ve cehalet değildi. Asıl sebebi milliyetçilerin kendisidir. 1980 öncesinin sert mücadelesi ve büyük ölçüde antikomünist faaliyet içinde bulunulması, bu karşılık Sovyetlerin çökmesiyle yeni şartlara intibak edememe milliyetçileri etkili olmaktan çıkartmıştır. Aynı zamanda yaşanan siyasi tecrübe de, her dönemde yetişmiş bir grubun partiden uzaklaştırılması şeklinde olduğu için, birlik ve dayanışma ruhu kayboldu. Haset ve kıskançlık duygusu gelişti. Bu aynı zamanda fikri dayanışma ve gelişmeye bir duvar ördü. Bunun üstüne 12 Eylül sonrasında yaşanan durumlarda milliyetçiler düşünce bakımından bir şey üretmemişlerdir. Öte yandan, milliyetçiliğin bağımsız bir fikir hareketi olması yerine sadece bir parti düşüncesi olarak görülmesi, hem milliyetçi muhaliflerinin işini kolaylaştırmış, hem de farklı fikirlerin ortaya çıkmasının önünü kesmiştir.⁵⁸⁴

Ziya Gökalp'in "Türkçülüğün Esasları" kitabı iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm "Nazari Türkçülük" adı altında olup, ikinci bölüm ise "Ameli Türkçülük" olarak konuyu işlemiştir. Gökalp'in ileri sürdüğü bu fikirler doğrultusunda önemli mesafe kat edilse de milliyetçiler tam olarak birinci bölümü bitirememişlerdir. Mesele ve fikir yürütecek kısım ikinci bölümdedir. Yani milletin hayatını ilgilendiren konularda ve dünyada gerçekleşen çeşitli gelişmelerden milliyetçilerin haberi ve bir fikri olmasıyla beraber ameli ve eylemi de olmalıdır. Musiki, mimari, yemek kültürü, eğitim, sağlık, temel hak ve hürriyetler, adalet gibi hususlar yanında; sokak çocukları, kadına yönelik şiddet, boşanmalar, ailenin geleceği, çarpık kentleşme, küresel ısınma, çevre, erozyon vb. konular da milliyetçilerin hem fikir hem de eylem bakımından ilgili olmaları gerekmektedir.⁵⁸⁵

⁵⁸³ Bayram, a.g.m., ss.7-23

⁵⁸⁴ Bayram, a.g.m., ss.7-23

⁵⁸⁵ Bayram, a.g.m., ss.7-23

89. MELİH ÇOBAN – MİLLİYETÇİLİK TÜRLERİ (Sayı 296, Nisan 2012)

1789 Fransız İhtilali ile ortaya çıkan ve dünyaya yayılan milliyetçilik hareketleri her coğrafya farklı etkiler yaratmıştır. Bu farklılıklar bölgelerdeki siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel şartlara göre gelişmiştir. Milliyetçiliği farklı dönemsel ve bölgesel türlerini şu şekilde özetleyebiliriz; 18. Yüzyılda milliyetçiliğin birinci dalgası, Kuzey ve Güney Amerika'daki koloni karşıtı milliyetçiler teşkil etmiştir. 19. Yüzyılda Batı Avrupa'da modern ulus-devlet anlayışını daha çok liberal milliyetçiliklerin hâkim olduğu söz konusudur. 19. Yüzyıl ve I. Dünya Savaşı arasındaki dönemde Avusturya-Macaristan ve Osmanlı Devleti gibi çok uluslu devletlerin içinde bulunduğu farklı etnik gruplarının kendi devletlerini inşa etmek adına etnik milliyetçilikleri etkin bir rol oynamış ve bunun sonucunda Avrupa ve Ortadoğu'da yeni ulus-devletler ortaya çıkmıştır. II. Dünya Savaşı'nda ise Almanya ve İtalya'da yükselen faşist milliyetçilik hareketlerinin yükseliş ve çöküşü tarih kayıtlarında yerini almaktadır. 20. Yüzyılın ilk yarısında sömürge sistemi altında olan yerli halklar, özellikle de Asya ve Afrika'da koloni karşıtlığı ve antiemperyalist milliyetçi hareketleri yoğunlaşmaya başlayınca, bu coğrafyada da yeni ulus-devletlerin ortaya çıktığı görülmektedir. Devamında 20. Yüzyılın son çeyreğinde Sovyetler Birliğinin dağılması ile birlikte, bünyesinde bulunan çoğu devletler ulus-devlet modeline geçerek kendi devletlerini kurdular.⁵⁸⁶

Melih Çoban, milliyetçilik türlerinin toplam 8 başlık üzerinden el almıştır: “Koloni Karşıtı Milliyetçilikler”, “Birleşmeci Milliyetçilikler”, “İrkçı Milliyetçilikler”, “Yayılmacı Milliyetçiler”, “Zenofobik Milliyetçiler”, “Diaspora Milliyetçilikler” ve “Yeni Etnik Milliyetçiler”.⁵⁸⁷

Koloni Karşıtı Milliyetçiler, sosyal bilimci Benedict Anderson'a göre milliyetçilikle beraber ilk ulus devlet kurmaya yönelik hareketler, 18. Yüzyılda Orta ve Güney Amerika bölgelerinde yaşayan İspanyol kolonileri tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu kolonide yaşayan siyasi ve ekonomik hayatı İspanya Krallığı adına

⁵⁸⁶ Melih Çoban, Milliyetçilik Türleri, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 296, Nisan 2012, ss.64-68

⁵⁸⁷ Çoban, a.g.m., ss.64-68

kontrol eden İspanyol kökenli “Creole” adındaki bu toplumsal seçkinlerin, sömürgeci merkezi yönetime karşı gelmeleri ve bölgede yaşayan yerli halkla seferberlik yaparak, merkezi yönetimden ayrı bir idari bilimler olarak teşkilatlanma adına koloni karşıtlığı milliyetçilik hareketlerinin ilk örneği bu şekilde ortaya çıkmıştır. Bu karşı çıkma ile birlikte gelişen olaylar neticesinde, burada bulunan koloni topluluğun ilk ulus-devlet yapısına geçtiği tarih kayıtlarında yerini almıştır. Bunlara ek olarak Latin Amerika’da gelişen bu bağımsızlık hareketlerinin önderi Simon Bolivar, bu milliyetçilik hareketlerinin Latin Amerika’da daha da geniş sahalara yayılması için Latin Birliği idealini ortaya atarak, bu bölgelerdeki koloni karşıtlığı milliyetçi hareketlerinin birleştirici bir nitelik kazandırmak istemiştir. Latin Amerika ile eş zamanlı olarak Kuzey Amerika’daki milliyetçilik hareketleri, İngiliz merkez yönetime karşı olarak bağımsızlık mücadelesi, Latin Amerika’dan daha önce başarıya ulaşılmıştır. Buna da Amerikan Milliyetçiliği denmiştir.⁵⁸⁸

Koloni karşıtlığı milliyetçiliğin ikinci dalgası ise 19. Yüzyıl sonları ve 20. Yüzyılda Asya ve Afrika’da gelişmiştir. Burada Avrupa’nın sömürge ve manda himaye yönetimlerine karşı olarak, buradaki yaşayan halkın bu yönetim biçimine başkaldırarak kendi ulus-devletini yaratmak ve bağımsızlık kazanmak adına gelişmiştir. İkinci dalganın, ilk dalgaya yönelik farkları bakımından, burada yaşayan toplulukların Avrupa medeniyetine dâhil olmayan ve farklı etnik grupların bağımsızlık mücadelesidir.⁵⁸⁹

Birleşmeci Milliyetçilik, henüz milli birliğini sağlayamamış etnik grubun, belli bir coğrafyaya dağılmış olan grup mensuplarını bir idari ve topraksal düzlemde birleştirerek, etnik grubun çekirdeğini oluşturduğu bir ulus-devlet kurmaya yönelmesi biçiminde kendini gösterir. Bu tip birleşmeler milliyetçilik hareketlerinin en çok bilinen türüdür. Buna örnek olarak 19. Yüzyıldaki Alman ve İtalyan ulusal birlik hareketleridir.⁵⁹⁰

⁵⁸⁸ Çoban, a.g.m., ss.64-68

⁵⁸⁹ Çoban, a.g.m., ss.64-68

⁵⁹⁰ Çoban, a.g.m., ss.64-68

İrkçi Milliyetçilik, belli bir yönetimin içerisinde yaşayan farklı etnik gruplar arasında veya hâkim etnik grupların farklı etnik gruplarca teşkil edildiği farklı idari yapılar arasında olmak üzere iki farklı biçimde gelişir. Birinci durumda, bir etnik kimliğin ırksal söylemlerle beslediği o kimliği bir üst seviyeye taşıması ve bunun sonucunda diğer ırklara mensup olan grupların idari yapı dâhilinde ayrımcılığa uğramasından kaynaklı oraya çıkan tepkisel bakımda örgütlenip, mücadele vermesidir. Bu tip ırkçı milliyetçiliğe ilk örneklerden biri olarak Amerika Birleşik Devletleri'nde gelişen ari beyaz ırkın, diğer ırklardan daha üstün olduğu ve dünya yönetiminde bulundukları yönünde yapılan ırkçı milletçiliktir. Günümüzde bu tip örnekler toplumsal desteklerini yitirmiş olsa da hala Güney Amerika'da taraftar bulmaktadır. İkinci durum da, örnek olarak gösterirsek II. Dünya Savaşı'nda Almanya'nın izlediği Nazi milliyetçiliğidir. Nazi öğretisinin temelinde yatan ari beyaz ırktan olmayan ırkların, Nazi fikir adamları ve Hitler tarafından aşağı ırklar olarak nitelendirilirken, komşu bakımından Slavlara bulunduğu işgallerle, kendi topraklarında Yahudi ve çingene kökenli vatandaşlara yönelik "İrk Yasaları" gibi uygulamaların temelinde bu ırkçı milliyetçilik anlayışı yatmaktadır.⁵⁹¹

Yayılmacı Milliyetçilik, Birleşmeci Milliyetçiliğe çok benzeyen fakat arasında bir farklılığı bulunan milliyetçilik türüdür. Bu farklılıkta, bir ulus-devletin sınırları dışında veya çoğunlukla komşu devletlerde yaşayan aynı etnik ve kültürel açıdan özellikler barındıran grupları da kendi bünyesi içerisine alma eğilimine yönelik bir milliyetçilik anlayışıdır. Bu tarzdaki milliyetçiliğe "Pan-milliyetçilik" denmektedir.⁵⁹²

Zenofobik Milliyetçilik, dünyanın birçok yerinde rastlanılan ve genel olarak başka bir ülkeye göç edip, o ülkeye yerleşmiş belli bir nüfusun varlığına o ülkenin yerli etnik çekirdeğinin mensuplarınca beslenebilen bir milliyetçilik türüdür. Aynı zamanda Zenofobik milliyetçiler doğal olarak içlerinde ırkçı bir öz de barındırırlar.⁵⁹³

Diaspora Milliyetçilik, kendi devleti sınırları içinde olmayıp başka ülkelerde yaşayan etnik ve kültürel topluluklarda görülebilen bir milliyetçilik türüdür. Sosyal

⁵⁹¹ Çoban, a.g.m., ss.64-68

⁵⁹² Çoban, a.g.m., ss.64-68

⁵⁹³ Çoban, a.g.m., ss.64-68

bilim alanında uzmanlaşan Ernest Gellner'in kavramsallaştırdığı bu milliyetçilik türü, sadece etnik-kültürel olmayıp, sosyo-ekonomik bir öz de içermektedir. Gellner bu milliyetçilik türüne örnek olarak Yahudileri göstermektedir. Yahudilerin göçlerle birlikte başka ülkelere yerleştiği yerin ekonomik pozisyonlarını veya ekonomiğe fayda sağlayacak sektörleri ele geçirirler.⁵⁹⁴

Son olarak da Yeni Etnik Milliyetçiler, 20. Yüzyılın son çeyreğinde itibaren ortaya çıkan bir milliyetçilik türü olup, Doğu Blok'unun yıkılması ile beraber revaçta olan bir türdür. Bir başka deyişle de eski etnik milliyetçiliklerin yeni coğrafyada canlanması olarak tanımlanabilecek, yeni milliyetçi ve çoğunlukla ayrılıkçı hareketlerle gözlenmektedir. Aynı zamanda bu milliyetçilik, nüfusun küçüklüğü bakımından mikro-milliyetçilikler olarak da adlandırılmaktadır. Mikro-milliyetçiliğe örnek olarak Kafkasya'da Çeçenlerin Rusya'ya karşı yürüttükleri bağımsızlık mücadelelerini gösterebiliriz.⁵⁹⁵

90. MEHMET ÖZ – MİLLİYETÇİLİĞİ DOĞRU ANLAMAK (Sayı 302, Ekim 2012)

Dışişleri Bakanı Prof. Dr. Ahmet Davutoğlu'nun 17 Eylül 2012 tarihinde "Hürriyet" gazetesinde yayımlanan mülakatı "Ulusçulukla hesaplaşma zamanı geldi" başlığı ile yayımlanmıştır. Mehmet Öz' e göre bu mülakatta Davutoğlu'nun milliyetçilik kelimesi yerine ulusçuluğu tercih etmesi Türkiye tecrübesi ve siyaseti bakımından anlamlıdır. Bir yandan ulusçuluk eleştirilirken bir yandan da Türk Kimliği ve Türk Dünyası öne çıkarmaktadır. Bu konuşmanın sonrasında 18 Eylül günü aynı gazete yazarlarından Ertuğrul Özkök "Neden milliyetçilik değil de ulusçuluk" başlığı ile kaleme aldığı yazıda, bakanın milliyetçilik kelimesini kullanmaktan kaçındığını sorguluyor ve kendisine "Siz milliyetçi misiniz, değil misiniz?" sorusunu yöneltiyor. Öte yandan "Sabah" gazetesini yazarı H. Celal Güzel ise Davutoğlu'nun milliyetçilik ile ilgili değerlendirmesini dostane bir şekilde eleştiriyor: "Ulusçuluk yani milliyetçilik, Türkiye'de Avrupa'da olduğu gibi Nasyonalizm karşılığı olarak algılanmaz. Türkiye'de hiçbir dönem milliyetçilik ayrımcı ve ırkçı olmamıştır. İki dünya savaşı

⁵⁹⁴ Çoban, a.g.m., ss.64-68

⁵⁹⁵ Çoban, a.g.m., ss.64-68

arasında Avrupa’da yaşanan ırkçı ve saldırgan nasyonalizm, Türkiye’de geçmişte ve bugün savunulan milliyetçilikten tamamen farklıdır. Türkiye’de milliyetçilik, bugün olsa vatanseverlik kavramına uygun şekilde anlaşılmaktadır.”⁵⁹⁶

Bazı gazeteci yazarlar, Davutoğlu’nun mülakatındaki sözleri destekleyici yönünden değerlendirmesi son derece öğretici niteliktedir. Bunlardan biri akademisyen-siyasi aktivist-teraf yazarı olan Murat Belge, “Hesaplaşılması gerek ulusçuluk sadece Kemalizm kaynaklı bir ulusçuluk mu? Ama bir tek onunla değil. Kemalist olmayan hatta son günlerde Kemalizm’e de yaklaşan Türk İslamcı milliyetçilikte var. Bununla hesaplaşmayı sadece öbürüyle hesaplaşmak ulusçulukla hesaplaşmak değil.” Diyor. Bu düşüncelerin değerlendirmesini yapan Mehmet Öz ise; “Evet, sol-liberal aydınlara göre asıl hesaplaşması gereken Türk-İslam kültürünü esas alan milliyetçiliktir. Son dönemlerde İslamsız milliyetçilik olarak da anılan ‘ulusalcılık’ adı verilen neo-Kemalizm, hedef tahtasına oturtulmuş görünmekle birlikte sol-liberal okur-yazar tamının gerekse etnik ayrılıkçıların ve onların destekçilerinin asıl hedefi Müslüman Türk kimliğine dayalı milliyetçilik anlayışıdır. Hükümet partisini, memleketin ana gövdesini dikkate alarak milli temaları zaman zaman gündeme getirme politikası bu zihniyet tarafından “dinsel soslu milliyetçilik” olarak eleştiriliyor. Dolayısıyla bu kesim Türkiye için milliyetçiliğin ne mana taşıdığını aslında çok doğru anlıyor, ama tasvip etmediği, daha doğrusu kökten karşı olduğu için mahkûm etmeye çalışıyor.”⁵⁹⁷

Makalenin “Kritik Dönemekte Türk Milliyetçileri” başlıklı konusunda, 20. Yüzyılın sonlarında başlayan dünyanın yeni bir düzene girmesi sürecinde, medeniyetler çatışması tezi, İslam dünyasının yeniden Batının ötekisi haline getirilmesi şeklinde bir yol izlenmiş ve 11 Eylül 2001 olaylarında sonra İslam dünyasının ötekileştirilmesi ve dönüştürülmesi çabalarına yeni bir evre girmiştir. Türkiye’nin 2000’lerden sonraki siyaseti bakımından İslam dünyası ile iyi ilişki içinde olduğu izlenimi verse de dış güçlerin baskıları ile özellikle de ABD ve İsrail’in propagandaları ve siyasi oyunları sonucunda, Suriye, İran ve Irak ile o dönemlerde

⁵⁹⁶ Mehmet Öz, Milliyetçiliği Doğru Anlamak, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 302, Ekim 2012, ss.2-5

⁵⁹⁷ Öz, a.g.m., ss.2-5

ciddi problemler yaşamıştır. 2003'te Irak'a yapılan müdahale ile bozulan Türk-Amerikan ilişkileri düzeltilmeye çalışırken, İsrail ile çıkan Mavi Marmara krizi gibi, Suriye'de çıkan iç savaşın da neticede Türkiye'deki terör saldırıların yoğunlaşmasını beraberinde getirmiştir. Bununla birlikte yeni anayasal çalışmalarının getirdiği Türk kimliği sorgulanır hale gelmiş ve bu sorgulamanın Türk milli kimliğini kuşatıcı ve kapsayıcı niteliği ister istemez bilerek veya bilinmeyerek aşındırılmış, Türklük milletin zihninde adeta bir etnisiteye indirgenmiştir. Bu durumların karşısında ülkemizin milli birliği ve bütünlüğün korunması adına sadece Türk milliyetçileri değil, ülkesini seven herkesin zorunlu bir görevidir. Bununla birlikte bu durumlar karşısında Türk milliyetçilerinin üzerine büyük görevler düşmüşse de, Türk milliyetçileri bu dönemlerde siyasi, iktisadi, fikri alanda yeterince etkili değillerdi.⁵⁹⁸

Osmanlı'nın son dönemlerinde Türk milletinin yeniden diriliş hamlesini fikri ve kültürel olarak 21. Yüzyılda Türk ve İslam dünyasının büyük bir güce ulaşması bununla birlikte medeniyet tasavvuru çerçevesinde yeni adımların atılacağına inanılıyordu. Böyle bir hamlenin başlatılması ilk olarak “tecdid-i iman” yani inancı tazelemenin gerektiğini öne sürmektedir. Son olarak Mehmet Öz, dünyada çeşitli güç odakları arasındaki mücadele sadece 21. Yüzyıl değil, 22. Yüzyılı da şekillendirmeye yöneliktir. Bu hususta ülkemiz adına orta ve uzun vadeli siyasi planlamalar yapılmasını gerektiğini ifade eden Öz, aynı zamanda gençlerin dönemin teknolojileri, sanatları ve iletişim ağı gibi öğelerden yararlanması ile birlikte, kendi milletini sevmesini, kimliğini muhafaza etmesi ve geliştirmesiyle geleceğe hazırlamak için çalışmalıyız şeklinde ifade etmektedir.⁵⁹⁹

91. CEZMİ BAYRAM – TÜRK MİLLİYETÇİLİĞİ SORUŞTURMASINA KATI: YORGUN MİLLİYETÇİLER (Sayı 306, Şubat 2013)

Türk milliyetçiliğini ifade etmeye yönelik özellikle “millet” kavramını ele aldığımızda, bu kavramın İslami yönünü vurgulamak önemlidir. Milliyetçilik ve ulusalcılık ayrımında bazı farklı bakış açıları olsa bile, bunun dönemin siyasi

⁵⁹⁸ Öz, a.g.m., ss.2-5

⁵⁹⁹ Öz, a.g.m., ss.2-5

anlayışından kaynakladığını, mevcut devletin “üniter yapısını korumak” adı altında ifade edildiği felsefi ve sosyolojik bir anlayış olmadığı kolayca anlaşılmaktadır. Bu tarzda fikirlerini beyan eden kişilerin, milliyetçilik hakkında gelecekte nasıl bir yön izlediği konusunda fikir beyan etmemeleri bir eksiklik olarak değerlendirilir.⁶⁰⁰

Cezmi Bayram, “Ülkü ve ideoloji birbirine karıştırılmamalı” konusunda şu ifadelerde bulunmuştur: “Çünkü milliyetçilik bir ülküdür, ama bir ideoloji değildir. Onun gücü ve her dönemde tazeliğini muhafaza etmesi de kendisini ideolojiden dar kalıpları içine hapsetmemesindendir. Evet, milliyetçilik milletini sevme ve onu ebediyen var kılma gayreti ve ülküsüdür. Ama milletin her dönemde ihtiyaçları, meseleleri ve imkânları farklıdır. Milliyetçi, bu değişen şartlara göre, yeni ilgi alanları, yeni hedefler belirler ve bu hedeflere ulaşmak için milletini topyekûn gayrete gelmesini sağlar.”⁶⁰¹

Cezmi Bayram, Türk Yurdu dergisinde Ocak-2013 sayısında yayımlanan cevaplarda eksik olan yanı, milliyetçiliği bilgidен çok, bir tezahür olduğuna göre, onun bugünkü tezahür şeklini ifade etmek gerektiğini dile getirir. Aynı zamanda bu yazılanların umumi değerlendirmesini yapar ve vardığı sonuç ise şu şekildedir: “Milliyetçilerde bir iman ve heyecan eksikliği görülmesidir. Bir yorgunluk ve bezginlik vardır. Gelecek ümitler hayli kopmuştur. Elbette, bunda memleketimizde cereyan eden olayların, bölücü terör ve onun karşısında devletin, hükümetlerin sergilediği kararsız ve tutarsız davranışların etkisi vardır. Ancak, şikâyetçi olduğumuz hallerin düzelmesi bile milliyetçilere bağlıdır. Sadece der yanan değil, milleti meselelerine ve varlığına sahip çıkmasını sağlayacak şekilde ateşleyen bir tavır gerekir. Görünen odur ki, bugün Türk milliyetçileri ekseriyetle ‘Yorgun Savaşçı’dır.”

602

Milliyetçilik tarihimizin iki diri dönemi vardır. Birincisi, Balkan Harbi’nden sonraki dönemdir. İkincisi ise 1960’lardan sonra esen sosyalizm rüzgârı ile Türkiye’yi Sovyetleştirme faaliyeti karşısında aldığı tavırla, ortaya koyduğu gayret dönemidir.

⁶⁰⁰ Cezmi Bayram, Türk Milliyetçiliği Soruşturmasına Katkı: Yorgun Milliyetçiler, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 30-6, Şubat 2013, ss.8-10

⁶⁰¹ Bayram, a.g.m., ss.8-10

⁶⁰² Bayram, a.g.m., ss.8-10

Son dönemlerde dış güçlerin Türkiye üzerindeki bölücülük faaliyetlerine karşı olarak yeni bir milliyetçilik anlayışının ihtiyacı olduğu ve bu ihtiyacın Türk milletinin “cihan hâkimiyeti” mefkûresini yeniden canlandırması gerekmektedir. Bununla birlikte öncelikle böyle bir hedefin Türkiye’de yaşayan herkes tarafından duyulması ve insanlığa hizmet etmek için bir birliktelik içinde olması elzemdir.⁶⁰³

92. ABDULKADİR ÖZDEMİR – ARKEOLOJİ VE MİLLİYETÇİ DÜŞÜNCE (Sayı 334, Haziran 2015)

Arkeoloji, Osmanlı Devleti’nin son dönemlerinde kadar geriye giden ve Türkiye’de güçlü bir geleneğe sahip olan bir bilimdir. Fakat 1930’lu yıllardan sonra emperyalist düşünceler sebebiyle arkeolojik çalışmalar, milliyetçi temele dayalı düşünceye hizmet etmeye başlamıştır. Bu sebeple milletlerin etnik kimliklerini ve yaşadığı toprakların gerçek sahibi olduklarını kanıtlamak için, arkeoloji politik bir araç haline gelmiştir. Aynı zamanda Arkeoloji Bilimi, politik sebeplerden kullanılması dışında, kurumsallaşması ve akademik bir bilim haline gelmesi aynı dönemde gerçekleşmiştir.⁶⁰⁴

Özdemir, Arkeoloji ile milliyetçi düşünce arasındaki etkileşimi, Osmanlı Türkiye’si ile Cumhuriyet Türkiye’si dönemi olarak ele almıştır. Bu iki dönem arasında farklı bir tarihi gelişim yaşandığını tespit etmiştir. Osmanlı Türkiye’sinde arkeolojinin doğuşu bakımından Batı devletlerinden farklı bir boyutta gerçekleşmiştir. Bu dönemde her ne kadar Türk tarihine ilgi yoğunluğu olsa da arkeolojik açıdan hiçbir araştırma yapılmamıştır. Osmanlı döneminde arkeoloji ve müzecilik kavramlarını duyduğumuzda ilk akla gelen isim Osman Hamdi Bey’dir. Osman Hamdi Bey, arkeoloji çalışmalarında milliyetçiliğe hizmet etmediği, bu dönemde gerçekleşen arkeolojik araştırmaların Osmanlı Türk kimliğini araştırmaya yönelik olmamasından anlaşılmaktadır. Osman Hamdi Bey’in yaptığı arkeolojik çalışmalar, Yunan ve Roma uygarlıkları alanına yönelik olmuştur. Osmanlı’daki Batılılaşma hareketleri ile birlikte o dönem de arkeolojik çalışmalara da yoğun ilgi gösterilmiştir. Bu ilginin altındaki sebep ise son derece üst düzeye erişmiş Roma ve Yunan kültürlerine dayandırma

⁶⁰³ Bayram, a.g.m., ss.8-10

⁶⁰⁴ Abdulkadir Özdemir, Arkeoloji ve Milliyetçi Düşünce, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 334, Haziran 2015, ss.20-22

sevdasından kaynaklanmaktadır. Aynı zamanda Yunan ve Roma uygarlıklarının kalıntılarının yoğun olduğu Anadolu coğrafyası, Batılı arkeologların gözdesi konumunda olmuştur. 19. Yüzyıl milliyetçilik hareketleri ile birlikte Osmanlı'nın son dönemlerinde Türk milli kültürünü yansıtan eserlerin arkeolojik açıdan incelenmesi bazı zamanlarda dönemin gündemine damgasını vurmuştur. Arkeolojik bakımdan Osmanlı Devleti'nde öncelikli olarak klasik dönem kalıntılarına önem verilmiştir. Daha sonradan gündeme getirilen milli kültür ve milli kimliğini yansıtan kalıntıların gün yüzüne ulaştırılması için çalışmalar yapılmış, bununla birlikte Beylikler, Selçuklular ve Osmanlılara ait kalıntılar önem kazanmaya başlamıştır. Osmanlı'da arkeoloji biliminin oluşmasında Osman Hamdi Bey ve Ahmet Fethi Paşa'nın büyük rolleri vardır.⁶⁰⁵

Cumhuriyet Türkiye'sinde ise I. Dünya Savaşı sonrasında yapılan çalışmalar neticesinde milli birliği oluşturmak için arkeoloji bilimine politik bir yön eklenmiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu olan Mustafa Kemal Atatürk sayesinde arkeoloji bilimine büyük bir değer verildi. Mustafa Kemal Atatürk tarafından verilen bir direktif ile Osmanlı Devleti öncesi Türklerin kültürel mirasını araştırmaya yönelik 1931 yılında Türk Tarih Kurumu'nu kurdurmasıyla, bu kurumun geliştirdiği “Türk Tarih Tezi”, bugün Türkiye topraklarında yaşayan halkın tarihi kökenini bulmaya büyük önem vermiştir. Uygarlığın doğuşunda Türklerin büyük rol sahibi olması ve bu tezi destekleyecek verilerin Anadolu'da yapılacak olan arkeolojik kazılar ile tespit edip, eski çağ dönemine ait kalıntılarla Türklerin ve bu topraklarda yaşayan halk arasında bir bağlantı kurulmuştur. Örnek olarak da Anadolu yaşayan Türkler toplulukları ile Hitit uygarlığı arasında bir ilişkinin olduğunu belgelemeye çalışılmıştır. Atatürk'ün bu tezi desteklenmesindeki ana amaç, Türk kültürünü ve etnik kimliğini yüceltmekten öte, Anadolu'nun Türklere ait olduğunu vurgulamak ve Anadolu'yu bütün geçmişiyile benimseyip onun anayurt kabul edilmesini sağlamak büyük önem arz ediyor olmalıdır. Son olarak Atatürk'ün en önemli özdeyişlerinden birisi olan “Türkiye Cumhuriyetinin temeli kültürdür” özdeyişi ile kurulan Cumhuriyetin yapısını da belirlemiş oluyordu.⁶⁰⁶

⁶⁰⁵ Özdemir, a.g.m., ss.20-22

⁶⁰⁶ Özdemir, a.g.m., ss.20-22

93. İSMAİL ACAR – 104. YILINDA TÜRK OCAKLARI VE TÜRK MİLLİYETÇİLERİ (Sayı 344, Nisan 2016)

İsmail Acar’a göre Türk milliyetçiliği ve Türk milliyetçisi, Türk milletinde bulunan maddi ve manevi değerlerinin bütününe, diğer milletler arasında seçkinliği ile farklılığını ortaya koymak, aynı zamanda milletini yücelten ve sonsuza kadar ayakta durmasını sağlayan şuurun ve ülkünün adını Türk milliyetçiliği, milleti yükselmesi ve gelişmesi adına kendisini bu ülkeye ve hayatını millet sevgisine adanmış fertlere de Türkçü ve Türk Milliyetçisi olarak nitelendirmiştir. Ziya Gökalp, Türk milliyetçiliğini “Türkçülüğün Esasları” adlı eseriyle sistemleştirmiştir. Yine Türk Ocakları ve Türk Yurdu dergisinin kurucularından olan Yusuf Akçura’nın Türk milliyetçiliği tarihi üzerine yazıp 1928 yılında da yayımladığı eserin adı da “Türkçülük-Türkçülüğün Tarihi Gelişimi”dir.⁶⁰⁷

Türkçülük, II. Meşrutiyetten sonra, önemli aydınların yapmış olduğu çalışmaları tek tek bir arada toplayarak teşkilatlanma dönemine girmiştir. Bununla birlikte zamanın Türk milliyetçileri, 1908 son yıllarında “Türk Derneği’ni”, 1911’de de “Türk Yurdu” Derneğini kurmuşlardır. Bu iki dernek Türk milliyetçilerinin, Türkçülük fikrini yaymak amacıyla kurdukları ilk dernekler biridir. Ancak bu dernekler çok uzun ömürlü olmamıştır. Türk Yurdu Derneği, yayın hayatına 1911 yılında başlayıp, 1912 yılından itibaren Türk Ocakları yayın organı olarak, yayın hayatı günümüze kadar devam etmektedir.⁶⁰⁸

Türk Ocaklarının kuruluş çalışmaları ilk olarak 1911’de Askeri Tıbbiyeli öğrencilerin harekete geçmesi ile başlamıştır. Tıbbiyeli öğrenciler, “190 Tıbbiyeli Türk Evladı” imzasıyla tarihi bir metin hazırlayarak devrin milliyetçi aydınlarına göndermiş ve onlarla görüşmeler fırsatları olmuştur. Bununla birlikte Türk Ocakları resmi olarak 25 Mart 1912 yılında kurulmuştur. Türk Ocakların geçici kurucu başkanı ve birinci üyesi Mehmet Emin Yurdakul’dur. Türk Ocağının ilk yönetim kurulunda şu isimler vardır: “Başkan; Ahmet Ferit Tek, 2. Başkan; Yusuf Akçura, Kâtip; Mehmet Ali Tevfik, Muhasip; Dr. Fuat Sabit.”⁶⁰⁹

⁶⁰⁷ İsmail Acar, 104. Yılında Türk Ocakları ve Türk Milliyetçileri, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 344, Nisan 2016, ss.56-61

⁶⁰⁸ Acar, a.g.m., ss.56-61

⁶⁰⁹ Acar, a.g.m., ss.56-61

Türk Ocakları, Büyük Hatip ve Teşkilatçı Hamdullah Suphi'nin başkanlığında yapılan faaliyetler ile büyük bir gelişme göstermiştir. Merkezi İstanbul'da bulunan Türk Ocakları, İstanbul dışında 1916 yılına kadar 25 adet şube açmıştır. Devamında 2 yıl süre içerisinde üye sayısı 2743'e ulaşmıştır. Türk Ocakları, 1912 yılından Mütareke dönemine kadar tıpkı "açık üniversite gibi" çalışmış; 500'e yakın konferanslar vermiş; Türk dünyasının irtibat bürosu gibi çalışmıştır. O dönemin şartlarında Türk Yurdu Dergisi'nin abone sayısı 1000'e ulaşmayı başarmıştır.⁶¹⁰

İşgal kuvvetleri tarafından kapatılan Türk Ocakları, Bağımsızlık Savaşı'ndan hemen sonra Ocak teşkilatlarını açıp faaliyetlerine kaldığı yerden devam etmiştir. Kısa bir zaman içerisinde ülkenin çoğu illerinde varlığını göstererek, 1924 yılında Atatürk'ün direktifleri ile "Kamu yararına çalışan dernek" olarak kabul edilmiştir. Mustafa Kemal Atatürk, henüz Cumhuriyet ilan edilmeden önce planladığı yurt gezilerinde il ve ilçelerde bulunan Türk Ocaklarını ziyaret etmiş ve Ocaklılar ile görüşmüştür. Mustafa Kemal Atatürk'ün bugün bilinen birçok konuşması Türk Ocaklarında yapılmıştır.⁶¹¹

Türk Ocakları, 1931'de 267 şubesi ve 32.000 üyesi ile büyük bir güç haline gelmiştir. Bu güç iç ve dış siyasi organlar rahatsız etmiştir ve siyasi nedenlerden dolayı kapatılmak durumunda bırakılmıştır. Türk Ocakları 1949'da ikinci faaliyet dönemini 12 Mart 1971 Askeri Muhtırasına kadar başarıyla sürdürmüştür. Ancak 12 Mart 1971 ve arkasından da 12 Eylül 1980 Askeri idari döneminde çalışmaları yavaşlayan ve kesintiye uğrayan Türk Ocağı, 1986'da yeni bir hamle yaparak yeni ve heyecanlı bir çalışma dönemine girmiş; yeniden ülke çapında şubelerini açmaya başlamıştır. Bugün şube sayısı 78'e ulaşmıştır.⁶¹²

Türk Ocakları çalışmalarına bakacak olursak, Türk milliyetçiliğini ve ülküsünü geliştirmek, tanıtmak için; yayın, konferans, sempozyum, çeşitli toplantılar, anma günleri vb. faaliyetler düzenlemektedir. Türk Ocakların şüphesiz en önemli çalışmalarından birisi de, kitap-dergi yayın faaliyetleridir. Türk milliyetçiliğini

⁶¹⁰ Acar, a.g.m., ss.56-61

⁶¹¹ Acar, a.g.m., ss.56-61

⁶¹² Acar, a.g.m., ss.56-61

tanıtmak üzere çeşitli eserler yayımlanmaktadır. Bunlardan en başarılı ve önemli yayın organı ise dergi olan, Türk Yurdu Dergisi'dir. Bu başarı daha önce de söylediğimiz gibi 1911 yılından bugüne kadar yayımlanan bir dergi olmasıdır. Bir diğer faaliyetlerinden olan özellikle kültür ve fikir alanının faaliyetler düzenleyen Türk Ocakları; her hafta düzenlediği, konunun uzmanı hocaların katıldığı bir program olan "Ocakbaşı Sohbetleri"dir. Bu programda Türk milletini ilgilendiren her alanla ilgili çeşitli konular gündeme getirilerek, konunun uzmanları tarafından konuşulup, değerlendirilir.⁶¹³

Sonuç olarak, Türk Ocağının tüzüğünde de belirttiği gibi; "Milli kültür, ahlak ve fikir hayatının geliştirilmesi, milli birliği kuvvetlendirilmesi, toplum yapısının sağlamlaştırılması ve Türklüğün yüceltilmesi amacıyla kurulmuştur."⁶¹⁴

94. SAKİN ÖNER – USTA GAZETECİ VE MİLLİYETÇİ FİKİR İNSANI YÜCEL HACALOĞLU (Sayı 366, Şubat 2018)

Türk Yurdu Dergisi'nin Şubat 2018 yılı 366. Sayısı'nda, 2018 yılında hayata gözlerini yuman ünlü gazeteci, yazar, fikir ve kültür adamı ve Türk milliyetçisi olan Yücel Hacaloğlu'nu anma üzerine çeşitli yazılar yazılmıştır. Bunlardan biri Sakin Öner'in yazmış olduğu bu yazısını kısaca özetlemek gerekirse; Sakin Öner, Hacaloğlu'nu 1965 yılında tanımıştı. O tarihte Hacaloğlu, milliyetçilerin takip ettiği gazete olan "Yeni İstanbul" Gazetesinin Yazı İşleri Müdürüydü. Sakin Öner yazısında; Hacaloğlu'nun okul ve iş hayatını şu şekilde ifade etmiştir: "İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi'nden 1957'de mezun olan Hacaloğlu, asli mesleği olan gazeteciliğe başladı. Yelken, Türkiye Spor, Yeni İstanbul, Son Havadis ve Sabah Gazetelerinde çalıştı. Kısa sürede gazetecilik mesleğinde başarılı oldu ve kısa sürede Yazı İşleri Müdürlüğüne yükseldi. Basın camiasında saygın bir yeri vardı. Bunu sadece gazetecilik yeteneği ile değil, engin kültürü ve insan ilişkileri ile sağlamıştı. Yeni İstanbul Gazetesi'nde Yazı İşleri Müdürü iken Başbakan Adnan Menderes'in idam fotoğrafını yayınlaması nedeniyle bir süre tutuklu kaldı. 1974'te Kıbrıs Harekâtı'nı

⁶¹³ Acar, a.g.m., ss.56-61

⁶¹⁴ Acar, a.g.m., ss.56-61

takip ederken esir düşen on gazeteciden biri de Yücel Hacaloğlu'dur. Gazeteciliğini 1976 yılından sonra Basın Müşaviri olarak devam ettirdi.”⁶¹⁵

“Yücel Hacaloğlu, İstanbul'da iken, gazete de işi bitince, milliyetçi gençlerin buluşma yeri olan Beyazıt'taki Beyaz Saray Kitapçılar Çarşısı 41 numaradaki Milli Hareket Yayınevi'ne sık sık gelirdi. Yayın evinin sahibi, Türk milliyetçiliği fikrine neşriyat yoluyla ve fikir planında büyük hizmetler yapan Ahmet B. Karabacak'ında yakın dostuydu. Burası aynı zamanda MHP'nin ilk yayın organı olan aylık Milli Hareket dergisinin de idare yeri idi... Burası bir kitapçı dükkânından çok bir fikir kulübü idi. Burada, mini konferanslar, seminerler verilirdi, yurt ve dünya meseleleri tartışılırdı. Yücel Ağabey geldiği zaman zengin genel kültürü, kuvvetli mantığı, üstün analiz ve sentez kabiliyeti ile meseleleri tahlil eder, günlük meseleler hakkında bilgi verirdi.”⁶¹⁶

Yücel Hacaloğlu aynı zaman da Alparslan Türkeş'in ve Hüseyin Nihal Atsız'ın da yakından tanıdığı ve güvendiği bir isimdi. Hacaloğlu, Türkeş'in fahri olarak Basın Müşavirliğini de yapıyordu. Hacaloğlu daha lise yıllarında iken Türk ülküsünü ve Türk milliyetçiliğini o çağlarda benimsemiş, Türk milliyetçiliği ile çeşitli yazılar okumuştur. Bunlardan en başta olanı da Atsız'ın yazılarıydı. İstanbul Türk Ocaklarına bu yaşlarda üye olmuş ve Atsız ile tanışarak sık sık ziyaret etmiştir. Nihat Atsız'ın kadim dostlarından biri olan Yücel Hacaloğlu, kendisiyle yapılan bir röportajda onunla ilgili fikirlerini şu şekilde açıklamıştır: “İstanbul'da on beş senemin haftada iki ya da üç günü Nihal Atsız ile beraber geçerdi. Evine de Süleymaniye Kütüphanesi'ne de giderdim. Bana göre Nihal Atsız, her şeyden önce Türk tarihini iyi bilen bir adamdı. Atsız ‘Selçuklu, Osmanlı ve Cumhuriyet tek devlettir’ diyordu. Sıradan bir kişi değildi. Türkçeyi çok iyi kullanırdı.” Hacaloğlu, Atsız'a olan vefasını yazdığı iki kitapla göstermiştir. İlk kitabı, “Atsız Mektupları”, ikincisi ise “Doğumunun 100. Yılında H. Nihal Atsız”dır.⁶¹⁷

⁶¹⁵ Sakin Öner, Usta Gazeteci ve Milliyetçi Fikir İnsanı Yücel Hacaloğlu, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 366, Şubat 2018, ss.17-19

⁶¹⁶ Öner, a.g.m., ss.17-19

⁶¹⁷ Öner, a.g.m., ss.17-19

Yücel Hacaloğlu'nun kişiliği ve fikir dünyası bakımından Sakin Öner'in yazdıklarını kısaca özetlersek; tartışmasız bir Türkçü, Türk milliyetçisidir. Bütün milliyetçi ilim ve fikir adamlarının yazılarını ve kitaplarını okumuştur. Türk kültürü, edebiyat, şiir, sanatı, musikisi ve zevkine dair derin bilgilere sahiptir. Okuyan, anlayan, anlatan ve yorumlayan donanımlı bir Türk aydınıdır. Kuvvetli hafızası ile yakın çevresi tarafından kendisine "Memleketin muhtarı" unvanına layık görmüşlerdir. Dostluklarını hiçbir zaman menfaat için kullanmadı. Politikayı yakından takip ederdi ama hiçbir zaman politikaya girmeyi düşünmedi. Özü ve sözü bir olan, dobra dobra konuşan biri idi. Hacaloğlu'nun en üzüldüğü ve kızdığı konulardan biri de milliyetçilerin birbirlerini veya milliyetçi kuruluşları sürekli eleştirmeleri idi. Sakin Öner yazısını şu cümleleri ile noktalamıştır: "Ömrünü Türk milletinin ve devletin, Türk milliyetçiliği davasının hizmetinde fedakâr ve cefakârca geçirmiş olan, değerli kültür ve fikir adamı Yücel Hacaloğlu, milliyetçi camiada hiçbir zaman unutulmayacak, hizmetleri her zaman minnet ve şükranla anılacaktır. Yücel ağabeyin ruhu şad, mekânı cennet olsun. Muhterem eşinin, sevgili kızlarının, değerli ailesi ve Türk milliyetçilerinin başı sağ olsun."⁶¹⁸

95. AYTEK ZAKİRKIZI MEMMEDOVA – AZERBAYCAN'IN DEVLET GELENEĞİNDE TÜRKÇÜLÜK FİKRİNİN YERİ (Sayı 368 Nisan 2018)

19. Yüzyıl sonları 20. Yüzyıl başlarında Azerbaycan'da milli uyanış hareketleri başlamış, bununla birlikte yine aynı dönemde Azerbaycan'da Türkçülük fikri yaygınlaşmış ve buradan Türk coğrafyasına yayılmıştır. Türkçülüğün gelişimi üzerine Türk halklarının ortak çabaları, özellikle de Azerbaycan ve Türkiye düşünürlerinin fikir alışverişleri bağlamında çok önemli bir yeri bulunmaktadır. Bu bağlamda Ahmed Ağaoğlu, Hüseyinzade Alibey, Azerbaycan'ın ve Türkiye'nin sosyo-politik hayatında belirgin bir konuma sahiptirler.⁶¹⁹

Yeni Osmanlılar zamanında ortaya çıkan İslamcılık ve Batıcılık cereyanlarına Türkçülük akımının da eklendiğini ifade eden Hilmi Ziya Ülken, bu cereyanların genel

⁶¹⁸ Öner, a.g.m., ss.17-19

⁶¹⁹ Aytek Zahirkızı Memmedova, Azerbaycan'ın Devlet Geleneğinde Türkçülük Fikrinin Yeri, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 368, Nisan 2018, ss.89-91

şekliyle “fikir hareketi” olarak değerlendirilmesini doğru bulmaz. Çünkü bu cereyanlar her kesimde taraftar bulmuş ve yayınlar ortaya çıkarmıştır. Söz konusu bakımından bu fikir akımları üzerinden toplumlar zaman içerisinde kutuplaşmış ve bu kutuplaşmalar da çatışmaları ortaya çıkartmıştır.⁶²⁰

Hilmi Ziya Ülken aynı zamanda İttihatçılar arasında İslamcılarla birlikte Batı taraftarlarının da bulunduğunu belirtmiştir. Nitekim Hürriyet ve İtilaf Partisi içinde de İslamcılar ve Batıcılar buluşmuşlardır. Fakat siyasi gerilim artınca İslamcıların modernist diye tanınan kısmı İttihatçılarla birleştiği halde, kaidelere ve geleneğe bağlı kalan İslamcılar “Hürriyet ve İtilaf” partisi etrafında toplandılar. Modernist İslamcılarla Batıcıların anlaşması daha kolay olduğu için İttihatçılar yeni bir uzlaşma zemini bulmuşlardı. Türkçülerde ittihatçılar arasına çabuk karıştı. Buna karşı eski Osmanlı kaidelerine bağlı kalan Hürriyet ve İtilafçılar, Türkçülerle uyuşamadı. Böylece ideolojik gerginlik siyasi gerginliğe dönüştü ve fiiliyata döküldü.⁶²¹

İslamcılığın karşısında ikinci bir ideoloji Batıcılıktır. Batıcılık hareketi aslında İslamcılıktan eskidir. Çünkü III. Ahmet zamanında ilk temelleri atılan ve III. Selim ile ilk başarısının kazanan bir ideolojik hareket diyebiliriz. O tarihten itibaren Türkiye’nin de yöneldiği taraf batı tarafıdır. Yine Hilmi Ziya Ülken, 19. Yüzyıl ortalarında Batının etkisi ile İbrahim Şinasi, Munif Paşa, Ali Suavi gibi düşünürler “Aydınlanma” devri olarak bilinen bir dönem başlattıklarını dile getirir. Fakat bu fikirler daha sonra romantik edebiyat anlayışına dönmüş olacaktır. Edebiyatta bu anlayışın en önemli temsilcisi de Namık Kemal olmuştur.⁶²²

Hilmi Ziya Ülken, Ziya Gökalp’in “Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak” fikriyle Turan düşüncesini Hüseyinzade’den etkilendiğini ifade etmektedir. “Turan” kelimesi ilk kez Türkiye’de Hüseyinzade tarafından ifade edilmiş ve düşünür “Turan” soyadını alıp Ali Turan olarak tanındığını belirtmiştir. Ülken’e göre Hüseyinzade’nin çekingen mizacı ve iddiasız karakteri yüzünden kitleler üzerine değil, düşünürler üzerine etkiler bıraktığını ifade etmektedir. Hüseyinzade’yi, Ziya Gökalp ve Yusuf

⁶²⁰ Aytek Zahirkızı, a.g.m., ss.89-91

⁶²¹ Aytek Zahirkızı, a.g.m., ss.89-91

⁶²² Aytek Zahirkızı, a.g.m., ss.89-91

Akçura ile mukayese etmiştir; “o, ne Gökâlp kadar verimli ve olayların akışını fikirlerini uydurmuş ne Akçura gibi zeki idi.”⁶²³

Azerbaycan Demokratik Cumhuriyet’in kurucusu Mehmed Emin Resulzade, Azerbaycan’ın bütünlüğü fikrinin bayrak da “Türkleşmek, İslamlaşmak ve Muasırlaşmak” düsturu ile ifade edildiğini göstermiştir: “Rus istibdatı pençesinden dağılmış hanlıklar şeklinde değil, müttehid ve milli bir kütle suretinde necat arayan Azerbaycan Türklüğü bu istiklalini tertemiz edecek bayrağa asri mefkûresi ile mütenasib bir mana vermek istedi. Bu mana da ‘Türkleşmek, İslamlaşmaq, Muasırlaşmak’ mefhumlarında buldu: bayrağı mavi, yeşil ve kırmızı renkli kumaşlardan yapılmıştı.” Bu ifade ile büyük yazar Mirze Bala Memmedzade, Ziya Gökâlp’in Hüseyinzade etkisiyle geçtiği bu düsturun, Resulzade’ye geçtiğini vurgulamıştır. Hüseyinzade’nin savunduğu “Osmanlı dili” yerine Ziya Gökâlp’in ileri sürdüğü sade Türkçe davasının Azerbaycan’da derin tesir uyandırdığını da belirtmiştir.

624

96. CEZMİ BAYRAM – MİLLİYETÇİLİĞİN İHYA VE İNŞA MESULİYETİ (Sayı 372, Ağustos 2018)

Devlet yöneticilerin yapması gereken ilk görevlerinden biri de; “Türkiye’yi her vatandaşın, huzurla ve gelecekte güvenle yaşayabildiği bir ülke, Türk Devletini vatandaş olmakla iftihar edilecek bir devlet haline getirmektir.” Bunun içinde öncelikli olarak seçimlerin demokratik bir şekilde tabii olması gerekmektedir. 24 Haziran 2018 seçimlerinde partiler, seçimlerin çok önemli olduğunu vurgulamışlardır. Seçimler önemlidir fakat çok önemli olmak gibi özel vasfı bulunmamaktadır. Bu çok önemli addediş; “seçime iştirakin, oturmuş ve sağlıklı demokratik sisteme sahip ülkelere nazaran çok yüksek oranda gerçekleşmesini sağlamıştır. Bunu milletimizin demokrasiye üstün derecede bağlılığı ile izah ederek müftehir olmak mümkündür.” Fakat bu şekilde gerçekleşmemiştir. Vatandaşlar hangi siyasi görüşe sahip olursa olsunlar, yaşam tarzlarını değiştirmek istemedikleri için ve geçimlerinden olmamak endişesi ile sandığa gitmişlerdir. Bunun düzeltilmesini sağlamak amacıyla bütün siyasi

⁶²³ Aytek Zahirkızı, a.g.m., ss.89-91

⁶²⁴ Aytek Zahirkızı, a.g.m., ss.89-91

partilerin ve özellikle yönetme gücünü elinde tutanların, gelişme ve değişimler dışında değerler üzerinde bir çatışmaya meydan verilmeyeceğinin teminatı verilmelidir. Aksi takdirde, kaybettiğini düşünenler, geleceklerini bu ülkede görmemeye başlamakla birlikte, başka devletler de yaşamaya çalışmak isteyeceklerdir. Bu ise Türkiye'nin gelecekteki hedeflerinin gerçekleşmesinde tam bir hayal manası yaratacaktır.⁶²⁵

Seçimlerde milletin rağbet gösterdiği milliyetçilik anlayışı anlamak ve ifade etmek için buradaki milliyetçilik anlayışı dışı dönüktür. Bu şekilde düşünmek Prof. Dr. Osman Turan'ın klasikleşmiş eserinde ortaya koyduğu gibi, tarihimizin gereğidir. Yine aynı şekilde Türk Ocaklarının, 5-6 Haziran 2012 tarihinde yaptığı toplantı sonunda yayımladığı bildiride de hem o günün şartlarını ele almış hem de gelecek hedeflerini ve çalışma esaslarını ifade eden şu husus, bütün milliyetçilere sunulmuştur: “Türklüğün 21. Yüzyılda, yeniden cihanşümul iddia sahibi olmasının yolu, bölünmek ve küçülmekten, içine kapanmaktan, savunmacı anlayıştan değil; büyümekten, asrın idrakine yeni bir medeniyet iddiası sunmaktan geçer. 21. Yüzyıl, bütün dünya için olduğu gibi ülkemiz ve milletimiz için de hem büyük fırsatları hem de büyük tehditleri barındırmaktadır. Türk milleti, geçmişinden aldığı güçle ve aynı zamanda günün şart ve imkânlarını iyi tahlil etmek ve enerjisini, geleceği inşa etmeye hasretmek suretiyle tarihi görevini, 21. Yüzyılda daha adil, insani, demokratik ve müreffeh bir dünya nizamının kurulmasına katkı sağlayan bir dünya gücü olma yönünde ihya etmelidir.”⁶²⁶

Dünya da Batı ve Amerika dışında Rusya ve Çin gibi yeni güç merkezleri ortaya çıkmaktadır. Rusya'da geçen yüzyılda ortaya çıkan devrim ile sosyalist rejiminin yıkılması, ümit olmaktan bir yana Rusya'da iflas etmesi; insanlığa yeni değerler sunması imkânını ortadan kaldırmıştır. Rusya ancak, Batı'nın kendi iç çekişmeleri içinde bir yer işgal edebilir. Çin ise komünist sistem içerisinde kapitalist ekonominin imkânlarından yararlanarak büyük bir iktisadi güç konumuna gelmiştir. İpek yolunu karadan ve denizden canlandırarak bütün dünya pazarlarına girme gayretindedir. Ancak Çin, tarihi ve kültürel varlığı, insanlığa yeni değerler sunma

⁶²⁵ Cezmi Bayram, Milliyetçilerin Geleceği İhya ve İnşa Mesuliyeti, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 372, Ağustos 2018, ss.14-16

⁶²⁶ Bayram, a.g.m., ss.14-16

imkânını vermemektedir. Çin'in insanlığı iktisadi sömürme dışında, yapabileceği bir şey yoktur. Buna karşılık bir Çin projesi olmakla beraber İpek Yolu, karadan bütünüyle Türk coğrafyasından geçerek, Türk Dünyasını birbirine bağlamaktadır. Bu imkân ise daha önceden Gaspıralı'nın söylediği “Dilde, Fikirde, İşte” birleşecektir. Kısacası İpek Yolu bir ticaret yolu olmaktan daha çok medeniyet ihyasına, kültürlerin etkileşmesine vesile olacaktır.⁶²⁷

97. OĞUZHAN BİLGİN – TÜRK MİLLİYETÇİLİĞİNİN YÜKSELİŞİ (Sayı 373, Eylül 2018)

1980'li yıllar, dünya da pek çok değişimin ortaya çıktığı, pek çok kavram, kuram, siyasal sistem ve akımın dönüşüme uğradığı bir zaman dilimidir. Sosyal refah rejimleri, sağ ve sol siyasetler, toplumsal sınıflar ve kimlikler üzerine yeni fikirlerin ortaya atıldığı, soğuk savaşın sona erdiği, neoliberalizmin ortaya çıktığı bu dönemde sosyoloji literatüründe en çok tartışılan kavramlardan bazıları da milli devletler ve milliyetçilik olmuştur. Artık milliyetçilik ve milli devletler çağının sona erdiği ve bu literatürün öncülerinden Francis Fukuyama'nın ünlü çalışmasında da adını verdiği “tarihin sonun geldiği” iddia etmişti. Bu akımın da etkisiyle birlikte küreselleşme kavramı kullanılmaya başlanmış, etnik ayrılıkçı hareketler ve etkinliklerin sayısı artmış, Avrupa Birliği gibi ulus ötesi kurumlar uluslararası siyasette milli devletlere rakip olacak şekilde güçlenmiştir.⁶²⁸

Politik ve entelektüel olarak bir moda haline gelen “anti milliyetçilik” kavramı pek çok ülkelerdeki gibi Türkiye’de de, Türk aydınlarını, medyasını ve siyasetini oldukça etkilemiştir. Özellikle 1990’lı yılların ortalarında “liberal” ve “sol” olarak adlandırılanların oluşturduğu entelektüel olarak hegemonik olan isimler Türk Milliyetçiliğine karşı yürütülen ideolojik savaşın önceliğini yapmışlardır. Türklüğü bütün olarak bir milletten ziyade bir etnik kimlik olarak tanımlayıp kısıtlamanın yollarını aramışlardır. Bu arayış bir ölçüde etnik ayrılıkçılığa da prim vermiştir.⁶²⁹

⁶²⁷ Bayram, a.g.m., ss.14-16

⁶²⁸ Oğuzhan Bilgin, Türk Milliyetçiliğinin Yükselişi, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 373, Eylül 2018, ss.27-30

⁶²⁹ Bilgin, a.g.m., ss.27-30

Günümüzde “Yükselen Aşırı Sağ mı, Milliyetçilik mi?” sorusuna yönelik, ABD’de Trump’ın başkan seçilmesi, Fransa’da Le Pen’in Cumhurbaşkanlığı seçiminde ikinci tura kalması, Avusturya’da Aşırı Sağ’ın kıl payı farkla seçimi ikinci bitirmesi, Almanya’da AFD’nin (Alternative für Deutschland) yükselişi, Macaristan’da aşırı sağın seçim zaferi, Hindistan’da aşırı Hindu iktidarı ve diğer pek çok siyasal değişim dünyada aşırı sağın yükselişini göstermektedir. Türkiye’de “milliyetçiliğin yükselişi” olarak, yabancı gözlemcilerin “aşırı sağın yükselişi” diye okumalarının sürecini tartışmadan önce aşırı sağ hareketlerinin bazı temel özellikleri ve milliyetçilikle olan yapısal farklarını ortaya koymak gerekmektedir. Öncelikle aşırı sağın temel karakteri; nefret, dışlama ve ötekileştirmedir. Yani yabancı düşmanlığı, göçmen karşıtlığı ve nefret söylemi Batı’daki temel özellikleri olarak bilinmektedir. Fakat Türkiye’deki milliyetçilik anlayışı bu şekilde gelişmemiştir. Bu sebepten Türk milliyetçiliği ile aşırı sağ birbiriyle karıştırılmamalıdır. Türk milliyetçiliği ile aşırı sağ birbirine karıştırma yanlışı Batı’da olduğu gibi Türkiye’deki “sol” ve “liberal” çevrelerde de sık sık yapılan bir yanlıştır. Türk milliyetçiliği, milliyetçilik kuramları literatüründe özgün bir örnektir.⁶³⁰

98. MEHMET ÖZ – XX. YÜZYILINDAN XXI. YÜZYILA TÜRK MİLLİYETÇİLİĞİ: TARİH, MİLLET VE DİN (Sayı 377, Ocak 2019)

Türkiye Cumhuriyeti’nin kurucu fikri bakımından milliyetçilik kavramı ön plana çıkmaktadır. Bu milliyetçiliğin içerik bakımından, zaman içerisinde inkılapçı, batıya yönelik ve aynı zamanda seküler bir hal almıştır. Çok partili demokratik hayata geçiş ile birlikte, “milli ve manevi değerler” vurgusu ön plana çıkacak, laik uygulama yerine de daha çok dini inanca yönelik artan bir müsamaha ortamı alacaktır. Bu süreçler doğrultusunda Türk milliyetçiliğinin de etkilenmesi kaçınılmaz olmuştur. Zaman içerisinde Türk milliyetçiliği, muhafazakâr yönü biraz daha ağır basarak, bir taraftan Osmanlı geçmişine dair olumsuz bir düşünceye, bir taraftan da İslamiyet öncesi Türk tarihini idealize eden taraflar geçmişte var olduğu gibi günümüzde de yine aynı şekilde, Türk milliyetçilerinin tarihi, dini ve İslam dünyası ile ilişkileri konusunda bir takım fikir ayrılıklarına sahip olduğu görülmektedir. Hatta marjinal bazı çevrelerde adeta İslamsız bir Türklük tasavvuruna kadar varan aşırılıkların meydana çıktığı

⁶³⁰ Bilgin, a.g.m., ss.27-30

görülmektedir. Türkiye’de millet ve milliyetçilik kavramlarının tarihine, kurucu ve temsilci düşünürlerine dönmek, bunlarla birlikte güncel sorunlar karşısında doğru bir ifade ile günümüzün gerçekliği ve gelecek tasavvurumuz bakımından bütün düşünürleri değerlendirmeliyiz; onun için Ziya Gökalp ve Erol Güngör gibi sembol isimlerden bazı alıntılar yaparak, daha sonra da günümüze ve geleceğe dair değerlendirmeler yapmalıyız.⁶³¹

20. Yüzyılda Türkçülük hareketi olarak meydana gelen Türk milliyetçiliği sistemleştiren en önemli düşünürlerimizden olan Ziya Gökalp, Türkçülüğü, “Türk milletini yükseltmek” şeklinde ifade etmiştir. Bununla birlikte Gökalp’in millet tanımı, ırka yönelik olmayıp, ortak kültür ve terbiyeye dayanmaktadır. Gökalp bunu Türk köylüsünün ifadesiyle, “dili dilime, dini dinime uyan” şeklinde ifade etmiştir. Gökalp’in “Millet” kavramına baktığımızda da; “Millet, ne ırki, ne kavmi, ne coğrafi, ne siyasi, ne de iradi bir zümre değildir. Millet lisanca, dilce, ahlakça ve güzel sanatlarca ortak olan, yani aynı terbiyeyi almış fertlerden oluşan bir zümredir.”⁶³²

Erol Güngör, Ziya Gökalp’in “Türkleşmek, İslamlaşmak ve Muasırlaşmak” adlı eserini düşünce bakımından tahlil ettiğinde, Gökalp’in ümmet anlayışını siyasi olarak değil, kültürel olarak ele aldığını belirtir. Türkçülüğün içerisinde bulunan ümmet mefkûresi, İslamlık kavramı içerisine alır. Aynı zamanda Gökalp, milletlerin mutlaka bir mefkûreye sahip olması gerektiğini vurgular. Çünkü ortak bir vicdana sahip olmayan halk, devleti sadece bir geçim kapısı ya da bir imarethane olarak göreceğini ifade eder.⁶³³

Erol Güngör düşünce bakımından, İslam medeniyetinin sancağı Türklere geçtiğinde, İslam devletleri Türklere ciddi bir katkıda bulunmamışlardır. Bu sebepten Güngör; bu medeniyetin Türklere ait olduğunu ve Osmanlı medeniyeti olarak ifade etmiştir. Aynı zamanda Erol Güngör’ün “Milliyetçilik ve Medeniyetçilik” başlıklı yazısında milli kültürlerin insanların kaynaşmasına engel olduğu ve milliyetçiliğin ayırıcı bir ideoloji olduğu ve Batı medeniyetinin bütün dünyayı kapladığı iddialarının

⁶³¹ Mehmet Öz, XX. Yüzyıldan XXI. Yüzyıla Türk Milliyetçiliği: Tarih, Millet ve Din, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 377, Ocak 2019, ss.10-14

⁶³² Öz, a.g.m., ss.10-14

⁶³³ Öz, a.g.m., ss.10-14

milliyetçilik hakkında yanlış telakkilerden kaynaklandığı kanaatini ileri sürer. Ona göre: “Manasını ve fonksiyonunu büyük ölçüde kaybetmiş şeylerin medeniyet adına empoze edilmesi medeniyete karşı en büyük kötülüğü teşkil eder. Milliyetçilerin milli kültür davası işte bu soysuzlaşmayı hedef tutmaktadır. Milliyetçilik, milli kültürü bizzat bir medeniyet kaynağı haline getirmek ve cemiyeti soysuz değişmelerin açık Pazar yeri halinden kurtarmak hareketidir. Binaenaleyh milliyetçilik aynı zamanda bir medeniyet davasıdır.”⁶³⁴

Mehmet Öz sonuç olarak, bugüne baktığımızda dünya hızlı bir şekilde değişiyor ve iletişim araçlarının ve sosyal medyaların geliştiği bu dönemde istenile bilgiye anında ulaşılabilir. Öz; böyle güzel imkanların gelişmesini iyi bir şekilde yorumlarken, bir taraftan da bilgi kirliliğinin çok olduğuna ve çarpıtmaların yoğunluğu bakımından tehlikeli bir araç haline geldiğini ifade ediyordu. Bir başka konu bakımından da bazı çevrelerin Türklük kavramı üzerine yaptığı çıkarımları eleştirerek, bu çıkarımların islamsız bir milliyetçilik anlayışına zemin hazırladığını dile getirmektedir. Buna yönelikte şöyle bir açıklama ile makalesini noktalıyordu: “Unutulmamalıdır ki, milliyetçilik sadece bizde değil dünyanın pek çok yerinde dinle sıkı sıkıya ilişkili ve dinden güç alan bir akımdır. Bu süreçte Türklük ve İslam adeta iç içe geçmiş, eşanlamlı hale gelmiştir. Türk milleti, mezhep ve meşrep farkları da dâhil, bin yılı aşkın bir süredir İslam ile yoğrulmuştur. Elbette Gagavuzlar, Sarı Uygurlar, Sibirya’daki bazı topluluklar vb. Müslüman olmayan bazı Türk toplulukları vardır ama Türklerin ezici çoğunluğu Müslümandır ve Müslümanlık Türk kimliğinin iki başat bileşeninden biridir.”⁶³⁵

99. MEHMET ÖZ – GEÇMİŞTEN YARINA MİLLET, MİLLİ DEVLET VE MİLLİYETÇİLİK (Sayı 395, Temmuz 2020)

Modern anlamıyla baktığımızda “millet” kavramı zaman bakımından eski-yeni tartışması içerisindedir. İletişimin ve ulaşımın o dönemin şartlarına göre baktığımızda, objektif olarak aynı millete mensup olan insanların çoğunluğunda bu millete aidiyetten ziyade, çağına ve yerine göre din, mezhep, tarikat, kabile, tabiiyet gibi aidiyetler ön

⁶³⁴ Öz, a.g.m., ss.10-14

⁶³⁵ Öz, a.g.m., ss.10-14

plana çıkmaktadır. Modernite ile birlikte insanların giderek ortak bağlarının güçlü olduğu topluluğun üst kimliği olarak bir millete ait olma bilincine, milli şuura sahip olmaya başlamışlardır.⁶³⁶

Mehmet Öz: “Balkan ve Birinci Cihan Harpleri sonunda gelineen noktada ise artık o azametli devletin küllerinden yeniden doğması, Türklüğün sıkıştığı yeni Ergenekon’da yeniden hayat bulması için yapılacak tek şey kalmıştı: Misak-ı Milli sınırları içinde milli bir devlet inşa etmek. Kısacası, Milli Mücadele sonunda bu topraklarda milliyetçilikten başka çıkış yolu kalmamıştı.” Bunun üzerine Osmanlı Devleti’nin son dönemlerinde çıkış yolu arayışlarında Türkçülüğü ile öne çıkan büyük düşünürlerimizden Ziya Gökalp, bu durumu şu şekilde ifade etmiştir: “İslam âleminin son ümidi olan Osmanlı Devleti yüz seneden beri parçalayan manevi bir mikrop var. Bu mikrop şimdiye kadar Osmanlılığın düşmanıydı ve İslamiyet’e büyük zararlar verdi. Fakat bugün artık İslamların lehine dönerek yaptığı zararları telafi etmeye çalışıyor. Bu mikrop milliyet fikridir. Artık bu silahı kullanmanın sırası İslam âlemine geldi.” Bu ifadelerle yönelik Gökalp’in ulaştığı kanaat ise; İslam milletlerinin gelecekte bir birlik kurabileceğini fakat bu birliğin gerçekleşmesindeki şartlar gerçekleşene kadar Müslümanlar milli birliklerini ve hürriyetini güçlendirmek zorundadır. İslam milletlerinin büyük bir kısmında hâkimiyet ve mahkûmiyet kayıtları olmadığı için milliyet fikrinin İslam toplulukları arasında anlaşmazlık çıkaramayacağını, aksine milliyetçilik fikri güç kazandıkça İslam ümmetçiliği fikrinin de güç kazanarak var olan kültürü takviye edip kuvvetlendirileceği ileri sürmektedir.⁶³⁷

8 Mayıs 2020 tarihinde Cumhurbaşkanlığı Hukuk Politikaları Kurulu tarafından yapılan açıklamalar doğrultusunda, kimlik konusu üzerine söylenen ifadelerle birlikte bu konular üzerinden fikirler verilmesi konusunda, siyasi anlamda yaşanan kafa karışıklığının da bir göstergesidir. Açıklamadaki ifadeler çok çarpıcı olması sebebiyle Türk Ocakları, hassas konuda sarf edilen bu ifadelerin, bir açıklama ile tenkit ederek düzeltilmesini talep etmiştir. Açıklamada; “Türkiye Toplumı çok kimlikli bir toplumdur”. “...bizim toplumumuz farklı kimlik gruplarının bir

⁶³⁶ Mehmet Öz, Geçmişten Yarına Millet, Milli Devlet ve Milliyetçilik, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 395, Temmuz 2020, ss.3-7

⁶³⁷ Öz, a.g.m., ss.3-7

bileşkesidir. Dolayısıyla her kimlik grubu ayrı özellikler taşısa da toplumun bütünlüğünün bir parçasıdır.” “...toplumun yapı taşı olan bireylerimiz tek boyutlu ve tek kimlikli değildir. Her birey birden çok kimliğe sahip olarak çeşitli kimlik gruplarının kesişim alanlarında yer almaktadır.” şeklindedir. Yapılan bu açıklamada “Türk Milleti” kavramı yerine çok kimlikli “Türkiye Toplumı” kavramı ön plana itilmiştir.⁶³⁸

Milliyetçiliği niteliği bakımından bir hususa dikkat çekmek isteyen ve aynı zamanda bir noktaya işaret etmek gerektiğini öne süren Öz: “Günümüzde ‘seküler’ milliyetçilik adı altında, tarihi ve medeniyeti dikkate almayan bir yaklaşım, özellikle gençler arasında propaganda ediliyor. Kişilerin şahsi hayat tarzları, inanç dünyaları elbette kendi bilecekleri iştir ancak bu, şahsi zevklerini milliyetçilik olarak takdim eden yeniyetme düşünürlerin ‘sekülerlik’ sihirli kelimesinin arkasına sığınarak milletin maneviyatı ve mukaddesatı üzerine alaycı ifadeler kullanmalarını meşrulaştıramaz. Geçmiş elbette diriltemeyiz ama o bizim kimliğimiz ve kültürümüzdür...” bu ifadeleri ile açıklamıştır.⁶³⁹

Mehmet Öz yazısına son vermeden önce Erol Güngör’ün çok önemli gördüğü bir sözünü ve vefatının 48. yıldönümü üzerine andığı merhum Dünder Taşer’in, birkaç ifadelerini makalesinde belirtmiştir. Güngör: “Milliyetçilik, milli kültürü bizzat bir medeniyet kaynağı haline getirmek ve cemiyeti soysuz değişmelerin açık pazar yeri halinden kurtarmak hareketidir. Binaenaleyh milliyetçilik aynı zamanda bir medeniyet davasıdır.” Taşer ise; “Biz, dünyanın en büyük imparatorluklarını kurmuş ve hâkimiyetini eski dünyanın bilinen her köşesinde yürütmüş bir milletiz... Bu imparatorlukların sonuncusu, varisi olduğumuz Osmanlı Devleti’dir... Hâlbuki şimdi, biz bir cihan devletinin kalıntısı üzerinde cihan hâkimlerinin evlatları olarak utanıyoruz.” Şeklinde ifade etmiştir.⁶⁴⁰

⁶³⁸ Öz, a.g.m., ss.3-7

⁶³⁹ Öz, a.g.m., ss.3-7

⁶⁴⁰ Öz, a.g.m., ss.3-7

SONUÇ

Osmanlı Devleti'nin 19. ve 20. yüzyıllarında milliyetçilik kavramları adı altında çıkan sorunların sosyal ve siyasi açıdan çözümlemek için çeşitli kurum ve yayın organları kurulmuştur. Bu kurumların ve yayın organların da dönemin önemli aydınları tarafından, dönemin sorunlarını çözüm bulmak için çeşitli fikirler ortaya atarak yayın hayatına katkıda bulunmuşlardır. O dönemde kurulan kurum ve yayın organlarının çoğu dönemin zorlukları ve baskısı yüzünden faaliyetlerine devam edememişlerdir. Dönemin zorluklarından ve baskısından ayakta kalan birkaç kurum olmuştur; bu kurumlardan biri de Türk Ocağı'dır. Türk Ocağı, belirli dönemlerde dış siyasetin baskıları yüzünden kapatılsa da bugün hala faaliyetlerini sürdürmektedir. 1911 yılından beri kendi bünyesinde bulunan Türk Yurdu Dergisi, aylık olarak hala yayın faaliyetlerine devam ederek, her ilim alanının uzmanları tarafından yazılan çeşitli makaleleri Türk milletine ve dünyaya aktarmaktadır.

Türk Yurdu Dergisi'nin vatanseverlik ile ilgili olan makalelerin içerik bakımından milliyetçiliğin; tarihi, siyasi, iktisadi, sosyoloji, felsefi, psikoloji, coğrafi ve arkeolojik yönleri ile ilgili alanları geniş bir özet halinde kaleme aldık.

Sonuç olarak Türklerdeki vatanseverlik anlayışı tarih boyunca var olan bir histir. Örnek olarak kaynaklarda ve günlük hayatımızda bile dilimizde var olan, toprağı “ana”, devleti de “baba” olarak betimlememizdir. Bu betimleme ile diğer milletlerden farklı olarak vatan sevgisini, aile sevgisi ile aynı yere koymaktayız. Dünya tarihinde Türk adının var olmasında, kültürümüzün eşsizliğine ve vatan sevgimizin aşırılığına borçluyuz.

KAYNAKÇA

- Acar, İsmail, **104. Yılında Türk Ocakları ve Türk Milliyetçileri**, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 344, Nisan 2016, ss.56-61
- Agayef, Ahmed, **Türk Medeniyeti Tarihi**, Tütibay Yayınları, Cilt 2, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 40, Mayıs 1913, ss.292-296
- Ağaoğlu, Ahmed, **Milli Cereyan**, Tütibay Yayınları, Cilt 4, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 80, Nisan 1915, ss.92-93
- Ağaoğlu, Ahmet, **Tarihi Devirler Arasında Milliyet**, Tütibay Yayınları, Cilt 10, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 178-17, Mart 1926, ss.245-248
- Akçuraoğlu Yusuf, **Asri Türk Devlet ve Münevverlere Düşen Vazife**, Tütibay Yayınları, Cilt 10, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 174-13, Ekim 1925, ss.13-20
- Akçuraoğlu, Yusuf, **Milliyet Fikri ve Millet Muharebeleri**, Tütibay Yayınları, Cilt 2, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 33, Mart 1913, ss.150-152
- Aksoy, Erdal, **Küreselleşme ve Milliyetçilik**, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 218, Ekim 2005, ss.78-79
- Altuğ, Yılmaz, **Milliyetçilik Üzerine Düşünceler**, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 272, Nisan 1959, ss.24
- Alyılmaz, Cengiz, **Atatürk, Milliyetçilik ve Türk Dünyası**, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 152, Nisan 2000, ss.12-16
- Asım, Necip, **Vatan Tarihi, Millet Tarihi**, Tütibay Yayınları, Cilt 17, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 233, Mart 1931, ss.23-26
- Atalay, Besim, **Türk Büyükleri Veyahut Türk Adları**, Tütibay Yayınları, Cilt 6, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 145, Ekim 1917, ss.145-146

- Atalay, Besim, **Türk Büyükleri Veyahut Türk Adları**, Tütibay Yayınları, Cilt 6, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 146, Ekim 1917, ss.250-251
- Atalay, Besim, **Türk Büyükleri Veyahut Türk Adları**, Tütibay Yayınları, Cilt 6, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 149, Aralık 1917, ss.286-290
- Atasoy, Fahri, **Türk Yurdu Yazarlarının Milliyetçiliğine Bakışına Bir Örnek: Ziya Gökalp**, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 282, Şubat 2011, ss.51-57
- Aytek Zahirkızı Memmedova, **Azerbaycan'ın Devlet Geleneğinde Türkçülük Fikrinin Yeri**, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 368, Nisan 2018, ss.89-91
- Baltacıoğlu, İsmayil Hakkı, **Dinsiz Milliyet Olur mu?**, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 277, Ekim 1959, ss.11-12
- Baydur, Mithat, **21. Yüzyıla Doğru Değişen Dünya Dengeleri ve Küreselleşme Işığında Milliyetçilik Kavramı ve Türkiye Üzerine Bir Bakış**, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 427, Mayıs 1994, ss.16-20
- Bayram, Cezmi, **Milliyetçilerin Geleceği İhya ve İnşa Mesuliyeti**, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 372, Ağustos 2018, ss.14-16
- Bayram, Cezmi, **Milliyetçiliğin Tarihi Seyri ve Günümüzdeki Hedefleri**, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 290, Ekim 2011, ss.7-23
- Bayram, Cezmi, **Türk Milliyetçiliği Soruşturmasına Katkı: Yorgun Milliyetçiler**, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 30-6, Şubat 2013, ss.8-10
- Bilgin, Oğuzhan, **Türk Milliyetçiliğinin Yükselişi**, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 373, Eylül 2018, ss.27-30
- Bilgiseven, Amiran Kurtkan, **Türk Kimlik Yapısında İslami Değerler**, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 412, Şubat 1993, ss.16-24
- Bilgiseven, Amiran Kurtkan, **XXI. Yüzyılda Türk Milliyetçiliğinin Hedefleri**, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 139-141, Mart-Nisan-Mayıs 1999, ss.59-62

Bircan, Lale Yıldız(Hazırlayan), **Türk Ocakları 44. Olağan Büyük Kurultay Raporu**, Türk Yurdu Yayınları, Ankara, 2016

Can Bey, **Büyük Milli Emeller I**, Tütibay Yayınları, Cilt 1, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 1, Kasım 1911, ss.14-15

Can Bey, **Büyük Milli Emeller II**, Tütibay Yayınları, Cilt 1, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 2, Aralık 1911, ss.28-29

Celal, Ferid, **Milliyet Meselesi**, Tütibay Yayınları, Cilt 14, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 202-41, Ağustos 1928, ss.65-67

Cumbur, Müjgan, **Atatürk Milliyetçiliği**, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 160, Aralık 2000, ss.123-129

Çalık, Mustafa, **Milliyetçilik ve İdeolojik Çıkmaz**, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 455, Eylül 1996, ss.28-29

Çoban, Melih, **Milliyetçilik Türleri**, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 296, Nisan 2012, ss.64-68

Deliorman, Altan, **Atatürk ve Türkçülük**, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 160, Aralık 2000, ss.21-26

Doğan, İsmail, **Milli Vasıflara Sahip Türk Gençlerinin Eğitiminde Türk Ocakları, Halkevleri ve Halk Eğitimi Merkezlerinin Rolü**, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 370, Ocak 1989, ss.43-46

Donuk, Abdülkadir, **Ölümünün 4. Yıldönümünde Kafesoğlu'nun Gözü ile Hümanizm ve Milliyetçilik**, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 365, Ağustos 1988, ss.24-26

Ercilasun, Ahmet B., **Milliyetçilik Tartışmaları**, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 189, Mayıs 2003, ss.15-21

Ercilasun, Ahmet B., **Türk Milliyetçiliği Hakkında**, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 246, Şubat 2008, ss.17-19

- Erdem, Hüseyin, **Milliyetçilik Anlayışı Ne Olmalıdır?**, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 202, Haziran 2004, ss.28-29
- Ertez, Hikmet, **Nasıl Bir Milliyetçilik?**, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 336, Haziran 1967, ss.20-24
- Fındıkoğlu, **Milliyetçilik ve Sosyalizm**, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 335, Mayıs 1967, ss.3-5
- Fındıkoğlu, **Türklük ve Türkçülük Etrafından Tarih Görüşleri**, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 328, Ekim 1966, ss.3-6
- Genç Kilis, **Türk Ocakları ve Türk Yurdu**, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 242, Mart 1955, ss.708-710
- Gökalp, Ziya, **Anayasaya Göre Türkçülük**, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 254, Mart 1956, ss.675-676
- Gökalp, Ziya, **Ocaklar Ne Yapmıştır, Vazifesi ve Gayesi Nedir?**, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 196-35, Ocak 1928
- Gökalp, Ziya, **Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak**, Tütibay Yayınları, Cilt 2, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 35, Mart 1913, ss.184-186
- Gökalp, Ziya, **Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak**, Tütibay Yayınları, Cilt 2, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 36, Nisan 1913, ss.203-204
- Gökalp, Ziya, **Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak**, Tütibay Yayınları, Cilt 2, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 39, Mayıs 1913, ss.268-270
- Gökalp, Ziya, **Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak**, Tütibay Yayınları, Cilt 2, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 41, Haziran 1913, ss.309-311
- Gökalp, Ziya, **Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak**, Tütibay Yayınları, Cilt 3, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 56, Ocak 1914, ss.136-138

- Gökalp, Ziya, **Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak**, Tütibay Yayınları, Cilt 3, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 62, Nisan 1914, ss.238-240
- Gökalp, Ziya, **Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak**, Tütibay Yayınları, Cilt 3, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 66, Mayıs 1914, ss.301-303
- Gözübüyük, Faik, **Ziya Gökalp'in Milliyetçiliği**, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 278, Aralık 1959, ss.22-23
- Gürgür, Nuri, **Küreselleşme ve Milliyetçilik Üzerine**, Türk Turdu Dergisi, Sayı 161, Ocak 2001, ss.4-6
- Gürgür, Nuri, **Milliyetçilik ve Globalleşme**, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 125, Ocak 1998, ss.57-59
- Hanioğlu, M. Şükrü, **Türkçülük**, www.islamansiklopedisi.org.tr, E.T. 21.10.2020
- Hocaoğlu, Durmuş, **Cumhuriyet Tarihinde Milliyetçilik Serüveni**, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 134, Ekim 1998, ss.7-13
- Hocaoğlu, Durmuş, **Ulus-Devlet, Millet ve Milliyetçilik Üzerine Bir Tahlil**, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 455, Eylül 1996, ss.12-22
- Hüsameddin, Hüseyin, **Afrasyab Kimdir?**, Tütibay Yayınları, Cilt 7, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 154, Mart 1918, ss.101-105
- İlgen, Abdükdir, **Evrenselcilik ve Ulusalçılık Arasında Mecrasını Arayan Bir Kavram: Milliyetçilik**, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 237, Mayıs 2007, ss.23-26
- İlgen, Abdülkadir, **Milliyetçilik Üzerine Düşünceler**, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 218, Ekim 2005, ss.46-50
- Kafalı, Mustafa, **Devlet, Vatan ve Millet**, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 438, Nisan 1995, ss.3-4
- Karaer, İbrahim, **Türk Ocakları (1912-1931)**, Türk Yurdu Neşriyat, Ankara 1992

- Karaer, İbrahim, **Türk Yurdu Dergisi Sahibi, Mesul Müdürleri, Genel Yayın Müdürleri ve Dergi Yönetiminde Görev Alanlar (1911-2010)**, Türk Yurdu Dergisi, Cilt 31, Sayı 281, Ocak 2011, ss. 45-58
- Keskin, Mustafa, **Atatürk'e Göre Türk Milliyetçiliği**, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 160, Aralık 2000, ss.49-55
- Kodaman, Bayram, **Atatürk ve Millet-Milliyetçilik**, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 160, Aralık 2000, ss.43-46
- Kodaman, Bayram, **Milliyetçiliği Tarihi Seyri**, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 139-141, Mart-Nisan-Mayıs 1999, ss.67-72
- Kodaman, Bayram, **Milliyetçilik ve Küreselleşme**, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 455, Eylül 1996, ss.2-7
- Kök, Mustafa, **Erol Güngör'de Milliyetçilik ve "Milliyetçiler Arasında Birlik" Meselesi**, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 264, Ağustos 2009, ss.67-73
- Köprülüzade Mehmed Fuad, **Edebiyatımızda Milliyet Hissi**, Tütibay Yayınları, Cilt 2, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 44, Temmuz 1913, ss.359-364
- Köprülüzade Mehmed Fuad, **Türklük, İslamlık, Osmanlılık**, Tütibay Yayınları, Cilt 2, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 45, Ağustos 1913, ss.372-376
- Köprülüzade Mehmed Fuad, **Ümit ve Azim: Türk Gençlerine**, Tütibay Yayınları, Cilt 2, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 32, Şubat 1913, ss. 139-142
- Kösoğlu, Nevzat, **Milliyetçilik, Asabiyet ve Ülkücülük**, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 228, Ağustos 2006, ss.6-13
- Kösoğlu, Nevzat, **Türk Kimliği Çerçevesinde**, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 435, Ocak 1995, ss. 3-22
- Kuran, Ercüment, **Dünyada Milliyetçiliğin Doğuşu ve Gelişmesi**, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 139-141, Mart-Nisan-Mayıs 1999, ss.118-120

- Kuran, Ercüment, **Türkiye’de Milli Kültürün İhmali**, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 383, Eylül 1990, ss.9-10
- Külebi, Ali, **Unutturulmak İstenen Türklük Dayanışması**, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 240, Ağustos 2007, ss.33-34
- Lewis, Bernard, **Türkiye’de Tarihçilik ve Milli Uyanış**, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 285, Haziran 1960, ss.9-12
- Maksudi, Sadri, **Milliyet Esası ve Milli Devletler Federasyonu**, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 254, Mart 1956, ss.709-715
- Maksudi, Sadri, **Türk Birliği (1) Eski Türklerde Dil ve Hars Birliği**, Tütibay Yayınları, Cilt 9, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 172-11, Ağustos 1925, ss.212-217
- Maksudi, Sadri, **Türk Tarihinin Telkinatı**, Tütibay Yayınları, Cilt 8, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 165-4, Ocak 1925, ss.143-149
- Okan, Acar, **Türk Dünyasının Yeniden Dirilişinin Milliyetçiliğe Etkileri**, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 139-141, Mart-Nisan-Mayıs 1999, ss.17-20
- Öke, Mim Kemal, **“Arabistanlı” Lawrence ve M. Kemal Paşa’nın Türkçülüğü**, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 387, Ocak 1991, ss.25-26
- Öksüz, İskender, **Bugün ve 1912’de Türk Milliyetçiliği**, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 249, Mayıs 2008, ss.38-39
- Öksüz, İskender, **Globalleşme Çağında Milliyetçilik Ne Olacak?**, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 227, Temmuz 2006, ss.5-7
- Öner, Sakin, **Usta Gazeteci ve Milliyetçi Fikir İnsanı Yücel Hacaloğlu**, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 366, Şubat 2018, ss.17-19
- Öz, Mehmet, **Geçmişten Yarına Millet, Milli Devlet ve Milliyetçilik**, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 395, Temmuz 2020, ss.3-7

Öz, Mehmet, **Milliyetçiliği Doğru Anlamak**, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 302, Ekim 2012, ss.2-5

Öz, Mehmet, **XX. Yüzyıldan XXI. Yüzyıla Türk Milliyetçiliği: Tarih, Millet ve Din**, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 377, Ocak 2019, ss.10-14

Özçelik, Şeyda, **Türk Ocakları ve Eğitim**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, 2010

Özdağ, Ümit, **Türk Milliyetçiliği, Avrupa Birliği ve Değişen Kızıl Elma**, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 176, Nisan 2002, ss.7-14

Özdemir, Abdulkadir, **Arkeoloji ve Milliyetçi Düşünce**, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 334, Haziran 2015, ss.20-22

Özdemir, M. Çağatay, **Dünden Yarına Köprüyüz, 100 Yaşındayız**, Türk Yurdu Dergisi, Cilt 31, Sayı 281, Ocak 2011, ss.4

Öztürk, Bekir, **Atatürk ve Milliyetçilik**, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 415, Mayıs 1993, ss.35-38

Saffet, Reşit, **Şimal ve Sovyet Memleketlerinde Türkçülük Tetkikleri**, Tütibay Yayınları, Cilt 15, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 218, Aralık 1929, ss.3-18

Sançar, Nejdet, **Birleştirici Tek Fikir Milliyetçilik**, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 285, Haziran 1960, ss.20

Sançar, Nejdet, **Niçin Milliyetçilik?**, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 327, Eylül 1966, ss. 5-7

Sançar, Nejdet, **Türk Milliyetçiliği ve Karşısındakiler**, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 316, Ekim 1965, ss.12-13

Sançar, Nejdet, **Türk Milliyetçiliğine Yapılan İftiralar**, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 282, Mart 1960, ss.20

Saray, Mehmet, **Türkiye’de Türk Milliyetçiliğinin Temelini Atan Türk Yurdu Dergisi İle Türk Ocakları Derneği Nasıl Kuruldu?**, Türk Yurdu Dergisi, Cilt 31, Sayı 282, Şubat 2011, ss.17-21

Sarıay, Yusuf, **Türk Ocakları**, www.islamansiklopedisi.org.tr, E.T. 21.10.2020

Sefercioğlu, Necmeddin, **Türk Ocaklarının Kısa Tarihçesi**, www.turkocaklari.org.tr, E.T. 21.10.2020

Sümer, Faruk, **XV. Yüzyılda Türk Âleminde Milli Şuurun Canlanması**, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 274, Haziran 1959, ss.13-15

Şahin, Oytun, **Milliyetçilik-Ülkücülük ve Hacıeminoğlu**, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 454, Ağustos 1996, ss.16

Şehsuvaroğlu, Bedi Nuri, **Milli Şuur ve Milli Varlık**, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 339, Eylül 1967, ss.26-27

Şimşek, Ahmet, **Ziya Gökalp-Mümtaz Turhan-Erol Güngör Çizgisinde Milliyetçi Tarih Görüşü**, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 284, Nisan 2011, ss.219-228

Tanyu, Hikmet, **Türk Milliyetçiliğine Başlarken**, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 296, Mayıs 1961, ss.17-18

Tatar, Taner, **Türkçülüğün Esaslarından Türklüğün İlkelerine**, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 239, Temmuz 2007, ss.32-35

Tevfik, Rıza, **“Türkçülük” ve Türkçülerin Saha-i Tahkikatı**, Tütibay Yayınları, Cilt 4, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 84, Haziran 1915, ss.138-140

Tevfik, Rıza, **“Türkçülük” ve Türklerin Saha-ı Tahkikatı**, Türk Yurdu Dergisi, Yıl 5, Sayı 84, Haziran 1915

Thomson, David, **Milliyetçiliğin Kaynakları**, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 299, Ağustos 1962, ss.17-18

Togan, Ahmet Zeki Velidi, **Türk Efsanelerinde Milli Alametler**, Tütibay Yayınları, Cilt 10, Sayı 175-14, Kasım 1925, ss.71-77

Topbaş, Eriman, **1911-2010 Yılları Arasında Türk Yurdu Dergisinde Yayımlanan Eğitimle İlgili Yazılar**, Türk Yurdu Dergisi, Cilt 31, Sayı 282, Şubat 2011, ss.151-164

Topçu, Nurettin, **Milli Kültürümüz ve Garplaşma Meselesi**, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 285, Haziran 1960, ss.17-19

Tuncer, Hüseyin, **Bir Asra On Üç Kala “Türk Yurdu”nun Dergiciliğimizdeki Yeri ve Önemi**, Türk Yurdu Dergisi, Cilt 18, Sayı 132, Ağustos 1998, ss.22-28

Tuncer, Hüseyin, **Türk Yurdu**, islamansiklopedisi.org.tr, E.T. 22.09.2020

Tuncer, Hüseyin, **Türk Yurdu’nda Kültürel Çalışmalar**, Türk Yurdu Dergisi, Cilt 31, Sayı 282, Şubat 2011, ss.30-39

Tuncer, Hüseyin, **Türk Yurdu’nun Yüz Yıllık Panoraması**, Türk Yurdu Dergisi, Cilt 31, Sayı 281, Ocak 2011, ss.33-44

Turan, Osman, **Milliyet ve İnsanlık Mefkûrelerinin Ahenkleştirilmesi**, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 284, Mayıs 1960, ss. 1-2

Turan, Osman, **Türk Ocağı ve Bugünkü Türk Milliyetçiliği**, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 272, Nisan 1959, ss.1-4

Turan, Osman, **Türkiye’nin Manevi Duruma Umumi Bir Bakış**, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 273, Mayıs 1959, ss.1-4

Türk Yurdu, **“Ocak” ve “Ana Türk Yurdu”**, Türk Yurdu Dergisi, Cilt 6, Sayı 149, Aralık 1917 ss.292-293

Türk Yurdu, **Türk Ocaklarının Misyonu**, Türk Yurdu Dergisi, Cilt 31, Sayı 281, Ocak 2011, ss.1-3

Türkdoğan, Orhan, **Türk Kimliği Üzerine**, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 412, Şubat 1993, ss.7-12

Türkkan, Reha Oğuz, **Milliyetçilik Dün-Bugün-2000'lerde**, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 455, Eylül 1996, ss.35-39

Ünal, Mehmet Ali, **Türk Milliyetçiliği ve Demokrasi**, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 289, Eylül 2011, ss.185-189

Yakıt, İsmail, **Atatürk ve Milli Haysiyet**, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 160, Aralık 2000, ss.47-48

Yeniçeri, Özcan, **Bıçak Sirtında Türklüğü Var Olma Stratejileri**, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 180, Ağustos 2002, ss.14-24

Yuvalı, Abdulkadir, **Millet, Milletleşme ve Milliyetçilik**, Türk Yurdu Dergisi, Sayı 139-141, Mart-Nisan-Mayıs 1999, ss.11-16

